

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME DOKTORA PROGRAMI**

**ENTEGRE RAPORLAMA: BANKACILIK VE ÇİMENTO
SEKTÖRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**HAZIRLAYAN
BURÇAK KIZILTAN**

DOKTORA TEZİ

ANKARA – 2021

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME DOKTORA PROGRAMI**

**ENTEGRE RAPORLAMA: BANKACILIK VE ÇİMENTO
SEKTÖRLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**HAZIRLAYAN
BURÇAK KIZILTAN**

DOKTORA TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. DENİZ UMUT DOĞAN**

ANKARA – 2021

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 25 / 01 / 2021

Öğrencinin Adı, Soyadı: Burçak KIZILTAN

Öğrencinin Numarası: 21310399

Anabilim Dalı: İşletme

Programı: İşletme Doktora Programı

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Deniz Umut DOĞAN

Tez Başlığı: Entegre Raporlama: Bankacılık ve Çimento Sektörleri Üzerine Bir Araştırma

Yukarıda başlığı belirtilen Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 172 sayfalık kısmına ilişkin, 25 / 01 / 2021 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %10'dur. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:

ONAY

Tarih: 25 / 01 / 2021

Öğrenci Danışmanı

Prof. Dr. Deniz Umut DOĞAN

*Evlatları olmaktan her zaman mutluluk, onur ve gurur duyduğum
canım annem Lale KIZILTAN'a
ve biricik babam Yaşar Yavuz KIZILTAN'a.
Kıymetlim LEON'uma.*

TEŞEKKÜR

Beni Atatürk değerlerini ilke edinerek yetiştiren meleklerim; anneannem Remziye ÖZCAN'a, dedem Süleyman ÖZCAN'a, babaannem Semahat KIZILTAN'a ve dedem Mehmet Aziz KIZILTAN'a minnetlerimi sunarım.

Hayatımın ilk gününden itibaren yanımda olan, beni bugünlere getirmek için sonsuz sabır gösteren, yolculuğumda desteklerini hep hissettiğim, her zaman beni cesaretlendiren, güçlü olmaktan, öğrenmekten, mücadeleden ve kendimi geliştirmekten vazgeçmemeyi öğreten, üstümdeki haklarını asla ödeyemeyeceğim canımdan çok sevdiğim anneme, babama ve kıymetli aileme,

Tez çalışmalarımın her aşamasında tecrübeleri ve değerli bilgileri ile her zaman yanımda olan, ilgi ve desteğini hiç esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Deniz Umut DOĞAN'a, çok değerli görüş ve yönlendirmeleri ile tezimin şekillenmesinde önemli katkıları bulunan Sayın Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN'a, katkılarıyla ufkumu açan, görüşleriyle bana yol gösteren ve beni motive eden çok değerli Sayın Dr. Öğr. Üyesi Erkan YILDIZ'a,

Son fakat bir o kadar da önemli olarak, çekilmez zamanlarımda bana sırtını dönmeyen, nazımı çekip beni sakinleştiren çok sevgili dostlarıma ve çalışma arkadaşlarıma,

En içten duygularım ile sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Burçak KIZILTAN

Entegre Raporlama: Bankacılık ve Çimento Sektörleri Üzerine Bir Araştırma

Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

2021

Günümüz dünyasında işletmelerin performanslarını sadece finansal bilgilere dayandırarak açıklaması, küreselleşmenin etkisi ile işletmelerle ilgilenen tarafların bilgiye şeffaf ve doğru biçimde ulaşma beklentisini karşılamada yetersiz kalmıştır. İşletmeler gerçekleştirdikleri faaliyet sonuçlarına ilişkin bilgileri finansal raporlara ek olarak, çevresel raporlar, sosyal raporlar, yönetim raporları, üçlü bilanço sistemi, kurumsal sosyal sorumluluk raporları, sürdürülebilirlik raporları aracılığıyla bilgi kullanıcılarına sunulmuştur. Bir işletmeye ait birden fazla rapor bulunması hem zaman kaybına hem bilgi karmaşasına neden olmakta hem de ulusal ve uluslararası karşılaştırılabilirliği ve değerlendirilebilirliği güçleştirmektedir. Bu durum, işletmelerin finansal ve finansal olmayan bilgilerini entegre düşünceyle birleştirilerek tek bir rapor halinde sunması gerektiği görüşünü doğurmuştur. Yapılan çalışmalar sonucunda, işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik göstergelerini barındıran ve işletmelere değer yaratmayı hedefleyen entegre raporlama, kurumsal raporlamada yeni bir yaklaşım olarak kabul edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında, işletmelerin yayınladıkları entegre raporların finansal performansları üzerinde etkisinin olup olmadığı çalışmanın çıkış noktasıdır. Bu kapsamda BİST Endeksinde yer alan, entegre raporlama veri tabanında bulunan ve son üç yıldır üst üste entegre rapor yayınlayan işletmeler araştırmaya dahil edilmiştir. Bulunan işletmelerin ikisi çimento sektöründe ikisi bankacılık sektöründe yer almaktadır. Bu sektörlerin öncülüğünde yurtdışından da çimento ve bankacılık sektöründe bulunan ve son üç yıldır entegre rapor hazırlayan ikişer işletme seçilerek karşılaştırma yapılmıştır.

İşletmelerin son 3 yıllık entegre raporlarından alınan finansal tabloları ile entegre rapor uygulamasına başlamadan önceki 3 yıllık finansal tablolarına oran analizi yöntemi uygulanmış ve gerçekleşen oranlar arasındaki farklar araştırılmıştır. Aynı zamanda, yapısal eşitlik modellemesi kullanılarak, entegre raporlamanın işletmenin menşesine ve sektörüne

etkisi olup olmadığına bakılmıştır.

Yapılan analizlerin sonucunda, çimento sektöründe Türk işletmelerin, yabancı işletmelere göre hem entegre olmayan raporlama değerlerinde hem de entegre rapor değerlerinde önde olduğu, sektörün genel durumunun ise entegre olmayan raporların yayınlandığı yıllarda daha başarılı olduğu söylenebilir. Bunun sektörün ekonomik durumu ile etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Bankacılık sektöründe ise; entegre rapor öncesi hem işletmelerin hem de sektörün durumu açısından bir fark gözlemlenmezken, entegre raporlama ile yabancı bankaların daha başarılı finansal sonuçlar elde ettiği belirlenmiştir. Yapısal eşitlik modellemesinde ise, çimento sektöründe hiçbir etki tespit edilememiş olup bankaların entegre raporlama ile hisse başı kârlarının arttığı, sermaye yeterlilik oranlarının yükseldiği ve finansman oranının sermaye yeterlilik oranı üzerinde anlamlı etkisinin olduğu sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entegre Raporlama, Oran Analizi, Raporlamanın Gelişimi, Yapısal Eşitlik Modellemesi

ABSTRACT

Burçak KIZILTAN

Integrated Reporting: A Research on Banking and Cement Sectors

Başkent University Institute of Social Sciences

Department of Business Administration

2021

In today's world, the disclosure of the performances of enterprises based only on financial information has been insufficient to meet the expectations of the parties interested in enterprises to reach the information transparently and accurately with the effect of globalization. In addition to financial reports, enterprises provided information on the results of their activities to information users through environmental reports, social reports, management reports, triple bottom line system, corporate social responsibility reports and sustainability reports. Having more than one report belonging to an enterprise causes both the loss of time and confusion of information and makes national and international comparability and evaluability difficult. This situation led to the idea that enterprises should present their financial and non-financial information in a single report by combining them with an integrated approach. As a result of the studies, integrated reporting, which includes the social, environmental and economic indicators of the enterprises and aims to create value for the enterprises, has been accepted as a new approach in corporate reporting.

In the light of this information, the starting point of our study is whether the integrated reports published by the enterprises have an effect on their financial performance. In this context, enterprises that are included in the BIST Index, that are in the integrated reporting database and that have published integrated reports for the last three sequential years were included in the study. Two of the enterprises found are in the cement sector and the other two are in the banking sector. Under the leadership of these sectors, two enterprises from abroad, which are in the cement and banking sector and have prepared integrated reports for the last three years were selected and compared.

The ratio analysis method has been applied to the financial statements of the enterprises taken from the last 3-year integrated reports and the 3-year financial statements before the integrated report application, and the differences between the realized rates have

been surveyed. At the same time, using structural equation modeling, it has been examined whether integrated reporting has an impact on the origin and sector of the enterprise.

As a result of the analysis, it can be inferred that Turkish enterprises in the cement sector are ahead of foreign companies in both non-integrated reporting values and integrated report values, and the general situation of the sector is more successful in the years when non-integrated reports are published. It has been observed that, this has an effect on the economic situation of the sector. In the banking sector; before the integrated report, while there was no difference in terms of the status of both the enterprises and the sector, it was determined that foreign banks achieved more successful financial results with integrated reporting. In the structural equation modeling, no impact was detected in the cement sector, and it was concluded that banks' earnings per share increased with integrated reporting, their capital adequacy ratios increased, and the financing ratio had a significant effect on the capital adequacy ratio.

Keywords: Integrated Reporting, Ratio Analysis, The Development of Reporting, Structural Equation Modeling

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM I RAPORLAMANIN GELİŞİMİ, KURUMSAL YÖNETİM VE KURUMSAL RAPORLAMA	4
1.1. Kurumsal Yönetim Kavramı.....	4
1.2. Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi.....	6
1.2.1. Dünya’da kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi.....	8
1.2.2. Türkiye’de kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi.....	12
1.3. Kurumsal Yönetimin Başlıca Amaçları	16
1.4. Kurumsal Yönetimin Temel İlkeleri.....	17
1.4.1. Adillik/Eşitlik	18
1.4.2. Şeffaflık	18
1.4.3. Hesap verebilirlik	19
1.4.4. Sorumluluk	19
1.4.5. Doğruluk.....	20
1.4.6. Yetkinlik	20
1.5. Kurumsal Yönetimin Faydaları	20
1.5.1. Menfaat sahipleri için faydaları.....	20
1.5.2. Yatırımcılar için faydaları	21
1.5.3. İşletmeler için faydaları	21

1.5.4. Ülke ekonomisi açısından faydaları	21
1.6. Kurumsal Raporlama	22
1.6.1. Kurumsal raporlamanın amacı ve önemi.....	23
1.6.2. Kurumsal raporlamanın tarihsel gelişimi	24
1.6.2.1. Finansal raporlama	26
1.6.2.2. Yönetim raporları	26
1.6.2.3. Uyum raporları	27
1.6.2.4. Yönetişim, risk ve uyum raporları.....	27
1.6.2.5. Çevre raporlaması	27
1.7. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	28
1.8. Kurumsal Sürdürülebilirlik	31
1.9. Sürdürülebilirlik Raporları.....	33
1.10. Küresel Raporlama Girişimi (GRI).....	40
BÖLÜM II ENTEGRE RAPORLAMANIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ, ANLAMI, AMACI, İÇERİĞİ VE KAPSAMI.....	49
2.1. Entegre Raporlamanın Ortaya Çıkışı.....	49
2.2. Sürdürülebilirlik Raporlarından Entegre Raporlamaya Geçiş	49
2.3. Entegre Raporlamanın Anlamı	51
2.3.1. Entegre raporlama nedir?.....	52
2.3.2. Entegre raporlama ne değildir?.....	55
2.4. Entegre Raporlamanın Amacı.....	57
2.5. Entegre Raporlamanın Gelişim Süreci	60
2.5.1. Şirket denemesi: Entegre raporlama’da birinci dönem (1999-2004)	63
2.5.2. Uzman yorumu: Entegre raporlama’da ikinci dönem (2005-2009)	65
2.5.3. Kodlama: Entegre raporlama’da üçüncü dönem (2010-2014)	66
2.5.4. Kurumsallaşma: Entegre raporlama’da dördüncü dönem (2014-2019)	71
2.6. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi	74

2.6.1.	Sermaye öğeleri	76
2.6.2.	Kılavuz ilkeleri	82
2.6.3.	İçerik öğeleri.....	87
2.7.	Entegre Raporlamanın Teorik Bileşenleri	91
2.7.1.	Entegre raporlama ve entegre düşünme.....	91
2.7.2.	Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik.....	93
2.7.3.	Entegre raporlama ve kurumsallaşma.....	94
2.7.4.	Entegre raporlama ve paydaş teorisi.....	96
2.7.5.	Entegre raporlama ve muhasebe.....	97
2.7.6.	Entegre raporlama ve denetim.....	98
2.7.7.	Entegre raporlama ve KOBİ'ler	99
2.8.	Entegre Raporlamanın İşletmeler ve Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi	101
2.8.1.	Entegre raporlamanın işletmeler açısından değerlendirilmesi	102
2.8.1.1.	Entegre raporlamanın işletmelere sağladığı faydalar	103
2.8.1.2.	Entegre raporlamanın işletmelere getirdiği riskler.....	107
2.8.2.	Entegre raporlamanın yatırımcılar açısından değerlendirilmesi.....	109
2.8.2.1.	Entegre raporlamanın yatırımcılara sağladığı faydalar	110
2.8.2.2.	Entegre raporlamanın yatırımcılara getirdiği riskler.....	113
2.9.	Entegre Raporlamanın Küresel Bağlamda Adaptasyonu.....	113
2.10.	Entegre Raporlamanın Türkiye'ye Adaptasyonu	116
BÖLÜM III ENTEGRE RAPORLAMA SİSTEMİNİN KULLANILMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA.....		119
3.1.	Araştırmanın Konusu ve Amacı	119
3.2.	Araştırmanın Önemi	120
3.3.	Araştırmanın Sınırlılıkları.....	120
3.4.	Araştırmanın Metodolojisi	120
3.4.1.	Araştırmanın modeli	120

3.4.2.	Araştırmanın hipotezleri	121
3.4.3.	Araştırmada kullanılan oranlar	123
3.4.3.1.	Oran yöntemi ile analiz (Rasyo analizi)	123
3.4.3.1.1.	Likidite oranları	123
3.4.3.1.2.	Finansal yapı oranları	124
3.4.3.1.3.	Kârlılık oranları	124
3.4.3.1.4.	Sermaye yeterliliği oranı	124
3.4.4.	Örnekleme süreci	125
3.5.	Araştırmanın Bulguları	127
3.5.1.	Oran yöntemi ile analiz ve sonuçları	127
3.5.1.1.	Çimento sektörü oran analizleri sonuçları ve yorumları	127
3.5.1.1.1.	Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.	128
3.5.1.1.2.	Nuh Çimento Sanayi A.Ş.	132
3.5.1.1.3.	Cemex S.A.B. de C.V.	135
3.5.1.1.4.	Votorantim Cimentos	137
3.5.1.2.	Bankacılık sektörü oran analizleri sonuçları ve yorumları	139
3.5.1.2.1.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	139
3.5.1.2.2.	Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.	141
3.5.1.2.3.	Nedbank Group	142
3.5.1.2.4.	Standard Bank Group	144
3.5.2.	Tanımlayıcı istatistikler	145
3.5.2.1.	Çimento sektörü likidite oranları tanımlayıcı istatistikleri	145
3.5.2.2.	Çimento sektörü finansal yapı oranları tanımlayıcı istatistikleri	149
3.5.2.3.	Çimento sektörü kârlılık oranları tanımlayıcı istatistikleri	152
3.5.2.4.	Bankacılık sektörü finansal yapı oranları tanımlayıcı istatistikleri	155
3.5.2.5.	Bankacılık sektörü kârlılık oranları tanımlayıcı istatistikleri	158
3.5.3.	Fark analizleri test sonuçları	161

3.5.3.1.	Çimento sektörü Mann-Whitney U test sonuçları.....	161
3.5.3.2.	Bankacılık sektörü Mann-Whitney U test sonuçları	164
3.5.4.	Yapısal eşitlik modellerinin test edilmesi ve bulgular.....	165
SONUÇ VE ÖNERİLER		169
KAYNAKLAR.....		173

TABLÖLER LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Geleneksel Yönetim ile Kurumsal Yönetimin Karşılaştırılması.....	7
Tablo 1.2. Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi	9
Tablo 1.3. Türkiye’de Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi	14
Tablo 1.4. Finansal Raporlar ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Farklar	34
Tablo 1.5. Sürdürülebilirlik Raporlarının Faydaları	36
Tablo 1.6. Sürdürülebilirlikle İlgili Raporlama Çerçevesi.....	38
Tablo 1.7. GRI G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzundaki Kategori ve Unsurlar ...	42
Tablo 1.8. GRI G4 Kılavuzu Raporlama İlkeleri	44
Tablo 1.9. GRI Standartları	46
Tablo 2.1. Entegre Raporlama Metodolojisini Geliştirme ve Büyüme Noktaları	69
Tablo 2.2. CRD Katılımcıları ve Açıklamaları.....	72
Tablo 2.3. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Sermaye Öğeleri.....	80
Tablo 2.4. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri.....	84
Tablo 2.5. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Öğeleri ve Soruları.....	88
Tablo 2.6. Entegre Raporlamanın Beklenen Faydaları.....	106
Tablo 2.7. Yatırımcıların Gereksinim Duydukları Bilgiler ve Yatırımcılara Sağlayacağı Avantajlar	112
Tablo 2.8. Entegre Rapor Yayımlayan İşletmeler ve Yayımladığı Yıllar	117
Tablo 3.1. Entegre Rapor Yayımlayan İşletmeler ve Yayımladığı Yıllar	126
Tablo 3.2. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları...	128
Tablo 3.3. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	132
Tablo 3.4. Cemex S.A.B. de C.V. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	135
Tablo 3.5. Votorantim Cimentos Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	137
Tablo 3.6. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	139
Tablo 3.7. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	141
Tablo 3.8. Nedbank Group Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	142
Tablo 3.9. Standard Bank Group Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları	144
Tablo 3.10. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları.....	145

Tablo 3.11. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	146
Tablo 3.12. Cemex S.A.B. de C.V. Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları ...	146
Tablo 3.13. Votorantim Cimentos Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	147
Tablo 3.14. Türk/Yabancı Çimento Fabrikaları Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	147
Tablo 3.15. Çimento Sektörü Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	148
Tablo 3.16. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	149
Tablo 3.17. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	149
Tablo 3.18. Cemex S.A.B. de C.V. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	150
Tablo 3.19. Votorantim Cimentos Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	150
Tablo 3.20. Türk/Yabancı Çimento Fabrikaları Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	151
Tablo 3.21. Çimento Sektörü Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları ...	152
Tablo 3.22. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	152
Tablo 3.23. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	153
Tablo 3.24. Cemex S.A.B. de C.V. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları ...	153
Tablo 3.25. Votorantim Cimentos Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	154
Tablo 3.26. Türk/Yabancı Çimento Fabrikaları Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	154
Tablo 3.27. Çimento Sektörü Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	155
Tablo 3.28. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	155
Tablo 3.29. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	156
Tablo 3.30. Nedbank Group Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	156

Tablo 3.31. Standard Bank Group Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	156
Tablo 3.32. Türk/Yabancı Bankacılık Sektörü Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	157
Tablo 3.33. Bankacılık Sektörü Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	158
Tablo 3.34. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	158
Tablo 3.35. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	159
Tablo 3.36. Nedbank Group Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	159
Tablo 3.37. Standard Bank Group Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	160
Tablo 3.38. Türk/Yabancı Bankalar Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları ..	160
Tablo 3.39. Bankacılık Sektörü Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları	161
Tablo 3.40. Çimento Sektörü Cari Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları	162
Tablo 3.41. Çimento Sektörü Asit-Test Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları	162
Tablo 3.42. Çimento Sektörü Likidite Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları	163
Tablo 3.43. Çimento Sektörü Finansal Yapı Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları .	163
Tablo 3.44. Çimento Sektörü Kârlılık Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları	163
Tablo 3.45. Bankacılık Sektörü Hisse Başı Kâr Değeri Mann-Whitney U Test Sonuçları	164
Tablo 3.46. Bankacılık Sektörü Finansal Yapı Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları	165
Tablo 3.47. Bankacılık Sektörü Kârlılık Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları	165

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Kurumsal Yönetimin Makro-Ekonomik Etkileri	22
Şekil 1.2. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)'nin Gelişim Sürecinin Yıllar Bazında Özetlenmesi	45
Şekil 2.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Modeli Özeti	50
Şekil 2.2. Entegre Raporlama	52
Şekil 2.3. Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci.....	62
Şekil 2.4. Entegre Raporlama'nın Gelişim Sürecinde Dört Aşama	63
Şekil 2.5. Değer Oluşturma Sürecinde İş Modeli Örneği.....	78
Şekil 2.6. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri.....	83
Şekil 2.7. Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci.....	95
Şekil 3.1. Çimento Sektörü İçin Araştırmanın Modeli.....	121
Şekil 3.2. Bankacılık Sektörü İçin Araştırmanın Modeli	121
Şekil 3.3. Çimento Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Önceki Dönem)	166
Şekil 3.4. Çimento Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Entegre Raporlama Dönemi).....	166
Şekil 3.5. Bankacılık Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Önceki Dönem).....	167
Şekil 3.6. Bankacılık Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Entegre Raporlama Dönemi)	168

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

A4S	Sürdürülebilirlik Muhasebesi Projesi (Accounting for Sustainability Project)
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ACCA	Tescil Edilmiş Ruhsatlı Muhasebeciler Birliği (Association of Chartered Certified Accountants)
ASSC	Muhasebe Standartları Belirleme Komitesi (Accounting Standards Streering Committee)
AYA	Argüden Yönetişim Akademisi
BDDK	Bankacılık Düzenleme Denetleme Kurumu
BİST	Borsa İstanbul
CDP	Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project)
CDSB	İklim Bilgilendirme Standartları Kurulu (Climate Disclosure Standards Board)
CERES	Çevreye Karşı Sorumlu Ekonomiler Koalisyonu (Coalition for Environmentally Responsible Economies)
CRD	Kurumsal Raporlama Diyaloğu (Corporate Reporting Dialogue)
CRRA	Kurumsal Kayıt Raporlama Ödülleri (Corporate Register Reporting Awards)
EBM	Ekosistem Tabanlı Yönetim (Ecosystem-Based Management)
ERTA	Entegre Raporlama Türkiye Ağı
ESG	Çevresel, Sosyal ve Yönetişim (Environmental, Social and Corporate Governance)
FASB	Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (Financial Accounting Standards Board)
FEE	Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (The Fédération des Experts Comptables Européens)
FRC	Finansal Raporlama Konseyi

	(Financial Reporting Council)
GRI	Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative)
GSSB	Küresel Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (Global Sustainability Standards Board)
IAASB	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board)
IASB	Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (International Accounting Standards Board)
ICGN	Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağı (International Corporate Governance Network)
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants)
IFC	Uluslararası Finans Kurumu (International Finance Corporation)
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (International Financial Reporting Standards)
IIRC	Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi (The International Integrated Reporting Council)
IIRF	Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi (The International Integrated Reporting Framework)
IPSASB	Uluslararası Kamu Sektörü Muhasebe Standartları Kurulu (International Public Sector Accounting Standards)
IR	Entegre Raporlama (Integrated Reporting)
IRC	Entegre Raporlama Komitesi (Integrated Reporting Committee)
IRF	Entegre Raporlama Çerçevesi (Integrated Reporting Framework)
ISAE	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (International Standard on Assurance Engagements)
ISCA	Singapur Yeminli Mali Müşavirler Enstitüsü (Institute of Singapore Chartered Accountants)

ISO	Uluslararası Standardizasyon Kuruluşu (International Organization for Standardization)
JSE	Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası (Johannesburg Stock Exchange)
KGK	Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KPI	Temel Performans Göstergesi (Key Performance Indicator)
KPMG	Denetim, Vergi ve Danışmanlık Hizmetleri Sağlayıcısı (Provides Audit, Tax and Advisory Services)
KSS	Kurumsal Sosyal Sorumluluk
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)
ROA	Varlıkların Kârlılığı Oranı (Return on Assets)
ROE	Özsermaye Kârlılığı Oranı (Return on Equity)
SASB	Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board)
SGX	Singapur Menkul Kıymetler Borsası (Singapore Exchange)
SPK	Sermaye Piyasası Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
TBL	Üçlü Bilanço Sistemi (Triple Bottom Line)
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları
TKY	Toplam Kalite Yönetimi
TKYD	Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği
TÜSİAD	Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı (United Nations Environment Programme)
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (World Commission on Environment and Development)

GİRİŞ

Temellerinin sanayi devrimi ile atıldığı yönetim bilimi, işletme alanının temel konusu olmuştur. İşletmelerin temelini oluşturan değişim, toplumlara ve bireylere para kavramını kazandırmıştır. Zamanla gelişen yönetim biliminin mihenk taşı bireylerin toplum içinde refah düzeylerini artıracak koşulları sağlayabilmektir. Bu durum, peşinde birçok teoriyi getirmiş, bilimi geliştirmiş ve ekonomiyi yaratmıştır. Yönetim biçimlerinin çıkış noktasını ve birbirlerinin etkileriyle yeni kuramlar geliştirmesinin temelinde finans kavramı yatmaktadır. Ulusal ve uluslararası işletmelerin zamanla büyümesi, paydaşlarının sayılarının artması ve bu durumun doğurduğu istenmeyen sonuçlar otoriteleri bu sorunları çözmeye yönlendirmiş, sorunun çözümü olarak kurumsal yönetim konusunda görüş birliğine varılmıştır.

İşletmeler küreselleşmenin de etkisiyle artık sınırlarını kısa vadeli kazançlar ile sınırlı tutmayarak uzun vadeliye taşımışlardır. Bunun için araştırma ve geliştirme yatırımları yaparak, markalarını; değer yaratma kavramı ve sağlıklı müşteri ilişkileri gibi maddi olmayan varlıklar üzerine kurmaya yönelmişlerdir. İşletmeler sağlıklı iletişim kurabilmenin ve değer yaratabilmenin bilgilendirme ve şeffaflıktan geçtiğini fark etmişlerdir.

Bu durum ilk önce bireylerin yaşam döngüsünü sağlayabilmesi için sahip olması gereken varlık durumunu etkilemiştir. İşletmelerin ana hedefleri, hissedarlarının çıkarlarını savunmak ve onların değerini en üst seviyeye taşımaktır. Bunu özellikle geleneksel olan finansal tablolarında gösterdikleri bilgiler doğrultusunda söylemek mümkündür. Geleneksel finansal tablolar işletmenin geleceğini değil geçmiş performansını yansıtarak sadece fon sağlayıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamaktayken, artık işletmelerin hayatta kalabilmeleri, sürdürülebilirliklerini sağlayabilmeleri için, toplum ve çevre de dahil olmak üzere tüm paydaşların ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir.

İşletmeler yönetim faaliyetlerini eşitlik ve sorumluluk ilkesine dayandırarak kurumsal raporlar hazırlamak ve sunmak durumundadırlar. Bu raporlar, faaliyetlerin finansal performans sonuçlarını kapsamaktadır. Fakat gerçekleşen sosyal ve çevresel olumsuzluklar yıllar içinde sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramlarını ortaya çıkarmıştır. Sürdürülebilir kalkınma kavramının önem kazanması ile işletmelerin finansal olmayan bilgileri, performans sonuçları finansal olanlar kadar önem kazanmıştır. Bu nedenle işletmeler finansal raporlarının yanında çevresel, sosyal ve yönetim raporları, kurumsal

sosyal sorumluluk raporları, sürdürülebilirlik raporları gibi finansal olmayan raporları da hazırlamakta ve bilgi kullanıcılarına sunmaktadırlar. Artık hissedarlar, paydaşlar ve bilgi kullanıcıları işletmelerin finansal performans sonuçlarının faaliyetlerinin yanı sıra bu faaliyetlerin çevresel ve sosyal etkilerini de bilmek istemektedirler. 2020 yılında yürürlüğe giren kavramsal çerçevede finansal tabloların asli kullanıcıları olan mevcut ve potansiyel yatırımcıların, borç verenlerin ve kredi veren diğer tarafların birçoğunun, raporlayan işletmelerden doğrudan kendilerine bilgi sağlanmasını talep etme imkânı bulunmamaktadır ve ihtiyaç duydukları finansal bilgilerin çoğu için genel amaçlı finansal raporlara güvenmek durumundadırlar. Dolayısıyla bu tür kullanıcılar, genel amaçlı finansal raporların yöneltildiği asli kullanıcılarıdır.

Bu bakış açısı ile entegre düşünme kavramı oluşmuş ve ardından entegre raporlamayı getirmiştir. Sadece finansal rakamlardan oluşan finansal raporlar yerini finansal olmayan bilgileri de içerecek biçimde gelişmeye ve kurumsal raporlar olarak ifade edilmeye başlanmıştır. İşletmeler, günümüzde entelektüel sermaye raporlaması, kurumsal sosyal sorumluluk ve sürdürülebilirlik raporlamaları gibi birden fazla rapor yayımlamaktadırlar. Yayımlanan birden fazla rapor ile işletmelerin performanslarının değerlendirilmesi güçleşmeye başlamış, her bir raporun tek tek incelenmesi zaman alıcı olduğu gibi bilgilerin şeffaflığı ve netliği bakımından da tereddütler oluşmaya başlamıştır. Bu raporlar işletmelerin sadece faaliyetlerini ortaya koymakta, raporların içeriğini oluşturan öğelerin işletme performansına kattığı değer ile bu değerlerle işletmelerin nasıl etkileşime girdiği hakkında bilgi vermemekte ve faaliyetlerin işletmeye geri dönüşü hakkında içeriğe sahip olmamaktadır.

Yayımlanan bu raporların birbirlerinden farklılık göstermesi, ulusal ve uluslararası karşılaştırılabilirlikte sorunlar yaşanmasına neden olmuş ve bilgi kullanıcılarını entegre raporlamaya yakınlaştırmıştır. Bütün bu karmaşanın içinde entegre raporlama sistemi bir ihtiyaç olarak doğmuştur. Tüm paydaşlara ve bilgi kullanıcılarına, işletmelerin finansal ve finansal olmayan tüm bilgilerini tek bir rapor halinde sunarak bilgi ihtiyaçlarını karşılayan, işletmelerin uzun vadeli değer oluşturma yeteneğini gösteren ve bu bilgilerin işletmeye yarattığı değer değişimini ortaya koymayı hedefleyen entegre raporlama, bu anlamda tüm dünyanın ilgisini kısa zamanda üzerine çekmeyi başarmıştır.

Çalışmanın amacı, raporlamanın ve kurumsal yönetimin gelişimi, sosyal, çevresel ve ekonomik bilgilerin tümünü tek bir raporda toparlayan entegre raporun incelenmesi, belirli kısıtlar doğrultusunda seçilen Türk ve yabancı işletmelerde entegre raporlamanın

işletmelerin finansal performanslarında etkisinin olup olmadığı ve tespit edilecek etkilerin işletmelerin hem kendi performanslarında hem de sektörel bazda irdelenmesidir. Bu amaçlar doğrultusunda çalışma üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; raporlamanın gelişim, kurumsal yönetim, kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi, kurumsal yönetimin amaçları ve faydaları, kurumsal yönetimin temel ilkeleri, kurumsal raporlama ve sürdürülebilirlik kavramı ile sürdürülebilir kalkınma ve küresel raporlama girişimi açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, entegre raporlamanın ortaya çıkış süreci, sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirlik raporları ile entegre raporlama arasındaki ilişki, entegre raporlamanın tanımı, amacı, önemi, gelişim süreci ve çerçevesi açıklanarak, entegre raporlamanın teorik bileşenleri anlatılmıştır. Ayrıca; işletmelere ve yatırımcılara sağlayacağı riskler ve fırsatlar ile entegre raporlamanın dünyada ve ülkemize adaptasyonunun nasıl gerçekleştiğı hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; entegre raporlamanın işletmelere finansal açıdan değer katıp katmayacağına cevap aranmıştır. Bu bölüm, araştırmanın metodolojisini kapsamaktadır. Araştırmanın konusu ve amacı, önemi, sınırlılıkları, araştırmanın hipotezleri ve kullanılan oranlar ile örnekleme süreci ve araştırmanın bulgularına yer verilerek araştırmanın sonuçları bu bölümde anlatılmıştır. Son olarak ise; çalışmanın genel değerlendirilmesi yapılmış ve önerilere yer verilmiştir

BÖLÜM I RAPORLAMANIN GELİŞİMİ, KURUMSAL YÖNETİM VE KURUMSAL RAPORLAMA

Sanayi Devriminin etkisiyle, üretim biçiminde ortaya çıkan değişimler ve talepte seri bir şekilde meydana gelen artışlar işletmelerin sermayeye olan ihtiyaçlarını arttırmıştır. İşletmeler sermayedar bularak yani pay sahiplerini arttırarak bu hareketlilik ile başa çıkmaya çalışmıştır. Bu durum işletmelerin yönetimlerinin profesyonel yöneticilere bırakılmasına ve haliyle vekalet probleminin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İşletme çalışanları, yöneticiler ve işletmelerin pay sahipleri arasındaki bağlantıların sağlanması, işletmenin faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğinin sağlanarak pay sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasının gerekliliği için yönetimler bazı ilke ve kurallara bağlanmaya zorlanmıştır. Bu yaşanan değişikliklerle, işletmelerin tüm çevre unsurlarına karşı sorumluluklarını etkin ve verimli bir şekilde yerine getirmesinin, tüm çıkar gruplarının hak ve menfaatlerinin gözetilmesinin sağlanabilmesi amacıyla kurumsal yönetim yaklaşımı, 1990'lı yıllarda oluşarak finansal yapı içerisinde kendini bulmuştur (Bhagat ve Bolton, 2008). İşletme birleşmeleri ve satın almalar, finansal krizler, işletme sahibinin ve kontrolüne sahip kişinin birbirinden ayrı olması, iflaslar ve işletme skandalları dünyada kurumsal yönetime verilen önemi artırmıştır.

1.1. Kurumsal Yönetim Kavramı

Kurumsal yönetim terimi şehirlerin, ülkelerin ya da devletlerin yönetimi ile işletmelerin yönetimi arasında benzetme kurarak İngilizce'de yer alan "Corporate Governance" kavramıyla ortaya çıkmıştır. Bu kavram, dilimizde "kurumsal yönetim" ile ifade edilmiş ve işletmelerin; hak sahiplerine, çalışanlarına belirtilen hedeflere ulaşmasını sağlayan, işletmelerin verimliliğinin arttırmasına yarayan ve tüm faaliyetlerini gerçekleştirirken yasalara uygun ve etik değerleri baz alan bir sistem olarak tanımlanmaktadır (akt. Dinç ve Abdioğlu, 2009). Son yıllarda kurumsal yönetim kavramı yerine, "yönetim biçimi" veya "kurumsal yönetişim" ifadeleri yer almaktadır. 2003 yılında Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan "Kurumsal Yönetim Prensipleri" mevzuatında, "Corporate Governance" kavramı net bir biçimde "Kurumsal Yönetim" olarak ifade edilmektedir (SPK, 2005).

Birden fazla ülke ve işletmelerce uluslararası ilk kurumsal yönetim şifresi olarak kabullenilen Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD- Organisation for Economic Co-operation and Development) 1996 yılında yapmış olduğu araştırmada, kurumsal yönetimin genel olarak asil-vekil ilişkisi problemi ile ilgili olduğunu belirtmiştir. Bu düşünceyle OECD, 1999 yılında Kurumsal Yönetim İlkeleri'ni yayımlamıştır. Bu rapor, 2002 yılında gözden geçirilerek yenilenmiş ve son şeklini alarak 2004 yılında “Kurumsal Yönetim için OECD İlkeleri” adıyla tekrar yayımlanmıştır. Kurumsal Yönetim için OECD İlkeleri'nde kurumsal yönetim, “bir işletmenin yönetimi, yönetim kurulu, hissedarları ve diğer paydaşlar arasındaki bir dizi ilişkiyi kapsayan, işletmelerin hedeflerinin belirlendiği bir yapıyı ortaya koyan, bu hedeflere nasıl ulaşılabileceğinin ve performansın nasıl denetleneceğinin yollarını çizen kavramdır”. Kısaca, işletmelerin yönetildiği bir sistem olarak açıklanmaktadır (OECD, 2004). Dünya Bankası ise kurumsal yönetimi, bir işletmenin yönetimi, yönetim kurulu, pay sahipleri ve hissedarları arasındaki bağlantılar topluluğu olarak açıklamaktadır (Karayel, 2011).

Kurumsal yönetim, bir bakıma günümüz işletmelerinde mevcut olan sahiplik ve kontrolün ayrılması durumuyla ortaya çıkan, potansiyel temsil maliyetlerini en aza indirmeye yarayan mekanizmalar bütünüdür (akt. Yüksel, 2017). Kurumsal yönetim, işletme yönetimi, yönetim kurulu, pay sahipleri ve işletme ile ilgili diğer bölümler arasındaki ilişkilerin bütünüdür ifade etmektedir (BİST, 2014). Uluslararası Finans Kurumu (IFC-International Finance Corporation) kurumsal yönetimi “işletmelerin yönetimi ve kontrolü için yapılar ve süreçler” olarak tanımlarken, hissedarlar ve yöneticileri kurumsal yönetimin iç yönü, yatırımcılar, çalışanlar, tedarikçiler, toplum ve çevre ile ilişkileri ise kurumsal yönetimin dış yönü olarak ifade etmiştir. Kurumsal yönetim uzun vadede hissedarların değerini arttırarak işletme yönetimine ve kontrolüne katılan, çıkarları çakışabilen taraflar arasındaki ilişkilerin sistemi olarak tanımlanabileceğini ifade etmiştir (IFC, 2010).

2016 yılının Kasım ayında King Komitesi tarafından kurumsal yönetim kavramı hakkında etik kültür ve liderlik kavramlarını da içinde barındıran yeni bir tanım yapılmıştır. Bu tanım, “Kurumsal Yönetim, etik kültür, iyi yönetişim, etkili kontrol ve yasallık yönetişim çıktılarına ulaşma yolunda yönetim organı tarafından gerçekleştirilen etik ve etkili liderlik olarak tanımlanabilir” şeklindedir (IoDSA, 2016).

Bu tanımlar ışığında, kurumsal yönetim; işletmenin paydaşlarıyla beraber, doğal çevrenin korunması ve geliştirilmesiyle yani etik ilkelerin ve sürdürülebilirliğin

entegrasyonun sağlandığı bir işletme stratejisi oluşturarak, bu stratejinin eşitlik, sorumluluk, şeffaflık ve hesap verilebilirlik ilkelerine bağılı kalarak işletme faaliyetlerinin planlanması, örgütlenmesi, yürütülmesi, denetlenmesi ve raporlanması süreci olarak tanımlanabilir. Kurumsal Yönetim; yönetim kurulu, hissedarlar ve diğere paydaşlar arasındaki ilişkileri optimum düzeyde tutarak, işletme faaliyetlerinin tüm menfaat gruplarının bilgileri dahilinde işlemlerini sağlayan bir sistemdir. Bu sistem ayrıca etkin bir iç kontrol mekanizması oluşturarak, işlerliğin sağlanması, işletmenin varlıklarıyla kaynaklarının en etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasına, dolayısıyla işletmeyle ilgili tüm çıkar gruplarının menfaatlerinin gözetilmesine yardımcı olur. Paydaşların ve hissedarların hak ve menfaatlerinin korunmasını sağlayacak yönetim yapısının oluşturulması, işletme faaliyetlerinin düzenli yürütülmesi, denetlenmesi ve raporlanması kurumsal yönetim ile gerçekleştirilebilir (Yüksel, 2017).

1.2. Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi

Kurumsal yönetim ihtiyacı, işletme sahipleri ve yönetenleri arasındaki potansiyel çıkar çatışmalarından doğmuştur. Bu çatışma, vekalet problemi olarak anılır (Gillan ve Starks, 2003). İşletme sahipleri ve işletme sahipleri tarafından işletme varlıklarının yönetilmesi için sorumlu olarak atanan yöneticiler arasında çıkar ayrılığı görölmüştür. Bunun sonucunda asil-vekil problemi ortaya çıkmıştır.

Yöneticiler ile paydaşların çıkar çatışması nedeniyle yöneticiler, kendi çıkarlarını ön planda tutma ve işletme faaliyetleri hakkında eksik veya hatalı bilgi verme eğilimi göstermektedir. Başka bir ifadeyle, yöneticiler hatalı veya hileli kurumsal raporlar sunduğundan, işletme sahipleri ile yöneticiler arasında bilgi asimetrisi yaşanmaktadır. Bilgi asimetrisi kurumsal başarısızlığa, bunun sonucunda da sistematik krizlere sebep olabilmektedir.

Bu başarısızlıkların ve sistematik krizlerin önlenmesi için, yönetim kurulu ve icradan sorumlu vekil, tüm hissedarların ve tüm paydaşların menfaatlerine hizmet etmek ve korumak durumundadır. Diğere bir deyişle, geleneksel yönetim ile kurumsal yönetim karşılaştırıldığında en temel farkın “kurallar” ve “takdir” yönünden olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda kurumsal yönetimi, kurallara dayalı bir işletme yönetimi olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Kurumsal ve geleneksel yönetim anlayışının farklılıkları aşağıdaki tabloda ele alınmıştır.

Tablo 1.1. Geleneksel Yönetim ile Kurumsal Yönetimin Karşılaştırılması (Aktan, 2013)

GELENEKSEL YÖNETİM	KARŞILAŞTIRMA KRİTERİ	KURUMSAL YÖNETİM
İşletme sahibi işletmeyi hem yönetir hem de denetler. İşletmede kuvvetler birliği ilkesi uygulanır.	Güç ve otorite	İşletme sahibi, işletme yönetimi ve denetimini gerçekleştirmez. İşletmede kuvvetler ayrılığı ilkesi uygulanır.
İşletme sahipleri ve yöneticiler işletmeleri kendi kararları doğrultusunda yönetirler.	Kurallara karşı takdir kararları	İşletmenin yönetilmesi belli “kurallar” çerçevesinde gerçekleştirilir.
İşletme sahibine ve yöneticilere ait sorumluluklar hukuki alanda kapsamlı olarak belirtilmemiştir.	Sorumluluk	İşletme sahibi ve yöneticileri, işletmeye ve hak sahiplerine karşı doğrudan sorumludurlar.
Sadece vekil işletme sahibine hesap verir. İşletme sahibinin hesap verme yükümlülüğü yoktur.	Hesap verme yükümlülüğü	İşletme sahibi ve yöneticileri, işletmeye ve paydaşlara karşı hesap verme yükümlülüğü taşımaktadırlar.
İşletme sahibi sadece kendine hesap vermektedir.	Hesap sorma hakkı	Paydaşların işletme yönetimine hesap sorma hakkı vardır.
İşletme yönetiminde şeffaflık ilkesi önemli değildir. İşletme sahibi istediği bilgileri kamuya açıklar.	Şeffaflık	İşletme sahibi ve yöneticileri, işletme faaliyetlerini şeffaflık ilkesine uygun olarak kamuoyu ile paylaşır.
İşletme sahibi istediği kişileri yönetim kurulu üyesi olarak belirleyebilir.	Yönetim kurulunun oluşumu	Yönetim kurulu üyesi olabilmenin genel koşulları bulunmaktadır.
İşletmenin yönetim ve denetim kuruluna üye olan kişiler görev ve yetkilerini bağımsız olarak kullanamazlar.	Bağımsızlık	İşletmede bağımsız yönetim ve bağımsız denetim ilkeleri kabul edilmektedir.

Geleneksel yönetimde işletmelerin faaliyetlerinin denetimi ve kontrolü doğrudan işletme sahibi ve yönetim kurulu tarafından belirlenen işletme içi denetim kurulları tarafından yapılmaktadır. Kurumsal yönetimde ise, paydaşlar yönetimde bulunan kişileri denetleme hakkına ve yetkisine sahiptirler (Aktan, 2013). Kurumsal yönetimin gelişimine etki eden durumlar; uluslararası sermaye hareketlerinin, hisse senedine sahip olan kişilerin ve sermaye piyasalarındaki rekabetin artmasıdır. Uluslararası işletmeler ile yerli işletmeler arasında yapılan ortaklık anlaşmaları ve birleşmeler ulusal ekonomilerde etkinliklerini sağlamaktadırlar. Bunların sonucunda, yönetim anlayışındaki farklılıklar kurumsal yönetim anlayışının ortaya çıkmasında büyük rol oynamaktadır. Hisse senedi sahibi olanların sayılarının artması ve halka açık işletmelerin şeffaf bir yönetim yapısına önem vermesiyle kurumsal yönetim anlayışının yaygınlaşması sağlanmaktadır (Altın, 2006). İşletmelerinde kurumsal yönetim modeli uygulanan ülkelerde, sermaye piyasalarının da aynı hızla gelişmekte olduğu dikkat çekmektedir. Sermaye piyasaları arasındaki rekabetin artması işletmelerin; yatırımcıların haklarını korumak adına onları kurumsal yönetim ilke ve kurallarına daha uygun davranmaya sevk etmiştir. Yatırımcılar için ise; yönetim kurulu yapısı, bileşimi ve görevleri, pay sahipleri ile ilişkiler, sosyal sorumluluk, güçlü finansal yapı kadar kontrol edilip, önemsenmektedir (Ülgen ve Mirze, 2016).

Yaşanan tüm bu gelişmeler hem dünyada hem de ülkemizde kurumsal yönetime verilen önemin artmasına sebep olmuştur. Bunun sonucunda tavsiye niteliğinde olan bu raporlar, zorunluluk getiren yasal düzenlemelerin yapılmasına yol açmıştır.

1.2.1. Dünya’da kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi

Kurumsal yönetim sistemleri, genellikle kurumsal başarısızlıklar ve sistematik krizlere karşılık olarak yüzyıllarca geliştirilmiş ve değişmiştir. Yönetim anlamında ilk belgelendirilebilen başarısızlık 1700’lerde İngiltere’de işletme yasaları ve uygulamalarında devrim yaratan “South Sea Bubble” olmuştur (IFC, 2010).

Ülkelerin ve işletmelerin yetersiz kurumsal yönetim politikalarının küresel finansal krizlere neden olduğu görüşünün hakim olmaya başlamasıyla, kurumsal yönetim kavramının önemi daha da artmıştır (Gülbüz ve Ergincan, 2004).

1956 yılında Dünya Bankası Grubu'nun özel sektör kolu olarak ve bireylerin yaşamlarını iyileştirmek için kurulan IFC, Ekim 2010’da “Corporate Governance Manual”

adlı bir çalışma yayınlamış ve bu çalışmasında kurumsal yönetimin tarihsel gelişimini bir tablo halinde sunmuştur. Bu tarihsel gelişim süreci Tablo 1.2’de verilmiştir.

Tablo 1.2. Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi (IFC, 2010; Yüksel, 2017)

YIL	GELİŞME
1600’ ler	East India Şirketi sahiplik ve kontrolü ayıran bir yönetim kurulu yapısını tanıtmıştır. (İngiltere ve Hollanda)
1776	“Ulusların Zenginliği”nde Adam Smith zayıf kontroller ve yönetim için teşvikler konusunda uyarılarda bulunmuştur. (İngiltere)
1844	İlk Anonim Şirket Yasası. (İngiltere)
1931	Berle ve Means yeni ufuklar açan “ The Modern Corporation and Private Property-Modern Şirket ve Özel Mülkiyet” adlı çalışmasını yayımlamıştır.
1933/1934	1933 Menkul Kıymetler Yasası sermaye piyasalarını düzenleyen ilk yasadır. 1934 yasası SEC’e denetim yetkisi vermiştir. (ABD)
1968	AB, ilk Şirketler Hukuku Yönergesini kabul etmiştir. (AB)
1987	Hileli finansal raporlama, denetim komitelerinin rolü ve sorumluluklarını onaylayan ve iç kontrol için bir çerçeve geliştiren Treadway Commission Report (COSO) 1992’de yayımlanmıştır. (ABD)
1987	Vietnam Ulusal Meclisi, Dışişleri Yatırım Kanunu’nu kabul etmiştir.
1990	Vietnam Ulusal Meclisi, Şirketler Kanunu ve Özel Girişim Kanunu’nu kabul etmiştir.
1990’ların başı	PollyPeck (1.3 Milyar £ kayıp), BCCI ve Maxwell (480 Milyon £ kayıp) işletmelerin çökmesi, yatırımcıları korumak için kurumsal yönetim uygulamaları geliştirmeyi gerektirmiştir. (İngiltere)
1992	Cadbury Committee ilk kurumsal yönetim kodunu yayımlamış ve 1993’te İngiltere borsalarına kote edilmiş şirketlerin “Uygula Veya Açıkla” temelinde yönetim açıklaması yapması zorunluluğu getirilmiştir.
1994	King Raporu yayımlanmıştır. (Güney Afrika)
1994-1995	Rutteman (iç kontrol ve finansal raporlama konusunda), Greenbury (yönetici ücretleri konusunda) ve Hampel (kurumsal yönetim konusunda) raporları yayımlanmıştır. (İngiltere)
1995	Vienot Raporu yayımlanmıştır. (Fransa)

1995	Vietnam Ulusal Meclisi SOEs (Law on State Owned Enterprises) Kanunu kabul etmiştir.
1996	Peters Raporu yayımlanmıştır. (Hollanda)
1996	Vietnam Ulusal Meclisi, 1987 yılındaki Yabancı Yatırım Kanunu yerine yeni Yabancı Yatırım Kanunu'nu kabul etmiştir.
1997	Vietnam Ulusal Meclisi, Devlet Bankası Kanunu ve Kredi Kuruluşları Kanununu kabul etmiştir.
1998	Combined Code yayımlanmıştır. (İngiltere)
1999	OECD ilk uluslararası kriter olan OECD Kurumsal Yönetim İlkelerini yayımlamıştır.
1999	İç kontrol konusunda Turnbull Kılavuzu yayımlanmıştır. (İngiltere)
1999	Vietnam Ulusal Meclisi, Şirketler Kanunu ve Özel Girişim Kanunu yerine Şirketler Kanunu'nu yayımlamıştır.
2000	Vietnam Ulusal Meclisi 1996 Yabancı Yatırım Kanunu'nu değiştirerek, Sigorta İşletmeleri Kanunu'nu kabul etmiştir.
2001	ABD'de borsaya kayıtlı en büyük yedinci şirket olan Enron Corporation iflasını açıklamıştır. (ABD)
2001	Avrupa Menkul Kıymetler Piyasalarının düzenlenmesi hakkında Lamfalussy Raporu yayımlanmıştır. (AB)
2002	Vietnam Hükümet Bürosu borsaya kayıtlı şirketlerin ilk Model Taslağı'nı açıklamıştır.
2002	Alman Kurumsal Yönetim Kodu yayımlanmıştır. (Almanya)
2002	Enron'un çöküşü ve diğer şirket skandalları Sarbanes-Oxley Kanunu'nun çıkarılmasına yol açmış (ABD); Avrupa'da Şirketler Kanunu reformu konusunda Winter Raporu yayımlanmıştır. (AB)
2003	İcracı olmayan yönetim kurulu üyelerine ilişkin Higgs Raporu yayımlanmıştır. (İngiltere)
2003	Vietnam Ulusal Meclisi 1995 SOEs Kanunu yerine yeni SOEs Kanunu'nu kabul etmiştir.
2004	Parmalat Skandalı, AB çapında olası yankıları ile İtalya'da yaşanmıştır. (AB)
2004	Vietnam Ulusal Meclisi Rekabet Kanunu'nu kabul etmiş; Devlet Bankası Kanunu ve Kredi Kuruluşları Kanunu'nu değiştirmiştir.

2005	Vietnam Ulusal Meclisi, Yabancı Yatırım Kanunu, Özel Girişim Kanunu ve SOEs Kanunu'nun yerini alan Girişim Kanunu ve Yatırım Kanunu'nu kabul etmiştir.
2006	Vietnam Ulusal Meclisi, Menkul Kıymetler Kanunu'nu kabul etmiştir.
2007	Vietnam Maliye Bakanlığı Kurumsal Yönetim Yönetmeliği ve Model Taslağı'nı benimsemiştir.
2010	Vietnam Maliye Bakanlığı menkul kıymetler piyasası hakkında bilgi veren 09/2010/TT-BTC genelgesini; yeni Devlet Bankası ve yeni Kredi Kuruluşları Kanunu'nu kabul etmiştir.

Yaşanan her başarısızlıkla, ortaya yeni bir ihtiyaç çıkmış bunun sonucunda kurumsal yönetim konusunda yeni bir rapor yayımlanmış, yeni düzenlemeler yapılmış ve kurumsal yönetimin tarihsel gelişimine bir belge daha eklenmiştir. Alan yazında, bu raporların ve düzenlemelerin ilki Cadbury Rapor olarak kabul edilmektedir. Bu rapor; “Kurumsal Yönetimin Finansal Boyutu” olarak da bilinmektedir ve kurumsal yönetimin kapsamlı olarak ele alınışıdır. Raporda ilk olarak yönetim kurulunun yapı ve sorumlulukları ele alınmış ve “En İyi Uygulama Kodu” başlığı altında toparlanmıştır. Sonrasında, denetçilerin rolü incelenmiş, muhasebe uzmanlarına birçok tavsiyede bulunulmuş, hissedarların hak ve sorumluluklarından bahsedilmiştir.

Daha sonrasında da kurumsal yönetim ile ilgili mihenk taşları kabul edilen raporlar ortaya çıkmıştır. 1994 yılında Güney Afrika’da King Raporu; 1994-1995 yıllarında İngiltere’de iç kontrol ve finansal raporlama konusunda Rutteman Raporu; 1995 yılında halka açık şirketlerde üst düzey yöneticilerin kazançları konusunda Greenbury Raporu; Fransa’da Vienot Raporu; 1996’da Hollanda’da Peters Raporu; 1998 yılında kurumsal yönetim konusunda çıkan birtakım sorunların giderilmesi ve yeterince açık olmayan konuların daha net ortaya konulmasını sağlayan Hampel Raporu ve yine aynı yılda Combined Code yayımlanmıştır.

Dünyada kurumsal yönetime ilişkin önemli katkıların birçoğu OECD tarafından gerçekleştirilmiştir (Koçel, 2015). 1960 yılında Paris’te imzalanan ve 1961 yılında uygulamaya giren protokole göre OECD, bu protokole üye olan ülkelerde ekonomik istikrarı sağlamak, istihdamı en üst düzeye taşımak, ekonomiyi geliştirerek refah seviyesini artırmak, dünya ekonomisinin gelişimine katkıda bulunmak, ekonomik açıdan gelişmekte olan ülkelerin gelişim sürecine yardımcı olmak ve uluslararası kurallar çerçevesine uygun

bir biçimde dünya çapında gerçekleşen ticaretin gelişmesini sağlamak için uygulanacak yöntemleri destekleyecektir (OECD, 2004).

OECD Konseyi Toplantısı, 27-28 Nisan 1998’de “OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri” nin bakanlar düzeyinde, ulusal hükümetler, ilgili diğer uluslararası kuruluşlar ve özel sektör ile kurumsal yönetim standartları ve kurallar dizisini birlikte oluşturmak için bir araya gelmesiyle başlamıştır. Bu ilkeler, 1999 yılında kabul edilmiş, 2004 yılında güncellenmiştir. Son hali ise; 30 Kasım 2015 tarihinde “G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri” başlığı ile yayımlanmıştır.

1.2.2. Türkiye’de kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi

Türkiye’de yaşanan ekonomik çalkantıların çözümü, riskin azaltılması ve işletmelerin sürekliliği için ulusal yapıya uygun kurumsal yönetim ilkeleri oluşturulmasına yönelik çeşitli kuruluşlarca araştırma ve incelemeler yapılmıştır.

Ülkemizde kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi incelendiğinde, kurumsal yönetim konusundaki ilk çalışmanın Aralık 2002 yılında Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD) tarafından yapılan çalışma olduğu görülmüştür. TÜSİAD Kurumsal Yönetim Çalışma Grubu kurularak “Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi” başlıklı çalışmayı hazırlamıştır. Bu çalışmanın içeriğinde, özel sektör işletmelerinin gönüllülük esasına dayalı olarak uygulayabilecekleri ve sonucunda uluslararası piyasalarda yer bulabilmelerine katkı sağlayacak kurumsal yönetimin temel ilkeleri açıklanmaktadır. Bu ilkelerin doğru uygulanabilmesi açısından stratejik öneme ve büyük sorumluluğa sahip olan yönetim kurullarının oluşturulması, görev ve sorumlulukları, performans değerlendirmesi, bağımsızlıkları ve onlara bağlı birimler hakkında kodlara yer verilmiştir (TÜSİAD, 2002).

TÜSİAD’ın kurumsal yönetime olan katkılarından sonra Türkiye’de ilk defa bir bütün olarak kurumsal yönetim ilkeleri Temmuz 2003’te Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından yayımlanan “Sermaye Piyasası Kurulu Kurumsal Yönetim İlkeleri” ile gündeme gelmiştir. SPK tarafından kurulan komitede; SPK, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ve Türkiye Kurumsal Yönetim Forumu uzmanları ve temsilcileri ile birçok akademisyen, özel sektör temsilcilerinin katılımı ve kamu kuruluşları ile çeşitli meslek örgütlerinin görüş ve önerileri değerlendirilerek kurumsal yönetim ilkeleri düzenlenmiştir. Gönüllülük esasına dayanan bu ilkeler; Pay Sahipleri, Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflık, Menfaat Sahipleri ve Yönetim Kurulu olmak üzere dört ana başlık altında açıklanmış ve Türkiye’de özellikle

halka arz olmuş işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerini benimsemesi açısından oldukça önemlidir (Alp ve Kılıç, 2014; SPK, 2005; Gürbüz ve Ergincan, 2004).

Bunlara ek olarak Sermaye Piyasası Kurulu; 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 17., 36., 73. ve 128. Maddelerinde düzenlemelere yer vermesi, Borsa İstanbul (BİST) Kurumsal Yönetim Endeksi'nin oluşturulması ve İşletmelere Kurumsal Yönetim Uyum Raporları hazırlama zorunluluğunun getirilmesi ile de kurumsal yönetim konusunun ne kadar önemli olduğunu açıkça göstermiştir.

Ülkemizde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK); bankaların kuruluşu ve faaliyetlerini düzenleyen kurumdur. 19 Kasım 2005 tarihli, 25983 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun Üçüncü Kısım'ında "Kurumsal Yönetim" başlığı altında Madde 22'den Madde 44'e kadar kurumsal yönetime ilişkin hükümlere yer verilmiştir. Bu başlık altında; Yönetim, İç Sistemler, Yetkili Kuruluşlar ve Finansal Raporlama olmak üzere 4 bölüm ve ayrıca Koruyucu Düzenlemeler maddesi bulunmaktadır.

Yine aynı Kanunun 93. Maddesinde BDDK'nın görev ve yetkilerine yer verilmiş, 95. Maddesinde ise; Bankacılık Kanunu kapsamında faaliyet gösteren kuruluşların kurumsal yönetim ilkelerine uyum seviyesinin gözetimi ve ölçümünün BDDK tarafından yapılacağına dair hükümler yer almıştır. BDDK, Bankacılık Kanununun bu maddelerine göre "Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik"i yayımlamıştır ve bu yönetmelik 1 Kasım 2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (<https://www.bddk.org.tr/mevzuat>).

Bu gelişmelere ek olarak, kurumsal yönetim uygulamalarına yön veren bir diğer düzenleme Türk Ticaret Kanunu (TTK)'dur. Yeni Türk Ticaret Kanunu tasarısında kurumsal yönetime ilişkin birçok kural yer almaktadır. 14 Şubat 2011 tarih ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, 01 Temmuz 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun Dördüncü Kısım'ında Anonim Şirketlere ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Tasarının genel gerekçesinde;

- Azınlığın yönetim kurulunda temsil edilebilme hakkı,
- Pay sahiplerinin şirkete borçlanmalarının önlenmesi,
- Uluslararası standartlara uygun bağımsız denetimin gerçekleşmesi, riskin ölçülebilmesi ve iç denetim sisteminin standartlara uygunluğunun kontrol edilmesi,

- Genel kurulda değişmeyen ve aktarılmayan yetki ve sorumlulukların belirlenmesi,
- Oyda imtiyazın sınırlandırılması,
- Yönetim kurulu üyelerinin pay sahibi olmaları zorunluluğunun kaldırılması,
- Yönetim kurulu üyelerinin görevi kötüye kullanmaları durumunda verilen zarardan sorumlu olmaları,

değınilen bilgilerdir (Topçu, 2006).

Ülkemizde kurumsal yönetimin tarihsel gelişimi Tablo 1.3’de genel hatlarıyla özetlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1.3. Türkiye’de Kurumsal Yönetimin Tarihsel Gelişimi (Yüksek, 2017)

Yıl	Gelişme	Özellik
2002	2002’de Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi	Tavsiye niteliğinde ve yönetim kurulunun yapısı ve işleyişine ilişkin kodlar
2003	SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri	Halka açık anonim şirketler için hazırlanan, uygulanması isteğe bağılı olan kurumsal yönetim ilkeleri
2004	Kurumsal Yönetim Uyum Raporu	Halka açık anonim şirketlere, kurumsal yönetim uyum raporunu hazırlama zorunluluğı getirilmiştir
2005	5411 sayılı Bankacılık Kanunu	Bankacılık sektöründe uyulması gereken kurumsal yönetim ilkeleri 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 22. ile 42. Maddeleri arasında yer almıştır.
2006	“Türkiye Kurumsal Yönetim Pilot Çalışması” OECD Raporu	Türkiye’de kurumsal yönetim uygulamalarının geliştirilmesi için yapılması gereken düzenlemelere değinilmiştir.

2006	Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerine İlişkin Yönetmelik	5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümlerine dayanarak Bankaların Kurumsal Yönetim İlkelerinin düzenlenmesi amaçlanmıştır.
2007	BİST Kurumsal Yönetim Endeksi	BİST Kurumsal Yönetim Endeksi ile işletmelerin kurumsal yönetim ilkelerine uyum durumunun yatırımcıya gösterilmesi amaçlanmıştır.
2008	SPK Seri IV No:41 Sayılı Tebliğ	Halka açık şirketlerde, Pay sahipleri ile ilişkileri yürütecek pay sahipleri birimi oluşturmak ve kurumsal yönetim uygulamalarında koordinasyonu sağlayan bir personelin çalıştırılması zorunlu kılınmıştır.
2011	2499 sayılı SPK’nda değişiklik yapan 654 sayılı Kanun Hükmünde Kararname	Sermaye Piyasası Kurulu’nun görevleri arasına, • Sermaye piyasasında kurumsal yönetim ilkelerini tespit ve ilan etmek, • Yatırım ortamının iyileştirilmesine katkıda bulunmak üzere, borsada işlem gören halka açık anonim ortaklıklardan halka açıklık oranları, yatırımcı sayısı ve niteliği, dahil oldukları endeks ve belirli bir zaman dilimindeki işlem yoğunluğunu dikkate alarak belirlemiş olduğu gruplarda yer alanların kurumsal yönetim ilkelerine kısmen veya tamamen uymalarını zorunlu tutmak görevleri eklenmiştir.

2011	Seri: IV No: 56 sayılı “Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ	
2011	Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine Ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Seri: IV, No: 56)’de Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: IV, No: 57)	
01.07.2012	6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu	Halka açık şirketler yanında halka kapalı şirketler için de kurumsal yönetim anlayışına ilişkin düzenlemeler getirmiştir.
30.12.2012	6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu	SPK’na, Kurumsal yönetim ilkelerini düzenleme, uygulamalarını zorunlu tutma, uygulanmaması halinde yaptırım uygulama yetkisi verilmiş; ilişkili taraflarla yapılan işlemler de kurumsal yönetim kapsamında düzenlenmiştir.
03.01.2014	Kurumsal Yönetim Tebliği (II-17.1)	Kurumsal yönetim ilkelerini düzenlemek, ayrıca ilişkili taraflarla yapılan işlemlere ilişkin usul ve esasları belirlemek.

1.3. Kurumsal Yönetimin Başlıca Amaçları

Yönetimlerin birincil önceliği, işletmenin finansal durumuna ilişkin bilgileri zamanında tam ve eksiksiz olarak açıklamak, mevcut hissedarların, yatırımcıların ve hatta potansiyel hissedarların çıkarlarını gözeterek çalışmak olmalıdır (Koçel, 2015).

Kurumsal yönetim ise içsel sistemlerde kontrolü elinde bulunduran büyük ortaklar ile azınlıktaki ortaklar arasındaki ve dışsal sistemlerde hissedarlar ile yöneticiler arasında oluşan çıkar çatışmasını bertaraf edebilmeyi hedeflemiştir (Kargın, 2006). Yönetim

kelimesinden “yönet”, iletişim kelimesinden ise “işim” eklerinin birleşmesiyle ortaya çıkan yönetişim kelimesi, sıklıkla kullanılmakta ve kurumsal bağlamda çok etkili olmaktadır. Bu yüzden açıklanan kurumsal yönetim amacının, içsel ve dışsal sistemlerde hem kontrol sağlamak hem de iletişim kurmak olduğu göz önüne alındığında kurumsal yönetim yerine sıklıkla kurumsal yönetişim demek de yanlış olmayacaktır. Kurumsal yönetişimin temel amaçları, piyasa güvenini ve finansal piyasaların bütünlüğünü sağlayarak, ekonomik etkinliği destekleyerek piyasaların büyümesine ve finansal istikrar sağlamasına katkıda bulunmak, yatırımcının güvenini arttırarak, işletme için sermaye maliyetini azaltabilmek, ana hissedarlar da dahil olmak üzere işletme yöneticilerinin çıkarlarını ve bu çıkarlar arasındaki boşluğa bir köprü kurmaya yardım etmektir (Vural ve Bat, 2011). İşletmelerin uzun vadede başarısını sağlayabilecek, girişimci ve ihtiyatlı bir yönetim yaratılmak istenmektedir. Bu nedenle kurumsal yönetim; yönetim kurulunun ne yaptığı ve işletmenin değerini nasıl oluşturduğu ile ilgilidir (FRC, 2014). İşletmelerin faaliyetleri başta hissedarlar olmak üzere tüm paydaşlar için değer yaratmalıdır.

İşletmeler kendilerine duyulan güveni ve itibarlarını arttırmak için; faaliyetlerini yürütürken yasa ve düzenlemelere uygun davranmalı, faaliyetleri hakkında bilgileri açık ve net şekilde hissedarlar ve paydaşların kullanımına sunmalı yani herkesin amaçlarına hizmet edecek bir yönetim sistemini kurmalıdır. Bu sistem sayesinde, işletme daha düşük sermaye maliyeti ile fon bulabilecek ve yatırımcılar da tasarruflarını güvenceye almış olacaktır. Böylelikle işletme kurumsal yönetim ile amaçlarına ulaşmış olacaktır. Temel amacın tüm paydaşların hak ve menfaatlerinin gözetilmesi olması dolayısıyla kurumsal yönetişim, hissedarların ve yatırımcıların haklarının gözetilmesini, işletme faaliyetleri hakkında doğru, tutarlı, eksiksiz ve tam zamanında bilginin sunulmasını sağlayacak yönetim sisteminin oluşturulması ile tüm paydaşlara, işletme faaliyetleriyle ilgili doğru, zamanında, güvenilir bilgilerin aktarılmasını sağlayacaktır. Bu durumları sağlayan bir işletme eşitlik, sorumluluk, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerine uygun olarak yönetilecektir.

1.4. Kurumsal Yönetimin Temel İlkeleri

İşletmelerin gerçekleştirdikleri faaliyetler sonucunda performansları, varlık ve kaynaklarını etkin bir şekilde kullanmalarına bağlıdır. Kaynakların etkin ve verimli kullanılması hem işletmeye başarı getirecek hem de paydaşlarının kazançlarının maksimum seviyeye ulaşmasını sağlayacaktır.

Kurumsal yönetim uygulaması kapsamında TÜSİAD kurumsal yönetim ilke ve kurallarını; OECD'nin 2015 yılında yayınlanan "G20/OECD Kurumsal Yönetim İlkelerine dayandırmaktadır. Bu ilkeler şeffaflık, hesap verebilirlik, sorumluluk ve eşitlik/adillik ilkeleridir. 2016 yılının Kasım ayında ise, dünyada gerçekleşen değişimlere uyum sağlamak için IoDSA tarafından "King IV Report on Corporate Governance for South Africa 2016" yayımlanmıştır. Bu raporda bir yönetim organının Şeffaflık, Hesap Verebilirlik, Sorumluluk ve Eşitlik ilkelerine ek olarak, Doğruluk ve Yetkinlik özelliklerine de sahip olması gerektiği açıklanmış ama bu ilkelerin daha çok yöneticide bulunması gereken kişisel özellikler olduğu belirtilmiştir.

1.4.1. Adillik/Eşitlik

Genel kabul görmüş kurumsal yönetim ilkelerinden birincisi olan eşitlik ilkesi, işletmelerin pay sahiplerinin hak ve hukukları ile paydaşların adil davranış, işlem ve uygulamaya tabi tutulmasını içeren iki başlık altında incelenmiştir.

OECD (2015) bu ilkeyi "*Kurumsal yönetim çerçevesi, azınlık ve yabancı pay sahipleri de dahil olmak üzere tüm pay sahiplerinin haklarını korumalı, haklarını kullanmalarını kolaylaştırmalı ve pay sahiplerinin adil muamele görmelerini sağlamalıdır. Tüm pay sahipleri haklarının ihlal edilmesi halinde geçerli bir telafi imkânına sahip olmalıdır.*" olarak açıkça belirtmiştir. Eşitlik ilkesinde, ayrıca ortakların işletme hakkında bilgi ve veri edinme ve kontrol hakkına, bilgi teknolojilerinin kullanılmasına, üst yönetim ücretlerine, genel kurula katılma hakkına, oy verme hakkına, azınlık hak ve hukuklarına kadar en ince ayrıntılarıyla tüm menfaat sahiplerine adil muamele yapılması değerlendirilmektedir.

Ayrıca, aracı kurumların kurumsal yönetim politikaları ile faaliyetlerini sürdürürken ortaya çıkabilecek çıkar çatışmaları hakkında kamuyu aydınlatmaları gerektiği, piyasalara zarar vermeden adil ve etkin fiyat oluşumunu sağlayacak piyasalar oluşturulması gerektiği de ilke olarak açıklanmıştır.

1.4.2. Şeffaflık

Kurumsal yönetim çerçevesi, işletmenin finansal durumunu, performansını, ortaklık yapısı ve yönetimi dahil olmak üzere işletme hakkında her türlü önemli konuda zamanında ve doğru bilgilerin açıklanmasını sağlamalıdır (OECD, 2015).

Şeffaflık; henüz kamuya açıklanmamış ve ticari sır niteliğindeki bilgiler dışında işletme ile ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle ve zamanında kolay erişilebilir bir şekilde kamuya duyurulması yaklaşımıdır (SPK, 2003).

Yatırımcıların alacakları kararların dayanağını oluşturan şeffaflık ilkesi, işletme ile ilgili, geçmiş ve mevcut bilgiler ile geleceğe yönelik beklentilerin ve risklerin doğru, açık ve karşılaştırılabilir bir şekilde kamuoyu ile paylaşılmasını ifade eder.

1.4.3. Hesap verebilirlik

Hesap verebilirlik ilkesi, işletmelerin yönetim kurulu üyeleri aracılığıyla ortaklarına ve paydaşlara karşı, yapılan çalışma ve değerlendirmelerle ilgili hesap verme zorunluluğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bu ilke yönetim kurulunun görev ve yükümlülüklerinin sorgulanabilirliğini yani hesap verme zorunluluğunu da yansıtmaktadır (SPK, 2003). İşletme yönetim kurulunun görev ve yükümlülüklerinin ilgili kişi ve kurumlara duyurulması, paydaşlar ve işletme yöneticilerinin taleplerinin dikkate alındığının garantisinin verilmesi ve ortaklık bakımından alınan kararların yönetim kurulları tarafından takip edildiğinin ve denetimlere karşı açık olunması gerekliliği yine bu ilke ile izlenmektedir (akt. Yıldırım, 2019).

İşletme faaliyetlerinin sonucunda; yönetim kurulu tepe yönetimin performansını izlemeli, yönetim kurulu ve tepe yönetimin hissedarlara ve menfaat sahiplerine hesap verebilirliği sağlanmalıdır.

1.4.4. Sorumluluk

Kurumsal yönetim çerçevesi, menfaat sahiplerinin kanun veya karşılıklı anlaşmalar ile kazanılmış haklarını tanımalı ve işletmeler ile menfaat sahipleri arasında kazanç ve istihdam yaratmada etkin iş birliği ile finansal açıdan başarılı olacak işletme sürdürülebilirliğini teşvik etmelidir (OECD, 2015). Sorumluluk, işletme yönetiminin anonim şirket adına yaptığı tüm faaliyetlerinin yasalara, yönetmeliklere, mevzuatlara, esas sözleşmeye ve işletme içi düzenlemelere uygunluğunu ve bunun denetlenmesini ifade eder (SPK, 2003). İşletmenin günlük faaliyetlerinden, yapılan işlerin denetlenmesine, stratejik kararların alınmasından, yasalara ve şirket içi mevzuata uygun bir şekilde yerine getirilmesine kadar ilk ve en yetkili sorumlu olanlar işletme yönetimidir. Bu nedenle,

yöneticilerin ve yönetim kurulunun yetki ve sorumluluklarının doğru bir biçimde belirlenmesi ve kabul edilmesi gerekmektedir.

1.4.5. Doğruluk

Doğruluk ilkesi, işletmelerin yönetimden sorumlu olan üst düzey yöneticilerde aranan dürüstlük ve doğruluğa referans eden bir kavramdır. King IV'a göre, yönetim kademesindeki üyelerin iyi niyetle işletme yararına hareket etmeleri, çıkar çatışmalarından kaçınmaları, yasal düzenlemelerin ötesinde hareket etmemeleri ve ahlaki bir örgüt kültürü oluşturmaları gerekmektedir (IoDSA, 2016).

1.4.6. Yetkinlik

Yönetim organı üyelerinin; organizasyon, endüstri faaliyetleri, sermaye, yönetmelikler, kanunlar, mevzuatlar, kurallar ve kodlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmaları beklenmektedir (IoDSA, 2016). Yöneticiler, kendini sürekli geliştirmeli ve iyileştirmeli, gerekli özeni ve dikkati göstermeli, karar almada tutarlı ve doğru adımlar atmak için tedbirli davranmalıdır.

1.5. Kurumsal Yönetimin Faydaları

1.5.1. Menfaat sahipleri için faydaları

Globalleşen dünyada, gelişen teknoloji ve bilişim sistemlerinin etkisiyle bilgiye ulaşılabilirliğin kolaylaşması sonucu daha bilinçli ve sistematik hareket eden organizasyonlar oluşmuştur. Bu organizasyonlar, taleplerini daha etkin bir şekilde aktarmaya başlamışlardır. Kamu ve özel sektör de sağlanan faydanın bölüşülmesinde daha fazla söz hakkına sahip olmak istemektedir. Bu yüzden işletmeler, faaliyetlerini hayata geçirirken kendilerinde daha fazla baskı hissetmektedir. Bu faaliyetlerden direk etkilenen yöneticiler ise; işletmeyi etkileyecek birimlerin menfaatine göre işlemlerini gerçekleştirmektedirler (Tuzcu, 2004).

Kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması ile, işletme çalışanlarının hakları korunmakta, güvenlikleri açısından önlemler alınmakta ve işletme yönetimine katılımı sağlanmaktadır. Finans kuruluşları için; fon kullanımı ve geri dönüşümünde fayda, tedarikçilerin işletmelere mal ve hizmet sağladıklarında alacaklarını garanti altına almalarını sağlamaktadır. Özellikle şeffaflık ilkesiyle işletmelerin finansal tabloları ve vergi denetimleri daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmektedir (Yıldız, 2015).

1.5.2. Yatırımcılar için faydaları

Kurumsal yönetim ilkeleriyle hedeflenen, oluşturulacak şeffaf raporlama sistemi ile işletmelerin finansal bilgilerinin yatırımcılara doğru ve güvenilir şekilde açıklanmasıdır. Bu sayede yatırımcılar yatırım yapacakları işletmelerin faaliyetlerinin nasıl yönetildiğini ve topluma ne gibi faydalar sağlayabileceğini öğrenebilmektedir. Kısacası işletmelerin güvenilirliğini görebilmektedirler (Atabey, Yılmaz ve Ay, 2005).

Kurumsal yönetim, işletmelere yatırım yapan bireylerin menfaatine göre eşitlik, sorumluluk, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri ile işletmelerin yönetilmesini sağlayarak, işletmelerin performansını da ortaya koymaktadır. Kurumsal yönetim ilkeleri sayesinde yöneticiler, yönetim kurulu üyeleri ve hissedarların hakları ve üstlendikleri sorumluluklar kurallara bağlanmakta ve işletmelerin faaliyetleri etik bir şekilde yürütülmektedir (Hasanefendioğlu, 2004).

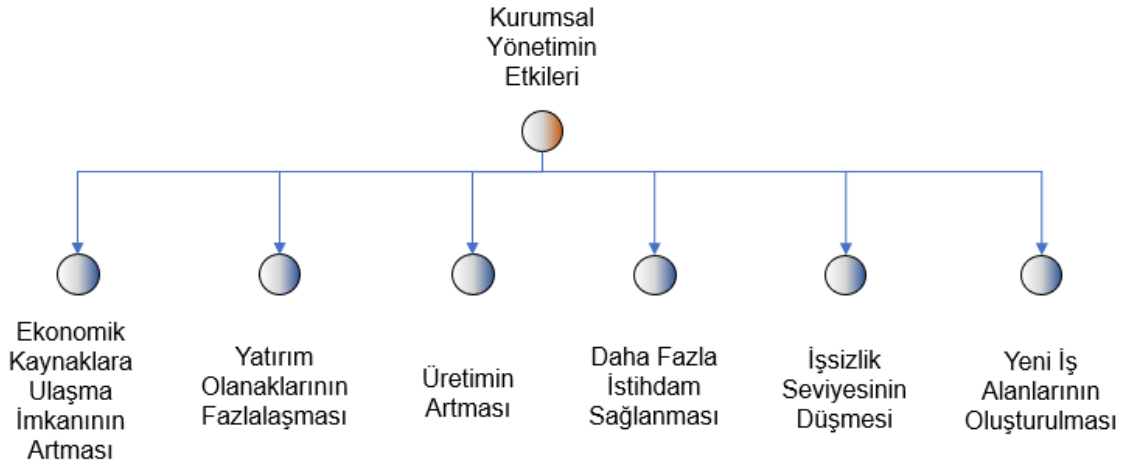
1.5.3. İşletmeler için faydaları

Güvenilir ve başarılı uygulanan bir kurumsal yönetimin işletmeler açısından faydaları değerlendirildiğinde; finansman kaynaklarını çeşitlendirmekte, likiditeyi arttırmakta, sermaye maliyetini düşürmekte, kaynakların daha verimli ve etkin kullanılmasını sağlamakta, satın alma gücünü arttırmakta, finansal krizlere karşı daha şeffaf bir zemin hazırlamakta, nitelikli istihdamı sağlamakta, sermaye piyasalarında etkin rol almasına yardımcı olmakta, marka gücünü arttırmasına ve yeni girişimcilerin ilgilerini çekmenin yanı sıra işletmenin yerinin sağlamlaşması gibi avantajlara ulaştığı ortaya çıkmaktadır. Bunlara ek olarak kurumsal yönetim çerçevesinde, işletmelerin hedefleri ve onlara ulaşılması için izlenilen yol gösterilmekte, faaliyetlerden sağlanan performans göstergeleri ve sonuçları açıkça ortaya konmaktadır (OECD, 2004).

1.5.4. Ülke ekonomisi açısından faydaları

Günümüzde, işletmelerden uluslararası ekonomi ve ticari yaşama uyum sağlayabilmeleri amacıyla kendilerinin kısa, orta ve uzun vadeli plan ve yöntemlerini yenilemeleri ve bu plan ve yöntemlerini etkin hale getirmeleri beklenmektedir. Kurumsal yönetim sayesinde kaynak paylaşımı daha etkili, verimli ve etkin bir biçimde sağlanmakta, sermayenin yurtdışına çıkışı engellenmekte ve yabancı sermaye yatırımları artmakta böylelikle ülkelerin sermaye piyasası gelişerek değerleri yükselmektedir.

Ülkedeki kurumsal yönetimin gelişmesi ile çıkar gruplarının refah seviyeleri yükselecek, ülkenin ve işletmelerin imajı ve marka değeri artacak, işletmelerin faaliyetleri şeffaf bir biçimde kayıt altında olacak, vergi tabanı genişleyecek ve sağlıklı bir yapıya kavuşacak, vergi gelirleri artarak kamunun finansmana olan ihtiyacı azalacak ve reel faizleri düşecek, maliye politikaları daha etkin bir şekilde uygulanacak ve sonuç vermesi sağlanacaktır. Ayrıca uluslararası yatırımcıların ülkeye ve işletmelere olan taleplerinde artış meydana gelecektir. McKinsey'in araştırmasına göre; kendi ülkeleri dışında başka bir ülkeye yatırım yapma kararı alan yatırımcıların yatırım yapacakları ülkeyi belirlerken, ülkede geçerli olan kurumsal yönetim ilkelerine dikkat ettikleri sonucuna ulaşılmıştır (McKinsey, 2002). Kurumsal yönetim derecelendirme kuruluşları tarafından, yüksek not alan işletmelerin vergi açısından teşvik edilmesi ülke ekonomisinin gelişmesinde çok önemli katkılara sebep olacaktır. Kurumsal yönetimin makro-ekonomik etkilerini bir bütün olarak göstermek gerekirse;

Şekil 1.1. Kurumsal Yönetimin Makro-Ekonomik Etkileri (Aktan, 2013)

1.6. Kurumsal Raporlama

Kurumsal yönetim, işletmeyi uzun vadede başarıya taşıyarak, işletme değerini arttırabilecek yönetim yapısının oluşturulmasıyla tüm paydaşların menfaatlerinin en yüksek seviyeye ulaştırılabilmesi amacıdır. Kurumsal yönetim bu amacına ulaşabilmek için yönetim faaliyetlerinin temeline; mutlaka kurumsal raporlama ilkeleri olan eşitlik, sorumluluk, şeffaflık ve hesap verilebilirlik yaklaşımlarını yerleştirmesi gerekmektedir. İşletmenin içindeki ve dışındaki paydaşların, belirlenen amaçlar doğrultusunda hedeflere

ulaşıp ulaşılmadığını kavrayabilmesi için, işletmenin faaliyetleri hakkında finansal ve finansal olmayan bilgilere ihtiyaçları vardır. İşletme finansal ve finansal olmayan bu bilgileri kurumsal raporlar ile hissedarlara ve paydaşlara bildirir.

Bushman, Piotroski ve Smith (2001) kurumsal raporlamayı, işletmelerin kendilerine ait bilgilerini gönüllülük esasına göre veya zorunlu olarak açıkladıkları periyodik bir durum tablosu olarak tanımlarken, Accounting Standards Steering Committee (1975), kurumsal raporlamayı işletmelerin yönetimine emanet edilmiş kaynakların nasıl kullanıldığını ispat ederek, yönetimin yerine getirilmesi gereken en önemli ve ilk sorumluluk olarak açıklamıştır (Accounting Standards Steering Committee, 1975; Bushman, Piotroski ve Smith 2001). Aruwa (2010) ise “İyi bir kurumsal raporlama, genellikle rekabet gücü ve üstün kurumsal yönetimin bir göstergesidir” diye tanımlamıştır (Aruwa, 2010).

Kurumsal raporlar ihtiyaç duyulan bilgileri bilgi kullanıcılarına aktarmakta bir köprü görevi görürler. İşletmeler için bilgi kullanıcıları; paydaşlar, sermayedarlar, mevcut ve potansiyel yatırımcılar, kreditorler, çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, iş ilişkisinde bulunulan tüm işletmeler, analistler, devlet ve toplum olarak hepsini kapsamaktadır. Bu bilgi kullanıcıları kurumsal raporlar aracılığıyla ihtiyaç duydukları tüm bilgilere ulaşarak, işletmeye yönelik yatırım, finansman, vergilendirme gibi çeşitli kararlara sahip olurlar. Bu nedenle, kurumsal raporlar işletme faaliyetlerine ilişkin finansal ve finansal olmayan bilgileri içinde barındırması dolayısıyla sadece işletmeler için değil aynı zamanda bilgi kullanıcıları açısından önemli bir araçtır. Diğer bir ifadeyle, kurumsal raporlar, kurumsal yönetim ilkelerinden, şeffaflık ve hesap verilebilirliğin sağlanmasının en etkili yoludur.

1.6.1. Kurumsal raporlamanın amacı ve önemi

Kurumsal raporlamanın temel amacı, finansal ölçümler ve kaynaklar hakkında bilgi vererek, işletmelerin performansı hakkında bilgi iletme (Accounting Standards Steering Committee, 1975). Kurumsal raporlamanın bir diğer amacı ise, işletmenin değer yaratmakta ve finansal getiri elde etmekte ne kadar başarılı olduğuna dair bilgi kullanıcılarına güncel bilgiler sunmak ve gelecekteki değer ve getiri beklentilerini değerlendirmek için onlara fırsat tanımadır (akt. Yüksel, 2017).

Zira başlangıçta kurumsal raporlamadan istenilen, işletmelerin finansal durumları ve faaliyet sonuçları hakkında bilgi vermesi olmuştur. Küreselleşme ile birlikte yaşanan gelişmeler ve çok uluslu işletmelerin kurulmaya başlaması ile birlikte kurumsal raporlamanın amacında ve kapsamında genişleme yaşanmıştır. Kurumsal raporlar, iş

modeli, işletmenin karşılaşılabileceği riskler, işletmenin varlıklarının etkin ve etkili kullanılıp kullanılmadığı, yapılan ya da gelecekte yapılması planlanan yatırımlar, paydaşların beklentilerine uygun getiri elde edilip edilmediği, kazanılan getiriye ilişkin devlete karşı sorumlulukların yerine getirilip getirilemediği, işletmenin misyon ve vizyonunu, işletme faaliyetlerinin çevreye olan etkilerini, işletmenin toplumsal konulara olan duyarlılığı ve sosyal sorumluluk projeleri kapsamında yapmış veya yapacağı projeler gibi bir çok bilgi kullanıcılarını ilgilendiren bilgiyi içerisinde bulundurabilir.

Kurumsal raporlama, işletme faaliyetlerinin ne kadar sorumluluk ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda yürütüldüğünü ve ne kadar şeffaf ve hesap verebilir olduğunun açık bir kanıtıdır. Yayınlanacak olan açık ve doğru raporlar işletme yönetiminin alacak olduğu yönetsel kararlardaki etkinliğini artırırken aynı zamanda mevcut veya potansiyel yatırımcıların da yatırım kararlarında, işletmenin sürekliliği ve geleceği ile ilgili bilgilere dayalı olarak sağlıklı karar vermelerini sağlar. Bu bağlamda kurumsal raporlama için; yönetimin temel unsuru olduğu, yönetimin, paydaşların ve bilgi kullanıcılarının kararlarıyla eylemlerini ve toplumda kaynak dağılımını etkileyen, yatırımcı için güven sağlayan önemli araçlar olduğunu söylemek mümkündür.

1.6.2. Kurumsal raporlamanın tarihsel gelişimi

İşletme sahiplerinin, işletmelerini yönetmek üzere başka birilerini atamasıyla başlayan ve “modern işletmeler” olarak adlandırılan işletmelerin faaliyete başlamasıyla, işletme sahiplerinin işletmelerinin faaliyet performanslarıyla ilgili bilgileri aktaran kurumsal raporlama oluşumu başlamıştır. Finansal Muhasebe Standartları Kurulu, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu, Kamu Gözetim Kurumu, Kamuyu Aydınlatma Platformu gibi, standart belirleyici kuruluşlar tarafından hazırlanıp yayımlanmaya başlayan standartlar doğrultusunda, işletmelerin finansal durumu, faaliyet sonuçları, fon akış, nakit akış, kâr dağıtım, özkaynak değişim tablosu gibi finansal konularda bilgi sağlayan, bilgi kullanıcılarına karar vermede yardımcı olan finansal durum tabloları kurumsal raporlamanın temelini oluşturmaktadır.

Accounting Standards Steering Committee (ASSC) tarafından 1975 yılında yayımlanan “The Corporate Report: A Discussion Paper Published for Comment by the A.S.S.C.” adlı çalışma kağıdında, mevcut raporlama uygulamalarının kullanıcıların ihtiyaçlarını tam olarak karşılayamadığı, ilave tabloların mutlaka yayımlanmasına ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Krzus (2011) mevcut finansal raporlama modellerinin

endüstriyel dünya için 1930’larda geliştirilmiş olduğunu, genellikle bu modellerin işletme performanslarına ilişkin geçmiş bilgilerin incelenmesini sağlayarak, günümüz için karar almada kullanılacak yeterli bilgiye sahip olmadığını ve işletme başarısını etkileyen unsurların bir bütün olarak gösterilmesinde yetersiz kalabileceğini ifade etmektedir (Kırsal, 2011).

Gerçekleşen çevresel ve sosyal felaketler, işletmelerin çevre ve toplum üzerinde yarattığı etkiler, finansal krizler ve yaşanan işletme skandalları; paydaşların işletmeden istek, beklenti ve taleplerini doğrudan etkileyerek onların işletme faaliyetlerine ilişkin bilgi ihtiyacının çeşidini ve miktarını arttırmıştır. İşletme faaliyetleriyle ilgili finansal bilgilerin yanında, finansal olmayan bilgiler de önemli bir boyut kazanmıştır. Aruwa (2010)’ya göre, işletmenin dış çevresinde meydana gelen bu olaylar kurumsal raporlama uygulamalarında da temel değişikliklere gidilmesine yol açmıştır (Aruwa, 2010).

İşletme sayılarındaki artış ile, yayımlanması zorunlu finansal raporların dışında gönüllülük esasıyla yayımlanan sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk raporları, çevresel raporlar, yönetim raporları hazırlanmaya başlanmıştır. Bununla birlikte, işletmeler yayımlamış oldukları kurumsal raporların içeriğinde değişiklikler yapmış ve raporların içeriğine finansal olmayan bilgiler de eklemeye başlamışlardır.

Kurumsal raporlama ajansı Black Sun Plc Aralık 2005 yılına ait olarak yayımlanan FTSE-100 yıllık raporları bir önceki yıla göre analiz ederek; 2004 yılında işletmelerin %75’inin yıllık raporlarında kurumsal stratejilerine yer verirken 2005 yılında bu oranın %95’e yükseldiğine; 2004 yılında işletmelerin sadece %16’sının amaç ve hedeflerini belirtirken 2005 yılında işletmelerin %40’nın belirttiğine, işletmelerin değer ve ilkeleri tartışma yüzdesinin %30’dan %66’ya yükseldiğine ve Temel Performans Göstergelerinin (KPIs) %19’dan neredeyse iki katına (%36) çıktığına dair önemli kanıtlar sunmuştur (Aruwa, 2010).

İşletmeler paydaşlarının menfaatlerini korumak ve gelirlerini maksimum seviyeye taşımaya çalışmanın yanı sıra, sürdürülebilirliklerini sağlamak için ekonomik, çevresel ve sosyal konularda tüm paydaşların çıkarlarını gözetmek amacıyla faaliyet göstermekte, bilgiler sunmakta ve daha şeffaf bir yaklaşımla bilgilerini paylaşmaktadırlar. Ayrıca işletmeler sürdürülebilirlik ve stratejilerini entegre ederek, etkili risk yönetimi sistemleri yaratarak uzun vadede hem işletme hem de paydaşlar adına fayda sağlamaya çalışmaktadırlar. Yaşanan gelişmelerle birlikte işletmenin, paydaşların ve tüm bilgi kullanıcılarının bilgi ihtiyacını karşılamak için oluşturulan kurumsal raporlamanın

amacında, içeriğinde ve çeşitlerinde farklılaşma gözlenmiştir. İşletmeler finansal raporların yanına finansal olmayan performanslarına ilişkin bilgileri de ekleyerek raporlar hazırlamaktadırlar. Günümüzde işletmeler finansal raporlarının yanında, yönetim raporları, çevresel raporlar, kurumsal sosyal sorumluluk raporları, sürdürülebilirlik raporları, hem alan yazında hem de uygulanmaya yeni başlanan entegre raporlarını, faaliyet raporlarının bir bölümü olarak ya da faaliyet raporlarıyla entegre bir biçimde ayrı bir rapor olarak hazırlamakta, internet sitelerinde, kamuyu aydınlatma platformlarında bilgi kullanıcılarının kullanımına sunmaktadırlar.

1.6.2.1.Finansal raporlama

Kurumsal raporlama modelinin temelini, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri ile uyumlu dipnotlarla birlikte finansal tabloları kapsayan finansal raporlama oluşturmaktadır. Finansal raporlama, mevcut veya potansiyel yatırımcıların bilgi ihtiyacını sadece finansal geçmiş ve mevcut bilgileri içererek karşılamaya yöneliktir. Finansal raporlama ile işletmenin finansal performans sonuçlarına, nakit akışlarına ve finansal durumunda değişiklik yaratabilecek olaylara ilişkin bilgi verilerek, mevcut veya potansiyel yatırımcıların karar almasına yardımcı olacak bilgiler sağlanır. Yatırımcılar önceki yıl ile cari yıl karşılaştırması yaparak karar verebilirler.

1.6.2.2.Yönetim raporları

Yönetim raporlaması, işletmenin stratejik ve operasyonel yönetimine yardımcı olmak için tasarlanmış zamanlı, tam ve ilgili bilgiler ile işletmelerin yönetimini sağlama sürecidir. Yönetim raporlama sistemleri, sadece iç bilgi kullanıcılarına yönelik var olan ve ortaya çıkması muhtemel riskler hakkında, bununla birlikte işletmenin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkaracak biçimde işleyen ve işletmenin iç kontrol yapısı üzerinde büyük önem taşıyan sistemlerdir (Çalış ve Altınsoy, 2014).

Yönetim Raporları, işletme yönetiminin ihtiyaç duyduğu yatırım, finansman veya ne gibi özel yönetim kararlarının alınacağı hakkında bilgi sağlar. İşletme içi yapılar ve süreçler hakkında karar almada işletme yönetimine yol gösterici raporlardır. Yönetim raporlarının hazırlanması ve yayımlanmasına ilişkin bir zorunluluk yoktur. Bu raporlar tamamen yatırım projelerinin değerlendirilmesi, finansal planlar, bütçeler, performans ölçüm raporları, müşteri profilinin analizi, başabaş analizi, SWOT analizi gibi yönetim raporlarına örnektir.

1.6.2.3.Uyum raporları

Cadbury Raporu ile ilk defa incelenen bir konu olan, eşitlik, sorumluluk, şeffaflık ve hesap verebilirlik kurumsal yönetimin “raporla, raporlamıyorsan açıkla” (report or explain) temel prensibine dayanmaktadır. Bu prensibe göre; işletme kurumsal yönetim ilkelerine uymakla yükümlü değil ve açıklama işletmenin inisiyatifine bırakılmış gibi gözükse de herhangi bir açıklamada bulunulmuyorsa nedenlerini belirtme konusunda zorunlu tutulmuştur.

SPK tarafından 30 Aralık 2011 tarihli ve 28158 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kurumsal Yönetim İlkelerinin Belirlenmesine ve Uygulanmasına İlişkin Tebliğ” e göre; hisse senetleri borsaya kote olmuş işletmelerin kurumsal yönetim sistemlerini oluşturmada esas alacakları “Kurumsal Yönetim İlkeleri” düzenlenmiştir. Bu tebliğin 5. maddesinde, borsaya kote olmuş işletmelerin uygulamakla yükümlü olduğu kurumsal yönetim ilkeleri açıkça belirtilmiş, diğer ilkelere uyulmaması halinde ise bu durumun gerekçesiyle birlikte Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Raporu’nda kamuyla paylaşılması gerektiği ifade edilmiştir. Tebliğ’in içerdiği hükme göre, BİST’de işlem gören işletmeler, faaliyet raporlarının bir bölümü olarak veya ayrı bir rapor olarak Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu düzenlemek ve yayımlamak zorundadır.

1.6.2.4.Yönetişim, risk ve uyum raporları

Yönetişim, Risk ve Uyum Raporları (Governance, Risk Management and Compliance-GRC) tepe yönetim, ürün hattı yöneticisi ve organizasyonun geri kalanının yasalar, yönetmelikler, iç politika ve prosedürlere uyumu ile ilgili organizasyon uygulamaları ve çeşitli rolleri olarak tanımlanabilir (PwC, 2008). PwC (2008) GRC’yi “GRC koordinasyonunun eksikliği tutarsızlıklar veya kontrol faaliyetlerinde fazlalıklar yaratır ve toplam maliyetleri artırır” olarak tanımlamıştır (Pwc, 2008). Yönetişim, Risk ve Uyum Raporları ile bilgi kullanıcılarına yaratılan koordinasyonun niteliği ve niceliği, yönetim, risk ve uyum faaliyetlerine ilişkin işletme tarafından yürütülen faaliyetler ve bu faaliyetlerin sonuçlarına ilişkin bilgiler sunulabilir.

1.6.2.5.Çevre raporlaması

Çevresel raporlama Üçlü Bilanço Sistemi (TBL) ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması (Corporate Social Reporting) olarak da bilinen Sürdürülebilirlik Raporlaması

(Sustainability Reporting)’nın bir alt dalıdır (Uluslan, 2009). İşletmeler çevresel sorumluluk kavramına ne kadar önem verdiklerini açıkça göstermek için, çevresel etkilerin önemini ve çevresel performansları konusunda bilgi kullanıcılarına bilgi sağlamanın bir aracı olarak çevresel rapor hazırlar ve yayımlarlar (Uluslan, 2009). Kısaca, işletme faaliyetlerinin sonucunun çevre üzerinde yarattığı olumlu veya olumsuz etkileri Çevre Raporlaması ile bilgi kullanıcılarına sunarlar.

1.7. Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilir Kalkınma

Günümüzde küresel ilgi odağı olan çevresel konular ile birlikte ortaya atılan sürdürülebilirlik kavramı, akademik dünyayı da etkisi altına almıştır. Üzerine birçok araştırmanın yapıldığı sürdürülebilirlik kavramı zamanla sürdürülebilir kalkınma halini almıştır.

Sürdürülebilirlik kavramı Türk Dil Kurumu’nca yayımlanan Türkçe Sözlük’te *“devam ettirmek, bir durumun bir şeyin sürmesini sağlamak”* olarak ifade edilirken, kalkınma kavramı ise *“bir ekonomide halkın değer yargıları, dünya görüşü ile tüketim ve davranış kalıplarındaki değişimleri içerecek biçimde toplumsal ve kurumsal yapıda dönüşüme yol açan büyüme”* olarak tanımlanmıştır (Büyük Türkçe Sözlük, 2018).

1972 yılında İsveç-Stockholm’de düzenlenen Birleşmiş Milletler’in Stockholm Konferansı’nda sürdürülebilirliğin temelleri atılmıştır. Bu konferansta gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerin üzerinde küresel kalkınmanın etkileri tartışılmış ve ortak bir yol bulma çabasıyla sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıkmıştır (İstanbul, 2014). Sürdürülebilirlik kavramının ortaya çıkışından on beş yıl sonra 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nca (WCED) hazırlanan ‘Ortak Geleceğimiz’ adlı Brundtland Raporu’nda ise sürdürülebilir kalkınma kavramından ilk defa bahsedilmiş ve aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (WCED, 1987). *“Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden, bugünün ihtiyaçlarını karşıladığından emin olmak için kalkınmayı sürdürülebilir hale getirme yeteneğine sahip olmaktır.”*

Daha sade ve anlaşılır bir ifade ile bugün kaynakların doğru kullanımının sağlanması ile gelecekte ihtiyaç duyulabilecek kaynakların tüketilmemesi anlamına gelmektedir (Ceran, 2017).

Mevcut kaynakların küresel anlamda etkili ve etkin kullanılmadığı zaman bütün dünyayı etkisi altına alacak olan yoksulluk kavramına; Dünya Çevre ve Kalkınma

Komisyonu (WCED), Brundtland Raporu'nda değinmiş ve bu durumun kaçınılmaz derecede yaygınlaştığı vurgulanmıştır. Raporda çevre sorunlarıyla ilgili gündeme gelen en önemli kavram sürdürülebilir kalkınma kavramı iken aynı zamanda bu kavramdan herkesin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesine ve daha iyi bir yaşam için gereksinimlerin yerine getirilebilmesine fırsat sağlayabilecek bir kavram olarak da bahsedilmiştir (WCED, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, şu an sahip olunan teknolojik ve toplumsal sosyal organizasyonların çevresel kaynaklara getirdiği sınırlamaları ve insan faaliyetlerinin çevreye olan etkilerini absorbe etme kabiliyetini ifade ederken, öte yandan da yeni bir ekonomik büyüme dönemi için yol gösterecek şekilde yönetilebilir ve geliştirilebilir (McDonald, 2006).

Butler, Henderson ve Raiborn (2011), sürdürülebilirlik kavramını, temelde ekoloji alanına ait olan bir eko sistemin zaman içinde yok olma potansiyeline değinen ve zamanla gelişim fikri ile birleştğinde, kavrama artık çevre bakış açısından değil toplumun ve sermaye ekonomisinin bakış açısından bakıldığının altını çizmektedir (Butler ve diğer. 2011). Pineno (2013)'a göre sürdürülebilirlik terimi, işletmelerin gelecek dönemdeki performanslarını etkileyen, bütçelerini ve değerlerini dengeleyen, çevresel, sosyal ve yönetsel konularla ilgili finansal olmayan faktörlerin nasıl ele alındığını ifade etmektedir (Pineno, 2013). James (2013) ise sürdürülebilirliği, her ölçekteki işletme tarafından benimsenen bir eğilimi temsil etmesi gerekliliği, kaynakların hem korunması hem de sorumlu kullanılması, sürdürülebilirlik uygulamaları ve mevcut ihtiyaçları karşılarken gelecek nesiller için kaynakların korunması gerekliliği olarak detaylandırmıştır (James, 2013). Roth (2014)'a göre bu kavram, her insan için farklı şeyler ifade edebilen soyut bir kavram olarak değerlendirilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın uygulanmasında, bir işletmenin faaliyetlerinin sadece gelecek nesiller üzerindeki etkilerinin ele alınması değil aynı zamanda mevcut paydaşlar üzerindeki etkilerinin de değerlendirilmesi (ve raporlanması) gerektiğini ifade etmektedir (Roth, 2014).

Sürdürülebilir kalkınmayı tam kavrayabilmenin üç mihenk taşı: ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmelerdir (Dyllick ve Hockerts, 2002). Sürdürülebilirlik bu üç temel direk altında toplanmaktadır. Birbiri ile tamamen bağlantılı olan bu boyutlar çevresel sürdürülebilirlik kavramıyla ortaya çıkmıştır (Ceran, 2017).

İşletmelerin sürdürülebilir bir işletme olması için, minimum maliyetle kâr elde ederken aynı zamanda dayanıklı bir finansal yapıya sahip olması ekonomik sürdürülebilirlik olarak ifade edilirken, çevre kaynaklarının kıt ve sınırlı olduğu kabul edilerek, işletmelerin

çevreye en az zararla faaliyette bulunması, gelecek nesiller göz önünde bulundurularak doğal kaynakların korunması ve atıkların azaltılması hatta geri dönüştürülebilir olması ise çevresel sürdürülebilirlik olarak tanımlanmaktadır (Gençoğlu ve Aytaç, 2016). Sosyal sürdürülebilirlik ise; işletmenin çalışanlarına karşı sorumluluğunu, onların çalışma şartlarının ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi, işletmenin dışarıya karşı sorumluluğunda ise, yerel toplum ve müşteriler üzerinde olumlu etki yaratılması ve yaratılan bu etkinin sürekli artırılması olarak ifade edilmektedir (Papouts, 2018). Sosyal performans tam olarak tanımlanamasa da günlük hayatta bile gözden kaçmaması gereken olgulara dikkat edilmesi halinde bu performans her zaman yüksek olacaktır. İşletme politikalarında etik uygulamalardan kaçınmamak, çevreyi temiz tutmak, sosyal altyapıyı kaldırmak adına yatırımlar yapmak ve sürdürülebilir kalkınmanın gerekliliklerine uymak bunlardan bir kaçıdır (Cozmaighian, 2015).

Bütün bu tanımlar dikkate alındığında günümüzde işletmelerin sürdürülebilir olması için, artık sadece ekonomik kalkınmanın yeterli olmadığı bunun yanında sosyal ve çevresel kalkınma konularının da göz ardı edilmemesi gerektiği açıkça görülmektedir. İşletmelerin kârlarını maksimize edebilmeleri için sadece ekonomik kalkınma üzerine eğilmesi yeterli olmayacaktır, aynı zamanda işletmenin içeridekilere ve dışarıdakilere olan sorumluluklarını da göz ardı etmemeleri gerekmektedir (Papouts, 2018). Sorumluluklarının hem işletme içi çalışanlarına hem işletme dışındaki paydaş ve müşterilerine karşı hem de kaynakların doğru kullanılarak gelecek nesillere aktarılması için gerekli önlemlerin alınarak çalışılması gerektiği bilincinde olan işletmeler sürdürülebilir kalkınmanın bütün boyutlarını ele almış olacaklardır ancak o zaman sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmış olurlar.

Sürdürülebilirliğin gelişimine bakıldığında zaman, ekonomik büyümenin çevreye olan zararlarının fark edilmesiyle uluslararası düzeyde yaşanan tartışmaların ışığında gelişmekte olan Türkiye bu durumu ancak 1970’li yılların sonlarında kamuoyuna taşımaya başlamıştır. Resmi politikalara bakıldığında, Türkiye’nin çevreyi koruma adına büyük bir adım attığı 1982 Anayasa’sında “sağlıklı bir çevrede yaşama hakkını” tanıyan ilk ülkelerden biri olduğu görülmektedir. 1990’lı yıllarda ekonomi ve ekoloji arasındaki tartışmaların yoğunluk kazanmasıyla sürdürülebilirliğin sadece doğa sevgisi ve doğal güzellikleri koruma ile kalmaması gerektiği, sağlıklı bir toplumun ve ekonominin var olabilmesi için sağlıklı bir çevrenin şart olduğunu göstermiştir. Bütün bu tartışmaların ve farkındalıkların artması sonucunda 1992 yılı sonrasında hazırlanan Türkiye’nin beş yıllık kalkınma planlarında ve çevresel eylem planlarının yanında ek olarak sürdürülebilirlik konusuyla ilgili olan Birleşmiş

Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, Montreal Protokolü ve Kyoto Protokolü gibi birçok önemli uluslararası sözleşmede de taraf olduğu görülmektedir (SKD Türkiye, 2016).

1.8. Kurumsal Sürdürülebilirlik

Hem ekonomik hem sosyal hem de çevresel konuları alt boyutları olarak içinde barındıran sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları hemen hemen her alanın dikkatini çekmiş ve araştırma konusu olmuştur. 1992 yılında Brezilya'nın Rio kentinde yapılan toplantı uluslararası çevresel ve iklimsel değişikliklerle ilgili problemler ve işletmelerin sürdürülebilir kalkınmadaki rollerinin gündeme geldiği en önemli etkinlik olarak tarihteki yerini almıştır (İstanbul, 2014). Fakat 2002 yılında Güney Afrika'nın Johannesburg şehrinde gerçekleşen zirvede, daha önceden kararlaştırılan sürdürülebilirlik ilkelerinin hayata geçirilmesi ile ilgili olarak uluslararası girişimlerde istenilen başarının elde edilemediği tespit edilmiştir. Bu duruma istinaden, çevre meseleleri, uluslararası siyasi tartışmaların içinde ilk sıralara taşınarak, işletmelerin sürdürülebilir kalkınmanın en önemli paydaşlarından biri olduğu kabul edilmiştir (Idowu ve Louche, 2011). Tüm dünyada duyulup istenilen yankının uyandırılması ve işletmelerin dikkatini çekmesiyle birlikte sürdürülebilir kalkınma kabul görmüş ve kurumsal sürdürülebilirlik boyutuna geçilebilmiştir (Gürül, 2016).

İşletmelerin belli bir kısmı sadece işletme içine odaklanmayı ve sürdürülebilirlik kavramını sadece su tüketimi ve geri dönüşüm ürünleri gibi çevresel konular olarak değerlendirmektedirler. Bu tip işletmelerin dışında kalan işletmeler ise kurumsal sürdürülebilirliği, işletme içi ve dışı fark gözetmeksizin ekonomik, sosyal ve çevresel bir bütün olarak görmekte ve sorumluluklarını bu üç boyutu göz önüne alarak yürütmektedirler (Butler ve diğer., 2011). Kurumsal sürdürülebilirlik, ekonomik, sosyal kalkınma ve çevresel riskleri en aza indiren, kontrol altında tutan, uzun vadede işletmeye değer katan ve fırsatların değerlendirilmesine olanak sağlayan bir yönetim biçimidir. İşletmelerin genel amacı büyümek ve hissedarların kârlarının arttırılması olmasına rağmen faaliyetlerini sürdürdüğü çevreye ve içinde bulundukları topluma karşı da sorumlulukları olduğunu unutmamaları gerekmektedir. Buna göre, bu ancak kurumsal sürdürülebilirlik kavramının kabullenilmesiyle mümkündür. İşletmeler pazarı yeniden şekillendirmekte olan, yeni risk ve fırsatlar ortaya çıkaran sürdürülebilirlik konusuna iyice yönelmeli bu konuyla ilgili neler

yapabileceğini ve ne gibi stratejiler oluşturulması gerektiğini belirlemelidir. Ancak o zaman işletme bir denge içerisinde olabilir. Aksi takdirde belli bir süre sonra bu dengeyi kuramayan işletmelerin kaybeden işletmeler içerisinde bulunması kaçınılmaz olacaktır (Bekmezci, 2014).

Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) kavramı, işletmenin ekonomik hedeflerine ulaşmaya çalışmasının yanı sıra sosyal ve çevresel sorumluluğunu da yerine getirmesidir. Avrupa Komisyonu KSS'yi "şirketlerin sosyal ve çevresel kaygılarını iş operasyonlarında ve paydaşları ile gönüllü olarak etkileşimde bulundukları" bir kavram olarak tanımlamıştır (European Commission, 2001). Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) işletmenin tüm paydaşları ve piyasa ile ilgili olan paydaşları; müşteriler, hissedarlar, tedarikçiler, işletme içi paydaşları olan; çalışanlar ve yönetim kurulu ve sosyal paydaşları olan; hükümet, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile ilişkilerini içermektedir (Isaksson ve Steimle, 2008). KSS sadece sosyal açıdan yasal düzenlemelere göre sorumlu davranmak değil aynı zamanda insan sermayesine, çevreye ve paydaşlarla olan ilişkilere önem verip daha fazla yatırım yapılması gerektiğini vurgulamaktadır (Cozmaighian, 2015).

Sermaye piyasalarındaki gelişim, ekonomik küreselleşme ve çok uluslu işletmelerin egemenliği, kuruluşların faaliyet gösterdiği ekonomik, çevresel ve sosyal koşulları yansıtan iç içe geçmiş, karmaşık bilgi talebine yol açmıştır (Cozmaighian, 2015). Bu talepler doğrultusunda iş süreçleri ve faaliyetleri birleştirilmiş ve sürdürülebilirlik performansı ortaya çıkmıştır. 1990'lı yılların başlarında, finansal, sosyal ve çevresel konulardaki şeffaflığın artması, bilgi kullanıcılarına karşı hesap verilebilirliğin de gelişmesini sağlamıştır (Turhan, Özen ve Albayrak, 2018).

Bu yönde artan talep ile birlikte işletmeler, yayımlamak zorunda oldukları finansal performans raporlarına, gönüllülük esasıyla çevresel ve sosyal performanslarını içeren raporlar ekleyerek yayımlamaya başlamışlardır. Bu raporlar "sürdürülebilirlik raporları" adıyla anılmaya ve gelişmeye başlamıştır (Elmaghrabi, 2014). Zamanla gelişen sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma kavramları, kurumsal sürdürülebilirlik olarak değerlendirilmiş KSS kavramıyla beraber işletmeler tarafından sürdürülebilirlik raporları olarak gündeme gelmeye başlamıştır.

1.9. Sürdürülebilirlik Raporları

İşletmelerin yaşam ve ekonomi üzerindeki etkileri küçümsenemeyecek kadar büyüktür. İşletmelerin devam eden gelişimi olmadan, sürdürülebilir kalkınmaya ulaşmak mümkün olmayacaktır. İşletmelerin yönetim faaliyetleri, ekonominin, toplumun ve onların gelecekteki gelişimlerini şekillendirecek en önemli unsurdur. Bir işletmenin organizasyonel gelişimi, iş modelini şekillendiren stratejiler ve kurumsal vizyonlar gibi noktalardan elde edilen yönetsel kararlar işletmelerin yönetim faaliyetlerini oluşturmaktadır (Schaltegger, Freund ve Hansen, 2012). Kurumsal faaliyetlerin ekolojik, ekonomik ve sosyal etkilerini sistematik olarak yönetmek, paydaşlara sürdürülebilirlik hakkında bilgi sunmak sürdürülebilirlik yönetimidir. Bilgi sunumunun, paydaşlar ile iletişim gereksinimlerine uygun olarak organize edilmesi ve raporlanması gerekmektedir (Herzig ve Schaltegger, 2006).

Sürdürülebilir küresel ekonomiye ve bilinçli piyasalara sağlıklı giriş yapılabilmesinin en önemli tarihi gelişmesi, bir organizasyonun ekonomik, çevresel ve sosyal vizyonu, misyonu, planları, zorlukları ve başarıları hakkında sürdürülebilirlik raporlaması uygulamasıdır (KPMG, UNEP, GRI ve UCGA, 2010). Bilgi kullanıcılarının finansal raporlara ek olarak sosyal ve çevresel raporların da üretilmesini talep etmesiyle, işletmeler ekonomik faaliyetlerine ek olarak sosyal ve çevresel boyutları da sunmaya yönelmiştir (Yanık ve Türker, 2012).

19. yüzyılda işletmeler ekonomik faaliyet raporlarını yatırımcılarını bilgilendirmek amacıyla muhasebe ilkelerini dikkate alarak finansal tabloların yer aldığı finansal raporlar hazırlamaya başlamışlardır. 1970'li yıllarda toplumda yaşanan hızlı gelişmeler işletmeleri de etkilemiş, işletmeler finansal raporlara ek olarak sosyal raporlar da yayımlamaya başlamışlardır. Kurumsal sürdürülebilirliğin işletmeler tarafından benimsendiği yıllar olan 1980-1990 yılları arasında ise işletmeler ekonomik faaliyetlerinin ekolojik etkisinin açıklandığı, çevresel raporlar yayımlamaya başlamışlardır (Aksoy, 2013). John Elkington tarafından 1994 yılında yeni tanımlanan raporlama ile işletmelerin ya da devletlerin ya da sivil toplum kuruluşlarının ekonomik değerlerini, sosyal sorumluluk derecelerini ve çevresel etkilerinin aynı anda hesaplandığı, Triple Bottom Line – Üçlü Bilanço Sistemi (TBL) olarak adlandırılan yeni raporlama türü ortaya atılmıştır (SKD Türkiye, 2016). Üçlü Bilanço Sistemi, finansal tablolara ek olarak sosyal ve çevresel fayda ve zararların da bilançooya yansıtıldığı muhasebenin raporlanması olarak tanımlanmaktadır (Yanık ve Türker, 2012).

Ekonomik, sosyal ve çevresel değerleri ölçen ortak bir ölçüm birimi bulunmadığı için bu üç boyutu ölçmek ve karşılaştırmak işletmeler için zor bir durumdur (SKD Türkiye, 2016).

Birbirinden ayrı ayrı gelişen mevcut raporlama biçimleri; finansal raporlama ve sürdürülebilirlik raporlaması günümüzde iki önemli raporlama çeşididir. Genel olarak kabul görmüş muhasebe ilkelerine dayanan finansal raporlama yüzyıllardır vardır. Finansal raporlamaya kıyasla yeni bir olgu olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik raporlaması ise, sosyal ve çevresel konuların da kritik olduğunu ve paydaşlara etkili bir şekilde iletilmesi gerektiğini savunmaktadır (Eccles ve Krzus, 2010).

Tablo 1.4. Finansal Raporlar ile Sürdürülebilirlik Raporları Arasındaki Farklar (INTOSAI WGEA, 2013)

Finansal Raporlama	Karşılaştırma	Sürdürülebilirlik Raporlaması
Raporlanan yıl / Mali yıl	Yıl	Gelecekteki yönelim
Kuruluşla ilgili doğrudan konular	Vurgu	Daha geniş sürdürülebilirlik etkileri
Maddi	Ekonomik görünüm	Maddi olmayan
Finansal veri	Bilgi	Finansal olmayan veri
Finansal önem	Maddiyat	Okuyucular için önemli olan herhangi bir bilgi
Hissedarlar ve yatırımcılar	Kullanıcı	Paydaşlar

Finansal raporlama her mali yılın sonunda zorunlu yayımlanan, finansal veri ve finansal önem içeren, hissedarlar ve yatırımcılar tarafından kullanılan ve işletme ile ilgili konuları doğrudan kapsayan bir raporken, sürdürülebilirlik raporlaması, işletmenin sürdürülebilirlik etkilerini gönüllülük esasına göre yayımladığı, paydaşlar için işletme ile ilgili finansal olmayan bir rapordur.

Uygulamaya bakılınca sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin finansal muhasebe bilgileriyle, sosyal ve çevresel bilgilerini bütünleştirme biçimi çok farklı şekillerdedir. Bu yüzden sürdürülebilirlik raporlamasının biçimi heterojendir.

Sonuç olarak, mevcut finansal raporların çeşitlenmesine yol açan bu durum, finansal raporlara ek olarak çevresel raporlar, sosyal raporlar, kurumsal sosyal sorumluluk raporları, üçlü bilanço sistemi (TBL), sürdürülebilirlik konuları sayesinde genişletilmiş faaliyet raporları ve bağımsız sürdürülebilirlik raporları gibi özel raporlar ortaya çıkarmıştır.

Halihazırdaki finansal raporların bir ayağı, genellikle finansal olmayan verilere sahip olan sürdürülebilirlik raporları konuları ve cevapları daha geniş bir biçimde paydaşlara aktarıp bütünleşik finansal raporlamayı oluşturmaktadır (Peršić, Janković, ve Krivačić, 2017).

Genel olarak işletmeler, sürdürülebilirlik alanında iletişim, hesap verebilirlik ve şeffaflık uygulamalarının iyileştirilmesine çaba sarf etmektedirler. Bazı işletmeler güvenlik, sağlık ve çevresel raporlama alanlarında hazırladıkları raporlarla uzun bir raporlama geçmişine sahipken, bazıları ise; kısa bir süre önce ilk sürdürülebilirlik raporlarını veya üçlü bilanço sistemini (TBL) oluşturmuşlar veya yakın gelecekte bir tane üretmeyi düşünmektedirler. Üçlü bilanço; kurumsal sosyal sorumluluk raporları ve sürdürülebilirlik raporlarının temelini oluşturmaktadır, işletmenin sosyal, (çalışma gücü çeşitliliği, işçi devir hızı, vs.), çevresel (karbon emisyonu, enerji ve su kullanımı, vs.) ve kurumsal (risk yönetimine yaklaşım, yönetim kurulunun bağımsızlığı vs.) performans bilgilerini içermektedir (Eccles ve Saltzman, 2011).

Sürdürülebilirlik raporlamasının amacı, yatırım kararlarının oluşumunda var olan riskleri ve fırsatları değerlendirmek ve kurumsal yönetim için bütünleşik iş stratejisinin gelişimini desteklemektir (SASB, 2013). Sürdürülebilirlik ile ilgili oluşan sorunların, işletmelerin performansını büyük bir ölçüde etkilediği bilinmektedir. Sürdürülebilirlik raporlarının geliştirilmesi için ortaya çıkan ana faktörler, paydaşların talepleri doğrultusunda şeffaflığın artması ve eş zamanlı olarak işletmelerin sürdürülebilir kalkınma konularına uygun bir şekilde cevap verebilmeleri için gereken ihtiyaçların net bir şekilde belirlenmesidir (Peršić ve diğer., 2017). Bu ana faktörler dikkate alınmaz ise ya da uygun bir şekilde ilerlemez ise sürdürülebilirlik raporlaması başarısız olacaktır.

Sorumlulukların daha çok benimsenmiş olduğu bir iş ortamı yaratabilmek için mutlaka kurumsal şeffaflık kültürü benimsenmelidir. Bu şeffaflık, marka değerini ve iş performansını artırıp, güven oluşturarak uzun vadeli sürdürülebilirliğe yardımcı olabilmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması, sosyal adalet ve çevre bakımıyla, işletmelerin uzun vadeli yüksek kâr elde etme hedefini bir araya getirerek uzun vadede de sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleşmesine katkıda bulunur (GRI G4, 2013).

Sürdürülebilirlik raporlamasının işletmeleri disipline teşvik ettiği, işletmenin uzun vadeli vizyonunun düşünülerek tanımlandığı ve tüm organizasyonlarda sürdürülebilirlik uygulamaları hakkında farkındalık olduğu Yeminli Mali Müşavirler Derneği'nin (ACCA) yaptığı araştırmalarda tespit edilmiştir (ACCA, 2013). Bunların ışığında, sürdürülebilirlik raporlaması; toplum, piyasa ve iş yararı açısından ele alındığında, piyasalarda sürdürülebilir

bir büyüme, toplum üzerinde yadsınamaz olumlu bir etki oluşturmaya ve işletmelerde ise sorumlu ve sürdürülebilir davranışlara katkıda bulunduğu gözlenmektedir.

Toplum üzerinde olumlu etki oluşturmak isteyen işletmeler, sürdürülebilir iş ve sorumlu davranışları sayesinde bunu başarabilirler. Bu raporlama sistemi sayesinde gelen şeffaflık, işletmelerin etki ve katkılarıyla hesap verebilirliği arttırmakta bunun sayesinde de daha uyumlu, ılımlı bir toplumla değerlerin paylaşılması ve güven inşa edilmesini sağlamaktadır (GRI, 2013). Tablo 1.5.'te sürdürülebilirlik raporlamasının faydaları şirketler, piyasalar ve toplum için sıralanmıştır.

Tablo 1.5. Sürdürülebilirlik Raporlarının Faydaları (GRI, 2013)

Şirketler İçin	Piyasalar ve Toplum İçin
Yatırımcılara risk yönetimi bilgilerinin aktarılmasında yardımcı olur.	Alıcı ve yatırımcıların, işin sosyal ve çevresel kalitesi hakkındaki düşüncelerini yönlendirir.
Risk ve fırsatlardan bilgi sahibi olmayı artırır.	Rekabeti güçlendirir.
Finansal ve finansal olmayan performans arasındaki bağlantıya vurgu yapar.	Yatırımı teşvik eder.
Yasa, norm, kod, performans standardı ve gönüllü inisiyatiflere göre sürdürülebilirlik performansını değerlendirir ve kıyaslar.	Doğrudan ve dolaylı etkiyle iş oluşturulmasını sağlar.
Süreci hızlandırır, maliyeti düşürür ve verimliliği artırır.	Etkilenen topluluklar ve paydaşlar için bilgi sağlamada kritik bir kaynaktır.
Uzun vadede yönetim stratejisi ve iş planlarını etkiler.	İşletmelerin topluma, yerel ekonomiye ve çevreye olumsuz etkisini azaltır ve iyileştirir.
Performansı dahili ve harici olarak karşılaştırır.	Harici paydaşların şirketlerin gerçek değerini, somut ve maddi olmayan varlıklarını anlamalarını ve ilgilenmelerini sağlar.
Çevresel, sosyal ve yönetsel performans arasında iletişimi sağlayıp idareye yardımcı olur.	Alıcı ve yatırımcıların, işin sosyal ve çevresel kalitesi hakkındaki düşüncelerini yönlendirir.
İşletmelerin yeşil ekonomi oluşturulmasına doğrudan katkılarını sağlar.	
İtibar ve marka sadakatini artırır.	

Yapısal olarak sürdürülebilirlik, etkinliği ve kapsamı, organizasyonlar ve sektör arasındaki paydaş ihtiyaçlarının çeşitliliği sebebiyle hâlâ belirsizliğini korumaktadır. Sadece sürdürülebilirlik raporlarının kullanılması, sürekli artan ve artık neredeyse zorunlu olan hesap verebilirlik ve şeffaflık taleplerini tam olarak karşılayıp karşılamayacağı da işletmeler için muammadır. Porter ve Kramer (2006), sürdürülebilirlik raporlarını “koordine edilmemiş girişimlerin gösterilmesi için toplu anekdotlar” olarak tanımlamış ve kritik öneme sahip olduğunu söylemişlerdir (Porter ve Kramer, 2006).

Dünyadaki ekonomik ve sosyal iklimin gelişimine bakarak birçok işletme gönüllü olarak, sektörel, kurumsal, toplumsal ve sanayinin içinde bulunduğu durumlara göre sosyal, çevresel ve yönetim konularına dikkat çeken kurumsal sosyal sorumluluk ya da sürdürülebilirlik raporları yayımlamışlardır. Bu raporlar işletmelerin yıllık finansal raporları olarak kabul edilmese de, onlara ek hizmet sağlamaktadır (Eccles ve Krzus, 2010). Bütün dünyayı etkisi altına alan finansal kriz, küresel ısınma sonucu yaşanabilecek iklim değişikliği tehdidi, yoksulluk ve ekosistemin formunu kaybediyor olması gibi çok güncel olan ekonomik, sosyal ve çevresel münazaralar, kurumsal raporlamanın uygun bulunan şekillerini yeterince ortaya koyamamaktadır (Brown ve Forster, 2013).

Son kırk yılda sürdürülebilirlik çalışmalarına hız veren, yön gösteren sivil toplum kuruluşları, sürdürülebilirlik raporlaması için hem raporların biçimlerinin değiştirilmesinde hem de raporlar için çerçeve oluşturulmasında büyük rol oynamışlardır. Sürdürülebilirlik raporlaması, sürdürülebilirlik bilgilerinin sunumunu sistematik ve net biçimde bir araya getirmekte böylelikle işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan ilerleyişini geçmişle kolay bir kıyaslama yapma şansını ve hedefe yönelik kat edilen yolu açıkça gözler önüne sermektedir.

İşletmelerin sahipleri arasında saygınlığı arttırdığına inanılan bir oluşum haline gelen sürdürülebilirlik raporlaması, daha fazla fırsat yaratmakta ve iş modellerini sürdürülebilirliğe doğru yönlendirmektedir. Buna istinaden yüzlerce yeni işletme ve üst düzey tüm danışmanlık firmaları sürdürülebilirlik raporlaması yayımlamışlardır (Thaslim ve Antony, 2016). Sürdürülebilirlik raporları; küresel değişikliklerin hızlanması, artan rekabet ve sayıca çoğalan raporlar nedeniyle bilgi kullanıcıları tarafından karşılaştırılmaz bir hal almasıyla birlikte işletmelerin, paydaşların ve müşterilerin de etkisi ile zamanla değişim göstermiştir. Bu değişim, raporlamayı standartlaştırmaya yönlendirmiştir. Sonuç olarak bütün dünyada kabul gören Küresel Raporlama Girişimi (GRI) ve Entegre Raporlama (IR) adı

altında sürdürülebilirlik raporlama çerçeveleri ortaya çıkmıştır. Tabloda, sürdürülebilirlik ile ilgili yıl yıl ortaya çıkan raporlamalar ve açıklamaları yer almaktadır.

Tablo 1.6. Sürdürülebilirlikle İlgili Raporlama Çerçeveleri (Önce, Onay ve Yeşilçelebi, 2015)

Yıl	Raporlama Adı	Açıklama
1997	Küresel Raporlama İnisiyatifi (Global Reporting Initiative- GRI)	Sürdürülebilirlik raporlaması kapsamında işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal performanslarına ait ilke ve göstergeleri belirleyen standart hale gelmiş bir raporlama türüdür ve dünya çapında kabul görmüştür.
1999	AA1000 (AccountAbility 1000)	Londra'da belirlenen bu standart, işletmelerin sosyal ve etik açıdan hesap verebilirliği hakkında genel ilkelerle, planlama, uygulama, raporlama ve denetim süreçlerinde paydaşlarla etkileşimin sağlanması gerektiğini açıklamaktadır.
2000	Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (UN Global Compact – UNGC)	New York'ta imzalanan bu sözleşme, özel sektör kuruluşlarını on temel küresel ilkeye uymaya çağırmaktadır ki bunlar başlıca insan hakları, şirketlerin etki alanları, çalışma koşulları, çevresel faktörler, yolsuzlukla mücadele başlıkları altında toplanabilir.
2000	İlerleme Bildirimi (Communication on Progress – COP)	Bu rapor türü, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesinde belirtilen ilkeleri prensip edinmiştir.
2000	OECD Çok Uluslu Şirketler için Kılavuz (The OECD Guideliness for Multinational Enterprises)	Çok uluslu işletmeler için faaliyette bulunduğu ülke hükümeti, toplum ve kuruluşlarla uyumlu çalışma, karşılıklı anlayış ve güven çerçevesinde yabancı yatırımcılara da uygun iş ortamı ve sahası yaratma konularında rehberlik etmektedir.

2006	IFC Performans Standartları (IFC Performance Standards)	Sosyal ve çevresel etkenleri göz önünde bulundurarak risk yönetimi konusunda ilkeleri belirler.
2008	Karbon Saydamlık Projesi (Carbon Disclosure Project – CDP)	İngiltere'de başlatılan bir oluşum olup belli başlı büyük işletmelerin çevre üzerine etkilerini ortaya çıkarmakta ve risk yönetimi, sürdürülebilir ekonomi gibi konularda raporlar hazırlanmasını öngörmektedir.
2010	Entegre Raporlama (Integrated Reporting- IR)	Bu raporlama türü, işletmelerin faaliyet alanlarında ekonomik, sosyal ve çevre faktörleri arasındaki etkileşimi masaya yatırarak işletmelerin yönetim ve ekonomik performansını incelemektedir.
2010	ISO 26000	SA 8000 standardı olarak yayımlanan bu standart, kamu kuruluşlarından sivil toplum örgütlerine kadar gelişmiş ülkelerden, gelişmekte olanlara kadar bütün çevreleri kapsayan ve sürdürülebilir gelişmeyi destekleyen standartlardır.

Entegre bir raporun sürdürülebilirliği gösterebilmesi için stratejilerin, kararların, politikaların ve günlük iş şeklinin bir bölümünün nasıl meydana geldiğini raporun kapsaması gerekmektedir. Bu yüzden sürdürülebilirlik raporları, entegre bir raporun oluşturulması için köşe taşı olarak değerlendirilmelidir. Kısa süreli bir sürdürülebilirlik olamayacağı gibi, raporlamalar ve uygulamalar senkronize şekilde ilerlemelidir (Elmaghrabi, 2014). Bütün bu bilgilerin ve ihtiyaçların ışığında, sürdürülebilirlik raporlarının gereksinimlerini standartlaştırarak, bu bilgilerin karşılaştırılabilir olmasını ve devamlılığını sağlamayı öngören Küresel Raporlama Girişimi (GRI) ortaya çıkmıştır.

1.10. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)

Küresel Raporlama Girişimi (Global Reporting Initiative-GRI); sürdürülebilir ekonominin devam edebilmesi için, kâr amacı gütmeyen işletmelere sürdürülebilirlik raporlamasında rehber olan bir organizasyondur. Organizasyonun kuruluş amacı, küresel olarak uygulanabilecek sürdürülebilirlik raporlaması hakkında kılavuz geliştirerek, üçlü performans raporlamasını finansal raporlama gibi alışlagelmiş ve karşılaştırılabilir duruma getirerek yaygınlaştırmaktır. Bu kılavuz, işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetlerini ve yaptığı faaliyetlerin sonuçlarını raporlayabilecekleri bir çerçeve sunmaktadır (Kocamış ve Yıldırım, 2016). Oluşturulan çerçeve, işletmelerin sürdürülebilirlik çalışmalarını paydaşlarına bildirmek amacı ile en sık kullanılan raporlama yönergelerini sağlayan kılavuz ilkeleri içermektedir (James, 2013).

1997 yılında kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olan Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın (UNEP) desteğiyle Çevreye Karşı Sorumlu Ekonomiler Koalisyonu (Coalition for Environmentally Responsible Economies-CERES) ve Tellus Enstitüsü tarafından Boston'da kurulan GRI, 1998 yılında çerçevenin kapsamını ekonomik, sosyal ve yönetim konularını kapsayan bir içerik oluşturmak için çok paydaşlı bir yürütme komitesi kurmuş ve istenilen içerik oluşturulmuştur. 2000 yılında GRI'nin ilk temsil rehberi G1 yayımlanmış ve 2001 yılında ise GRI, CERES'ten ayrılarak bağımsız bir kuruluş haline getirilmiştir. 2002 yılında, sekreteryası Amsterdam/Hollanda'ya taşınan GRI, o zamanlar da BM Genel Sekreteri olan Kofi Annan'ın huzurunda UNEP'le iş birliği yapan bir kuruluş olarak resmen faaliyete geçmiştir.

2002'de bağımsız bir kurum olan GRI, görevini küresel olarak uygulanabilir sürdürülebilirlik raporlama ilkelerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması olarak tanımlamaktadır (Pineno, 2013). Bunun yanında GRI, insan hakları, işgücü, çevre, yolsuzlukla mücadele ve diğer kurumsal vatandaşlık konularındaki performansı raporlamak için kullanılan en yaygın çerçevedir.

ABD, Avustralya, Brezilya, Çin, Güney Afrika ve Hindistan'da Focal Points olarak adlandırılan bölgesel ofisleri bulunan GRI; BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), UNEP ve Uluslararası Standardizasyon Örgütü (ISO) ile stratejik ortaklıklara sahiptir (KPMG, UNEP, GRI ve UCGA 2010; GRI, 2018a). 26 Ağustos - 4 Eylül 2002 tarihleri arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Johannesburg kentinde düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde rehberin geliştirilmiş ikinci nesil hali G2 kamuoyuna tanıtılmıştır.

2005 yılında GRI, G2 kılavuzlarını referans alarak kamu kuruluşları için pilot modelini yayımlamıştır. Bu kılavuz, kamu kuruluşları ile ilgili sürdürülebilirlik performansı hakkında birtakım bilgiler içermektedir. Bu bilgiler;

- Çevre veya toplumun durumu hakkında makro düzeydeki bilgiler,
- Dış kalkınma politikaları ve şirketin sürdürülebilir kalkınma ve performansına ilişkin uygulama önlemleri,
- Performans göstergelerine dayalı olarak rapor edilebilecek kurumsal performanstır.

Bu üç kategoriye ayrılan bilgiler, kuruluşun iç politikalarını, tüketici ve işveren olarak rolünü göstermektedir (INTOSAI WGEA, 2013).

İstikrarlı bir şekilde sürdürülebilirlik raporlama kılavuzuna artan talebin olması, G2 ilkelerinin üzerine tekrar çalışılmasını gerektirmiştir. İş insanları, sivil toplum örgütleri, hükümet temsilcileri ve akademisyenlerin katılımlarıyla 3000'nin üzerinde uzman üçüncü nesil kılavuz ilkelerini geliştirmiş ve G3 ortaya çıkmıştır. 2006 yılında ilk Sürdürülebilirlik ve Şeffaflık Konferansı “Sürdürülebilirliğin Bir Ölçütü” adıyla Amsterdam’da gerçekleştirilmiştir. Konferans sivil toplum örgütleri güvence sağlayıcılarını, finans piyasalarını, belediyeler ve hükümetleri temsilen 65 ülkeden 1150 katılımcı ile gerçekleştirilmiş ve üçüncü nesil rehber olan G3 dünya çapında bir konferansla duyurulmuştur (www.globalreporting.org, 2018b).

İşletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarının raporlarını içeren G3, 2011 yılında kılavuz ilkelerini, cinsiyet, insan hakları ve topluluk ile ilgili performansında raporlama konusunda genişletmiş, güncellemiş ve G3.1 ismi ile tekrar yayımlanmıştır (Aksoy, 2013). Kılavuz ilkeler neyin, nasıl raporlandığıyla ilgili konuları kapsamaktadır ve bu durumda uygulama kısmında rapor hazırlayıcılar raporun kapsamı gereken konuları daha rahat bir şekilde kavrayabilirler. Böylelikle, organizasyon için hangi konuların sürdürülebilirlik performansını önemli ölçüde arttırabileceği belirlenmiştir (INTOSAI WGEA, 2013).

İki bölümden oluşan G3 ve G3.1 yönergelerinin, ilk bölümleri rapor içeriğini kapsamaktadır. Raporların içeriğini; önemlilik ve kalite oluşturmaktadır. Önemlilik ilkeleri; paydaşların katılımını ve kapsayıcılığını, sürdürülebilirlik bağlamı ve eksiksizliği ile sağlanırken, bildirilen bilgilerin kalitesi; denge, karşılaştırılabilirlik, zamanlama, doğruluk, şeffaflık ve güvenilirliğini içeren ilke ve yönetmelik de ele alınmaktadır. İkinci bölüm, sürdürülebilirlik raporlamasının içinde bulunması gereken standart açıklamalar ile ilgilidir.

Bunlar; işletmelerin stratejisi ve profili, yönetim yaklaşımı ve performans göstergeleri ile açıklama ve anlaşılabilirliğe yönelik açıklamalardır (GRI, 2013b; INTOSAI WGEA, 2013).

2013 yılı Haziran ayına gelindiğinde, G3.1 raporunun geliştirilmiş hali, GRI'nın dördüncü güncellemesi olan G4 rehberi yayımlanmış, uygulanması ise 2015 yılında başlamıştır (Aksoy, 2013). GRI'nın dördüncü güncellemesi olan G4'ün sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzu kategoriler ve unsurları olarak açıkça belirtilmiştir. Kategoriler ekonomik, sosyal ve çevresel olarak sınıflandırılmış ve bu başlıklar altında unsurlara ayrılmıştır. Bu bağlamda G4'ün amacı, sürdürülebilirlik raporlamasını bu unsurlar ile standart uygulama haline getirerek, işletmenin sürdürülebilirlikle ilgili en kritik konular hakkında anlamlı ve açıklayıcı bilgiler içeren raporlar hazırlayabilmelerine yardımcı olmaktır. Tablo 1.7 GRI G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuz İçeriğinin detaylı gösterimidir.

Tablo 1.7. GRI G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzundaki Kategori ve Unsurlar
(GRI, 2018)

Kategori	Ekonomik	Çevresel	Sosyal
Unsurlar	Ekonomik Performans Pazar Payı Dolaylı Etkiler Tedarik Zinciri Yoksullukla Mücadele Rekabet Karşıtı	Malzeme Bilgisi Geri Dönüşüm Enerji Tüketimi Su Kullanımı Su Kaynakları Biyolojik Çeşitliliğe Etki Sera Gazı Emisyonları Karbon Azalımı Katı ve Sıvı Atıklar Çevre Mevzuatına Uygunluk	Çalışanlar İşçi Yönetim İlişkisi Eğitim Eşitlik İş Sağlığı ve Güvenliği Tedarikçi Değerlendirmesi İnsan Hakları Ayrımcılıkla Mücadele Sendika ve Toplu Sözleşme Çocuk İşçi Çalıştırılmaması Zorla Çalıştırma Yerel Halk Sosyo-Ekonomik Önem Müşteri Sağlık ve Güvenliği

Dördüncü nesil G4'ün raporlama ilkeleri, tıpkı G3 ve G3.1'de olduğu gibi raporun içeriğinin ve niteliğinin belirlenmesine ilişkin ilkeler olarak ikiye ayrılmıştır. Rapor içeriğinin belirlenmesine ilişkin ilkeler işletmelerin faaliyetlerini, etkilerini ve paydaşlarının temel beklenti ve menfaatlerini göz önünde bulundurarak raporun içeriğinin ne olacağının belirlenmesinde uygulanacak aşamayı tarif etmektedir. Rapor niteliğinin belirlenmesine ilişkin ilkeler, faaliyetlerin düzgün bir şekilde sunulması da dahil olmak üzere sürdürülebilirlik raporunun kaliteli bilgileri içermesini sağlamaktadır. Rapor içeriğindeki bilgi kalitesi, paydaşların işletmelerin performansları hakkında sağlam ve makul değerlendirmeler yapabilmelerine dolayısıyla uygun önlemleri zamanında alabilmelerine olanak sağlamak açısından önemlidir (GRI G4, 2013). Tablo 1.8'de GRI G4 kılavuzunda bulunan raporlama ilkeleri, G4 Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuz'undan uyarlanmıştır.

Tablo 1.8. GRI G4 Kılavuzu Raporlama İlkeleri (GRI G4, 2013; Uyar, 2015)

Rapor İçeriğine İlişkin İlkeler	Rapor Niteliğine İlişkin İlkeler
Paydaş Kapsayıcılığı (Paydaşlar): Raporla paydaşlar tanımlanarak onların beklentileri belirlenmeli ve çözüm önerileri oluşturulmalıdır.	Denge: Raporla yer alan bilgiler, işletme performansının olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtmalıdır.
Sürdürülebilirlik Bağlamı (Sürdürülebilirlik): Rapor, organizasyonun kendi performansını yerel, bölgesel ve küresel sürdürülebilirlik açısından açıklayabilmelidir.	Karşılaştırılabilirlik: Raporla yer alan bilgiler, işletmenin zaman içindeki değişimini ve diğer işletmelerle karşılaştırılabilirliğini kapsamalıdır.
Öncelik tanıma (Önceliklendirme): Bu ilke, rapor kapsamına alınacak öncelikli öğeleri belirlemede önemlidir.	Doğruluk: Raporla yer alan bilgiler, gerçek uygulamaları yansıtmalı ve detaylı olmalıdır.
Tam olma durumu (Eksiksizlik): Rapor içeriği, ekonomik, sosyal ve çevresel etkileri de kapsayacak şekilde paydaşların, işletmenin performansını etkileyebilecek öncelikli öğelerini de çerçeveleyecek ilkeleri belirlemelidir.	Zamansal Tutarlılık: Raporlar erişilebilir olmalı ve buna yönelik olarak da düzenli bir takvim oluşturulmalıdır.
	Net olma durumu (Netlik): Raporla yer alan bilgiler, paydaşların kolayca anlayabileceği ve erişebileceği durumda olmalıdır.
	Güvenilirlik: Raporla yer alan bilgiler, hazırlık aşamasında kullanılan veri ve süreçlerin daha sonra incelenebileceği ve araştırılabileceği göz önünde bulundurularak titizlikle toplanmalı, kaydedilmeli, analiz edilmeli ve bu duyarlılıkla sunulmalıdır.

Ekim 2016’da son güncellemelerin yapılmasıyla sürdürülebilirlik raporlaması için ilk küresel standartların başlangıcı olan GRI Standartları ortaya çıkmıştır. Küresel Sürdürülebilirlik Standartları Kurulu (GSSB) tarafından geliştirilen GRI Standartları, tüm

işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerinin raporlanmasını sağlayarak, işletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya nasıl katkıda bulunduklarını açıklamaktadır. GRI Standartları, GRI G4 kılavuzuyla kıyaslandığında temel kavram ve açıklamaların daha esnek bir yapıda, daha basit bir dille anlatılmış ve daha net gereksinimleri içeren bir kılavuz olduğu görülmektedir. Standartlar hem düzenleyiciler için hem de politika yapıcılar için güvenilir bir referans olarak görülmektedir. Kısaca GRI Standartları ilk küresel standartlar olmakla birlikte, aynı zamanda işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini bildirmek için, birbiriyle ilişkili bir yapıya sahip olan küresel en iyi uygulamalardan birini de temsil etmektedir (www.globalreporting.org, 2018b).

Şekil 1.2. Küresel Raporlama Girişimi (GRI)'nin Gelişim Sürecinin Yıllar Bazında Özetlenmesi

GRI Standartları, evrensel, ekonomik, çevresel ve sosyal standartlar olmak üzere dörde ayrılmıştır. GRI Standartları; bir işletmenin konuyla ilgili bağlamsal bilgilerini bildirmede ve finansal konuların nasıl yönetildiği ile ilgili bilgi sağlamak için 100 serisi kullanılmaktadır. Bu seri sürdürülebilirlik raporu hazırlayan her işletme için geçerli olan üç evrensel standardı içermektedir. Bir işletmenin ekonomik konularıyla ilgili finansal etkileri hakkında bilgilerini GRI Standartları 200 serisi, çevresel konularla ilgili finansal etkileri GRI Standartları 300 serisi, sosyal konularla ilgili finansal etkileri hakkındaki bilgilerini ise GRI Standartları 400 serisi içermektedir (www.globalreporting.org, 2018a).

GRI onaylı sürdürülebilirlik raporu yayımlamak isteyen işletmeler, 1 Temmuz 2018 tarihinden itibaren raporlarını, aşağıdaki tabloda gösterilen GRI Standartları'na göre hazırlamaları gerekmektedir (www.globalreporting.org, 2018c).

Tablo 1.9. GRI Standartları (www.globalreporting.org, 2018)

1.Evrensel Standartlar	3. Çevresel Standartlar
GRI 101: Kuruluş 2016 GRI 102: Genel Açıklamalar 2016 GRI 103: Yönetmelik Yaklaşım 2016	GRI 301: Malzemeler 2016 GRI 302: Enerji 2016 GRI 303: Su ve Akıntılar 2018 GRI 304: Biyoçeşitlilik 2016 GRI 305: Emisyonlar 2016 GRI 306: Akıntı ve Atıklar 2016 GRI 307: Çevresel Uyum 2016 GRI 308: Tedarikçinin Çevresel Değerlendirmesi 2016
2. Ekonomik Standartlar	4. Sosyal Standartlar
GRI 201: Ekonomik Performans 2016 GRI 202: Pazar Varlığı 2016 GRI 203: Dolaylı Ekonomik Etkiler 2016 GRI 204: Satınalma Uygulamaları 2016 GRI 205: Bozulmayla Mücadele 2016: GRI 206: Rekabete Karşı Davranış 2016 GRI 207: Vergi 2019	GRI 401: İstihdam 2016 GRI 402: Çalışan /Yönetim İlişkileri 2016 GRI 403: Mesleki Sağlık ve Güvenlik 2018 GRI 404: Eğitim ve Öğretim 2016 GRI 405: Çeşitlilik ve Eşitlik Olanakları 2016 GRI 406: Ayrımcılık Yapmama 2016 GRI 407: Örgütlenme Özgürlüğü ve Toplu Pazarlık 2016 GRI 408: Çocuk İşgücü 2016 GRI 409: Zorlama veya Zorunlu Çalışma 2016 GRI 410: Güvenlik Uygulamaları 2016 GRI 411: Yerli Halkın Hakları 2016 GRI 412: İnsan Hakları Değerlendirmesi 2016 GRI 413: Yerel Topluluklar 2016 GRI 414: Tedarikçinin Sosyal Değerlendirmesi 2016 GRI 415: Kamu Politikası 2016 GRI 416: Müşteri Sağlığı ve Güvenliği 2016 GRI 417: Pazarlama ve Etiketleme 2016 GRI 418: Müşteri Gizliliği 2016 GRI 419: Sosyoekonomik Uyum 2016

İstikrarlı ve sürdürülebilir ekonomi sistemine zemin hazırlayarak istihdamı direkt olarak gerçekleştirebilen, raporlama sistemini destekleyen, iyi ve doğru yönetimi teşvik eden, yenilik, rekabet, hesap verebilirlikte artış sağlayan, performansta sürekli iyileştirme yaratabilen GRI, sorumlu bir iş ortamına katkıda bulunarak; kurumsal şeffaflık kültürünün kurulması için teşvik görevi görmektedir (GRI, 2013).

Çok sayıda paydaşın katkılarıyla oluşturulan GRI çerçevesi sayesinde, işletmelerin raporlarını belirli standartlara göre hazırlamaları hem işletmelere hem de raporları kullanan kişi ve kurumlara uygulama ve değerlendirmede büyük fayda ve kolaylık sağlamış, aynı zamanda işletmelerin kendilerine özel bir raporlama sistemi kurmaları gerekliliğini ortadan kaldırdığı gibi bunun için oluşabilecek maliyete katlanma zorunluluğunu da bertaraf etmiştir. GRI, sürdürülebilirlik raporlamalarını standart uygulama haline getirmeyi misyon edinmiş ve entegre raporlamanın geliştirilmesini de desteklemektedir (KPMG, UNEP, GRI ve UCGA 2010).

1999 yılında raporlama faaliyetlerine başlamasına rağmen GRI, küresel boyuta ulaşmış ve birçok şirket tarafından benimsenmiştir. 2020 yılının Şubat ayı verilerine göre, GRI Sürdürülebilirlik Raporlama sayısı; 14,515 kuruluşun katılımı ve 60,827 sürdürülebilirlik rapor sayısına ulaşmıştır. İşletmeler tarafından oluşturulan raporların standartlara uygunluğu, GRI topluluğu tarafından yürütülen Global Reporting web sitesinde onaylatılmakta ve isteğe bağlı olarak bu sitede yayımlanmaktadır. Bu oluşturulan sürdürülebilirlik raporlarından 36,166'sı GRI tarafından onaylanarak GRI raporlama formatında yayımlanan raporlardır (www.globalreporting.org, 2019).

Global Reporting'in resmi web sitesine göre 2005-2019 yılları arasında ülkemizden 154 kuruluşa ait toplam 452 kayıtlı rapor bulunmaktadır. Kayıtlı olan ilk GRI raporu ise, 2005 yılında Aksa Akrilik ve Erdemir Grubu tarafından çıkarılmıştır (www.globalreporting.org, 2019).

Bu bilgilerin ışığında, işletmelerin sadece finansal raporlar yayımlamalarının yeterli olmadığını kabul ettikleri ve sürdürülebilirlik raporlarına yeni bir boyut kazandıran GRI raporlamanın kendilerine sağlanan bir kolaylık olduğunu fark etmekle kalmayıp, GRI tarafından çıkarılacak raporların uygunluğunun denetlenmesi ve onaylanmasıyla bu raporların birbiri ile karşılaştırılabilirliğini kolaylaştırdığı da değerlendirilmiştir.

Öte yandan sürdürülebilirlik ve GRI raporları ile ilgili tüm bu olumlu gelişmelere rağmen bilgi kullanıcıları tarafından birçok kez eleştiriye de maruz kalmıştır. Araştırmalarında, ayrı ayrı yayınlanacak finansal raporların yanı sıra kurumsal yönetim ve

sürdürülebilirlik raporlarının geleneksel bir yaklaşımla yayımlanmasının durgunluğa yol açtığını savunmakta olan Jensen ve Berg (2012), işletmelerin temel hedeflerinin ve yönlerinin birbirleriyle ve gelecekte gözlemlenebilecek etkilerinin açıkça belirtilemediğini savunmuştur (Jensen ve Berg, 2012). Aynı zamanda sürdürülebilirlik raporlarının küreselleşmesi, birçok işletmenin finansal raporlarına ek yeni raporlar yayımlamalarına yol açmış bu durum da bilgi kullanıcıları açısından değerlendirilme yapılmasını zorlaştırarak bilgi karmaşasına neden olmuştur. Yatırımcıların işletmeleri değerlendirebilmek için ihtiyaç duydukları bilgileri sağlamakta yetersiz kalan sürdürülebilirlik raporları ve GRI; işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerini paydaşlara duyurmaktan öteye geçememiştir (Topçu ve Korkmaz, 2015).

Roth (2014) araştırmasında, işletmelerin bilgileri ile bu bilgilerin işletmelere kattığı değerin birbiriyle bağlantısının açıklanamaması, sosyal ve çevresel konular ile ilgili raporlama sistemine sürekli öneriler hatta eleştiriler gelmesi, ayrı finansal ve sosyal raporların savunulması, odakların finansal ve finansal olmayan bütün bilgilerin tek bir raporun içeriğinde olan entegre bir yaklaşıma dönüştüğünü belirtmiştir (Roth, 2014).

BÖLÜM II ENTEGRE RAPORLAMAMANIN ORTAYA ÇIKIŞ SÜRECİ, ANLAMI, AMACI, İÇERİĞİ VE KAPSAMI

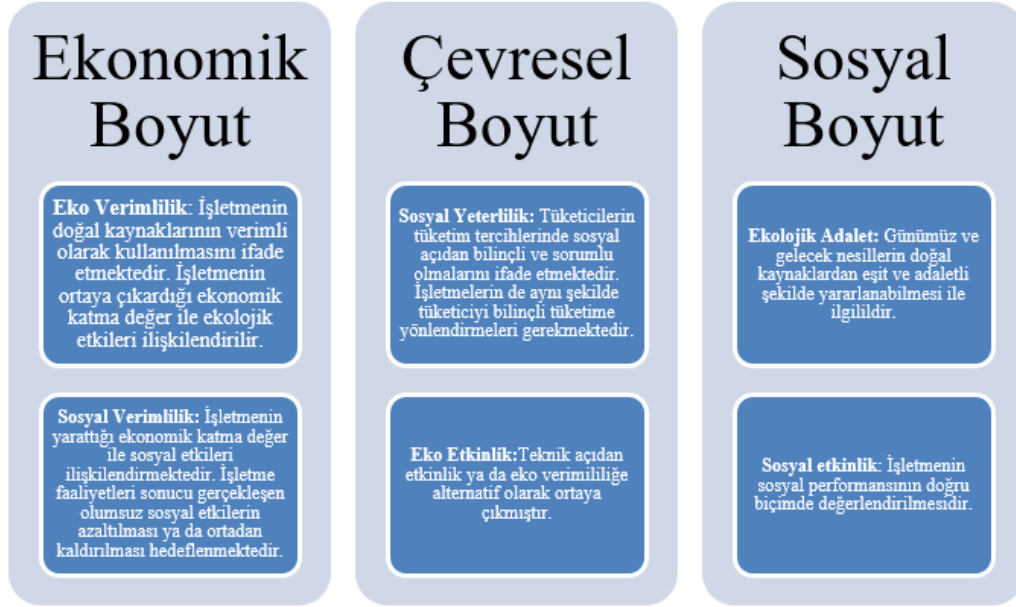
2.1. Entegre Raporlamanın Ortaya Çıkışı

Hem işletmeler hakkında gerekli bilgilerin sağlanması için hem de tüm paydaşların işletme performanslarını daha bütünsel değerlendirebilmesi için, işletmeler finansal ve sürdürülebilirlik raporları yayımlamaktadırlar (Arrubla, Grima, ve Benau, 2017). Önceleri işletmelerin kendi istekleri ile yayımladıkları bu raporlar zaman içerisinde bilgi karışıklığına neden olmuştur. Bu nedenle Küresel Raporlama Girişimi (GRI) liderliğinde birçok standart ile daha ölçülebilir ve karşılaştırılabilir hale getirilmiştir. Küreselleşen dünyada ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda; Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'nin (IIRC) kurulması ile entegre rapor oluşturmak kaçınılmaz olmuştur. Entegre raporlama; işletmenin performansı ile ilgili verileri, karşılaştığı risklerin ve fırsatların daha kapsamlı tablosunu oluşturacak bir rapor olarak önerilmiştir (Ayoola ve Olanmi, 2013).

Son dönemde GRI raporlamanın aksine entegre raporlama konusunda araştırmalar hız kazanmıştır. Yeni bir konu olduğu düşünülen entegre raporlamanın, bir uygulama olarak nasıl geliştirildiğine ilişkin daha fazla araştırmaya ihtiyaç vardır. Bu durumda çalışma içerisinde entegre raporlama ile sürdürülebilirlik raporları arasındaki ilişkiye değinilmesinin ve bu ilişkinin kısaca açıklanmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

2.2. Sürdürülebilirlik Raporlarından Entegre Raporlamaya Geçiş

İşletmelerin ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetsel performanslarını bilgi kullanıcılarına iletmek, işletmelerin olumlu ve olumsuz etkilerini, fırsat ve riskleri nasıl tanımladığının ve nasıl yönetildiğinin yansıtması olan sürdürülebilirlik raporlaması; uzun süreli kârlılığı çevre ve sosyal sorumluluk olgusuyla birleştirerek performans ölçümünde ve sürdürülebilir bir ekonomik yol için hedef belirlemede işletmelere yardımcı olmaktadır. İşletmelerin sürdürülebilirlik eğilimlerinin neticesinde karşılaşılabilecekleri risk ve fırsatları değerlendirerek, uzun süreli beklentileri ve finansal performanslarının sürdürülebilirlikle olan ilişkisiyle ilgilenmektedir (GRI G4, 2013). Özetle sürdürülebilirlik raporları, işletmeler için etik çerçevede hesap verirken, yükümlülüklerini yerine getirerek, paydaşlara faaliyetleri hakkında zamanında, anlaşılır, doğru ve anlaşılır bilgi sunmaktadır.

Şekil 2.1. Kurumsal Sürdürülebilirlik Modeli Özeti (Young ve Tilley, 2006)

Entegre raporlama ise, kurumsal raporlamada henüz büyüme ve gelişmekteyken, sürdürülebilirlik raporlamasının temellerinden yola çıkarak hazırlanmaktadır. IR, bir işletmenin stratejisinin, yönetiminin, performansının ve beklentilerinin zaman içerisinde işletmeye nasıl değer kattığına ve kazandırdığına dair özet bilgiler topluluğudur (GRI G4, 2013). Entegre raporlamanın ortaya çıkmasına; işletmelerin sürdürülebilirlik ve yönetsel açıklamalarıyla ilgili raporlarında; işletmenin stratejisi, finansal sonuçları, çevresel, sosyal ve yönetsel konularındaki performansları ile yıllık finansal performansları arasında bağlantının kurulamaması zemin oluşturmuştur (Clayton, Rogerson, ve Rampedi, 2015). Halihazırda kullanılan raporlamaların içsel eksikliklerinin hızlı bir biçimde kabul edilmesi, işletmelerin entegre raporlamayı hemen benimseyerek ona doğru hızlı bir geçiş yapmalarına neden olmuştur. Entegre raporlama ekonomik, sosyal ve çevresel konuların işletme stratejisi, yönetimi ve çözümü hakkındaki bilgilerini bilgi kullanıcılarına sağlamaktadır. Ayrıca yönetsel, finansal, sürdürülebilirlik vb. başta olmak üzere işletmenin değer oluşturma ve koruma kabiliyetini açıklayan tutarlı bir bütündür (García-Sánchez, Rodríguez-Ariza ve Frías-Aceituno, 2013). Entegre raporlamayı sürdürülebilirlik raporlarından farklılaştıran en önemli özelliği ise; entegre raporlama finansal raporlara ek bir rapor olarak hazırlanmamakta, finansal raporların bir özeti ya da sürdürülebilirlik raporlarının da birleşimi değildir (GRI G4, 2013).

Sürdürülebilirlik raporlarının zamanla yatırımcıların beklentilerini ve ihtiyaçlarını tam anlamıyla karşılayamadığı, finansal performansları ve işletme değeri arasındaki etkileşimin tam olarak kurulamamasından dolayı ortaya çıkan entegre raporlama aynı zamanda, işletmelerin hem finansal performanslarını hem de çevresel ve sosyal yaşama nasıl ayak uydurabildiklerini gösteren, bu ilerleme esnasında karşılaşılan risklerin ve fırsatların nasıl değerlendirildiğini ve yönetildiğini açıklayan bir sistemdir (Gençoğlu ve Aytaç, 2016).

Entegre raporlamada finansal olmayan bilgiler ile işletmelerin finansal bilgileri, performansları açık bir şekilde ilişkilendirilmektedir. İşletmelerin gelecekte alacağı kararları, finansal ve finansal olmayan (sosyal ve çevresel) stratejileri ve o stratejilerin doğurabileceği sonuçları ile birleştirip analiz etmektedir. Bu sayede, işletmeler daha doğru, sürdürülebilir ve etkin kararlar alabilirken paydaşlar ile yatırımcılar ise işletmenin nasıl bir performans gösterdiğini daha iyi kavrayabilirler (Bouten ve Hoozée, 2015). Özetle; entegre raporlama; işletmelerin faaliyetlerini yatırımcılarına daha kapsamlı tek bir raporda toplu bilgiler halinde sunarak, bütün raporların hepsinin bir bölümünden bir şeyler alarak, iletişim halinde olarak, bütün bu raporların kısıtlarının sonucunda ortaya çıkan yeni bir raporlama sistemidir.

2.3. Entegre Raporlamanın Anlamı

Sektörler ve işletmeler; global iş ortamının gelişimine karşı koyamamış ve hissedarların daha karmaşık ve birbirlerine zincir gibi bağlı taleplerine istinaden yeni endüstriler ve iş modelleri oluşturmuşlardır. Bu değişim ile işletmelerin kararlarını etkileyen en kuvvetli yönelimlerden örnek olarak birkaç tanesi, küresel raporlama girişimi, sürdürülebilir kalkınma, daha proaktif muhasebe işlevi, sürdürülebilirlik raporlarıdır.

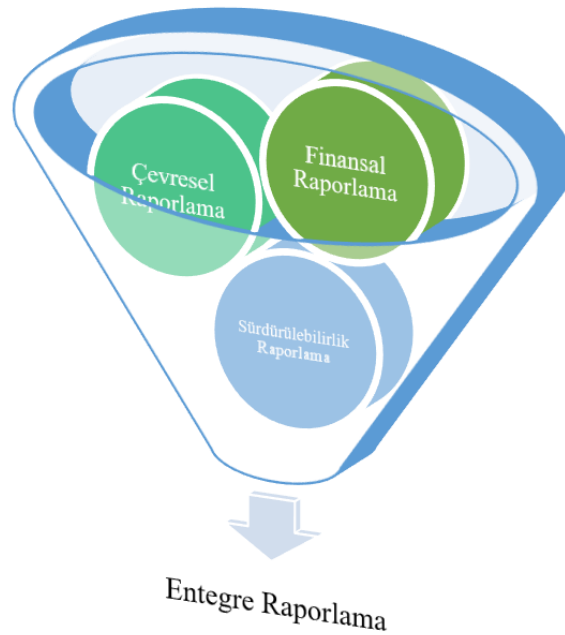
Yönetim karar mercileri; piyasanın ihtiyaçlarına, bilgilendirilme gereksinimlerine ve gelişen raporlama sistemlerine cevap verebilmek için detaylı finansal raporlama sistemlerine ihtiyaç duymaktadır. Bu sistemler hissedarların finansal ve finansal olmayan bilgilerini bütünleşik hale getirmenin yanı sıra risk yönetimini, doğru strateji kurulmasını ve uzun vadeli planlama yapılmasını sağlamaktadır (Smith, 2015). Bununla birlikte sürdürülebilirlik, stratejik planlama, entegre raporlama ve kurumsal sosyal sorumluluk alanlarındaki verilere diğer nicel verilerin eklenmesi ile pazar gereksinimlerine de cevap verebilmektedir. Teknolojik gelişmeler, organizasyonların bilgilerini doğru veriler ile daha hızlı hazırlamalarına ve dağıtmalarına yardımcı olmaktadır. Entegre raporlama, işletmelerin sunduğu hizmetlerin tamamıyla düşünme, planlama ve raporlama yetkilerini arttırmayı

hedefleyen uluslararası bir harekettir. Entegre raporlamanın ne olup ne olmadığı raporlama sisteminin daha açık anlaşılması için ayrı ayrı incelenmiştir.

2.3.1. Entegre raporlama nedir?

Fransızca'dan alınan ve Latince'de yenilenme veya yenileme anlamlarına gelen entegrasyon sözcüğü; II. Dünya Savaşının ardından küreselleşme ile ülkelerin ekonomilerini toparlamak için verilen kararların sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Şanlı, 2004). Entegrasyon terimi ve entegre raporlama dilimizde bütünleşme ve uyum anlamına gelmekte ve yeni bir terim olmamakla beraber IIRC'den önce kullanıldığı da bilinmektedir (Büyük Türkçe Sözlük, 2018). Entegrasyon kavramı 1940'lı yıllarda ilk olarak işletmelerin birleşmesini tanımlamak için kullanılmış ve günümüzde de birçok alanda kullanılmaya devam etmektedir.

IIRC'nin açıklamasına göre entegre raporlama; bir işletmenin yönetişimine, performansına, gelecek beklentilerine ve stratejisine bakılarak organizasyonun kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetinin nasıl olabileceğini gösteren kısa bir iletişim biçimidir (IIRC, 2013b). King III raporunda ise, IR, entegre raporlama; işletmelerin hem sürdürülebilirliğini hem de finansal açıdan performansını gösteren bütünleşik bir raporlama sistemi olarak tanımlanmıştır (King III, 2009).

Şekil 2.2. Entegre Raporlama (akt. Çelik, 2013)

Yukarıda, entegre raporlamanın örgütlerin sosyal, çevresel ve ekonomik bilgileri ile arasındaki bağlantıyı göstererek finansal, sürdürülebilirlik ve çevresel raporları birbirine entegre etmeyi hedefleyen eğilim gösterilmektedir. Entegre raporlama, yalnızca kısa vadeli finansal hedefleri ele almaz aynı zamanda uzun vadeli iş modeli ve stratejileri de geliştirmeyi hedeflemektedir. Çevresel ve toplumsal konuların yanı sıra sürdürülebilir toplum için de kullanılmaya müsait bir rapordur (Robertson ve Samy, 2015). Özetle; entegre raporlama sistemi, işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik performanslarını tamamen incelemekte ve ortaya çıkan performansların onlara kattığı değeri de ölçümlemektedir.

Entegre raporlama; alınan karar ve aksiyonların uzun vadeli sonuçlarına değinirken, finansal ve finansal olmayan değerler arasındaki bağlantıyı da ortaya koymaktadır. Avrupa Muhasebeciler Federasyonu (FEE) entegre raporlama kavramını; bir işletmenin yönetimi, stratejisi, performansı ve hedefleri ile finansal verileri içerisinde faaliyette bulunduğu çevresel, ekonomik ve sosyal bağlantıyı yansıtarak birleştiren kurumsal raporlama kavramı olarak ifade etmiş, işletmenin mevcutta ve gelecekte nasıl değer yarattığının net ve şeffaf bir kanıtı olarak değerlendirmiştir (FEE, 2011). Entegre raporlama sistemi ile ilgili başka bir araştırma ise, Black Sun Plc tarafından yapılmış ve işletmelerin değerlerinin nasıl yaratıldığını, kısa, orta ve uzun vadede nasıl güçlendirileceğinin incelenmesinde bir araç olarak tanımlamıştır (BlackSun, 2014).

Eccles ve Saltzmann (2011); bir organizasyonun sürdürülebilirlik veya kurumsal sosyal sorumluluk raporunda bulunan ve açıklanan finansal olmayan bilgileri ile yıllık raporlarında yer alan finansal verilerini birleştiren tek rapor sistemini, entegre rapor olarak tanımlamaktadır (Eccles ve Saltzman, 2011). Bir başka tanımlama ise Abeysekera (2013) tarafından yapılmıştır, entegre raporlama işletmenin bulunduğu çevresel, sosyal ve ekonomik ortamı ile örgütsel stratejisi, performansı, yönetişimi ve gelecekteki hedefler ile ilgili bilgileri göstermektedir (Abeysekera, 2013). Lourenço, Callen, Branco ve Curto (2014) entegre raporlamayı; belirli metriklerle ölçülen finansal performans ile geleneksel raporlamalardan olmayan sürdürülebilirlik raporlamasının birbirine entegre edilmiş şekli olarak tanımlamıştır (Lourenço, Callen, Branco ve Curto, 2014).

Garriga (2014)'ya göre IR, tüm hissedarlara uygulanabilir, finansal ve finansal olmayan bilgileri kapsayan, tüm hissedarlara yansıtılabilecek detaylı bir finansal pakettir (Garriga, 2014). Elmaghrabi (2014) entegre raporlama sistemini; işletmenin sürdürülebilirlik ve finansal açıdan performansının ölçülmesi olarak tanımlamıştır (Elmaghrabi, 2014).

Lodhia (2015)'ya göre IR, ekonomik, sosyal, ve çevresel konuların, işletmenin ekonomik faaliyetlerinden ziyade etik sorumluluklarının daha ön sırada yer almasını sağlayarak, organizasyonun performansını tümüyle ortaya koyacak şekilde bütünleşmiş yeni bir raporlama kavramı olduğunu savunmuştur. (Lodhia, 2015). Entegre raporlama sistemi Aujirapongpan ve Chanatup (2015)'a göre, mal sahipleri, ortaklar, alacaklılar, personeller ve müşteriler ile iş ve paydaşları için önemli olan finansal ve finansal olmayan performansları ortaya koymaktadır (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015). Robertson ve Samy (2015) bütünleşik raporlamayı, organizasyonun iş modeli ile yönetişimi ve stratejisi arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarırken bununla birlikte değer zincirinde finansal ve finansal olmayan risklerin, fırsatların ve performansın etkilerini inceleyen rapor olarak tanımlamıştır (Robertson ve Samy, 2015).

IIRC, entegre raporlamanın geleneksel raporlamadan farklı bir raporlama sistemi olduğunu belirterek; finansal ve finansal olmayan bilgiler arasındaki bağlantı ve yönetim kararlarının sosyal, kurumsal, çevresel, yönetsel, stratejik, ekonomik, risklere ve ileriye dönük bilgilere etkisinin de entegre raporlamada özellikle belirtilmesi gerektiğini düşünmektedir (IIRC, 2013b). Entegre raporlamanın önemli bir parçası olan sürdürülebilirlik raporları örgütlerin mevcut olan sosyal ve çevresel durumlarını ileten bir sistem olarak değerlendirilirken geleneksel raporlar ise geçmiş bilgilerin yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Ancak IIRC'nin de belirttiği gibi, geleneksel raporlamaya kıyasla entegre raporlama bir organizasyonun içinde bulunduğu ekonomik, sosyal ve çevresel performans analizlerinin uzun vadede işletmeye katacağı değer ve gelecek dönemlerde onlara yön verebilecek bir iletişim sistemidir. Özetle; geleneksel raporlama sisteminin aksine entegre raporlama geleceği incelemektedir. Entegre raporlama ile geleneksel raporlama sistemi arasındaki fark; geleneksel raporlama geçmiş sonuçlara göre kısıtlı bilgi sunarken, entegre raporlama sistemi geçmişten feyz alarak işletmenin geleceğine yönelik daha geniş kapsamlı bir biçimde yaratabileceği değere destek sağladığını savunmaktadır. Kısaca; entegre raporlama sistemi organizasyonun gelecek dönemlerde nasıl ayakta kalabileceği ile ilgilenirken, geleneksel raporlama sistemi geçmiş dönemi baz almaktadır (Gökten, 2016).

IIRC entegre raporlama sistemini; işletmenin zaman ufuklarını birleştirmesi, büyük resmin görüntüsünü koruması ve rapor detaylarını bildiren doğru ve tutarlı bir iletişim stratejisi geliştirmesi olarak açıklamaktadır (IIRC, 2013g). Entegre bir raporun kapsamı IIRC'nin belirlediği, 3 bağlantıyı içermelidir;

- Geçmişteki performansı ve gelecek umutları bağlamalı yani zaman ufku yaratmalı,
- Nicel ve nitel veriler arasındaki doğru, gerçek ve etkili bağlantılara ulaşmalı,
- Hissedarların ve bilgi kullanıcılarının beklentilerine, ihtiyaçlarına ve ilgilerine cevap verecek şekilde bir entegre rapor oluşturulmalı ve sonuçlar ile ilişkilendirmelidir.

Entegre raporlama kavramıyla ilgili yukarıda yapılan tanımlamaların ışığında birkaç kilit noktaya odaklanıldığı sonucuna varılabilir (Smith, 2014).

- Geleneksel olmayan yönetim bilimlerinin geliştirilmesi ile entegre raporlama sistemi hem işletmelerin hem de kişilerin, geleneksel olmayan bilgileri finansal tablolara entegre etmek için muhasebe ve finans çalışanlarının gücünden faydalanılmasını sağlamaktadır,
- Bilgi kullanıcılarına doğru ve anlamlı bilgi sunmak için işletmeler, ihtiyaç duyulan ve talep edilen bilgileri anlayabilmelidir,
- Entegre raporlama sistemi, iş ortamının gelişmeye devam ettiği ve bu gelişmeye ayak uydurabilmek için işletmelerin muhakkak onunla birlikte gelişmesi gerektiğini savunmaktadır.

Sonuç olarak; entegre raporlama kavramı için yapılan tüm tanımlamalar benzer anlamlarda olsa da ancak bu raporlama sistemi, raporlama kullanıcıları tarafından anlaşıldıkça gelişmektedir. Entegre raporlama; organizasyonların ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarının sonuçlarını tümüyle inceleyen, gelecek hedeflerin kısa, orta ve uzun vadelere onlara kazandıracak olduğu değeri inceleyen, geleceğe odaklanan öz ve özet tek bir rapordur. Entegre raporlama sistemi; finansal ve finansal olmayan verileri birleştirerek, bu verilerin işletmelerin performansına kattığı değeri analiz ederek, ortaya çıkan bilgileri ve sonuçları bilgi kullanıcılarına iletmektedir.

2.3.2. Entegre raporlama ne değildir?

Günümüzde yeni yer bulmasına rağmen entegre kelimesi eski bir kavramdır. Çalışmada, entegre raporlama kavramı sürdürülebilirlik kavramının tamamlayıcısı olarak incelenmiş olmasına rağmen daha açıklayıcı olabilmesi için diğer raporlama sistemlerinden ayıran özelliklerinin de incelenmesi gerekmektedir.

IIRC'ye göre; entegre bir rapor sürdürülebilirlik raporu değildir (IIRC, 2013e). Ancak, sürdürülebilirlik raporlama geleneğinin bir parçası olduğundan entegre raporlama

çerçevesi sürdürülebilirlik eleştirisine maruz kalmıştır. IIRC, 2010 yılında (A4S) ve GRI tarafından kurulmuştur. Entegre raporlama sisteminin amacı; işletmelerin altı tür sermayeyi (finansal, üretilmiş, fikri, insan, sosyal ve ilişkisel ve doğal sermaye) kullanarak yarattığı değer iken GRI gibi sürdürülebilirlik raporlarının amacı; işletmelerin çevresel ve sosyal çevreleri nasıl etkilediğini göstermektir. Entegre raporlama kavramının diğer bir özelliği ise finansal sermaye sağlayanların hedef kitle olmasıdır (IIRC, 2013e). Ek olarak IIRC entegre raporlama kavramının kullanılması ve yaygınlaştırılması için büyük hedefler belirlemiştir. Bu hedeflere göre; entegre rapor işletmelerin birincil raporlama sistemi olmalı ve hemen akabinde, yakın bir zamanda “kurumsal raporlama normu” haline gelmesi gerekmektedir (IIRC, 2011).

Entegre raporlamanın çevresel ve sosyal raporlama çerçevelerinin üç ilkesinden ayrıldığı bilinmektedir. Birincil olarak; sosyal sürdürülebilirlik kavramı üzerinden ilerleme, ikincil olarak; işletmeler üzerinden hesap verebilir iletişim kurmak ve son olarak; paydaşlara göre diğer finansal sermaye sağlayanların yetkilendirilmesi açısından başka sürdürülebilirlik raporlarından ayırmaktadır (Tweedie ve Martinov-Bennie, 2015). Bu gözleme göre; finansal açıdan işletmelerin hissedarlarına hesap verebilirliği bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarına göre sadece sosyal ve çevresel yönden rapor yayımlayan işletmeler, entegre raporlama ile detaylı bir rapor sunmaktadır.

Bununla beraber, sürdürülebilirlik bakış açısı, çevresel ve sosyal raporlamayı, finansal yatırım hakkında alınan kararlarını destekleyerek raporlama kalitesini arttırmak için değil, sürdürülebilir toplumlara yönelik bir araç olarak belirlemektedir. Sahip olunan kaynakların adil kullanımı ve geri dönüştürülmesi sürdürülebilir bir toplum olarak tanımlanmaktadır. Örnek olarak; Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu (WCED)’nin tanımına göre; sürdürülebilir toplumlar gelecek zamanlarda karşılaşılmaması beklenen kıtlık sorunu öncesinde; bugünün ihtiyaçları göz önüne alınırken gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılayabileceklerinden emin olarak tüketim yapılmalıdır (WCED, 1987). Yani, nesiller arasındaki kaynakları adil olarak kullanmak için toplumsal ve finansal koşullar yeniden üretilebilir olmalıdır.

Finansal yatırım bilgilerinin tüm paydaşların anlayabileceği bir dille ve kolay ulaşılabilir olarak nasıl sunulacağı güncel zorluklardan biridir. İşletmelerin halkla ilişkiler ve iletişim sorumluları genellikle hissedar grubuyla daha etkili bir şekilde iletişim kurmak ile ilgilenirken, finansal sorumlular çoğunlukla yatırımcılar ve finansal iletişimden sorumludurlar (Rensburg ve Botha, 2014). Entegre raporlama sistemi bir işletmenin stratejisi

ile ilgili bilgi vererek yıllık raporda ortaya konulan finansal verilerin daha fazlasını içermektedir. Bu tanımlamaya bağlı olarak, yıllık raporlarda sunulan bilgilerin önemi, değeri, şeffaflığı ve gerçekliği sorgulanmaktadır (Magarey, 2012). Kısaca; entegre raporlama kavramı bir işletmenin finansal ve finansal olmayan bilgileri ile stratejisini, performansını ve yönetimini bir araya getirmektedir.

Entegre raporlamayı yıllık raporlamadan en ayırıcı fark; entegre raporlama bir işletmenin stratejisine göre fikir verirken kısa, orta ve uzun vadede yarattığı değer ve bu değeri nasıl sürdürdüğünü açıklamaktadır. Yıllık raporlama ise genel olarak; işletmenin finansal ve faaliyet yönlerine odaklanmakta ve çoğunlukla işletmenin çevresel ve sosyal bilgilerini kapsamaktadır (Magarey, 2012).

Finansal raporlar; işletmeler için çok önemli olmasına rağmen, yatırımcıların işletmenin performansı hakkında talep ettiği tüm ihtiyaçlarına cevap verememektedir bu yüzden işletmelerin performanslarını iletme için tek başına yeterli bir raporlama sistemi değildir. Entegre raporlama kavramı; kurumsal raporlamanın gelişmesiyle ortaya çıkan, işletmelerin geçmiş performansları ile gelecek hedeflerini birbirine bağlayan, sosyal, çevresel ve ekonomik performansların bir bütün olarak işletmeye kattığı değeri yatırımcılara ileten detaylı bütünlük bir raporlama sistemidir. Bu anlamda entegre raporlama; ne yıllık raporlara ek bir raporlama ne de sürdürülebilirlik raporlarının devamı niteliğinde bir sistemdir.

Kısaca yukarıda değinilen tüm açıklamalara istinaden entegre raporlama ne değildir? sorusunun cevabı; finansal ve finansal olmayan raporların özeti ya da onlara ek olarak oluşturulmuş değildir ve bir işletmenin ne halkla ilişkiler girişi ne de yıllık raporların geliştirilmiş hali değildir ve son olarak; finansal ya da finansal olmayan raporlara ek olarak ortaya çıkarılmış değildir (Aras ve Sarıoğlu, 2015).

2.4. Entegre Raporlamanın Amacı

Globalleşmekte ve değişmekte olan dünya standartları tabii ki işletmelerin bulunduğu pazarları da etkilemektedir. İşletmeler gün geçtikçe daha da karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Haliyle ayakta kalabilmek için bulundukları pazardaki gelişmeleri göz ardı edememektedirler. Pazarın rekabet şartlarına uyum sağlamalı ve günlük yaşanan küresel gelişmelere ayak uydurmak zorundadırlar. Gelişen teknoloji ile birlikte, bilgi kullanıcıları ihtiyaç duydukları bilgilere daha çabuk, daha şeffaf ve daha anlaşılabilir şekilde ulaşmak istemektedirler. Bu durum da, işletmeleri ürettikleri bilgileri toparlayabilmek için yeni bir

finansal raporlama biçimi yaratmaya zorlamıştır. Günümüzde birçok işletme, birbirinden farklı paydaşların ihtiyaç ve amaçlarını karşılayan bir rapor düzinesi üretmektedir. Bu raporlama biçimi çok parçalı, çok hacimli, karmaşık ve zamansız olmasının yanı sıra kullanılan bilgilerin nasıl kullanıldığını da göz ardı etmektedir. Entegre rapor, bu hacimli ve karmaşık olan ezici bilgiler topluluğunu ortadan kaldırırken, aynı zamanda bir işletmenin hem yöneticilerinin hem paydaşlarının hem de bilgi kullanıcılarının tam istedikleri, ihtiyaç duydukları eksiksiz bilgileri tek bir raporda sunarak bu karmaşıklığı ortadan kaldıracaktır (Ioana ve Adriana 2014; Magarey, 2012).

Entegre rapor oluşturabilmek için, entegre düşünme yöntemini kavramak çok önemlidir; ancak o zaman bir entegre rapor oluşturulabilir. Entegre bir raporun içeriği mutlaka, finansal, sosyal ve çevresel eylemler ile etkileri arasındaki bağlantıyı ve birbirine bağımlılıklarını barındırmalıdır. Rapor, işletmenin finansal ve finansal olmayan performansı hakkında bilgi vermeli, onlar arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin birbirleriyle olan bağlantısını hissedarlara ve diğer paydaşlara ne gibi değerler kazandırdığını ya da kaybettirdiğini neden ve niçinleriyle göstermelidir (Owen, 2013). IR, işletmenin stratejisini, yönetim ve finansal performansı ile faaliyet gösterdiği alandaki sosyal ve çevresel faktörler arasındaki bağları göstermeyi hedeflemektedir.

Eccles ve diğer. (2015), işletmelerin finansal performansı ile bu performansın çevresel, sosyal ve yönetim (ESG) performansları ile arasındaki bağlanabilirliği sağlamanın ve bağlantıyı anlatmanın entegre raporlamanın özü olduğunu savunmaktadırlar. Genel olarak ESG performansı “finansal olmayan performans” olarak bilinse de birçok ESG bileşeni işletmelerin finansal performansını etkilemektedir. Dolayısıyla bu etki işletmelerin uzun vadede paydaşlarına değer oluşturma kabiliyetlerini de etkilemeye başlamıştır. Bunu kavrayan hissedarlar ve diğer paydaşlar, ESG’nin onları direkt etkileyen bir faktör olduğunu ve bu durumu yönetmek için ne yaptıklarını bilmek isterler (Eccles ve diğer., 2015). IIRC bu bağlantıların giderek güçlendirilmesiyle birlikte, entegre raporlamanın iş dünyasında daha sürdürülebilir kararlar alınmasında yardımcı olabileceği gibi, yatırımcıların ve diğer menfaat sahiplerinin de işletmelerin gerçekte nasıl bir performans sergilediğine yardımcı olabileceğini söylemektedir. Bu nedenle, entegre raporun en önemli amaçlarından biri; bir işletmenin nasıl değer oluşturduğunu ve bunu nasıl sürdürdüğünü açık ve net bir biçimde göstermektir (Welford, 2012).

İşletmelerin oluşturdukları raporlarında bulunan bilgiler ile yatırımcıların işletme ile ilgili karar vermek için gereksinim duydukları bilgiler arasındaki fark entegre raporlamaya

ihtiyaç duyulduğunun kanıtıdır (KPMG, 2011). Yıllardır uygulanmakta olan finansal raporlama için hali hazırda bir altyapı vardır ve devlet tarafından da desteklenmektedir. Kaldı ki, böyle bir altyapı olmasaydı bu kadar büyük bir sermaye piyasası olamazdı ancak, finansal olmayan raporlama için performans ölçümünün nasıl yapılacağına dair bir altyapı bulunmadığı gibi bu durumu finansal raporlamadaki performans ile ilişkilendirebilmek, oluşması gereken alt yapıya bağlıdır bu altyapı da sadece entegre raporlamanın varlığı ile sağlanabilir olamazdı (Eccles ve diğer., 2015). Bir organizasyonun zamanla sahip olduğu hem finansal hem de finansal olmayan bilgiler ile oluşturduğu değeri finansal sermaye sağlayıcılarına ve bilgi kullanıcılarına açıklamak entegre bir raporun diğer bir amacıdır (IIRC, 2013b).

Entegre raporlamanın üstlendiği bir başka amaç ise, bir işletmenin performansı, sürdürülebilirliği, değeri ve etkileri ile gelecekte beklenenleri ve ulaşılmak istenilen nokta hakkında bilgi vermektir. Sadece kısa, orta ve uzun vadede oluşan sonuçları incelemek ile kalmayan entegre bir rapor aynı zamanda işletmenin gelecekteki değerini oluşturmaya önem verdiği gibi bu değeri oluşturabilmek için işletmenin ne gibi fırsatlar bulduğuna da odaklanan ileri görüşlü bir tartışma olarak değerlendirilebilmektedir. Raporlamanın entegre olarak anılmasının en büyük nedeni finansal modellerin yanında çevresel ve sosyal bilgileri de dengeli bir görünüm halinde sunmasından kaynaklanmaktadır (Monterio, 2013).

Entegre raporlamaya geçmiş bir işletme için, oluşturulması gereken entegre rapor; işletme vizyonunu ve misyonunu açıklamalı, oluşturulan misyona uygun yönetim ve denetim yöntemlerini belirtmeli ve işletmenin risklere karşı aldığı önlemlerin finansal performans üzerindeki etkisini ölçümleyebilme kabiliyetini göstermelidir (Smith, 2014). Bütün bu tanımlarına göre entegre raporlama; işletmenin uzun vadeli beklentilerini hissedarlara, yatırımcılara, paydaşlara ve bilgi kullanıcılarına sunmakta, vizyon, misyon, strateji ve ortaya çıkan sonuçlar hakkında bilgilendirme yapmak anlamına gelmektedir. Böylelikle kaynak dağılımı hakkında karar verebilmeye yardımcıdır. Özellikle yenilenemeyen ve kıt kaynaklar için uzun vadede değer oluşturmayı planlamaktadır (Cozmaighian, 2015). Bu bilgilerden uzak bir raporlama sistemi düşünülemez çünkü geleneksel raporlamanın odak noktasını da işletmenin stratejisi, iş modeli ve temel konular hakkında farkındalığı ortaya çıkarmak varken, entegre raporda bu odak noktasından çıkış yapmaktadır. Şu anda çok uluslu işletmeler, paydaşlarına mevcut zaman ve gelecekte değer oluşturabilmek adına ellerinde bulunan sermayelerini nasıl kullanıp değerlendirdiklerini

gösterebilmek için entegre raporlama kullanmaya ve düzenlemeye başlamışlardır (Druckman, 2014).

Entegre rapor, bir işletmenin zaman içinde nasıl değer yarattığını açıklamalıdır. Bu durumu da yalnızca işletme kendisine bağlamamalı, paydaşlar ile ilişkileri ve dış çevre ile olan etkileşiminde değer yaratma üzerindeki etkisini göz ardı etmemelidir. Hazırlanacak entegre raporun hedefi; işletmeyi doğrudan etkileyen insan, sosyal ve ilişkisel sermaye yani dış çevre ve işletme tarafından kullanılan ve ondan etkilenen kaynaklar ile ilişkisi, doğal sermaye ile işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratmak için dış çevre ile sermayelerin nasıl etkileşime girdiği hakkında bilgi sunmak olmalıdır (Cozmaighian, 2015).

2.5. Entegre Raporlamanın Gelişim Süreci

Birçok işletme, sürdürülebilir başarılarının kaynağını paydaş gruplarına ve sundukları fırsatlara bağlı olduğunu savunmaktadır. Savundukları şey sadece finansal olan değil aynı zamanda finansal olmayan bilgi, ağ erişimi ve çalışan yeterliliği gibi varlıkları da kapsamaktadır. İşletmeler için zor olan, sadece çevre konularından hava ve çevre kirliliği değil aynı zamanda karmaşık olan sermaye öğeleriyle ilgili de sürekli olarak nasıl çalıştıklarını gösterebilmektir. Sürdürülebilirlik konuları ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik raporlaması daha bilinir ve kullanılır hale geldikçe, buna ek çeşitli raporlama çerçeveleri ortaya çıkmıştır. Bu çerçeveler arasında en çok bilinenleri Küresel Raporlama Girişimi ve Entegre Raporlama'dır. Bu raporlar sürdürülebilirlik raporlamasına göre daha ayrıntılı olarak sunulan raporlardır.

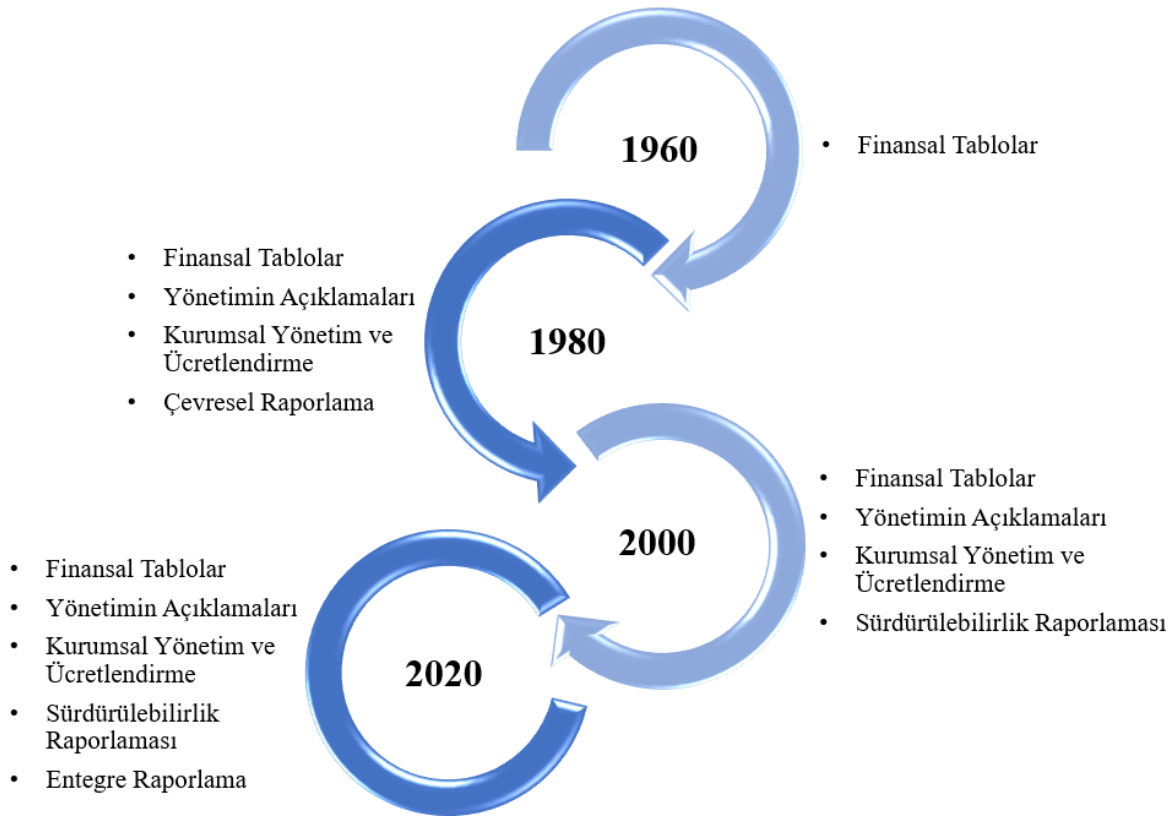
Alınan yönetim kararlarının sosyal ve çevresel sorunları göz ardı etmesi, organizasyonların sürdürülebilirlik açısından gelişmelerine engel oluşturmaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için; sürdürülebilirlik stratejileri büyük önem taşırken, işletmelerinde piyasa rekabet koşullarını yok saymadan ekonomik, yasal, politik ve sosyal gereklilikleri de başarılı bir biçimde yönetebilmesi büyük önem arz etmektedir (Schaltegger ve diğer., 2012).

Küreselleşme, yeni teknolojiler ve global rekabetin sürekli gelişen ve değişen bir döngü içinde olması iş dünyasında ve rekabet ortamında birbirinden farklı birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Örneğin; uluslararası ticaret dünyasını sarsan Enron, WorldCom ve LIBOR oranını düzelteren skandallar ve tüm dünyayı tüketen finansal kriz gibi krizlerin artması dolayısıyla neredeyse çıkmaza giren iş dünyası, yönetsel kararların ve peşine hazırlanan raporların yenilenmemesi gibi bir durumu ortadan kaldırmıştır (Smith, 2015).

Bu mecburiyet Entegre Raporlama'yı ortaya çıkarmıştır. Entegre raporlama sadece kurumsal raporlamanın bir sonraki aşaması olarak görülmemeli aynı zamanda işletmelerin kendi bünyelerindeki kuruluşlar hakkında daha fazla bilgi vermesiyle, yatırımcılara, düzenleyicilere, sivil toplum kuruluşlarına, analistlere, yerel topluluklara, tedarik zinciri ortaklarına, personellerine ve daha nice bilgi kullanıcılarına; anlamlı, birbiriyle ilintili ve bağlantılı bilgi sunmayı amaçlayan bir uygulamadır (Monterio, 2012).

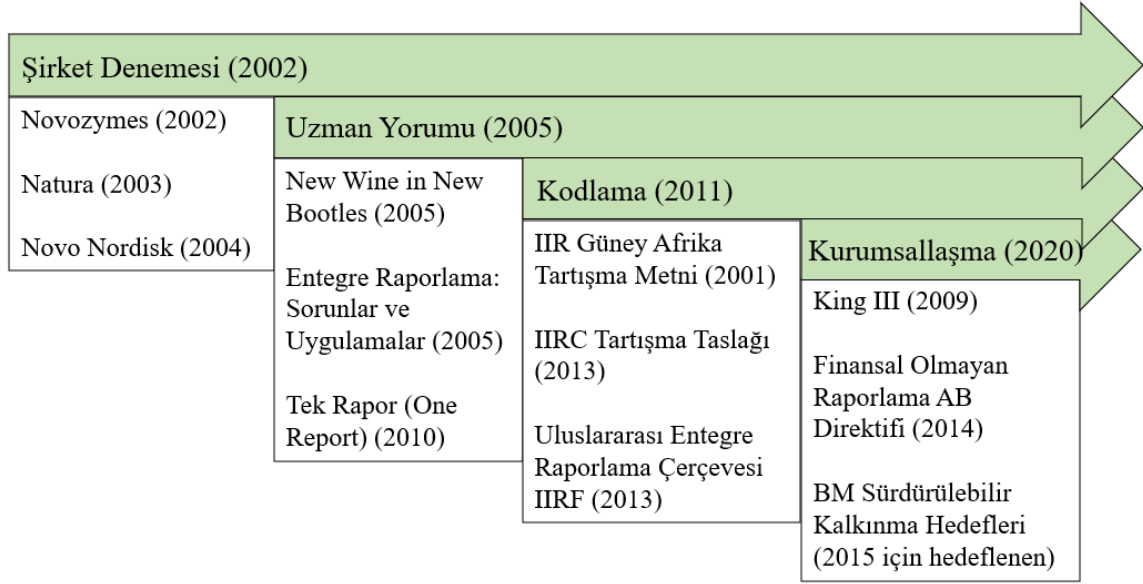
Finansal raporlama adıyla 1960'lı yıllarda temelleri atılan entegre raporlama, kurumsal raporlamaya göre daha bütünleşik ve dengeli bir yaklaşım olarak önerilmiştir. Muhasebe Standartları Belirleme Komitesi (ASSC) tarafından 1975 yılında yayımlanan ve gelişim sürecinde bir dönüm noktası olarak kabul edilen "Kurumsal Raporlama"; işletmelerin performanslarını raporlayan, yöneticiler tarafından alınan kısa süreli kararları sadece finansal yöneticilere, paydaşlara değil aynı zamanda tüm bilgi kullanıcılarına karşı olan sorumlulukları sorgulatmıştır (Köse ve Çetinel, 2017).

Kurumsal raporlama 1960'lı yıllarda finansal raporlama ile başlamış ve bugünkü halini almıştır. Zamanla tek başına yeterli olamayan finansal raporlama, işletmelerin çevreye karşı gösterdikleri ilgiyi de paylaşıcakları ek bir rapora, çevresel raporlamaya ihtiyaç duymuşlardır. 2000'lere gelindiğinde bu raporlara sürdürülebilirlik raporlaması eklenmiş, fakat zaman içinde bu raporların ayrı ayrı olması dolayısıyla bilgi kullanıcılarının tam olarak istedikleri bilgiyi karşılayamadığı görülmüştür. Bilgi kullanıcıları işletmelerin sundukları bilgilerin birden çok raporda dizayn edilmesi dolayısıyla bilgi asimetrisi yaşamaya başlamışlardır. Tüm bu sorunların sonucunda, bütün bilgileri bir araya getirip entegre eden ve bu bilgilerin işletmelere kattığı değer hakkında bilgi sağlayan entegre raporlama ortaya çıkmıştır.

Şekil 2.3. Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci (Güngör, 2017)

Entegre raporlama, gelişim süreci her biri birbirinden farklı anlam içeren ama birbirini takip eden dört aşamadan oluşmaktadır. 1999-2004 yılları arasında oluşmaya başlayan entegre raporlamanın ilk aşaması “şirket denemesi” olarak tanımlanmıştır. 2005-2009 yılları içerisinde “uzman yorumu” olarak adlandırılan ikinci aşama, entegre raporlama çerçevesinin yayımlandığı yılları kapsayan 2010-2014 zaman diliminde ise “kodlama” olarak değerlendirilmiştir. 2015-2020 yıllarında giderek benimsenen ve faaliyetlerinin artmasıyla “kurumsallaşma” olarak tanımlanmıştır.

Şekil 2.4. Entegre Raporlama'nın Gelişim Sürecinde Dört Aşama (Eccles, Krzus, ve Ribot, 2015)

1980'li yıllarda öncelikle KSS ve çevresel raporlamalarla başlayan bu ölçme, değerlendirme ve kayıt altına alma faaliyetleri hem küreselleşmenin etkisiyle hem de işletmelerin çevreye olan duyarlılıkların artmasıyla 2000'li yıllara gelmiştir. O yıllarda yayımlanmaya başlayan sürdürülebilirlik raporlarıyla iyice zenginleşmiştir. Zamanla gelişen, birçok yerde karşılaştığımız ve artık bir standart haline gelen sürdürülebilirlik raporlamaları ile finansal raporların bir bütün halinde çıkarılmasına ihtiyaç duyulmuş ve bir üst aşama olan entegre raporlamaya kavuşulmuştur.

Entegre raporlamanın gelişim sürecini açıklayan bu dört dönem aşağıda detaylı olarak değerlendirilmiştir.

2.5.1. Şirket denemesi: Entegre raporlama'da birinci dönem (1999-2004)

Entegre raporlama hareketinin birinci döneminde IR uygulamaları; kurumsal girişimlerle düşünme, karar verme ve raporlama konularını içermektedir. Bu dönemde akademik yazında dahi bulunmayan IR uygulamaları ortaya çıkmıştır (Eccles ve Saltzman, 2011). Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve Çevreye Duyarlı Ekonomiler Koalisyonu (CERES) tarafından 1997'de kurulan GRI, 2002 yılına kadar iki raporlama kılavuzu (G1 ve G2) yayımlamıştır (Nikolaeva ve Bicho, 2011; Owen, 2013).

Eccles ve diğer. (2015) tarafından “şirket denemeleri” olarak adlandırılan bu dönem entegre raporlama fikrinin oluşması ve hayata geçirilmesiyle başlar. Birkaç kamu şirketinin ilk entegre raporu üretmek çabasıyla başlayan süreç uygulayıcılar tarafından finansal ve finansal olmayan bilgilerin birleştirilmesi fikriyle ortaya çıkmıştır (Eccles ve diğer., 2015). Şirketlerin uzun vadede başarılı olabilmesi için sürdürülebilirliğin zorunlu hale geldiğini düşünen Danimarka’daki enzim şirketi Novozymes (2002), Brezilyalı bir kozmetik şirketi olan Natura (2003) ve yine Danimarka’daki ilaç şirketi Novo Nordisk (2004) değişim için aynı paydada buluşmuşlar ve entegre raporlamanın bu yenilikleri iletmede bir yol olduğu üzerinde durmuşlardır. Bu üç şirket entegre rapor üreten ilk şirketler olarak bilinirler (Papouts, 2018).

2004 yılının başında Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB), sürdürülebilirlik raporlarının standartlarının güvence sözleşmeleri için yeterli olmadığını belirlemiş ve güvence sözleşmeleri için temel ilkeleri ve prosedürleri belirleyen standartlar olması gerekliliğine karar vermiştir. Bu bağlamda Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları (ISAE) 3000’i yayımlamıştır (FEE, 2011). Birçok ülke tarafından kullanılmaya başlayan bu standart özellikle işletmeler için çok yararlı olmuştur. İşletmeler, mevcut ve potansiyel müşterilerine hem yönetim süreçleri hem de hizmet kaliteleri hakkında güven sağlamak için bu bağımsız değerlendirmeyi kullanmışlardır. 2006’da Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC), sürdürülebilirlik anlaşmalarına ilişkin güvence standardını oluşturmak ve ISAE 3000’deki boşluğu gidermek adına erken bir girişim yaparak bir danışma belgesi yayımlamışlardır (IFAC, 2006).

Entegre raporlama o süreçte daha yeni bir uygulama olduğundan tam olarak neyi ifade ettiği veya neyi temsil ettiği konusunda genel bir anlayış gelişmediğinden dolayı raporlamanın içeriği ve yapısı hakkında başka sorular ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yeni kurulan GRI, şirketlere ve yatırımcılara sürdürülebilirlik raporlaması konusunda rehberlik etmekle birlikte, şirketlerin entegre rapor hazırlama niyetinde olmadıkları gözlemlenmiştir. Kısaca ilk aşamada, 2000’li yılların başı bir avuç kamu şirketinin ilk entegre raporu hazırlama çabaları olarak gösterilmektedir. “Şirket denemeleri” olarak adlandırdığımız bu süreç, entegre raporlama fikrinin uygulamaya başlatılmasını temsil etmektedir (Eccles ve diğer., 2015).

O tarihlerde daha tam olarak neyi ifade ve temsil ettiği konusunda bilgi sahibi olunamadığından entegre raporlamanın içeriği ve yapısı bakımından başka sorular ortaya çıkmıştır. Henüz o dönemde yeni kurulmuş olan GRI, yatırımcılara ve işletmelere

sürdürülebilirlik raporlaması konusunda danışmanlık yapmaktadır. Bu yapılan rehberlik bir yandan işletmelere entegre rapor hazırlama fikrini aşılasa da, çok fazla çalışma olmadığı bilinmektedir. “Şirket denemeleri” olarak adlandırılan bu süreç, entegre raporlama fikrinin yavaş yavaş uygulamaya başlatılmasını temsil etmektedir (Eccles ve diğer., 2015).

2.5.2. Uzman yorumu: Entegre raporlama’da ikinci dönem (2005-2009)

IR 2005 ve 2009 yılları içinde daha geniş bir yelpazeye kavuşmak istemiş ve bununla ilgili çalışmalar yapmaya başlamıştır. IR ile ilgili ilk girişim Vancity (IR terimini ilk kullananlar arasında) tarafından, raporlamanın esasları ile uygulamalarından bahsettiği bir çalışma yapıp yayımlamasıyla olmuştur (Eccles ve Saltzman, 2011; White A.L., 2005). Sonrasında bu terim başka akademik çalışmaların da konusu olmuş, yavaş yavaş ampirik çalışmalarda da yerini almaya başlamıştır (Adams ve Frost, 2008).

Kurumsal raporlama hakkında bilgi sahibi olan danışmanlık firmaları, muhasebeciler, düşünce kuruluşları ve akademisyenler ilk yayımlanan entegre raporlardan sonra konu hakkındaki düşüncelerini, eleştirilerini ve deneyimlerini paylaşmaya başlamışlardır. 2005 yılının sadece birkaç ayı içerisinde birçok çalışma ortaya çıkmıştır. İlk çalışmalar Tellus Enstitüsü’nün Başkan Yardımcısı ve Kıdemli Araştırmacı Allen White tarafından yazılan bir makale ve Vancity tarafından kâr amacı gütmeyen bir araştırmadır. Entegre raporlama ile ilgili ilk kitap da 2010 yılında basılmıştır (Eccles ve Krzus, 2010; Vancity, 2005; White A., 2005). Yayımlanan bu çalışmalar, işletmelerin bu uygulamayı benimsemelerini sağlamak için neler yapılabileceğini, niçin entegre raporlamayı benimsemeleri gerektiğini, getireceği yararlar ve zorluklar gibi konular hakkında öneriler sunmaktadır.

2007 yılında IR uygulamalarına benzer raporlar yayımlanmaya başlamıştır örneğin; sürdürülebilirlik muhasebesi. Yine aynı yılda Kurumsal Kayıt tarafından “En İyi Entegre Raporlar” başlıklı bir çalışma ile “Kurumsal Kayıt Raporlama Ödülleri” (CRR) verilmeye başlanmıştır. Güney Afrika’da 2009 yılında yayımlanan King III raporu, entegre rapor oluşturmak ve yayımlamak isteyen işletmeler tarafından bir yol haritası olarak kullanılmıştır (Elmaghrabi 2014; King III, 2009; Solomon ve Maroun, 2012).

Özetle, 2005 yılının ortalarında teorisi ve temel ilkelerinin oluşmaya başladığı, entegre raporlama hakkında maliyetleri, faydaları ve zorluklarıyla ilgili ve bunların üstesinden nasıl gelineceği hakkında danışmanlardan, akademisyenlerden önerilerin alındığı

bu döneme Eccles ve diğer. (2015) tarafından “uzman yorumu” adı verilmiştir (Eccles ve diğer., 2015).

2.5.3. Kodlama: Entegre raporlama’da üçüncü dönem (2010-2014)

2000’li yılların sonunda işletmeler, yatırımcılar, muhasebeciler ve sivil toplum kuruluşlarının çerçeveler ve standartlar oluşturmak ve geliştirmek üzere beraber çalışmalarıyla üçüncü dönem olan “kodlama” evresi gerçekleşmektedir. Entegre raporlamanın anlamını tanımlamak için; tüzel kişilik sahipleri yani işletmelerin ve bilgi kullanıcılarının kendi düşüncelerini anlatmaya, formüle etmeye ve geliştirmeye yönelik çalışmalarının peşi sıra, bu raporlamanın amaçlarını gerçekleştirmek için çok ortaklı bir düzenleme kurulu oluşturulmuştur. Bu kurul entegre raporlamayı oluşturmaya yetki sahibi olduğu gibi, kavramın nasıl olması gerektiği hakkında fikir birliğine varmak ile kalmamış, uygulama ilkeleri ve yönergeleriyle de bunu desteklemiştir (Eccles ve diğer., 2015).

2009 yılında Philip Arthur George Mountbatten-Windsor (Galler Prensi) tarafından organize edilen toplantıda, sürdürülebilirlik ve finans dünyasından belirleyiciler, iş dünyası, yatırımcılar ve düzenleyiciler raporlama sisteminde yeni ve bütünleşik bir sistem oluşturmak için birlikte çalışmaları gerektiğini kabul etmişlerdir. Bu dönemde kendi alanlarında lider ama farklı değer ve teşvikler ile yönlendirilen, birbirlerinden uç noktalarda olan iki farklı grup; Sürdürülebilirlik Muhasebesi Projesi (A4S) ve Küresel Raporlama Girişimi (GRI) 'nin yakınlaşmasıyla ilgili birçok tartışma meydana gelmiştir. Bir yanda, İngiltere menşeiyle, genel olarak muhasebe-yatırım altyapılı ve finansal raporlamada çıkarları olan A4S, diğer yanda ise çok paydaşlı, sürdürülebilirlik etkileri ve konularını raporlamaya odaklanan ve uzlaşmacı bir şebeke olan GRI (Strong, 2014). Bunlara rağmen iki ağ da, Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi’ni kurmak için kendi çıkarlarını bir araya getirerek “sürdürülebilirliği muhasebeleştirmek” fikrinde ortak paydada buluşmuşlardır. Küresel olarak kabul görebilecek bir çerçeve oluşturmayı kendilerine hedef olarak belirlemişlerdir (www.accountingforsustainability.org, 2019).

Üçüncü dönemdeki süreçte, ana temasının sürdürülebilirlik olduğu ve hep gündemde güncel kalan entegre raporlamanın hızlıca varlığını göstermeye başlaması, bu uygulamanın çok yakın bir gelecekte yıllık raporları bile geçersiz kılacağı öngörülmeyle başlamıştır. Bu öngörü hem sürdürülebilirlik hem de muhasebe için GRI tarafından 2010 yılının Ağustos ayında IIRC’nin oluşturulmasıyla desteklenmektedir (Elmaghrabi, 2014).

GRI ve IFAC'ın işbirliği ile A4S tarafından, entegre raporlama ve raporlama standartları için bir çerçeve oluşturmak üzere kurulan IIRC, ilk toplantısını (yasal olarak Ağustos 2010'da kurulmasına rağmen) Temmuz 2010'da, HSBC'nin yönetim kurulunda gerçekleştirmiş ve 2011 yılının sonuna kadar A4S bünyesinde yer almaya devam etmiştir (www.accountingforsustainability.org, 2019). IIRC 2011 yılında “Entegre Raporlamaya Doğru” başlıklı, içeriği “IIRC'nin amacı, kuruluşların bugün ve gelecekte değer oluşturma kabiliyeti” olan raporun çerçevesini oluşturmaya ve geliştirmeye yönelik bir tartışma makalesi yayımlamıştır (IIRC, 2011).

Güney Afrika'da Entegre Raporlama Komitesi tarafından üretilen “Entegre Raporlama ve Entegre Rapor-Tartışma Dokümanı (2011)” ilk kanunlaştırma girişimidir. Ayrıca yine aynı yılda Güney Afrika'nın Johannesburg Menkul Kıymetler Borsası (JSE), “King III” nin uyum, açıklama ve gerekliliklerine uygun olarak IR' yi görevlendiren yine ilk ülke olmuştur (Adams ve Simnett, 2011). Ulusal IR çerçevesini geliştiren ve Entegre Raporlama Komitesi'ni oluşturan da yine Güney Afrika'dır (Solomon ve Maroun, 2012). Fransa'nın Grenelle II Yasası 2012 yılından itibaren çalışan sayısı 5.000'in üzerinde olan işletmelerin entegre rapor üretmesini zorunlu tutmuştur (Eccles ve Serafeim, 2011). Singapur Yeminli Mali Müşavirler Kurumu (ISCA), Singapur Menkul Kıymetler Borsası (SGX) ve Avustralya gibi Ekosistem Tabanlı Yönetim (EBM)'i benimseyen işletmeler de çalışmaları ve yayımlarıyla IR'yi desteklemektedirler.

IIRC Başkanı Profesör Mervyn King Şubat 2013'te “paydaş ilişkileri görevlileri işletmenize geliyor” diyerek, raporlama standartlarındaki değişiklikleri vurgulamış ve bu durumdan oluşabilecek potansiyel fırsatların altını çizmiştir. King ayrıca paydaşlar ile iletişimi yönetmek için yeni bir gelecekte bahsetmekte, işletme çalışanlarının işletmenin uzun vadeli stratejik planları hakkında bilgi sahibi olduklarını ve bu işletmelerin pazarda iyi konumlandırıldıklarını ileri sürmüştür (Strong, 2014). Bu açıklamalar entegre raporlamanın gündemi oluşturmaya katkı sağlamış ve tüm ilgililerin dikkatlerini üzerine çekmeyi başarmıştır.

Ağustos 2013'te İngiltere hükümeti, tüm işletmelerin bilgilerini içeren ana eğilimleri, uyguladıkları iş modelleri, stratejileri, çalışanları, çevre ile ilgili bilgileri ve işletmeyi etkileyen faktörleri içeren finansal bilgileri sunmalarını zorunlu kılan bir Stratejik Rapor yayımlamıştır. Avrupa Birliği Konseyi bu duruma paralel olarak, işletmelerin kuruluş politikaları, fırsat ve riskle ilgili yönlerini de barındıran finansal olmayan bilgilerini istediği bir taslak hazırlamıştır (Haji ve Anifowose, 2016).

Bu olayların ışığında dünya çapında ve ikinci kodlaştırma çabası olarak Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından Aralık 2013'te yayımlanan Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi görülmektedir (Cheng, Green, Conradie, Konishi, Romi, 2014; Jhunjhunwala, 2014). IIRC tarafından yayımlanan çerçeve, Güney Afrika tarafından yayımlanan raporun aksine finansal ve sürdürülebilirlik raporunun birleşimi olarak entegre bir rapor sunulmaktadır (IIRC, 2013b). Yayımlanan çerçeve raporlamaya daha fazla uyum ve verimlilik getiren, “entegre düşünme” ile işletmelerin birimlerinde oluşan statükolara odaklanan ilke ve kavramları vurgulamaktadır. (www.accountingforsustainability.org, 2019).

IIRC, entegre raporlamayı; ekonomik, sosyal ve çevresel performansların aralarındaki etkileşimi göstererek, bir işletmenin kısa-orta-uzun vadede değer oluşturma ve bunu sürdürebilme kabiliyeti ile bunlardan nasıl etkilenildiğini açıklayan rapor olarak tanımlamaktadır. Kısaca IR'nin vizyonu: bir işletmenin stratejisi, yönetimi, performans göstergeleri ve umutları ile ilgili finansal bilgileri, içinde faaliyette bulunduğu ekonomik, sosyal ve çevresel bağlamı yansıtan bir şekilde bir araya getirmektedir (IIRC, 2011, 2013b).

Entegre raporlama konusunda uluslararası standartlarda kabul görmüş bir çerçeve oluşturmak IIRC'nin en temel amacıdır (GRI, 2010). IIRC ana iş uygulamalarında entegre raporlama ve entegre düşünmeyi misyon edinmiş bunun için kamu ve özel sektör ayrımı da yapmamıştır çünkü sonuçta finansal sermayeyi etkileyen değerlerin önemli olduğunu belirtmiştir. Tweedie ve Martinov-Bennie (2015)'ye göre IIRC, entegre raporlamanın toplumu sürdürülebilir yapan olaylardan ziyade işletmeleri sürdürülebilir yapan olayları raporlamaya odaklanmıştır. İşletmeleri maddi ve manevi değerlerini paylaşmaya motive etmektedir. Bu değerler şimdilik finansal tablolar tarafından dikkate alınmamakta sadece işletmelerin finansal performansını etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Tweedie ve Martinov-Bennie, 2015).

2010 yılında IIRC'nin kurulmasından bu yana entegre raporlama, raporlamada yeni bir trend olarak ortaya çıkmış, önemli bir farkındalık yaratmış ve son yıllarda gitgide büyümüştür (Churet ve Eccles, 2014; De Villiers, Rinaldi ve Unerman, 2014). Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu, IIRC'ye katılmak ve entegre raporlar üretmeye yardımcı olmak için belgeler yayımlayarak IR'ye destek olmaktadır (IFAC, 2011). IIRC'nin kurucu ortağı olan GRI, entegre raporlama hakkında hem kuruluşlardan, işletmelerden ve akademisyenlerden gelen açıklamalara istinaden, hem de Mayıs 2013'te dördüncü nesil kılavuz G4'ün geliştirilmiş olması dolayısıyla G4'ün IR için bazı referanslar içerdiği

düşünülmektedir. 2020 yılına kadar bir IR standardının oluşturulmasını öngörmektedir (Burritt, 2012; Elmaghrabi 2014; GRI, 2013b). Entegre raporlamanın güncelliğini ve büyüme hızını gösteren yayınlar, raporlar, taslaklar Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Entegre Raporlama Metodolojisini Geliştirme ve Büyüme Noktaları (Balashova, Silerova ve Melikhov, 2015)

Büyüme Noktası	Yıl	Uygulama örneği
IIRC Pilot Program başlattı	Ekim 2011	
Microsoft's Bob Laux: “CFO'lar IR'ye dikkat etmelidir.”	Aralık 2011	
	Ocak 2012	Indra Yıllık Rapor 2011
	Mart 2012	ARM Yıllık Rapor 2011
Bölgesel IR Amerika toplantısı	Ağustos 2012	
Yıllık yayınlar	Eylül 2012	Gelişmekte olan IR veritabanı'nın başlatılması
	Ekim 2012	Gold Fields Yıllık İnceleme 2012
Araştırmalar IR’nin olumlu etkisini gösterir	Kasım 2012	
Yatırımcı Ağı, IR için destek sağlamakta	01/12/12	Ulusal Avustralya Bankası Yıllık İnceleme 2012
FREUND’un IR’a planlı yaklaşımı	Ocak 2013	Stockland Yıllık İnceleme 2012
IR, Clorox/ABD için niçin önemli DBS Bank: Satın almadan faydalara IR	Mayıs 2013	Transnet Entegre Raporu 2013
Telefonica IR için neden taahhütte bulunmuştur	Temmuz 2013	Yatırımcılar IR’ye geçen şirketlerin raporları incelemekte
3. IIRC Pilot Programı Konferansı	Eylül 2013	Yeni kitap pratik rehberlik sunmaktadır
IIRC Pilot Programı 2013 Yıllığı	Kasım 2013	

New Zealand Post CFO'su, IR'yi desteklemekte	Aralık 2013	Aegon 2013 Entegre İncelemesi Entergy Entegre Raporu 2013 İtalya Unibanco Entegre Raporu 2013 Münih Havaalanı raporlama yaklaşımı Strate Entegre Raporu 2013 Novo Nordisk Yıllık Raporu 2013
CPFL Energia CEO'su, entegre görünümün önemi üzerinde durmakta	Ocak 2014	The Crown Estate Yıllık Raporu ve Hesapları 2013 DBS Yıllık Raporu 2013 Eskom Entegre Raporu 2014
Dahili paydaşların düzenlenmesinde EnBW	Şubat 2014	Eni Yıllık Raporu 2013
Araştırma: IR ve kurumsal değerleme	Nisan 2014	New Zealand Post Grubu Yıllık İncelemesi 2014
Yeni araştırma “hangisi iyi görünüyor”u ortaya çıkarıyor	Haziran 2014	BASF: raporlama üçlemesi
IR Teknoloji Girişimi yayınlandı	Eylül 2014	
Ekonomi ve İklim Küresel Komisyonu, IR'ye çağrıda bulundu	Kasım 2014	
Bank of England Başkanı IR'yi onayladı	Ocak 2015	Dünya Muhasebeciler Kongresi benimsenme yolunu açmıştır.

Uluslararası düzeyde, kuruluşu Ağustos 2010'da ilan edilen IIRC, kendisini “düzenleyicilerin, yatırımcıların, şirketlerin, standart belirleyicilerin, muhasebe mesleği ve sivil toplum kuruluşlarının küresel bir koalisyonu” olarak nitelendirmektedir (Busco, Frigo, Quattrone ve Riccaboni, 2013; IIRC, 2013b). Entegre raporlama risk, strateji, performans ve sürdürülebilirlik kavramlarını bir araya getirmiştir. Kronolojik olarak, IR hakkında ilk makale Eylül 2011'de, çerçeve taslağı Kasım 2012'de, Nisan 2013'te bir istişare taslağı ve sonrasında son halini alan entegre raporlama çerçevesi Aralık 2013'te yayımlanmıştır (IIRC, 2011; IIRC, 2012; IIRC, 2013a; Wulf, Niemöller ve Rentzsch, 2014).

2.5.4. Kurumsallaşma: Entegre raporlama’da dördüncü dönem (2014-2019)

Entegre Raporlama’da Dördüncü ve son dönem “Kurumsallaşma”, hem piyasa guruplarını hem de düzenleyici grupları etkileyerek entegre raporlama uygulayabilmelerini sağlamak amacıyla son birkaç yılda başlatılan çabalardan oluşmaktadır. Bu dönemin esas odak noktası, daha önceki dönemlerde gönüllülük esasıyla hazırlanan raporların kurallarının formüle edilerek hatta bazı durumlarda düzenlemeleri yasalaştırmaktır (Eccles ve diğer., 2015). Akademik yazın tarandığında entegre raporlamayla ilgili çalışmalar 2010 yılından itibaren hızlı bir artış göstermiştir (www.globalreporting.org, 2018b). Bu gelişmeler, entegre raporlama hakkında farkındalık oluştuğunun açık bir kanıtıdır.

Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi tarafından 17 Haziran 2014 yılında Amsterdam/Hollanda’da düzenlenen Uluslararası Kurumsal Yönetim Ağı Yıllık Konferansında, Kurumsal Raporlama Diyaloğu (CRD) ’nun resmen başlatılması kurumsallaşmanın ilk adımı olmuştur. Kurumsal raporlama alanında önemli uluslararası etkiye sahip kuruluşları bir araya getiren CRD’nin amaçları, raporlama çerçevelerini, standartları ve ilgili gerekliliklerin yönelimini, içeriğini ve devam eden gelişmeler hakkında iletişimi yürütmek, birbirinden farklı çerçeveler ve standartları birbirleriyle uyumlu hale getirebilmek ve bunları rasyonelize etmek için pratik yollar ve araçlar geliştirmektir. Aynı zamanda katılımcıların sahip oldukları bilgileri paylaşabileceği, düzenleyicilerin bağlılığını devam ettirebilmek için karşılıklı ilgi alanları hakkında ortak bir dil kurabilmektir. CRD katılımcılarının hepsi uluslararası standartların ve çerçevelerin yayımlanmasıyla ilgilenmekte ve hem işletmelere hem yatırımcılara hem de entegre raporlamanın içeriğine daha fazla netlik sağlamak, raporlamanın kalitesini ve tutarlılığını arttırmak istemektedir (www.integratedreporting.org, 2019). CRD katılımcıları ve açıklamaları Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2. CRD Katılımcıları ve Açıklamaları (Balashova, Silerova ve Melikhov, 2015; KPMG, 2015)

CRD Katılımcıları	Açıklamalar
IIRF'nin Kavramsal Çerçevesi (Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi)	Finansal sermaye sağlayan işletmelerin zaman içinde nasıl değer kazandığının açıklanmasına yardımcı olur
CDP (Karbon Salınım Projesi)	Bilgi gereksinimi (İklim değişikliği, orman açma, su, tedarik zinciri yönetimi) mevcut bilginin çevre üzerinde olumsuz etkilerini azaltmak, önlem almak ve yönetmeye yardımcı olmak için uygulanması ve piyasaya yüksek kalitede bilgi sağlayarak işletmenin sürdürülebilirliğinin arttırılmasıdır.
İklim Bilgilendirme Standartları Kurulu (Climate Disclosure Standards Board)	Doğal sermayenin oluşumu ve çevresel bilgi içeren raporun sınır değerleri hakkında rehberi: İşletmelere yatırımcılarla ilgili bilgilerin (doğal sermaye, çevresel performans, çevresel riskler) tutarlı, karşılaştırılabilir ve doğru şekilde oluşturulmasını sağlamak için entegre raporlarda çevresel bilgilerin hazırlanması ve sunulması konusunda rehberlik eder.
FASB (Finansal Muhasebe Standartları Kurulu)	Yatırımcı ve kredi kuruluşlarına faydalı bilgiler sağlamak üzere resmi olmayan (hükümetten bağımsız) birimler için oluşturulan ve geliştirilen finansal muhasebe ve raporlama standartları.
GRI Metodolojisi (Sürdürülebilir Kalkınma Raporlama Kılavuzu) ve G4 (Bilgi Açıklama Sektörü)	İnsani sermaye: istihdam koşulları, takım ilişkileri, yönetim, iş güvenliği, eğitim, öğretim, eşit olanaklar, işle ilgili

	uygulamalar, insan hakları, yatırım, uygulamayla ilgili işletmeler mekanizması. Sosyal iletişim ve sermaye: Ekonomik performans, pazar varlığı, dolaylı ekonomik etkiler, satın almayla ilgili uygulamalar, yerel birlikler, yolsuzlukla mücadele önlemleri, kamu politikası, normlara uyum uygulamayla ilgili şikayetler mekanizması, pazarlamayla ilgili iletişimler. Doğal sermaye: Malzeme, enerji, su, biyoçeşitlilik, emisyonlar, kanalizasyon suları ve atıkları, ürün ve hizmetler, normlara uyum, taşıma, çevresel değerlendirme için denetim şirketi, çevresel şikayetler.
Uluslararası Finansal Raporlama Standartları	Yatırımcılara yüksek kalitede, şeffaf ve karşılaştırılabilir finansal bilgi sağlarken, küresel sermaye pazarlarının birbiriyle ilişkilendirilmesini yaparak sermaye pazarının tutarlılığını gerçekleştirir.
Yönetim Muhasebesi Standartları	İşletmelerin üretim ve satış maliyetini hesaplamada, muhasebe politikalarını ve maliyet muhasebesi sistemini oluşturma ve geliştirmede kullanılan standart yaklaşımları uygulamasına izin verir.
Sosyal Sorumluluk Standartları (ISO 26000)	Holding yapısındaki işletmelerin sosyal sorumluluk konularında nasıl çalışabilecekleri hakkında talimatlar verir
Kamuda Sürdürülebilirlikle İlgili Muhasebe Standartları	Kamu kuruluşlarına SEC zorunlu dokümanlarındaki dirençle ilgili bilgileri açıklamada yardımcı olur

Bu dönemdeki hedef kurumsal raporlama sistemini değiştirip, entegre raporlamayı küresel norm haline getirmektir. Bu norm doğrultusunda IIRC'nin 2014-2018 yılları arasındaki büyüme başarılarını gösteren eylemler açıklanmaktadır (www.integratedreporting.org, 2019).

IR farkındalığı ne kadar, nasıl ve ne hızda geliştiği yayımlanan makale ve yapılan çalışmalar açısından değerlendirildiğinde 1999-2009 yılları arasında makale sayısı az iken, 2010 yılına gelindiğinde hızlı bir artış olduğu görülmüştür. 2011 ve 2012 yıllarında bu sayı iki katına, 2013 yılında ise üç katına çıkmıştır. Kısaca, yayımlanan raporlarda ve yapılan araştırmalarda dikey bir artış olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde GOOGLE arama motoru üzerinden “entegre rapor”, “entegre raporlama” ile akademik ve uygulayıcı dergilerde “Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi” terimlerinin hepsini IIRC altında toplayarak aranma sayılarına bakıldığında; 2010’da 0 olan arama sayısı 2011’de 4, 2012’de 119, 2013’te 268, 2018’de 1.380.000 ve 2019 yılında ise 63.200.000’e kadar ulaşarak büyük bir artış göstermiştir. Bu farkındalığın artmış olması hem IIRC’nin istediği yüksek kaliteli entegre raporlamanın yaygınlaşması açısından, hem bilgi kullanıcıları açısından, hem de işletmeler açısından büyük bir motivasyon kaynağıdır (Eccles ve diğerleri., 2015).

Entegre raporlamanın bir “tamamlayıcı rapor” değil, kurumsal raporlamada yapısal bir gelişme olarak kabul edilmesi, finansal ve finansal olmayan raporlama için “önemli” olarak görülmesinin gerektiği fikri artık oturmuştur (Deloitte, 2018).

2.6. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi

Entegre raporlama hakkında, akademik veri tabanları ve uygulamacılar tarafından hazırlanan raporlar araştırıldığında, nispeten yeni bir oluşum olduğu, yapılan yayınların, rapor ve araştırmaların çoğunun yakın tarihli olduğu gözlemlenmiştir. Oluşturulması gereken çerçevenin tam olarak sınırları belirlenmemiş olmasına rağmen kurumsal raporlamanın geleceği olarak nitelendirilmektedir (Oprisor, 2015). Raporu hazırlayacak olanların, kullanıcılar ve paydaşlar için; sistemin düzgün ilerleyebilmesi adına, entegre raporu oluşturacak konuların niteliklerinin tam olarak neler olacağını bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, düzenleyici bir çerçeve oluşturulmuştur.

Birkaç uluslararası kuruluşun bir araya gelmesiyle, entegre raporlama için uluslararası bir çerçeve oluşturulmuştur çünkü entegre raporlama, karar vermek için kullanılacak olan bilgileri sadece finansal olarak barındırmayacak, finansal ve finansal olmayan bilgiler arasında en iyi şekilde bağlantıyı kurarak oluşturulacaktır. Kurumsal

raporlamada gerçekleştirilecek olan bu yenilik için 2013 yılının Aralık ayında IIRC tarafından entegre raporlama için genel çerçeve oluşturulmuş ve küresel düzeyde kabul görmüştür. Bu çerçeve oluşturulacak entegre raporlama sisteminin genel içeriğini düzenleyen, yol gösterici ilkeler barındıran, gerekli unsurları belirten ve sistemin dayanacağı temel kavramları entegre düşünce yöntemiyle kavramsallaştırmıştır (Cozmaighian, 2015).

Oprisor (2015), entegre raporlamanın akademik yazında hissedarlar için ne kadar yararlı ise içinde bulunulan toplum için de uzun vadeli fırsatlar hatta avantajlar sağlayan sürdürülebilir bir strateji üzerinde iletişim kurmak ve uygulamak için bir yol olarak göstermektedir. Bu yüzden, bu sistem sistematik bir şekilde uygulanmalı, birtakım standartlara oturtulmalı ve hatta zorunlu hale getirilmesi gerektiğini savunmaktadır (Oprisor, 2015). Bunun için IIRC, raporlar oluşturarak, araştırma çalışmaları yaparak ve pilot uygulamalar yaparak sektörler için entegre raporlama tanımını yaratmaya çalışmıştır (Abeysekera, 2013).

IIRC oluşturduğu çerçevede özellikle iki ilkenin benimsenmesi gerektiğinin altını çizmiştir; daha üretken ve verimli bir sermaye yaratabilmek için finansal sermaye sağlayıcılarına sunulacak bilginin kalitesinin artırılması gerektiği ve oluşturulan bütün sermaye için sorumluluk, şeffaflık ve hesap verebilir olmasıdır (IIRC, 2013b). Bunlara dayanarak Krzus (2017), çerçevenin iki geniş hedefini şu şekilde anlatmıştır;

- Organizasyonun hem stratejik hem de uzun vadeli hedeflerine ulaşabilmesi için geliştireceği eylemler hakkında yatırımcılar ile sıkı bir iletişim oluşturmak için pratik bir rehberlik sağlamak
- Kısa süreli terimlerin yaratacağı zorlukların üstesinden gelebilmek için daha geniş bir gündem parçası olarak konumlandırmayı hedeflemektedir (Krzus, 2017).

Her ne kadar entegre raporlama, IIRC tarafından “bir organizasyonun stratejisi, yönetişimi ve finansal performansı ile faaliyet gösterdiği sosyal, çevresel ve ekonomik bağlam arasındaki bağlantıları gösteren kurumsal raporlamaya yeni bir yaklaşım” olarak tanımlansa da ve IIRC’nin oluşturduğu pilot program ile çalışan işletmeciler ve yatırımcılar entegre raporlama için, “işletmeler açısından güçlü bir uyumu gösteren bir dayanak noktası” olduğunu iddia etseler de, bazı rapor çıkaran işletmeler kendilerini kodların, çerçevelerin ve yeni oluşan göstergelerin içinde bulmuşlardır. Bu durum birçok işletme için, karmaşa, endişe ve aşırı yük yaratmıştır. Yapılan bir çok tartışma ve argüman, bir entegre raporun mutlaka

birbirinden farklı ilkeleri ve göstergelere sahip farklı çerçeveler ve yaklaşımlar ile gerekli uyumu sağlaması gerekliliği yönündedir (Balashova ve diğer., 2015; Monterio, 2012).

2013 yılında yayımlanan ve günümüze kadar geliştirilerek gelen entegre raporlama çerçevesi, birçok dile çevrildiği ve yayımlandığı gibi Türkçe olarak da yayımlanmıştır. Çerçeve, entegre bir raporun genel içeriğini oluşturan temel kavramları, rehberlik ilkelerini ve içerik öğelerini kapsamaktadır. Bu durum, işletmelerin değer yaratma kabiliyetlerini en iyi biçimde, anlamlı ve şeffaf olarak anlatmalarına olanak sağlamaktadır (Busco ve diğer., 2013). Çerçeve iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm, entegre rapor çerçevesinin kullanımına ilişkin; entegre raporun tanımı, çerçevenin amacı, kullanıcıları, ilkelere olan yaklaşımı, raporun biçimi, bir entegre raporun sorumluluğunu oluşturmaktadır ve temel kavramlara ilişkin olarak; kuruluşların kendileri ve diğerleri için değer oluşturma sürecini ve sermaye öğelerini açıklamaktadır. İkinci bölümde ise, bir entegre raporun kılavuz ilkeleri ile içerik öğelerinin hangi alt başlıklar altında toplanması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Entegre raporlamanın teorik bileşenleri üç başlık altında toparlanmıştır demek yanlış olmayacaktır. Birincisi kuruluşların değer yaratma sürecini tanımlayan sermaye öğeleri, ikincisi kılavuz ilkeleri üçüncü olarak da içerik öğeleridir.

2.6.1. Sermaye öğeleri

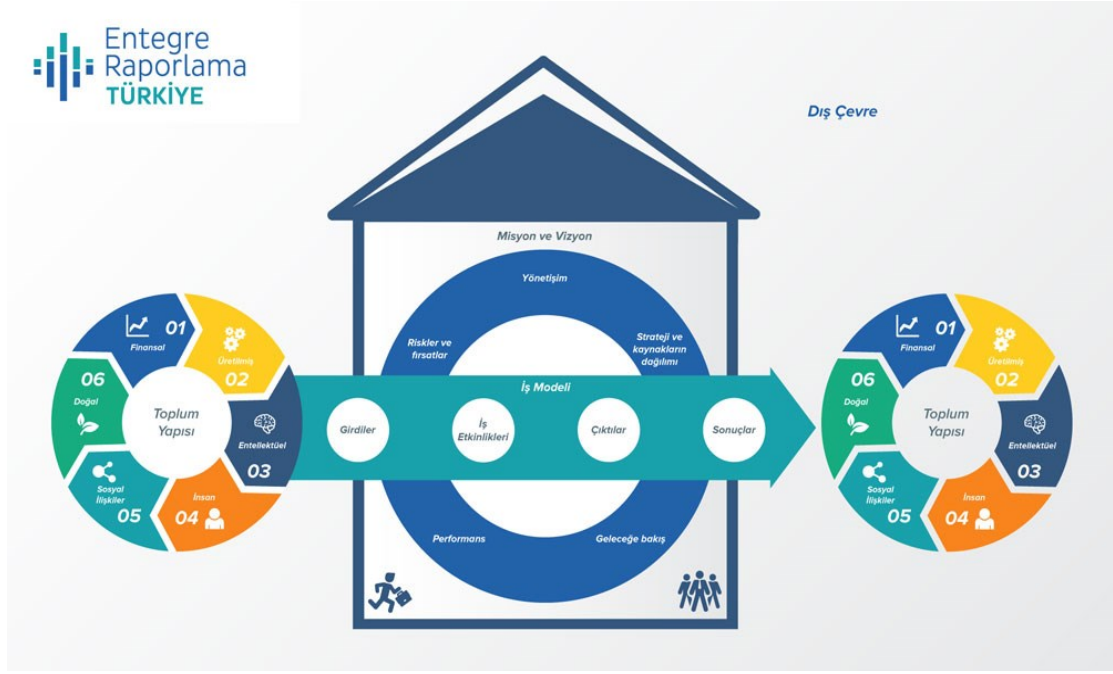
Entegre raporlamadan önceki finansal raporlamalar olan sürdürülebilirlik ve GRI, işletmelerin geçmiş bilgileri hakkında bilgi paylaşmaktaydılar hatta ifşa etmekteydiler. Halbuki entegre rapor işletmelerin geçmiş bilgileriyle geleceklerini yönlendirmektedir. IR çerçevesi işletmelerin misyonları, stratejileri, yönetim biçimi ve işletme modelleri ile ilgili değer oluşturmaya -ki entegre raporlamanın temelidir- ve sermaye büyüklüklerini temel almaktadır (Aras ve Sarıoğlu, 2015; Fried, Holtzman ve Mest, 2014).

Entegre raporlama çerçevesi, değer kavramı nedir, değer nasıl oluşturulur ve bu değer nasıl ölçülür olarak açıklanmaktadır. Değer kavramı iki boyut ile tanımlanır. Birincisi, işletmelerin kendileri için finansal sermaye sağlayanlara finansal açıdan sunabildiği değer iken ikincisi, kendi paydaşları dışındakilere ve topluma oluşturduğu değerdir (IIRC, 2013b). Buna göre bir entegre rapor işletmelerin sermaye öğeleri ile kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturmaya çalıştığı dış çevre ile nasıl bir etkileşim kurduğunu açıklamalıdır. IR çerçevesi tüm işletmelerin başarı yüzdelerinin sermaye öğeleri ile ölçülebileceğini savunmaktadır. Sermaye öğeleri; işletmelerin faaliyetleri ve bu faaliyetler sonucunda artabilen, azalabilen ya da dönüştürülebilen değerlerin toplamı olarak açıklanmıştır (IIRC, 2013b). Sermaye

öğeleri altı kategoride tanımlanmaktadır. Bunlar; finansal, üretilmiş, fiziki (entelektüel), insan (beşeri), sosyal ve ilişkisel ve doğal sermayelerdir. Varlık olarak kaydedilen sermayeye benzeyen ilk üçüken, son üçü geleneksel bilançoda yer almamaktadır (Fried ve diğer., 2014).

IIRC bu altı sermaye öğelerini geliştirmiş olsa da bunlar örnektir çünkü sektörel farklılıklardan dolayı işletmeler farklı sınıflandırılmaktadır. Bu durum da aynı faktörler üzerinden değerlendirilmeyi imkansız kılmaktadır. İşletmeler bu sermaye öğelerini kullanmak ya da raporlarını onlara göre düzenlemek zorunluluğunda değildir, altı sermaye öğesi sadece örnektir. Fakat işletmelerin dış çevre ile değer oluşturma süreci konu olduğunda durum farklılaşmaktadır. Dış faktörlerden sağlanan geri dönüşüm ölçülebilir olduğundan işletmeler bu öğelerin kendilerine değer oluşturduğunu gözlemlemişlerse, bu bilgiyi entegre raporlarına dahil etmek zorundadır (IIRC, 2013b).

İşletmelerin entegre rapor için yapabilecekleri değer oluşturma süreci ancak sermaye öğelerini kullanarak kuracakları iş modellemesiyle mümkündür. 2013 yılında yayımlanan örneğe göre, işletmelerin temelini iş modeli oluşturmaktadır. Girdiler, işletme faaliyetlerini misyon, vizyon, stratejik kaynak aktarımı, fırsatlar ve riskler, genel görünüş, performans ve dış çevre bileşenleri ile oluşan etkileşim sonucunda sermaye öğeleri çıktıya dönüşür. Aşağıda değer oluşturma sürecinde iş modeli örneği verilmiştir.

Şekil 2.5. Değer Oluşturma Sürecinde İş Modeli Örneği (ERTA, 2019)

İşletmelerin değer oluşturma sürecinde, sermaye öğelerinin etkileşimde bulunduğu bileşenlere aşağıda kısaca değinilmiştir (Ercan ve Kestane, 2017);

- **Dış Çevre:** İşletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer kazanma becerisini etkileyen, kuruluşun dışında kalan, toplumsal, çevresel, teknolojik, yasal, siyasi ve ticari, etkileri kapsamaktadır.
- **Misyon ve Vizyon:** İşletmenin kurulma amacının ve gelecekteki hedeflerinin, anlaşılır biçimde kısa ve öz olarak açıklanmasıdır.
- **Yönetişim:** Bir işletmenin yönetim yapısının kısa, orta ve uzun vadede kuruluşun değer kazanma kabiliyetini nasıl desteklediği ile ilgilidir.
- **Riskler ve Fırsatlar:** Bir işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer kazanma yeteneğini etkileyen fırsat ve risklerin belirlenmesi ve kuruluşun bu fırsat ve riskleri nasıl değerlendireceği ile ilgilidir.
- **Performans:** Bir işletmenin belirli bir zaman içinde belirlediği stratejik amaçlarına ulaşmış ve ulaşmadığı ve ortaya çıkan sonuçların sermaye öğeleri ile nasıl etkileşimde olduğunu gösterir.
- **Geleceğe Bakış:** İşletmenin belirlediği stratejileri uygulamada karşılaşılabileceği zorlukları ve belirsizlikleri ile tüm bunların, potansiyel etkileşimini iş modeli ile gelecekteki performans açısından değerlendirir.

- **Strateji ve Kaynak Dağılımı:** İşletmenin kısa, orta ve uzun vadedeki stratejik hedeflerine ulaşabilmek için gerekli olan kaynak aktarım planını gösterir.
- **İş Modeli:** İşletmenin faaliyetleri sonucunda girdilerini kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturan, bunları çıktı ve sonuçlara dönüştürmesini sağlayan sistemdir.

IIRC'nin taslağına göre; bir entegre rapor, binalar, teçhizatlar ve altyapıyı kapsayan; “üretilen sermaye”yi, sistemleri, prosedürleri ve işletmenin itibarını içeren organizasyonel bilgiyi içeren; “entelektüel sermaye” yi ve insanın yetkinlikleri ve yeteneklerini kapsayan “insan sermayesi” hakkında bilgi sağlamalıdır. Raporun içeriğinde her işletmenin vizyonunda bu üç sermaye türü içinde giriş ve çıkışlarını, risklerini ve fırsatlarını rapor etmesini ve diğer sermayeleri nasıl etkilediğini açıklaması istenmektedir (IIRC, 2013b).

İşletmelerin sağladıkları istihdam ile birçok sermaye etkilenmektedir. İşverenler için çalışanlara yapılan maaş ödemeleri, yol, yemek masrafları bir çıkış ise, tam ters etkiyle çalışanlar ve toplum için bu ödemeler giriştir. Çalışanlar, çevreyle etkileşimde bulunmakta ve topluma katkı sunmaktadır. Eğitim için yapılan yatırımlar, işletmelerin insan sermayesini arttırmaktadır. Eğer eğitim ortak değerlere göre ilerliyor ise, bu da işletmenin sosyal ve ilişkisel sermayesinde artış oluşturur. Tabii ki bunların yanı sıra çalışanlar için riskler de vardır. Çalışanların oluşturduğu hizmet veya ürün kalitesinden memnun kalmayan müşteriler, sosyal, finansal ve fiziki (entelektüel) sermayelerinde azalmaya gideceklerdir. Fakat aynı zamanda her bir çalışan bu sermayenin artabilmesi için bir fırsattır (Roth, 2014). Sonuç olarak, işletmeler kurdukları iş modellerinde sermaye öğelerinde oluşabilecek artışı, azalmayı veya dönüşümü gözlemleyebilecek böylelikle de sermaye öğelerinin işletme üzerinde oluşturduğu değeri de ölçümleyebileceklerdir. Tam da bu nedenden dolayı her entegre rapordan her bir sermaye öğesi için girişler, çıkışlar, riskler ve fırsatların belirtilmesi ve onların arasındaki karşılıklı ilişkinin de açıklanması önerilmektedir.

Çerçeve, sermaye kavramını “değerler stoku” olarak adlandırmıştır. IIRC ise, “kaynaklar ve ilişkiler” olarak ifade etmiştir (Adams C. ve diğer., 2008). Entegre raporlama çerçevesinde sermaye öğeleri, işletmenin faaliyetleri ve sonucunda elde ettiği çıktılar ile “artan, azalan ya da dönüştürülen bir değerler stoku” olarak tanımlanmaktadır (IIRC, 2013). Çerçevede açıklanan sermaye öğeleri aşağıda Tablo 2.3’de gösterilmiştir.

Tablo 2.3. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Sermaye Öğeleri (IRC SAa, 2018)

	Sermaye Öğeleri	Açıklama
1.	Finansal Sermaye	Performansın geleneksel ölçü biçimi olan bu sermaye türü, verimlilik sonucu veya finansmanla oluşan fonları kapsar
2.	Üretilmiş Sermaye	Mal üretiminde veya hizmet sunumunda kullanılmak üzere bir işletme için mevcut olan üretilmiş fiziksel nesneleri (doğal fiziksel nesnelerden farklı) içerir.
3.	Fikri Sermaye	Bu sermaye türü, patent, telif hakkı, örgütsel sistem ve bunlara ilişkin işlemlere ek olarak marka ve itibarla ilintili manevi değerleri kapsar.
4.	İnsan (Beşerî) Sermayesi	Bu sermaye türü, görevlerini başarıyla tamamlamak için yeteneklerini etkileyen motivasyonlarına ek olarak çalışanlarının beceri ve bilgi birikimini kapsar.
5.	Sosyal ve İlişkisel Sermaye	Bu sermaye türü, organizasyon ile topluluklar, hükümet, tedarikçi ve müşteriler dahil olmak üzere tüm paydaşları arasındaki ilişki ve kaynakları kapsar.
6.	Doğal Sermaye	Bu sermaye türü, su, fosil yakıtlar, güneş enerjisi, ekin ve karbon havzaları gibi değiştirilemeyen ve ekonominin bir bütün olarak çalışması için gerekli olan kaynakları kapsar.

Organizasyonun ürün ve hizmetlerinin sermaye üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabildiği gibi etkin olmadığı nötr durumlar da vardır. Her bir sermaye, işletme için fayda ve risk getirebilir hatta fırsatlar yaratabilir. Sermaye öğeleri şu anda ve gelecekte işletmeyi ve sosyal ve ilişkisel sermaye ile doğal sermayeyi olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Entegre rapor, işletmenin zaman içinde nasıl değer oluşturduğunu açıklamakta ve sermayeleri etkin biçimde kullanıp kullanmadığını, iş modelini ve stratejik hedeflerini izlemektedir.

- **Finansal Sermaye:** İşletmenin faaliyetlerini yürüten ve kuruluşa finansal veya dahili işlemlerle sağlanan eşitlik ya da operasyonlardan elde edilen fonlar da dahil olmak üzere, ürünlerini ve hizmetlerini üretme amacına yönelik kullanabilecekleri bir fon havuzudur (Roth, 2014). Finansal sermaye, operasyonlardan ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımları olarak ele almaktadır (Fried ve diğer., 2014). Ayrıca finansal sermaye bağlantı durumundadır çünkü diğer sermaye ögelerine dönüştürülebilir.
- **Üretilmiş Sermaye:** İşletmenin sahip olduğu binalar, ekipmanlar, karayolları, köprüler, su arıtma tesisleri ve altyapı gibi öğeler de dahil olmak üzere, ürünlerin ve hizmetlerin üretiminde kullanılmak üzere üretilmiş fiziksel nesneleri içermektedir (IIRC, 2013b). Bu sermayeler için performans ölçütlerine örnek olarak, sermaye harcamaları, bakım ve onarım harcamaları, ertelenmiş bakım ve üretilen atık sular verilebilir (Fried ve diğer., 2014). Üretilmiş sermaye, işletmenin iş modelinde tanımlanan faaliyetlerin yerine getirilmesinde kullanılan fabrika, makine vb. iç çevreye ait üretilmiş sermaye unsurları iken, işletmenin bu faaliyetleri gerçekleştirmek için faydalandığı yollar, köprüler ve tesisler dış çevreye ait üretilmiş sermaye unsurlarıdır (Gökten, 2016). Yani, üretime katkıda bulunmalarına rağmen, üretim çıktıları içinde değildir.
- **Fikri (Entelektüel) Sermaye:** İşletmeye ait bilgi, sistem ağları ve değerlerine katkıda bulunan fikri mülkiyet, telif hakları, lisanslar, sistemler, prosedürler, patentler, yazılımlar ve itibar da dahil olmak üzere tamamen bilgi temelli maddi olmayan varlıkları içermektedir (IIRC, 2013b). İşletmenin rekabet edebilmesinde önemli bir rolü olan bu sermaye, gelecekte de işletmenin kâr yaratma potansiyelini belirlemektedir (Aras ve Sarıoğlu, 2015).
- **İnsan (Beşeri) Sermayesi:** İşletme çalışanlarının kabiliyetlerini, yetkinliklerini, yeteneklerini ve deneyimlerini içermektedir. Beşeri sermaye rekabet avantajı yaratan maddi olmayan duran bir varlıktır. İnsan sermayesinin performans ölçütleri arasında çalışanların sayısı ve cirosu, eğitim masrafları, kazanılan kimlik bilgileri ve dış kaynak faaliyetlerinin miktarı ve etkisi sayılabilir (IIRC, 2013b).
- **Sosyal ve İlişkisel Sermaye:** İşletmenin oluşturduğu marka değerine ve itibarına odaklanmakla birlikte, kurumlar ve paylaşılan normlar, karşılıklı güven, ortak değerler ve davranışlar, kilit paydaşlar ile arasındaki ilişkiler ve işletmenin sosyal lisansını içermektedir (IIRC, 2013b). Ölçümü en zor olan sermaye olsa dahi birçok

yönetici tarafından işletmenin uzun vadeli başarısı için en önemli sermaye ögesi olduğu değerlendirilmektedir. Örneğin; tedarik zinciriyle, hükümet/devletle, uzun vadeli bankacılık ve yatırımcı ilişkileri ile müşteriler arasındaki ilişkilerdir (Fried ve diğer., 2014).

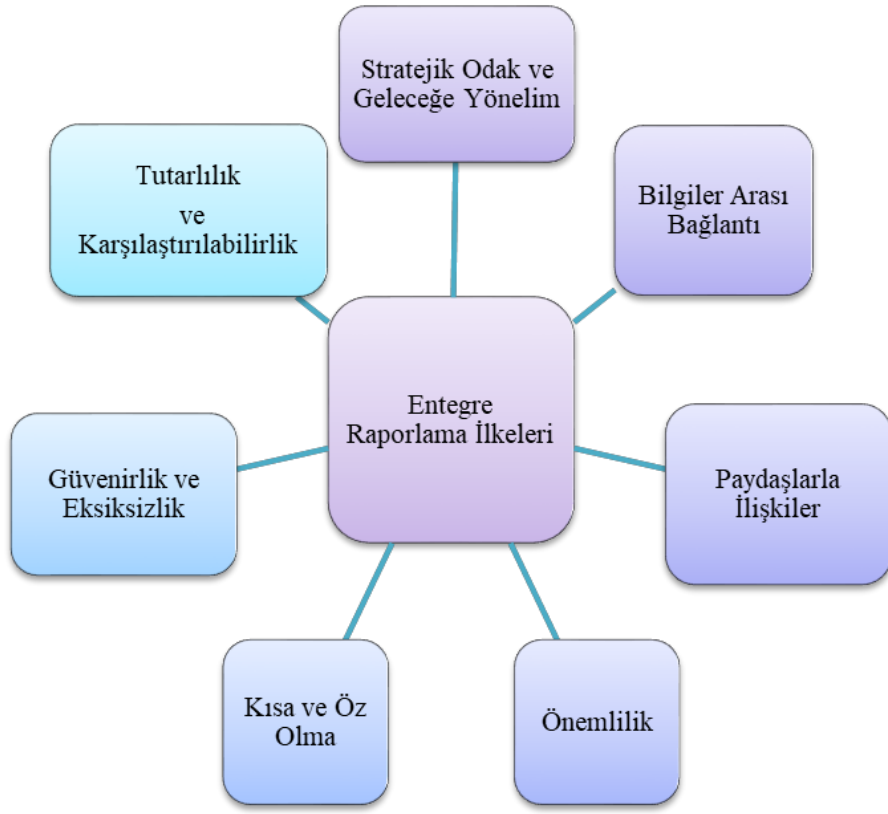
- **Doğal Sermaye:** Doğal kaynaklar ve ekolojik sistem hizmetleri olarak ayırmanın daha doğru olacağı doğal sermaye de doğal kaynaklar üretim sürecinde kullanılır ve yenilenebilir kaynaklar olan ağaç, balık gibi ya da yenilenemez çevre kaynakları olan canlı türleri, toprak, hava gibi kaynaklardan oluşan ve geçmişi, mevcut zamanı ve gelecekte faydalı ürün veya hizmet sağlayan kaynakları içermektedir (IIRC, 2013b).

IRF’de tanımlanan sermaye ögeleri, her işletmeye uygun olmayabilir. Bu yüzden işletmeler bu ögeleri benimsemek ile yükümlü ve bunları birebir aynı şekilde uygulamakta zorunlu değildir. İşletmeler kendi kategorilerini belirleyebilir, işletmeyi maddi olarak etkilemeyen veya kullanılmayan sermaye ögelerini iş modelleri haricinde bırakabilirler. Genellikle işletmeler, bütün sermaye ögeleri ile etkileşimde olsa dahi bu etkileşimler asıl etkileşimde olunan ögeden daha küçük kalabilir ve dolaylı yoldan entegre rapora dahil edilmeleri gerekli olmayabilir. Bu yüzden de iş modelinin dışında kalabilmektedirler (IRC SAa, 2018).

Entegre rapor çerçevesinde kullanılan sermaye ögelerinin amacı işletmeler tarafından değer yaratma/oluşturma kavramının anlaşılmasıdır. Özetle, rapor ilkelerinin temelinde; iş modeli kapsamında “değer oluşturma”, işletmenin bir ürün ve hizmet elde etmek amacıyla kullandığı kategoriler “sermaye ögeleri” ve oluşturduğu iş modeli ve kullandığı sermaye ögeleri ile iç ve dış çevreyle etkileşim kurması da “değer oluşturma süreci” olarak tanımlanmaktadır (Ercan ve Kestane, 2017).

2.6.2. Kılavuz ilkeleri

İş modeli ile iç ve dış faktörler arasındaki bağlantının iyice kavranması işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma kabiliyetini gösterir. Bu faktörler, entegre raporda açıklanan unsurları temsil etmektedir (Busco ve diğer., 2013). Kılavuz ilkeler bir entegre raporun nasıl hazırlanacağı, sınırlarının neler olması gerektiği, raporda yer alan bilgilerin nasıl aktarılacağı hakkında işletmelere yol göstermek amacıyla oluşturulmuştur (Aras ve Sarıoğlu, 2015). Raporun ne şekilde raporlanacağına ve oluşturulacağına karar vermede yardımcı kılavuz ilkeleri aşağıda gösterilmiş ve tablo 2.4 ile kısaca anlatılmıştır.

Şekil 2.6. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri

Tablo 2.4. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi Kılavuz İlkeleri (IIRC, 2013b)

	Kılavuz İlkeler	Açıklama
1.	Stratejik Odak ve Geleceğe Yönelim	Entegre rapor, işletme stratejisinin ayrıntılarını vermeli ve bu stratejinin işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini nasıl etkilediğini ve sermaye üzerine etkilerini açıklamalıdır.
2.	Bilgiler Arası Bağlantı	Entegre rapor, zaman içinde işletmenin değer yaratma kabiliyetini etkileyen faktörler arasındaki kombinasyon, birbiriyle ilgili ve bağımlı olma durumunun bütünsel bir resmini göstermelidir.
3.	Paydaşlarla İlişkiler	Entegre rapor, işletmenin anahtar konumundaki paydaşlarının yasal ihtiyaç ve ilgilerini ne kadar dikkate aldığı ve onları ne ölçüde ve nasıl anladığı dahil olmak üzere paydaşlarıyla ilişkilerinin yapı ve kalitesinin ayrıntılarını vermelidir.
4.	Önemlilik	Entegre rapor, esas olarak işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen hususlar hakkındaki bilgiyi açıkça ifade etmelidir.
5.	Kısa ve Öz Olma	Bir entegre raporun, tekrarlardan ve kuruluşun yapısı dışında kalan açıklamalardan uzak, kısa ve öz olması gerekmektedir.
6.	Güvenilirlik ve Eksiksizlik	Entegre rapor, olumlu ve olumsuz bütün hususları, maddi hata yapmadan dengeli bir şekilde içermelidir.
7.	Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik	Entegre raporda bilgi, (a) zaman içindeki tutarlılık esasına göre ve (b) zaman içinde işletmenin kendi kabiliyetiyle değer yaratması açısından karşılaştırma yoluyla sunulmalıdır.

- **Stratejik Odaklanma ve Geleceğe Yönelim:** İşletme ilk olarak stratejilerini, işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma kabiliyetini, sermaye öğelerinin kullanım şeklini ve birbirleriyle olan etkileşimi hakkında bilgi vermelidir. (IIRC, 2013). Bununla birlikte raporda işletmenin sadece geçmiş değil geleceğe yönelik, pazar yeri, performans ve işletme modelini etkileyen riskler ve fırsatlar vurgulanmalıdır. İşletmenin başarmak istediği strateji için gerekli sermayeye sahip olup olmadığını anlatmalıdır (IIRC, 2013a).
- **Bilgiler Arası Bağlantı:** İşletmenin zaman içerisinde değer oluşturma kabiliyetini etkileyen faktörler arasındaki birleşimi ve birbirleriyle olan bağımlılıklarının bütünsel bir resmini göstermeyi ifade etmektedir (Magarey, 2012). Bu ilkenin gerekliliğinin sağlanabilmesinde entegre düşünce büyük bir rol oynar. Birbirinden farklı sermayelerin olması, kalitesi veya yokluğunun değer yaratmayı nasıl etkilediği ve birbiriyle etkileşimi raporda bulunmalıdır. Bilgiler arası bağlantı geçmiş, mevcut ve gelecek, finansal ve finansal olmayan bilgiler örneğin müşteri ilişkileri ve gelir artışı, yönetim için nitelikli ve niceliksel bilgiler, dış paydaşlar ve yönetim kurulu arasındaki bağlantı hakkında bilgiler, işletme içi ve dış çevre arasındaki bilgiler, işletmenin değer oluşturma kabiliyetini anlamakta yararlı olabileceğinden bu konuda açıkça bilgiler sunulmalıdır. Elbette kurulması gereken bu bağlantıların kolayca anlaşılabilmesi, iyi yapılandırılmış olması, net ve kolay bir dil kullanılması sunulan entegre raporun kullanılabilirliği ve anlaşılabilirliği açısından önemlidir (IIRC, 2013).
- **Paydaş İlişkisi (Paydaşlara karşı duyarlılık):** İşletmelerin asıl paydaşlarıyla kurduğu ilişkilerinin kalitesi ve onların istek, talep ve ihtiyaçlarını ne kadar ve nasıl anladığı, hesaba kattıkları ve karşılandıklarının açıklanması gerekmektedir. Kurulacak şeffaf iletişim, farklı paydaşların da güvenini kazanmak anlamını taşımaktadır (Monterio, 2013).
- **Önemlilik (Özlülük):** İşletme; kısa, orta ve uzun vadede değer oluşturma kabiliyetini belirlenen kriterlere göre, önemli düzeyde konulara ilişkin bilgileri entegre raporunda sunmalıdır (IIRC, 2013). İşletmeler, bilginin önemliliğini değer yaratma üzerindeki rolü ve etkisini dikkate alıp ona göre derecelendirmeli ve önceliklendirmelidirler. İşletmenin stratejisi, yönetişimi, performansı veya hedefleri

üzerindeki önemlilik dikkate alınırken, yönetimde tartışılan paydaşları etkileyen ya da uzun vadeli etkiye sahip konular göz ardı edilmemelidir (Monterio, 2012).

- **Kısa ve Öz Olma:** Entegre rapor anlaşılabilirlik açısından kısa ve öz olmalıdır. Bilgi karmaşıklığına neden olmadan işletmenin performanslarını, stratejilerini, kurumsal yönetimini, hedeflerini ve beklentilerini anlatan özlü bir rapor hazırlanmalıdır. İşletmenin, bağlı ortaklıkları, iştirakleri ve müşterek yönetime tabi teşebbüslerin ne oranda ve hangi şekilde sürece dahil olacakları açık bir şekilde raporda tanımlanmalı böylece menfaat sahipleri, değer oluşturmada önemli olan sonuçları, fırsatları ve riskleri kısa ve yalın bir şekilde görebilmelidirler. Alınacak bu önlemler karşısında işletmenin entegre raporu daha kolay değerlendirilebilecektir (IIRC, 2013b).
- **Güvenirlilik ve Eksiksizlik:** Entegre bir rapor olumlu ya da olumsuz tüm konuları içermeli ve tüm konular dengeli olmalı aynı zamanda maddi hata içermemelidir (IIRC, 2013e). Raporda yer alacak bilgilerin; işletme ilgilileri tarafından manipüle edilmemiş, ön yargılardan arındırılmış, mutlaka dengeli sunulmuş, denetim mekanizmasıyla güçlendirilmiş ve eksiksiz olmalıdır. Bilgi kullanıcılarına açıklanmış olan hedefler, tahminler ve beklentiler fayda/maliyet unsurları, rekabet avantajı etkileri ve geleceğe yönelik bilgilerdeki belirsizlik durumu da dikkate alınmalıdır. Böyle güvenilir ve eksiksiz bir rapor hazırlamak da ancak etkili liderlik ve gözetim ile mevcut kılınabilir. Eğer piyasada güvenilir bilgi bulunamıyorsa rapor mutlaka eksik ve güvenilirliğin bulunamama nedenlerini içermelidir (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015).
- **Tutarlılık ve Karşılaştırılabilirlik:** Finansal ve finansal olmayan bilgiler tutarlı bir şekilde sunulmalıdır. İşletmenin zaman içerisinde değer oluşturma kabiliyeti hakkında tutarlı ve başka işletmeler ile karşılaştırmayı mümkün kılacak tutarlılıkta sunulmalıdır (Fried ve diğer., 2014; IIRC, 2013b). Örneğin karşılaştırılabilirliğin sağlanmasına işletmenin özelliklerine ve yapısına uygunluğuna göre, bölgesel veya sektörel standartlaşmış göstergeler ile ilgili veriler kullanılması ya da verilerin oransal/yüzdesel ifadelerle verilmesi yardımcı olacaktır.

IIRC'nin ve bağlı kuruluşların gösterdikleri çabayla, entegre raporlama modern iş dünyasının finansal istikrarına ve ekonomik sürdürülebilirliğine katkıda bulunan verimli bir araç olmayı hedeflemektedir (Oprisor, 2015). Bu sayede daha verimli yönetim stratejileri oluşturulmakta, süreçler iyileştirilmekte, hesap verebilirlik ve şeffaflık artmakta, fırsatları

en üst düzeye taşımak için daha iyi sermaye tahsisi yapmak mümkün hale gelmektedir. Bu bağlamda, entegre raporlama çerçevesi göz önüne alınarak daha gelişmiş, bilgi kullanıcıları ve hazırlayıcıları için yüksek bilgi değeriyle donatılmış verimli raporlar üretilmesine teşvik edilmektedir. Bu ilkelerin ışığında hazırlanacak olan raporların günümüzde ve zaman içerisinde daha doğru ve faydalı olacağı savunulmaktadır (Jhunjhunwala, 2014).

İlkelerin dikkate alınması durumunda; zaman içerisinde işletmelerin entegre raporlamayla daha uyumlu ve etkin bir yaklaşım sergilemesi, onların değer kazanma kabiliyetini maddi olarak etkileyen tüm faktörlerin rapora dahil edilmesi sağlanacaktır. Ek olarak entegre rapor karar vermeyi ve düşünmeyi, kısa ve uzun vadede değer oluşturmaya odaklanacak şekilde destekleyecektir. İşletmeler raporlarında açıkladıkları bilgiler hakkında hesap verebilme sorumluluklarını da üzerine almış olacaklardır (IIRC, 2013a).

2.6.3. İçerik öğeleri

Entegre rapor yedi kılavuz ilkeye ek olarak, IIRC tarafından 2013 yılında yayımlanan entegre rapor kılavuzunda, entegre rapor hazırlamak isteyen işletmelerin sorularına cevap veren ve entegre raporda mutlaka bulunması gereken bilgiler; içerik öğeleriyle düzenlenmiştir. Çerçeveye göre, içerik öğeler, işletmelerin rapora hangi bilgileri dahil etmesi gerektiğini belli sorular ile tanımlar. Her bir içerik öğesi işletmelerin entegre raporlarında cevaplaması gereken bir soruyu içinde barındırır. İçerik öğelerinin her biri birbirine bağlıdır fakat çerçevede gösterilen sıraya bağlı kalmaksızın açıklanabilir. Başka bir deyişle içerik öğeleri, neyin rapor edileceğine de işaret etmektedir (Monterio, 2013). Tablo 2.5’de içerik öğelerinin hangi soruları temsil ettiğine ayrıntılı olarak yer verilmiştir.

Tablo 2.5. Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi İçerik Öğeleri ve Soruları (IIRC, 2013b)

	İçerik Öğeleri	Sorular
1.	Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre	İşletme ne yapar ve hangi koşullar altında çalışır?
2.	Kurumsal Yönetim	İşletmenin yönetim yapısı kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini nasıl destekler?
3.	İş modeli	İşletmenin iş modeli nedir?
4.	Riskler ve Fırsatlar	İşletmenin kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma kabiliyetini etkileyen kendine özgü riskler ve fırsatlar nelerdir ve bunlarla uğraşan örgüt yapısı nasıldır?
5.	Strateji ve Kaynak Aktarımı	İşletme bunun için nereye gitmek ister ve oraya ulaşmak için niyeti nedir?
6.	Performans	İşletme, dönem için stratejik amaçlarını hangi oranda başarmıştır ve etkileri yönünden incelendiğinde sermaye üzerinde sonuçları nedir?
7.	Genel Görünüş	İşletme, stratejisinin arkasında durabilmek için hangi meydan okuma hususlarına ve belirsizliklere sahiptir ve iş modeli için mevcut etkiler ve gelecek performansı nedir?
8.	Hazırlık ve Sunumun Temeli	İşletme, entegre raporda hangi konuların yer alacağını nasıl belirler ve bu konular nasıl kıymetlendirilir veya değerlendirilir?
9.	Genel Raporlama İlkeleri	Yukarıda sayılan sekiz içerik öğesinin nasıl hazırlanacağı ile ilgili ilkeleri göstermektedir.

- **Kurumsal Genel Görünüm ve Dış Çevre:** İşletmenin ne içerik hakkında ve hangi koşullar altında çalıştığı sorusuna cevap vermektedir (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015). Entegre rapor, işletmenin vizyonunu, misyonunu, etik değerlerini, kültürünü, faaliyet alanlarını, mülkiyet ve işletme yapısını, temel faaliyetlerini ve piyasaları, pazar içindeki yerini, rekabet ortamını, değer zinciri içindeki konumunu, önceki döneme kıyasla yaşanmış değişiklikleri, dış çevreyi (kısa, orta ve uzun vadede değer

oluşturma kabiliyetini etkileyebilecek faktörleri; yasal, sosyal, çevresel, politik) ve işletmeyi etkileyebilecek önemli unsurları yansıtmalıdır. İşletmenin faaliyet gösterdiği ülke sayısını, gelirini ve çalışan sayısı gibi nicel bilgiler de rapora dahil edilmelidir (IIRC, 2013a; Jhunjhunwala, 2014).

- **Kurumsal Yönetim:** Kurumsal yönetime ilişkin olarak, işletmenin yönetim yapısı, yönetimin deneyim ve becerilerini, işletmenin ortaklık yapısı ve yöneticilerinin bilgi birikimlerini, liderlik yapısını, cinsiyete göre çeşitliliğini ve sorumluluğunu yerine getirme yetkinliğini tanımlamalıdır. İşletmenin stratejik karar alma süreçlerini, risk yönetimini, ücret ve teşvik konularındaki politikaları ve stratejik yönünü belirlemelidir (Jhunjhunwala, 2014).
- **İş Modeli:** İşletmelerin stratejik hedeflerini gerçekleştirmeyi ve kısa, orta ve uzun vadelere değer oluşturmayı amaçlayan iş modelinin temel öğelerini girdiler, iş faaliyetleri, çıktılar ve sonuçlar oluşturmaktadır (Ercan ve Kestane, 2017; IIRC, 2013). İş modeli, işletmelerin stratejik hedeflerine ulaşmalarını kolaylaştırmaktadır. İşletmeler girdi olarak sermayelerini kullanırlar, yaptıkları faaliyet aracılığı ile çıktılara ulaşırlar. İş modelinin son adımı ilk adımını etkiler ve böylece aktif bir sistem oluşur (Barnabè ve Giorgino, 2013; Busco ve diğer., 2013).
- **Riskler ve Fırsatlar:** İşletmenin yaptığı faaliyetlerden doğan işletme içi risk ve fırsatları ve dış çevreden kaynaklanarak oluşan risk ve fırsatları tanımlar. Gerçekleşecek ve gerçekleşen risk ve fırsatların sermaye öğeleri üzerindeki değişimini belirler. Stratejik hedeflerin, politikaların ve temel performans göstergelerinin (KPI) belirlenmesine ilişkin riskleri yönetmek veya en az seviyeye indirmek ya da fırsatlardan değer oluşturabilmek için alınan tedbirler açıklanmalıdır (IIRC, 2013).
- **Strateji ve Kaynak Ayırma:** İşletmelerin belirledikleri hedefler, bu hedeflere ulaşabilmek için nasıl bir yol izleneceğine ve ulaşılan hedeflerin nasıl ölçüleceğine odaklanmaktadır (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015). İşletmenin, kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini, bu hedefleri gerçekleştirebilmek yani mevcut ve planlanan stratejileri uygulayabilmek için kaynak ayırma planlarını belirtmelidir. Belirlenecek stratejiler iş modelinde değişikliklere neden olabilir. Böyle bir durum ile karşı karşıya kalınması halinde işletmenin bu değişimlerle başa çıkma kabiliyeti açıklanmalıdır. Ayrıca stratejinin sermaye öğeleri üzerindeki etkileri bilinir ve

anlaşılır hale getirilmelidir (IIRC, 2013b). İşletmenin var olan değer yaratma kabiliyeti geliştirilen stratejiler ve kaynak aktarımını doğru yapabilmesiyle sağlanır.

- **Performans:** İşletmenin mevcut stratejik hedeflerini gerçekleştirirken performansını ne kadar iyi gerçekleştirebildiğine ilişkin niteliksel ve niceliksel ölçütler belirlenmelidir. Bu performans ölçütleri, raporun iş modeli bölümünde tanımlanan kilit çıktıların her biri için ayrı ayrı geliştirilmelidir. Raporda, fiili sonuçların mevcut stratejik hedeflerle ne derece uyumlu olduğu tartışılmalı ve sermaye öğelerine olan olumlu ve olumsuz etkileri yer almalıdır (Fried ve diğer., 2014; Jhunjhunwala, 2014). İşletme performansı hem finansal hem de finansal olmayan performansları kapsamakta ve her ikisi de raporda açıkça anlatılmalıdır (Aydın, 2015). Böylece rapor geçmiş ve mevcut performansı arasında karşılaştırma ve de ilişkilendirme olanağı sunmakta bu durum da bilgi kullanıcıları ve işletme ilgilileri tarafından işletmeyi bütün olarak görmeye yardımcı olmaktadır (Aras ve Sarioğlu, 2015; Aydın, 2015)
- **Görünüm:** Entegre bir rapor, işletmelerin kısa, orta ve uzun vadelere karşılaşılabileceği olağan dış çevreden gelip performanslarını etkileyebilecek zorluk ve belirsizliklere ve bu durumlara karşı alınacak önlemler ve uygulanacak politikalar konusunda bilgi sunmalıdır. Öngörülen varsayımların gerçeğe yakın ve makul olması işletmenin pazardaki yeri, şeffaflığı ve rekabet avantajı sağlaması bakımından yararlı olacaktır ve elbette bu varsayımların uzun vadeli riskleri de açıklanmalıdır. Fırsatları kullanabilme ve riskleri yönetebilme kabiliyeti açıkça gösterilmelidir (Fried ve diğer., 2014; IIRC, 2013).
- **Hazırlama ve Sunum Esasları:** Rapor, kılavuz ilkelerinde yer alan “önemlilik” ilkesine göre konularını belirlemeli ve süreci kısaca anlatmalıdır (Aras ve Sarioğlu, 2015). İşletmenin içeriğinin rapora nasıl dahil edileceğini, maddenin nasıl ölçülüp, nasıl varsayımda bulunulacağını açıklamalıdır (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015). Başka bir ifadeyle raporun, sınırlarını oluşturacak çerçeveyi ve bu çerçevenin nasıl nicelleştirdiğini, finansal verileri ölçümlemek için kullanılan yöntemlerin değerlendirilme biçimini açıklamak zorundadır (Fried ve diğer., 2014; IIRC, 2013).
- **Genel Raporlama İlkeleri:** Yukarıdaki sekiz içerik ögesi, belirli ilkeler doğrultusunda hazırlanmaktadır. Bu öğelerin sınırlarını genel raporlama ilkeleri içermektedir. Finansal konular, sermaye öğelerinin açıklanması ile işletmenin kısa, orta ve uzun vadede zaman aralıklarının nasıl belirleneceği ve bilgilerin birleştirilmesi

ile ayırmasına ilişkin ek açıklamaları sunmaktadır (Aras ve Sarıoğlu, 2015; Önder, 2018). Entegre rapor çerçevesine uygun rapor hazırlayarak işletmeler, çalışanlarının ve işletmelerinin yaptığı ve yapabileceği katkıları hem ulusal hem de uluslararası stratejilere yayabilmek, ortaya çıkan maliyetleri stratejik hedefleriyle ilişkilendiren stratejik çerçeveler kullanabilmek ve kıt kaynaklara çözüm üretebilmek konusunda daha iyi kararlar alabileceklerdir (Macnab, 2016).

2.7. Entegre Raporlamanın Teorik Bileşenleri

Entegre rapor kavramının ayrılmaz bileşenleri arasında kurumsal yönetim, sürdürülebilirlik ve artan hissedar katılımı gibi eğilimleri bir araya getirmek ve bunları birbirine bağlamak bulunur (Fernandez-Feijoo, Romero ve Ruiz, 2014). Finans ve muhasebe uzmanları, yönetsel kararlar için ihtiyaç duyulan nicel bilgileri üretmeye ve bunlarla etkileşimde bulunmaya çalışmışlardır. Entegre düşünme, sürdürülebilirlik, kurumsallaşma, kurumsal yönetim, muhasebe, denetim ve KOBİ'ler gibi entegre raporlamanın etkileşimde bulunduğu alanlar, entegre raporlamanın en kritik bileşenleri ve büyük fırsat alanları oluşturan konular arasında bulunmaktadır. Bu çalışmada entegre raporlamanın bileşenlerle olan ilişkilerine değinilmiştir.

2.7.1. Entegre raporlama ve entegre düşünme

Küresel anlamda, entegre raporlama için ihtiyaç duyulan altyapının oluşmasına ve entegre raporlamayı desteklemek için bazı gelişmeler yaşanmıştır. 2010 yılında, iş dünyası uygulamalarını, kamu ve özel sektörde entegre raporlamanın bir parçası haline getirilebilmesi hedefiyle IIRC kurulmuştur. 2010 İklim Değişikliği Raporlama Çerçevesi, 2012 yılında İklim Bilgilendirme Standartları Kurulu (CDSB) tarafından revize edilmiştir. GRI, 2013 yılında işletmelerin sürdürülebilirlik raporlarını hazırlamasına yardımcı olmak adına G4 yönergelerini, 2016 yılında ise GRI Standartları'nı yayımlamış ve bunu revize ederek 2018 yılında tekrar yayımlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler “entegre” düşünmeyi ve stratejik iş modellerinin tasarlanmasını destekleyerek, entegre raporlamayı kuvvetli bir yönetim şekli haline getirmiştir. Bu tasarının amacı, işletmelerin sosyal, çevresel ve yönetsel konular üzerinde durmaları gerekliliğini fark ettirmek ve uzun vadede hem toplumun hem de hissedarların yararına olacak gelişmelerin ortaya çıkmasını sağlamaktır (Beattie ve Smith, 2013; Eccles ve diğer., 2015).

Entegre raporlama, entegre düşünceye dayalı bir süreç olarak tanımlanır. Bu yüzden, entegre düşünmenin, IR'nin temel kavramını oluşturması kaçınılmazdır. IIRC entegre düşünceyi, işletmenin kullandığı ya da etkileşimde bulunduğu bölümler ile bazı iş bölümleri arasındaki iletişimin aktif hale getirilerek bunların denetlenmesi olarak tanımlar (IIRC, 2013b). Bütünleşik düşünme iki boyuta sahiptir. İlk olarak, bir işletmenin iş bölümleri arasındaki anlayış ve iletişim. Örneğin; doğal sermaye raporlaması için muhasebe bölümünün operasyon bölümünde çalışan uzmanlarla iş birliği halinde çalışmaları sağlanarak entegre düşünce kolaylaştırılabilir. İkinci olarak ise, işletmenin dış paydaşlar ile olan etkileşimleri göz önüne alınmalıdır. Buna göre, bütünleşik düşüncenin hissedarları, yasal ihtiyaçlarını ve çıkarlarını büyük resme odaklanarak daha geniş bir perspektif ile değerlendirmeye teşvik ettikleri ileri sürülmektedir (IIRC, 2013b). Bu nedenle IR, kurumsal hissedarlara değer yaratmak için gereken bilgileri sağlayan bütüncül bir düşünce sonucunda ortaya çıkmaktadır (Veltri ve Silvestri, 2015). IIRC entegre düşünceye verilen değer sayesinde, her iki boyutunun da yani işletmelerin hem kendi aralarında hem de işletmelerin dış paydaşlar arasındaki iletişimdeki artışı ve işletmelerin hesap verebilirliğe tutarlı bir şekilde odaklanmış olduğunu açıklamaktadır. Fakat entegre düşüncenin ortaya çıkma derecesinin ölçümlenemeyeceği, kontrol edilemeyeceği ve doğrudan açıklanamayacağı düşünüldüğünde, bu düşünme şeklinin nispeten zayıf bir hesap verebilirlik mekanizması olduğunu vurgulamakta fayda vardır (Tweedie ve Martinov-Bennie, 2015). Diğer bir yandan, finansal muhasebe; işletmenin finansal durumu, net geliri, nakit akışları ve kısa vadeli performans bilgilerine ilişkin tarihsel bilgiler ile ilgiliyken, entegre düşünme orta ve uzun vadeli performansa odaklanmaktadır (Fried ve diğer., 2014).

IFAC 2017 yılında yayımladığı raporunda, entegre raporlama; işletmelerin, kendi değerlerini yaratma ve yarattığı değeri koruma kabiliyeti sağlayabilme konusunda düşünce tarzlarında bir fark yarattığı savunulmaktadır ve bu oluşturulmuş entegre düşünmeye dayanmaktadır. Rapor ayrıca bütünleşik düşünmenin, daha uzun ve geniş vadede katkısını arttırarak organizasyonel değişim bile gerçekleştirebileceğini ifade etmektedir. Yaşanabilecek bu organizasyonel değişiklik, finansal piyasada oluşabilecek sistematik riskler ve bunlara karşı çözüm oluşturmaya çalışan entegre raporlar sayesinde, daha hızlı, daha sağlam, daha sağlıklı ve etkili kararlar alınması kolaylaşacaktır (IFAC, 2017). Bir işletmede ya da birimde aynı işletmeden başkalarıyla bilgi paylaşımı yapmak istemeyen bir zihniyet silo düşünme olarak tanımlanır. Entegre düşünme silo düşünme tanımının tam tersidir. Çünkü entegre düşünme işletmenin zamanla değer yaratma kabiliyetini etkileyen

faaliyetler arasındaki bağımlılıkları ve bağlantıları dikkate alır. Bu bağlantılardan bazıları; önemli hissedarların yasal olan istek ve taleplerini karşılayabilme kabiliyeti, işletmenin dış çevreye ve karşılaştığı riskler ve fırsatlara karşı oluşturduğu iş modelini ve stratejisini nasıl şekillendireceği ve geçmiş, mevcut ve gelecekteki sermaye faaliyetleri, ortaya konan performans ve bunların ortaya çıkaracağı sonuçlar olarak açıklanır (Druckman, 2014).

Bu bağımlılıkları ve bunların bağlantılarını dikkate alan entegre düşünce, entegre raporlamanın mihenk taşını oluşturmaktadır. Entegre raporlama bir işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel bağlamı ile, o işletmenin stratejisi, yönetimi, performansı ve beklentileri hakkındaki finansal bilgilerini birleştirir. Dolayısıyla, entegre raporlamanın birbirinden farklı birkaç raporun bir kombinasyonu olmadığı, entegre düşünceyi bir işletmeye yerleştirmek için kritik bir araç olduğu görülmektedir (IIRC, 2011).

Özetle, bütünleşik düşünmenin, sadece raporlamada değil, işletmenin genel yönetiminde, değer yaratmayı giderek daha şeffaf hale getirerek ve raporlama çerçevesinin belirli özelliklerini de dikkate alarak, güçlü bir etki yarattığı açıkça bellidir (Beattie ve Smith, 2013; Wulf ve diğer., 2014). Entegre raporlama öncelikle entegre düşünce bilinciyle ortaya çıkmış ardından bütünleşik karar alma bilinci yaratan bir raporlama şekli olarak günümüzde var olmuştur. İşletme sahipleri ve üst kademe yöneticiler için uzun vadede hem bilginin ölçülmesi hem de işletmenin başarılı biçimde yönetilebilmesi için yeni yollar oluşturmaktadır (Druckman, 2014).

Bütünleşik düşünme ve IR birbirlerine paralel ilerler. İşletmelerin oluşturacağı iç ve dış raporlamaları destekleyen bilgiler entegre düşünme sayesinde çok daha yararlı ve etkili bir şekilde oluşturulmaktadır. Bu nedenle, bir işletmenin faaliyetlerinde ne kadar çok bütüncül düşünme söz konusu olursa, yönetim kademesinin elde edilen bilgi akışını raporlaması daha kolay olacak ve işletmenin strateji, finansal analiz ve karar alma süreci de o kadar hızlı ve doğru kararlar vermesine yardımcı olacaktır (IRC SAa, 2018).

2.7.2. Entegre raporlama ve sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramının işletmelerde finans ve muhasebe fonksiyonları üzerinde geniş kapsamlı etkileri vardır. Sadece çevresel teşebbüslere odaklanan konvansiyonel sürdürülebilirlik düşüncesi ya da sürdürülebilir yapılar hem performans hem de pazar farklılaşmasında ana faktördür. Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilirlik inisiyatiflerine ayrılan finansal kaynakların büyüklüğü, sürdürülebilirlik inisiyatiflerine ve hedeflerine organizasyonel olarak odaklanmanın açık bir göstergesidir (Lourenço ve diğer., 2014).

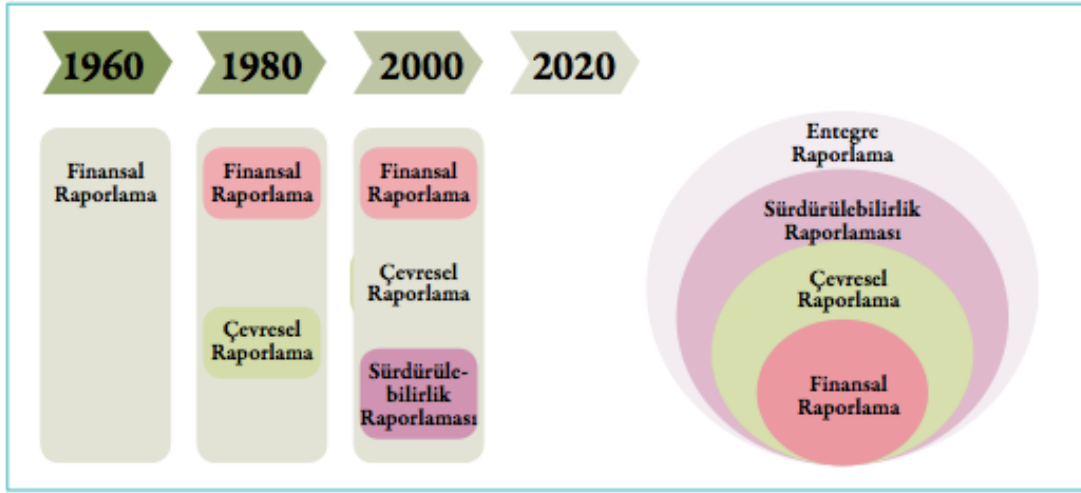
Çevreci faaliyetler ve sürdürülebilirlik faaliyetleri sadece yönetimsel karar almada değil, aynı zamanda hem finansal hem de finansal olmayan paydaşların katılım kararlarının da üstünde çok büyük rol oynamaktadır. Bu faaliyetler paydaşları tatmin etmeli ve ona göre yönlendirmelidir. (Smith, 2015).

IR, sürdürülebilirlik raporlamasını, finansal ve finansal olmayan bilgileri paydaşların talep ve ihtiyaçlarını açıkça bütünleştiren rapordur (Crifo ve Forget, 2013). İşletmeler IIRC tarafından oluşturulan IR çerçevesi ilkelerine göre incelendiğinde, sürdürülebilirlik programlarının yönetimsel desteği arttırdığı gibi, bu programları uygulayan işletmelerin piyasada daha değerli olduğu gözlemlenmektedir (Bilolo, Müller ve Berndt, 2014). Dolayısıyla, bütünleşik raporlama ekonomik sosyal ve çevresel hesap verilebilirlik bakımından daha kapsamlı bir biçimde sürdürülebilirliğe odaklanan finansal bir raporlama modelidir.

2.7.3. Entegre raporlama ve kurumsallaşma

Kurumsallaşma kavramı ekonomi, sosyoloji ve siyasal bilimlerin uzun bir geçmişe sahiptir (Elmaghrabi, 2014). Genellikle faaliyetlerinin çevresel, sosyal ve ekonomik etkileri ile ilgili konular hakkında en iyi uygulamaları ve standartları kullanarak sürdürülebilir çıktılar kazanmayı amaçlayan işletmelerin aldığı tedbirler kurumsallaşmanın en büyük örneğidir. Kurumsallaşma kavramının temelinde roller ve sorumluluklar işletme, toplum ve çevre boyutlarında gözlemlenir (Dragu ve Tudor, 2014).

Entegre raporlama, paydaşlarla aktüel ve dostane bir iletişim kanalı yaratabilmek için kurumsal raporlamanın yeni bir şekli olarak görülmektedir (Arrubla ve diğer., 2017). IR, kurumsal raporlamanın evrimidir, aynı zamanda küresel finansal kriz, iklim değişikliği ve ekolojik gelişmeler nedeniyle bir gerekliliktir (Abeysekera, 2013).

Şekil 2.7. Kurumsal Raporlamanın Gelişim Süreci (Aras ve Sarioğlu, 2015)

Entegre raporlama, yıllık raporlar ve yıllık raporlara göre daha yeni olan sürdürülebilir kalkınma ve kurumsal sorumluluk raporları da dahil olmak üzere, uzun raporlama girişiminde işletmelerin girişimlerinin raporlandığı en son gelişmeyi temsil eder (Ayoola ve Olasanmi, 2013). Entegre raporlama, kurumsal raporlamanın kaçınılmaz gelişiminden sonra meydana gelen bir raporlama biçimidir. 1960'larda tek başına yayımlanan finansal raporlar, kurumsallaşmanın kademeli olarak gelişmesiyle son rapor olan entegre raporlamaya ulaşmıştır. Bu nedenle, entegre raporlama uygulamalarının gelişmesi ve yayılması kurumsal bir sürecin sonucunda ortaya çıktığı öngörülmektedir (Elmaghrabi, 2014). Entegre raporlama, işletme verilerini ve sonuçlarını, uzun vadeli beklentileri detaylandıran stratejik bir yol haritası ile birleştirir. Bu bağlamda, IR yatırımcıların kurumsal sürdürülebilirliği ölçmeleri için bir araç olarak dikkat çekmektedir. IR, işletmelerin bilgileri, verileri ve performanslarının sonuçlarını, uzun vadeli hedefleri ile detaylandırarak stratejik bir yol haritası ile birleştirmektedir. Bu bağlamda entegre bir rapor, kurumsal sürdürülebilirliği ölçmek için yatırımcılara sunulmuş bir olanaktır.

Entegre raporlama globalleşmede küresel raporlamaya göre daha fazla yenilik getirme gücüne sahiptir. Bu güç, işletmelere kişilik kazandırma, stratejik odaklanma, geleceğe yönelim, bilgi teması ve bunların birbirine bağımlılığı üzerinde birleşik bir vurgu yapılmasını sağlar (Druckman, 2014). Genel olarak özetlenecek olursa, entegre raporlamadan önce ortaya çıkan birçok rapor ve metrikler, işletmelerin nereden geldiği konusunda bilgiler sunsa da birbirleriyle tutarlı bilgiler sağlamadığını ve maalesef ki karar vericilere, yatırımcılara ve analistlere işletmenin geleceğine rehberlik edecek kadar başarılı

raporlar olmadığı aşıkardır. Kurumsal raporlara yeni bir şekil veren entegre raporlama bu açıkları kapatarak raporlama uygulamalarına yeni bir yol haritası olacaktır.

2.7.4. Entegre raporlama ve paydaş teorisi

Paydaş kelimesi, “bir işletmenin faaliyetlerini büyük ölçüde etkileyebilecek ya da etkilenebilecek tüm fertler veya gruplar” şeklinde ifade edilmektedir (Mohammed, 2013). Orijinine baktığımızda İngilizce “stake” kelimesinden türeyen paydaş terimi, Türkçe TDK Sözlüğünde “hissedar”, “ortak” anlamlarına gelmektedir (Büyük Türkçe Sözlük, 2018). Anlamından da anlaşılacağı üzere işletmelerin herhangi bir sebeple ilişki içerisinde olduğu topluluğu işaret eden bu terim, bilgi kullanıcıları açısından değerlendirildiğinde çalışanlar, müşteriler, topluluklar ve hükümetleri de kapsadığı görülmektedir. Bu bağlamda işletmelerin, ortak hedeflerini gerçekleştirebilmek amacıyla iletişim içerisinde bulunduğu bu taraflar ile kurduğu ilişkinin gücü paydaş teorisinin temelini oluşturmaktadır (Aktan ve Börü, 2007). Zamanla ortaya çıkan paydaş teorisinin tanımı da buna göre yapılır. Bu teorisinin temeli, organizasyonların ortak hedeflerine ulaşmak için diyalogda olduğu taraflarla kurdukları ilişkinin gücüdür (Aktan ve Börü, 2007).

Paydaş teorisinin bir diğer odak noktası ise; işletmelerin hedeflerine ulaşmak için ihtiyaç duyduğu desteğin ve onayın bu gruplardan alınması gerektiğidir (Ching ve Gerab, 2017). Belirli hesap verme önlemleri dışında işletmeler kendilerine içerik oluştururken paydaş teoriden destek almaktadır fakat bu teorisinin uygulanması işletmelerin beklediği güçlü etkiyi yaratamamasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan yeni ihtiyaçlar ve sürdürülebilirliğin gelişmesiyle paydaş bakış açısının, “uzun vadeli performans sürücülerinin aksine hesap verebilirliğe odaklanarak iş faaliyetlerinin olumlu ve olumsuz etkileri konusunda farkındalık sağlayan bir raporlama çerçevesi” ihtiyacını kabul ettiğini göstermektedir (Rowbottom ve Locke, 2016).

İşletmelerin genel misyonuna paydaşlarının servetini en üst düzeye çıkarmak olarak bakıldığı için, bu hedefe ulaşmak adına, daha uzun vadeli bir yaklaşım daha uygun olacaktır. Hem entegre raporlama hem de paydaş teorisi, sektörel bilgileri ve bilimsel araştırmaları, bu teoriler ile finansal performans arasındaki ilişkiyi artmakta olan eğilimi de göz ardı etmeden değerlendirmektedir. Paydaşlar ile olan bütünleşik durum ve faaliyetlerin kapsayıcılığı, işletmelerin tedarik zincirlerini düzenlemelerine, iş ortakları, STK’lar ve tedarikçileri de kapsayan dış paydaşlara özen göstermelerine ve sağladıkları tedarik zinciri boyunca ve paydaşlar için daha fazla değer yaratmalarına olanak sağlar (Garriga, 2014).

2.7.5. Entegre raporlama ve muhasebe

Geleneksel olmayan raporlama konuları üzerinde yapılan araştırmalar ve tartışmalar apaçık gösteriyor ki, finansal raporlama büyük bir değişime uğramıştır. İşletmeler, paydaşlar ve bilgi sağlayıcılarından gelen gerçek zamanlı ve uygulanabilir bilgi taleplerini karşılamak için gelişmekte, değişmekte hatta evrim geçirerek yeni düzene ayak uydurmaya çalışmaktadırlar. Finansal performansın kapsamlı bir görünümü olan entegre raporlama ve finansal bir raporun gerekli bileşenleri olan sürdürülebilirlik, kurumsallaşma ve paydaş teorisi gibi birçok alanı stratejik muhasebe işleviyle birleştirir. Muhasebe ve finans alanı ve işletmelerin üzerindeki iç ve dış etkiler de göz önünde bulundurulduğunda işletmelerin köklü bir şekilde yeniden biçimlendirilmesinin kaçınılmaz olduğu savunulmaktadır (Smith, 2014).

Entegre raporlama, yatırımcıların, işletmelerin vizyonlarını daha derinlemesine bilmek istemelerine ve sürekli artan şeffaflık ve tutarlılık taleplerine karşılık, finansal ve finansal olmayan bilgiler ile iç ve dış raporları birleştirerek yeni bir cevap olmuştur. Entegre bir çerçevenin kapsamı, finansal raporlama sırasında değer nasıl yaratılacağı, raporlanacağı ve sürdürüleceği konusunda yeni bir anlayıştır. Küresel boyutta entegre raporlamanın ve yayımlanan raporların kabulünün, muhasebecilere ve denetçilere önemli bir rol vereceği, muhasebe müfredatında ve dolayısıyla muhasebe mesleğinde farklılaşmaya yol açacağı belirtilmiştir (Cozmaighian, 2015).

Finansal ve nicel bilgilerin gözetimcisi olarak tabir edilen muhasebe ve finans meslek alanları ortaya çıkan yeni gelişmeler ile daha dinamik ve öncü bir role bürünmektedir. Entegre raporlama çerçevesinin ivmesi ile, tarih sayfalarında çok büyük rolü bulunan ve hem operasyonel hem de stratejik planlamada yeri olan geleneksel finansal raporlamadan, gerçek zamanlı bilgiye dayanan stratejik bir konuma geçiş başlamıştır (Ratnatunga ve Alam, 2011; Roth, 2014). FEE (2011), karar verme dönemlerinde, sosyal, yönetsel faktörler ile finansal faktörler arasındaki ilişkileri yansıtmanın, ekonomik ve sürdürülebilirlik değer arasındaki bağlantıları netleştirmenin ve sistematik olarak çevreyi dikkate alarak gerekli çerçevenin oluşturulmasının önemini vurgulamaktadır (FEE, 2011). Ne yazık ki, maddi olmayan duran varlıkların işletmenin ticari değerinin önemli bir parçası olduğu ve finansal tablolara yansıtılmadığı giderek daha fazla kabul edilmektedir (Graham, Harvey ve Rajgopal, 2005).

İşletmelerin iş faaliyetlerine girdi olarak kullandığı tüm kaynakları içerecek şekilde raporlarını genişletmeleri gerekliliği değer yaratma sürecinin vazgeçilemez bir parçasıdır. Maddi olmayan varlıkların ölçümü subjektif bir yargılamayı içerdiğinden ve gerçekçi

olmayan anlatıların ötesinde ölçülmesi zor olabileceğinden, IIRC'nin çok az yönlendirildiği ve nasıl başarılabileceği hakkında bir fikir vermediği cevaplanmamış bir soru işaretidir. İşletmelerin sermayeleri hakkında açıklamalar IIRC tarafından yayımlanan entegre raporlama çerçevesinde belirtilmesine rağmen, sektörel bazlı farklılıklar nedeniyle subjektif bir değerlendirme şeklinde işletmelerin inisiyatifine bırakılmaktadır. Bu anlamda, mevcut entegre raporlama, muhasebecilere işletmeleri sürdürülebilirlik açısından değerlendirebilmelerine olanak tanımamaktadır (Correa Ruiz, 2013).

Bununla birlikte, süreç özellikle doğal, sosyal ve ilişkisel sermaye öğeleri ile ilgili bir değer sağlama veya açıklamanın zorluğunu vurgular ve muhasebe akademisyenlerinin yeni muhasebe denetimleri geliştirmeye yardımcı olmak için işletmeler ile etkileşim kurması gerektiğini belirtmektedir (Robertson ve Samy, 2015). Ayrıca, sürdürülebilirlik açısından kurumsal düşüncenin, özellikle yönetim üst kurulunda, iyileştirmeler yaratacağı öngörülmektedir çünkü, entegre raporlama oluşumuna başlanması muhasebe ve yönetim süreçlerinde farklılığa kapı açan raporun geliştirilmesinde sürdürülebilirlik, risk, strateji, yönetim ve finansal yönler arasındaki ilişkilerin belirlenmesini beraberinde getirmektedir (Adams, 2014).

Entegre raporlamayla ilişkili birçok sonuçtan sadece bir tanesi entegre rapordur. Finansal olmayan performansların finansal performans olarak değerlendirilmesi ve finansal raporlama standartlarındaki değişimler muhasebe müfredatına baskı uygulayarak yeni uyum teknikleriyle, teknik bilgi eklenmesi sonucunu doğurmuştur (Correa Ruiz, 2013). Geçmiş zamanda, uyumlulukla ilgili bu farklılıklar çoğu zaman öğrencilerin örgütsel performansın daha bütünsel görüşleri ve onları nasıl temsil edecekleri hakkında eğitilmeleriyle üstesinden gelinmiştir. Bu amaçla, muhasebe eğitimleri ve muhasebe mesleği, finansal ve finansal olmayan raporlamayla kısıtlı olmamalı ve işletmelerin maddi olmayan bilgileri değerlemeye tabi tutularak yeniden belli planlamalar yapılmalıdır.

2.7.6. Entegre raporlama ve denetim

Zaman içinde hissedarların ve bilgi kullanıcılarının hızla artarak büyüyen, edinmek istedikleri bilgi ihtiyaçlarını karşılamak için işletmeler tarafından zorunlu ve belirli finansal raporlar oluşturulup, sunulmaktadır. Esas olarak entegre raporlama onlara zaman içinde işletmelerin nasıl değer kazandıracağını göstermektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi, entegre raporlamanın çerçevesi, sermaye öğeleri, kılavuz ilkeler ve içerik öğelerin bileşenlerinden oluşmaktadır. Entegre raporlama kılavuz ilkeleri arasında yer alan

“güvenilirlik ve bütünlük” maddesi; bilginin güvenilirliğini artırmak için iç denetim veya bağımsız dış denetim ve paydaş katılımı ve teorisi gibi mekanizmaların kullanılması gerektiğinin altını çizer (Aras ve Sarioğlu, 2015). Bu nedenle, daha oluşum halindeyken bile entegre raporlama, denetim mekanizmasının mutlaka olması gerektiğini ifade eder.

Denetimin asli görevi kısaca, yasaların belirlediği şekilde işletmelerin finansal bilgilerinin denetlenmesidir. Bu demek değildir ki, entegre rapor denetlemeye tabi değildir. Aksine, finansal ve finansal olmayan sosyal ve çevresel performans bilgilerini bütüncül ve tek bir rapor şeklinde sunan ve bu bilgilerin işletmeye kattığı değerleri ile belirli ilkeler doğrultusunda açıklayan entegre raporlama, aynı zamanda denetim açısından da hem şeffaf hem de en güvenilir bilgi olarak değerlendirilmekte ve aynı şartlar altında denetimden geçmektedir. Entegre raporlama özellikle iç denetim mekanizması için büyük bir güvence sağlamaktadır, çünkü, entegre raporlama sisteminin temel konularından bazıları; risk yönetimi, iç kontrol ve kurumsal yönetimidir (Ağdeniz, 2018).

Entegre raporlama daha fazla işletme tarafından kabul gördükçe, iç denetim mekanizmasının daha fazla iyileşmesi ve gelişme göstermesi beklenmektedir. Entegre bir raporda, iç denetimin artırılması hem stratejik hem operasyonel hem de raporlama hedefleri için güvence sağlayabilir, ayrıca etkili risk yönetimi ve değer yaratma konusunda eşsiz bir görüş sağlayabilir hale gelecektir. İşletmeler, bir kere entegre raporlama uygulamalarını hayata geçirdiklerinde, entegre düşünceye geçecek, iç denetim, sahip oldukları değeri korumak ve daha da büyütmek için stratejik destek ve rehberlik sağlayabilir olacaklardır. İç denetim, bir işletmeye entegre raporlama uygulamalarını benimsetmek için reddedilemeyecek bir yol olarak görülmekte ve öncelikle kendi işletmelerinde uygulayacakları entegre rapor ölçümlerinin güvenilirliğini arttırarak büyük bir fırsat yakalayacaklardır. İş bölümleri arasındaki iletişim miktarını etkileyen iç denetimin, eşsiz bir bakış açısıyla ortaya çıkabilecek riskler hakkında bir fikir sunarak, entegre raporlamanın daha başarılı, tutarlı ve eksiksiz hazırlanmasına katkıda bulunacağı düşünülmektedir (Chambers, 2015). Bu anlamda, iç denetim entegre raporlamanın ayrılmaz bir ilkesi olarak görülmektedir.

2.7.7. Entegre raporlama ve KOBİ’ler

Küresel ısınma ve azalmaya başlayan doğal kaynaklar, insanların sosyal farkındalığını ve bilinçliliğinin artmasını sağlayarak toplu halde ve hatta bireysel bir şekilde harekete geçmeye zorladığını vurgulamaktadır. Bu durum işletmelerin iç veya dış fark

etmeksizin tüm bilgi kullanıcılarının açıklanabilirlik, şeffaflık ve hesap verebilirlik kavramlarını her faaliyette talep etmelerine neden olmaya başlamıştır.

İşletmelerin sürdürülebilirlik raporlaması yayımlamaya başlamalarının temel nedenlerinden biri olan şeffaflık ve hesap verebilirlik, iş dünyasındaki tüm küçük ve büyük işletmelerin sürdürülebilirliği temel strateji olarak görmelerini sağlamıştır. Günümüzde her büyüklükteki işletme sürdürülebilirlik raporlaması yayımlayarak rekabet avantajı ve kendi iş faaliyetlerini geliştirme fırsatı yakalamaktadır (Günsel, 2016).

Son zamanlarda, küçük ve orta ölçekli işletmelerin raporlama sistemine geçiş yapmalarında iki ana neden vardır. İlki; IIRC, tüm işletmelerin uyumluluğunu sağlamak için entegre raporlama çerçevesinin geliştirilmesini istemektedir. İkinci olarak; özellikle KOBİ'ler için büyük bir sıkıntı olan idari yükün azaltılması amacıyla Avrupa Komisyonu, finansal bilgi yükümlülükleri hakkındaki muhasebe talimatlarını kolaylaştırmak istemektedir (Yonkova, 2013). Entegre raporlamanın temel önceliği, mevcutta kullanılan ve uygulanan finansal muhasebe standartları için gerekli olan bütün bilgileri işletmelerin eksiksiz ve doğru bir biçimde yönetilebilmesini sağlamaktır.

Bütünleşik raporlama ile işletmeler, yönetim ve başka birimlerde ihtiyaç duydukları tüm bilgilere kolayca erişebilir hale gelebilir. İhtiyaç duyulan tüm bilgilerin birleştirilmesi yakın zamanda ortaya çıkan entegre raporlama ile elde edilebilir. Entegre raporlama büyümekte olan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) için yararlı olacaktır. Bu raporlama uygulaması sayesinde KOBİ'ler işletmenin sürdürülebilirliği bakımından hem yönetsel hem çalışanların hem de yatırımcıların ihtiyaç duyacağı bilgileri üretebileceklerdir.

Büyük işletmelere kıyasla KOBİ'ler, sınırlı fırsatlara sahip oldukları için raporlama sürecine girebilmeleri zor olacaktır. Sürdürülebilirlik raporlarını yayımlayan ilk işletmelerin çoğunlukla gelişmiş ülkelere ihracat yaptığı bilinmektedir. Bu anlamda, KOBİ'ler sürdürülebilirlik raporlarına ancak büyük işletmelerin teşvikleriyle başlayabileceklerdir. Büyümek isteyen KOBİ'ler aynı zamanda küresel rekabetin gerisinde kalmamak adına stratejilerini de kendilerinden büyük işletmelerinkiyle mukayese ederek revize etmelidir. Hatta esnek yapıları sayesinde üretim, teknoloji, strateji ve fiyat etkinliği açısından büyük işletmelere göre daha avantajlıdır daha kolay adapte olma ve uygulama becerisine sahiptir (Alkış ve Temizkan, 2013).

IR, sadece işletmelerin içinde bulunduğu endüstrileri değil aynı zamanda her bir teşebbüsün karşılaştığı zorlukları ve fırsatları da yansıtacaktır. KOBİ'lerin oluşturacağı,

entegre rapor finansal muhasebe, ekonomi ve sosyal muhasebeyi birleştiren bir rapor olmalıdır ki, yöneticiler paydaşlarını ilgilendiren bir veya daha fazla konuyu önceliklendirip seçmeli ve tüm rapor boyunca bu konuları izlemelidir. Aynı zamanda, KOBİ'ler için, entegre rapor sadece işletmenin sahipleri için değil tüm paydaşları için önemli olan bilgileri açıklar. Bu nedenle, entegre raporlama, raporlama yığınlarının parçalanmasını kolaylaştırarak, entegre düşünceyi desteklemektedir (Yonkova, 2013).

Bunlara ek olarak; bütünleşik raporlama, dahili ve harici küçük ve orta ölçekli işletmeler için faydalı olacaktır. Raporlamanın entegre edilmesi, iç ve dış hissedarların işletmenin faaliyetlerinin ekolojik, finansal, çevresel, ekonomik ve sosyal çevre üzerindeki geniş etkisini görmelerine ve doğal kaynakların etkin ve etkili kullanımı ve savunulması, çalışanların memnuniyetinin artırılması, düzenlenmiş, iyileştirilmiş ve sürdürülebilir ürün ve hizmetler için yeni taktiklerin belirlenmesi, geliştirilmesi ve desteklenmesi ile işletme sahiplerine, yöneticilere ve bilgi kullanıcılarına hem kısa hem de uzun vadede yardımcı olacaktır. Entegre raporlama, hissedarlara stratejileri destekleyen faaliyetlerin bütçelenmesine, tasarlanmasına, uygulanmasına ve sonuçların kontrol edilip, raporlanmasına destek olacak ve ayrı olarak, sürdürülebilirlik projeleri için devlet/ hükümet kurumları da dahil olarak maddi teşvikler sunan organizasyonlara rapor vermek için gereken bilgileri sağlayabilecektir (James, 2013). Bu açıklamalar da entegre raporlamanın büyük işletmeler kadar KOBİ'ler için de önemli olduğunu kanıtlar niteliktedir.

2.8. Entegre Raporlamanın İşletmeler ve Yatırımcılar Açısından Değerlendirilmesi

Çağımızda yaşanan kaynak sıkıntısı, nüfus artışı, ekonominin gelişimi ve iklim değişikliği gibi faktörler her piyasayı etkisi altına almaktadır (Lynch N.C., Lynch M.F., ve Casten, 2014). Bu yüzden işletmeler hem kendi sürdürülebilirliklerini sağlamak hem de gelecek nesiller için kaynakları dikkatli kullanma ve mevcudu koruma çabası göstermektedir. Bu çabalar, işletmelerin çevreye bırakacağı zararı en aza indirmek, kaynakları koruyarak ve verimli şekilde kullanmak aynı zamanda paydaşlarına sorumlu bir etkileşimde bulunarak gerçekleşebilir. Birçok işletme geri dönüşüme teşvik etmekte, ambalaj kullanımında azalmaya gitmekte ve yenilenebilir enerji kaynaklarını kullanmaktadır. Sürdürülebilirlik odaklı topluluk projeleri, tedarikçi ve müşterileri sorumlu davranmaya yöneltmek ve yeşil teknolojiye yatırım yapmak bunlardan sadece birkaçıdır (James, 2013). Aynı zamanda, işletmelerin sürdürülebilirlik çalışmaları reklamlar,

ürünlerinde kullandıkları ambalajlar ve halkla ilişkiler için kullandıkları duyurular, web sayfalarında ilan edilerek bilgi kullanıcılarını aydınlatmaktadır (Garriga, 2014).

Yeni raporlama şekillerinin ortaya çıkmasına, işletmelerin esnek, uygulanabilir ve yeni talepleri karşılamaya hevesli olmaları neden olmuştur. Ortaya çıkan bu yeni nesil raporlar sadece büyük işletmeleri değil, aslında küçük ve orta ölçekli işletmeleri daha çok etkileyecektir. Hem finansal hem sosyal hem de çevresel performans hakkında bilgi veren yeni entegre raporlama eğilimi küçük ve orta ölçekli işletmeler için uzun vadeli avantajlar sağlayacaktır. İşletmelerde yaşanan değişimler, geleneksel kâr maksimizasyonunun tanımının değişmesi, daha fazla işletmenin açılması, esnek ve uygulanabilir çözümler ve paydaşların artan talepleri entegre raporlamanın önemini arttırmıştır (Garriga, 2014; Hiller, 2013; James, 2013). Bu gibi etkiler ile işletmeler entegre raporlamayı görmezden gelememektedir. Aşağıda entegre raporlamanın işletmeler ve yatırımcılar açısından önemi ve faydaları, ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

2.8.1. Entegre raporlamanın işletmeler açısından değerlendirilmesi

Mevcut olarak kullanılan faaliyet raporlaması, işletmelerin çalışma şeklini, işletme değerinin nasıl oluşturulduğu ve işletmenin hangi alanda faaliyet gösterdiğini ele almaktadır. Finansal ve finansal olmayan bilgiler üzerine aynı zamanda ve sürdürülebilirlik odaklı rapor yayımlayan işletmeler entegre raporlamanın ihraççıları sayılmaktadır. Geleneksel yaklaşımdan daha geniş açıklamalar barındıran entegre rapor, işletmenin farklı kaynaklarına, ilişkilerine, iş modellerine ve değer zincirlerine bunların hem birbirleriyle hem de çapraz etkilerine yoğunlaşmakla kalmayıp geçmiş ve gelecek ilişkileri gibi uzun vadeli etkileri de hesaba katan bir sistem bütünüdür (Bushman ve Smith, 2001).

İşletmeler entegre raporlamayı sadece ekonomik boyut, sosyal ve çevresel hususlar hakkında bilgileri raporlayan bir araç olarak değil, işletmelerinin nasıl değer yaratacağını göstermeye yardımcı bir araç olarak değerlendirmelidir (IIRC, 2013b; Jensen ve Berg, 2012). Entegre raporlamanın kurmaya çalıştığı strateji, işletmelerin zaman içinde değer oluşturmaya ve bu değeri sürdürmeye çalıştıklarında başarılı olabileceklerine dairdir. Bu sayede paydaşlar işletmenin kısa, orta ve uzun vadede değeri nasıl oluşturabildiklerini gözlemleyebilecek ve mevcut olan finansal tabloların aslında çok ötesine giden bilgiler ile kısa vadeli sonuçların nasıl uzun vadeli değer değişiklikleri yaratabileceğine odaklanabileceklerdir (Fried ve diğer., 2014).

Finansal ve finansal olmayan bilgilerini raporlayan ve bunları şeffaf bir şekilde açıklayan işletmeler bilgi asimetrisini ortadan kaldıracak, işletme maliyetlerini düşürebilecek ve daha fazla büyüme fırsatına sahip olacaklardır (Bushman ve Smith, 2001). Bilgi asimetrisi problemini azaltmak ancak elde edilen bilginin doğru ve gönüllü bir şekilde ortaya sürülmesiyle gerçekleşir bu durum da işletmelere daha çok büyüme fırsatı tanımaktadır (Prado-Lorenzo, Gallego-Alvarez, ve Garcia-Sanchez, 2009). Ancak bu durum da peşinde tehlike getirmektedir, açıklanacak geleceğe yönelik her proje işletmelerin rakiplerine karşı rekabet avantajını ve pazarlık gücünü kaybetmesine neden olabileceği gibi fazladan maliyet de oluşturabilmektedir (Aceituno, Ariza, ve Sánchez, 2014).

Entegre raporlamanın işletmeler açısından değerlendirilmesinde küresel boyutta destekleniyor ve kabul görüyor olmasına rağmen işletmeler üzerinde olumsuz etkileri de mevcuttur. Dünyadaki işletmeler ile ülkemizdeki işletmeler kıyaslandığında bu raporlamaya geçiş ülkemizde zayıf kalmıştır. Bu açıdan ülkemiz için entegre raporlamaya geçişin fayda ve riskleri detaylı olarak ele alınacaktır.

2.8.1.1. Entegre raporlamanın işletmelere sağladığı faydalar

Ürün ve hizmet satıcıları olan işletmeler aynı zamanda hem iç hem de dış paydaşlar üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Bu durum da paydaşların öğrenmek istedikleri bilgilerin kapsamını arttırmıştır. Bu taleplerin yalnızca yenilikçi bir yönetim biçimiyle yönetilen işletmeler tarafından karşılanabileceği öne sürülmektedir (Hiller, 2013). Hızla oluşmaya başlayan yenilikçi yönetim biçimi, hesap verebilirlik ve sorumluluğu, işletmelerin artan esneklik talepleri ve yönetsel araçlarla iş dünyası karmaşaya sürüklenmektedir. “İşletmeler nasıl paydaşlarını tatmin edebilir?”, “Bunu başarmak mümkün müdür?”, “Finansal olmayan bilgiler bilgi kullanıcılarına nasıl sunulabilir?” gibi sorulara ek olarak, entegre raporlamanın işletmelerin sürdürülebilir olmayan uygulamalarında oluşan riskleri en aza indirip indiremeyeceği ve kurumsal itibarın yatırımcılar gözünde nasıl arttırılabileceği tartışılmaktadır (Starbuck, 2014; Thomson, 2015). Bu kadar karmaşık yöntem ve tedirginliklerin bulunduğu piyasada entegre raporlama çerçevesi işletmelerin taleplerini karşılamaya çalışmaktadır.

Entegre bir raporun zamanla, çalışanlar, tedarikçiler, iş ortakları, kanun koyucular, politikacılar, müşteriler, düzenleyiciler ve yerel topluluklar üzerinde değer yaratma kabiliyeti ile ilgilenen bütün paydaşlara fayda sağlayacağı savunulmaktadır (Balashova ve diğer., 2015; IIRC, 2013b). Hatta entegre raporlamanın, finansal raporlamaya göre finansal

olmayan performansı dönüştürme potansiyeline de sahip olduğu iddia edilmektedir (Busco ve diğer., 2013). Adams ve Simnett (2011) kâr amacı gütmeyen kuruluşların performanslarının üzerinde piyasa baskısının söz konusu olmayışından dolayı, entegre raporlamanın onlar için ayrıntılı ve etkili raporlamaya başlamalarında eşsiz bir fırsat olduğunu iddia etmektedirler (Adams ve Simnett, 2011). 2012 yılında, Parrot ve Tierney hem düzenleyici kuruluşların hem de çevresel grupların desteği ile entegre raporlama çerçevesinin kullanılmasının işletme performansında olumlu yönde etkilerin meydana geleceğini öne sürmüşlerdir (Parrot ve Tierney, 2012).

Entegre raporlama, finansal olmayan; çevresel, sosyal ve yönetsel verileri finansal veriler ile bütünleştirerek, işletmelerin kısa vadeli sonuçlarla yetinmesini sağlamak yerine, alınacak kararların çeşitli sermayeler üzerindeki uzun vadeli etkisini gösterir (Roth, 2014). Bir işletme için entegre raporlamanın sağlayacağı temel fayda, uzun vadeli sürdürülebilirlik değerlendirmesi için onları entegre düşünmeye sevk etmektir. Sürdürülebilirliği iş modellerine dahil etmek, paydaşların da desteğini kazanmak demek olacaktır (Lodhia, 2015). Diğer bir yandan, işletmenin büyüklüğü ve kârlılığının da, o işletmenin entegre rapor üretebilmesi üzerinde olumlu etkileri vardır (Aceituno ve diğer., 2014). Keskin ve katı hatlara sahip olmayan raporlama çerçevesi, kendi içinde basitleştirilebilir, daha şeffaf ve daha anlaşılabilir bir hale getirilebilir.

Entegre raporlama çerçevesi stratejik kararlar verme mekanizmasının ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. Bahsi geçen bu mekanizma, kurumsal yönetimin gelişmesi, bu doğrultuda iş modellerinin oluşturulması, alınan kararların finansal raporlanmaya entegrasyonu gibi bütün işleyişi kapsamaktadır. Entegre raporlama işletmelerin, finansal ve finansal olmayan performanslarını bir bütün halinde tek bir raporda birleştirerek, işletme değerini nasıl en üst düzeye çıkardığını sadece finansla ilgilenenlere değil aynı zamanda çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, yerel topluluklar ve hükümetler gibi bütün paydaşlara göstermektedir (Jhunjhunwala, 2014).

Entegre raporlamanın dünyada kabul görmesinden sonra, IIRC'nin Avrupa'daki lider stratejik danışmanı olan "Black Sun Plc." tarafından bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırma entegre rapor yayınlayan işletmelerin elde ettiği faydaları incelemiştir. Sonuç olarak, entegre raporlamanın işletme ve menfaat sahipleri için beş nedenden ötürü hayati önem taşıdığı sonucuna varılmıştır. Katılımcıların %92'si işletmenin değer yaratma anlayışını geliştirdiğini, %84'ü bilgilerin daha rahat yönetilebilir olduğunu yani veri kalitesini arttırdığını, %79'u karar verme mekanizmasını iyileştirerek geliştirdiğini, %78'i amaç ve

hedeflere ilişkin raporlama ekibi ile yönetim kurulunun daha iyi işbirliği sağlandığını bunun da kurumsal yeteneği arttırdığını ve %68'i de risk ve fırsatların daha iyi anlaşılmasını sağladığını dile getirmiştir (BlackSun, 2014).

Aujirapongpan ve Chanatup (2015), etkili bir entegre raporlamayı; üst düzeyin ve yöneticilerin yönetime katılımıyla, rapor ekibinin düzenlenmesiyle, stratejik süreçlerin iyi yönetilmesiyle, raporlamanın mevcut veya yeni bir yönetim sisteminin bir parçası olarak oluşturulmasıyla ve bunların bir bütün olarak kullanılarak raporun sonuçlarının daha verimli bir şekilde iletilmesi olarak tanımlamışlardır. Tabii ki bunlara ek olarak ülkeler ya da bölgeler, politikalar ve düzenlemelerde önemli paya sahiptir (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015). Bu uygulamanın çeşitli iç ve dış faydaları mevcuttur. Bütünleşik raporlamaya yönetim tarafından bakıldığında, kaynak tahsisi kararlarını kolaylaştırır, fırsatları tanımlarken geliştirir, risk yönetimini iyileştirir ve işletme içindeki işbirliğini arttırmaya yardımcı olur (IIRC, 2011). IR, sadece işletmelere karar alma aşamasında değil, aynı zamanda tüm menfaat sahiplerine bilginin önemini göstermekle beraber finansal ve diğer kaynakların tahsisinde kamuya yarar sağlamaktadır. Sunduğu şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesiyle tüm paydaşların daha fazla etkin olmasına izin vermektedir (Owen, 2013).

Yukarıda açıklanan bilgiler doğrultusunda IR'yi uygulayan kuruluşlar için beklenen faydalar Tablo 2.6'da özetlenmiştir.

Tablo 2.6. Entegre Raporlamanın Beklenen Faydaları (IIRC, 2011; IRC SAa, 2017)

İşletme İçi Faydalar	İşletme Dışı Faydalar
İş hakkında eleştirel düşünme ile ortaya olumlu ve olumsuz değerlerin çıkartılmasını sağlar.	Stratejinin açıklanması, performans ve görünüm için bağlantı sağlar.
İyi bir yönetim aracıdır.	İş modelinin açıkça gösterilmesi, değer oluşturma sürecinin anlaşılmasını artırır.
Gelişmiş veri kalitesi de dahil olmak üzere işletme ve geleceği için temel olan çevresel, sosyal ve yönetim konularına odaklanır.	Özlü ve birbirine bağlı bilgileri barındıran raporların yorumlanması ve analiz edilmesine kolaylık sağlar.
Geliştirilmiş risk yönetimine olanak tanır.	Geleceğe yönelik daha fazla bilgi sağlar.
Gelişmiş bilgi yönetimi süreçleri ve karar alma için bilgi sağlar.	Bilgi asimetrisini azaltır.
Tüm maddi sermayelerin değerlendirilmesinden sonra belirlenen ana performans göstergelerinin, risklerin ve stratejik hedeflerin entegrasyonunu sağlar.	Dengeli raporlama ve şeffaflıkta iyileştirme, Tüm maddi sermayeler hakkında bilgi sağlama; Olumlu ve olumsuz performans, çıktılar hem tarihi performansa hem de gelecekteki bakış açısına değinir.
İç ve dış raporlamanın daha fazla uyumlaştırılmasına imkan sunar.	İşletme paydaşlar arasında güven ve meşruiyet için zemin hazırlayabilecek iletişim kalitesini artırır.
Dahili siloları yıkar ve işletmelerde bilgi paylaşımını teşvik eder.	Paydaşlarla daha yüksek düzeyde güven sunar.
Ortak bir dilin geliştirilmesi ve işletmenin farklı işlevleri arasında daha fazla iş birliği yapılmasını sağlar.	Raporlama bilgilerinin, yatırımcı ihtiyaçlarıyla daha iyi uyumlaştırılmasını sağlar.

Entegre rapor işletmeler için bir iletişim aracı olarak da değerlendirilebilir çünkü bir işletmenin stratejisi, yönetimi, potansiyel müşterileri, performansı ve kısa, orta ve uzun vadede değer yaratma süreci hakkında dış çevreye bilgi vermektedir. Rapor, çalışanının, tedarikçilerinin, iş ortaklarının, düzenleyicilerin, yerel toplulukların ve işletmenin değer yaratma kabiliyetiyle ilgilenen tüm paydaşların anlayabileceği ve yararlanabileceği şekilde dizayn edilmelidir. Bütünleşik raporlamanın amacı finansal, üretilmiş, fikri, insan, sosyal ve ilişkisel ve doğal sermayenin ya da sermayelerin sorumluluk ve hesap verebilirlik düzeyini arttırmak ve birbirlerine olan bağımlılıklarının anlaşılmasını sağlamaktır. Bu duruma ulaşılabilen için kurumsal yönetimin amacı, paydaşlar ile sürdürülebilir bir değer yaratmaya odaklanarak, entegre düşünce, karar alma ve bu eylemlerin desteklenmesi ile oluşturulabilir (Busco ve diğer., 2013). İşletmeler tarafından entegre raporlama uygulamasına geçilmesi, yatırımcılar ve diğer önemli bilgi kullanıcıları tarafından kullanılması, atılacak adımlar ve alınacak kararlar ile işletmelerin dünya piyasalarındaki yerini değiştirme potansiyeli sağlamaktadır. Özetle IR, işletmelerin çevresel ve sosyal taraflarını paydaşlar ile paylaşmada kendilerini daha açık ve net bir biçimde ifade etmelerinde ve başka işletmeler arasında bir farkındalık yaratmalarına neden olacaktır.

2.8.1.2. Entegre raporlamanın işletmelere getirdiği riskler

Dünya çapında kendini kanıtlayan, uygulama alanı bulan ve IIRC tarafından geliştirilen entegre raporlama, her ne kadar işletmelerin yaşadığı rapor karmaşasına bir çözüm olarak görülse de, uygulanan finansal raporlama sürecinde entegre raporlamanın kabul edilip benimsenmesi ve geliştirilmesi hem maliyetli hem de uygulandığında yanında getirdiği faydalara ulaşmak için oluşturulması gereken iletişimsel süreçleri ile işletmeler açısından zorlu bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır (Monterio, 2014). Temelde en büyük sorun, yönetimin, paydaşların taleplerini en doğru biçimde nasıl karşılayıp yönetebileceklerini tam olarak kavrayamamalarından doğmaktadır. Ayrıca, entegre raporlamanın ilk çıkış anındaki değerlendirmeye baktığımızda bu raporlama şeklinin finansal performansı ne yönde etkileyeceği bilinmeden, entegre raporlama uygulamasına yatırım yapılıp yapılmayacağı sorusunu düşünmeleridir (Roth, 2014).

Geleneksel olmayan raporlamanın etkisi günümüzde hâlâ gelişimini sürdürmektedir (Ioana ve Adriana, 2013). İşletmeler, entegre raporlamayı bir zorunluluk gibi görüp belirlenen çerçeveye uygun bir rapor yayımlamayı kabul etmek yerine, önce bu raporlamanın onlar için niçin yararlı olacağını değerlendirmeli ve ona göre bir altyapı

oluşturmalıdır. İşletmelerin entegre raporlamanın tüm avantajlarından yararlanabilmeleri ancak işletmenin mevcut muhasebecilerini ve finansal fonksiyonlarını çok etkin kullanabilmelerinden geçmektedir (Hughen, Lulseged ve Upton, 2014).

Finansal bilgilerin yeni finansal raporlama standartları çerçevesinde nasıl yer bulduğunun konu edildiği bir çalışmada, az sayıda paydaşın entegre raporları bilgi kaynağı olarak ve ana finansal yatırım için kullandığını ve raporların işletmeler için ek bir bilgi olarak görüldüğü sonucunu çıkarmış, hatta şirketlerin dönemsel ve yıllık finansal raporlarının işletmelerin finansal bilgileri hakkında tek bilgi veren raporlar olarak görüldüğünün altını çizmiştir (Rensburg ve Botha, 2014).

Entegre raporlama uygulamasının zor ve masraflı olabileceğini söyleyen Roth (2014), işletmelerin her stratejik hedefi için önemli olan bilgileri net bir biçimde tanımlamaları gerektiğini vurgulamıştır. Bu uygulamaya geçilmesi ayrıca çalışanlara konu hakkında eğitim ve öğretim verilmesi demektir. Raporlama sisteminin entegre bir düşünce yapısına dayanması dolayısıyla, veriler hemen hemen bütün departmanlardan toparlanacaktır. Bu yüzden, muhasebe, insan kaynakları, risk yönetimi hatta operasyon biriminde çalışanlar da dahil olmak üzere her bir birim süreci tam olarak kavramalıdır. Yeni kurulmuş bir işletme için, bu sistemin ihtiyacına yanıt verebilecek verileri toplayan, birleştiren ve özetleyen bilgi sistemine ihtiyaçları olacaktır. Yeni kurulmuş bir işletme olduğundan sürdürülebilirlik raporları hakkında bir çalışması da yok ise, ya da entegre raporlamayı oluşturmak için gerekli olan bilgi sistemi yaratamıyorsa, başlangıç için bu raporlama sistemi maliyetli olacaktır (Roth, 2014).

Lodhia (2015), mevcut sistem ve süreçlerin ve personelin entegre raporlamayı başarıyla kavrayabilmelerinin zor olduğunu ileri sürmektedir. Buna ek olarak, ekonomik konuların hem çevresel hem etik hem de sosyal konular ile nasıl birleştirilip bütünleştirilebileceği ve her zaman çelişkilerin bulunduğu bu alanların nasıl anlatılacağı konusunda açık bir eksiklik olduğunu ileri sürmektedir. Aynı zamanda IIRC'nin oluşturduğu raporlama çerçevesinin içeriğinde bulunan ileriye dönük bilgilerin entegre raporlama içerisinde bulunması lüzumu ticari duyarlılık risklerini ortaya çıkarabileceği gibi, spekülasyonlara da neden olacaktır (Lodhia, 2015). Yeni bir yönetim ve raporlama sisteminin kurulmasındaki sürenin uzunluğu göz önüne alındığında, entegre raporlama istenilen etkiyi hemen yaratamayacaktır. Bütün işletme için olan, kapsamlı öğrenme süreci peşinde temel iş modelinin yenilenmesi gerekliliğini getirecektir. Entegre raporlamanın

oluşturulacak olan yeni iş modeline eksik veya yanlış bir şekilde uygulanması diğer raporlar ile kıyaslandığında büyük riskler doğuracaktır (Maniora, 2015).

Flower (2015), birkaç nedenden ötürü entegre raporlamayı başarılı bulmamaktadır. İlk olarak, entegre raporlamanın işletmelerin faaliyetleriyle ilgili topluma ve çevreye olan etkileri hakkında bilgi toplamaya zorlayıcı olduğunu böylece işletmeye yük olacağı gibi maliyetlerinin de artmasına sebep olacağını ileri sürmektedir. İkinci olarak da, raporlamanın işletmenin gelecekteki kârlılığına bir etkisi olamayacağı gibi hiçbir açıdan değer kazandırmayacağını iddia etmektedir. Ayrıca kendisinin IRF'ye ilişkin yaptığı çalışmada; IRF'nin işletmelerin faaliyetlerinin toplum, paydaşlar ve çevre üzerindeki etkilerini tam olarak raporlayamadıklarını ve oluşturulacak çerçevenin işletme yönetimine çok fazla inisiyatif tanımadığıdır (Flower, 2015). Dolayısıyla, işletmeler raporlarını hazırlarken tam olduğunu düşünüp sadakatle uygulasalar bile, raporların üzerinde yöneticinin bir etkisi bulunacağından tarafsız bir rapor yaratılamayabilir.

Her ne kadar entegre raporlamanın içeriği finansal ve finansal olmayan bilgilerin birbirleriyle bütünleştirilmesi, işletmelerin uzun vadeli beklentilerini daha net anlayan, anlatan ve hazırlayan işletmeler için değer yaratsa da işletmelerin IR'yi benimsememesi için de birçok neden vardır. Aujirapongpan ve Chanatup (2015)'a göre, bazı yatırımcılar bu entegrasyonu hâlâ değerli görmemekte, çok karmaşık bulmakta ve işletmelerin hedeflerine ulaşmak için bir araç olabileceğine inanmamaktadırlar. Ek olarak, entegre raporlamanın nereye doğru gideceği, işletmenin raporu benimsemesinden, raporlamanın kalitesinden ve bilgi kullanıcılarının içerik entegrasyonundan tatmin olup olmayacağı gibi birçok faktör etkili olacaktır (Aujirapongpan ve Chanatup, 2015).

Bütün bu araştırmalar değerlendirildiğinde, entegre raporlama, işletmeleri yeni yollar ışığında; entegre düşünmeye, buna uygun kararlar almaya, bilgiler toplamaya, ölçmeye, yönetmeye, işletme düşüncelerinde ve davranışlarında köklü değişiklikler yapmaya yönelmektedir. Bu bağlamda işletmeler ya sahip oldukları bütün politikalarda köklü bir değişikliğe gidecekler ya da yaşanan tüm gelişmeleri, karşılaşılabilecekleri riskleri ve yaratabilecekleri değeri göz ardı edip oldukları gibi kalacaklardır.

2.8.2. Entegre raporlamanın yatırımcılar açısından değerlendirilmesi

Geleneksel olan dönemlik ya da yıllık finansal tablolar işletmelerin sadece ekonomik performanslarını paydaşlarına sunduğu temel kaynağı olmuştur. Bununla birlikte, kullanılan yıllık raporların genel olarak geçmiş finansal bilgiler üzerine olduğu ve kısa süreli stratejik

bilgiler sunduğu için yatırımcıların karar alma süreçlerini yeteri kadar etkileyemedikleri görülmektedir. Zamanın getirdikleriyle beraber menfaat sahipleri ve bilgi kullanıcıları artık sadece finansal bilgiler ile tatmin olmayıp daha doğru yatırım kararları verebilmek için bütüncül bilgiler talep etmektedirler (Reverte, 2015).

Entegre raporlama yatırımcılar için, işletmeleri daha iyi kavramalarına ve daha başarılı yatırım kararları almalarına yardım eden ve şeffaf bilgi paylaşımı sağlayan temel bir yönetim anlayışı olarak kabul görmüştür (IIRC, 2017). Birbirinden farklı sürdürülebilirlik konularının ele alınarak önemlerinin derecelendirilmesi, bunların anlaşılması paydaşların katılımları ile yatırımcıların soru ve taleplerine cevap verilebilecek olmasının garanti altına alınmasıyla etkin bir entegre raporlama oluşturulması mümkündür (Knauer ve Serafeim, 2014). Bütün bunlar göz önüne alındığında, entegre raporlama yatırımcıların istekleri doğrultusunda şekil alarak onların talep ettiği sistematik biçimde finansal ve finansal olmayan bilgilerin entegrasyonunu sağlayarak, yatırımcılar için açıklayıcı ve anlaşılır olmayı temel amaç edinen ve gerekli finansal bilgileri sunan muazzam bir araç olarak görülmektedir. Bu açıdan entegre raporlamanın yatırımcılara sağladığı faydalar ve riskler aşağıda ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

2.8.2.1. Entegre raporlamanın yatırımcılara sağladığı faydalar

Yatırımcılar için yalnızca finansal sonuçların bulunduğu raporlar işletme hakkında genel bir bakış açısı kazandırmayacağı için raporlar mutlaka işletmelerin genel faaliyetleri hakkında bilgiler sunmalıdır. Raporlar içerisinde işletmenin çevre, sürdürülebilir kalkınma ve sosyal sorumluluk gibi faaliyetlerinin etkileri hakkında bilgiler barındırmalıdır. Yatırımcıların sadece finansal bilgiler ile yetinmiyor olmasıyla yani en az finansal bilgiler kadar sosyal, çevresel ve yönetim bilgilerine önem vermeye başlamasıyla, piyasanın ilgisi de finansal olmayan verilere kaymaya başlamış ve birçok işletmenin finansal olmayan bilgilerini açıklamaya başlamasıyla giderek büyümüştür (Eccles ve Serafeim, 2011).

Değerli bilgi, yatırımcı ve paydaşlar için başka piyasa katılımcılarına karşı rekabet avantajı sağlamaktadır. Bu sebeple, işletmeler açıklanacak bilgi düzeyini arttırmaya başlamışlar bunu da entegre raporlama uygulamasına geçerek başarabilmişlerdir (Oprisor, 2015). Zamanla çoğalan bilgi paylaşımları, yatırım havuzunu da genişletmiştir. Dolayısıyla, yönetsel, çevresel ve sosyal bilgilere daha fazla dikkat eden ve performanslarını arttırmak için kurumsallaşmaya önem verip destekleyen ileri görüşlü yatırımcılar ortaya çıkmıştır (Serafeim, 2014).

Bu gelişimler sermaye kavramında da büyük değişiklikleri beraberinde getirmektedir. İşletmeler ve yatırımcılar sermayeyi dikkate alırken artık sadece finansal varlıkları kastetmemektedirler. Tam bir sermaye değerlendirmesi için, işletmenin değer yaratmak için kullandığı her şey göz önüne alınmalıdır (Reverte, 2015). Entegre raporlama işletme performanslarının bağlı olduğu ve olacağı geçmiş, mevcut ve gelecekteki tüm sermayelerini, işletmenin bu sermayeleri nasıl değerlendirdiğini ve sermayelerin işletmeye etkisini göstermeye çalışmaktadır. Aslında IR, yatırımcıların gereksinimlerine cevap vermekle birlikte bir yandan da işletmeleri raporlamanın iş modeline ve işletmenin sermaye sağlayıcıları için nasıl değer oluşturduğuna daha net odaklanarak raporlarını geliştirmeye teşvik etmektedir (IIRC, 2017).

Eğer işletmeler, uzun vadede güvenilirlik vaat etmek istiyorlarsa entegre raporlama tercih etmeleri gerekmektedir (Balashova, ve diğer., 2015). Diğer raporların aksine entegre raporlama, işletmelerin uzun vadede değer yaratma kabiliyetini açıklamak ve performans artırıcı nedenleri çok daha geniş bir çerçeve ile finansal, finansal olmayan ve niteliksel bilgiler sunmaktadır. Örneğin, 2017 yılında Malezya’da IIRC tarafından yayınlanan çerçeveyi baz alıp entegre rapor hazırlayan 300’den fazla işletme üzerinde yapılan araştırmada, işletmelerin entegre rapor yayımlamalarının yatırımcılar üzerinde etkisi olduğu ve yapılan işlerin cazip hale geldiği sonucuna ulaşılmıştır (IIRC, 2017). Entegre raporlama aynı zamanda işletmenin hissedarları için de büyük önem taşımaktadır. Hissedarları desteklerken, işletmelerin rekabet avantajı yaratma fırsatı halini alan güçlü, uzun süreli ilişkilerle maddi olmayan varlıkların da artmasına imkan sağlayarak, hissedarların servet oluşturmalarına yardımcı olmaktadır (IIRC, 2017). Entegre raporlama uygulanması, işletmelerin faaliyetleri üzerinde meydana getirdiği değer ve iş modeli üzerinde yarattığı geniş perspektife ek olarak yönetimin genel kalitesini belli eden maddi olmayan varlıklara başarıyla odaklanma ve çevre ile toplum üzerinde sağlanacak olumlu etkinin temsilcisi olarak görülmektedir.

Entegre raporlamanın kullanılması, bir işletmenin faaliyeti üzerinde, meydana getirdiği değer ve iş modeli hakkında daha geniş bir bakış açısı sağlamaktan daha derin sonuçlar doğurmaktadır. Entegre raporlama, aynı zamanda yönetimin genel kalitesinin (maddi olmayan varlıklara odaklanmanın ve çevre ve toplum üzerindeki dışsallıkların vurgulanması) temsilcisi olarak algılanmaktadır.

Sonuç olarak, entegre raporlama işletmeler üzerinde yarattığı kalite ile işletmeleri birbirinden ayırabilen güvenilir bir yoldur (Churet ve Eccles, 2014). Bu bağlamda, entegre

raporlama içinde yatırımcıların gereksinim duydukları bilgiler ve yatırımcılara sağlayacağı avantajlardan Tablo 2.7’de bahsedilmiştir (Aceituno ve diğer., 2014; Cozmaighian, 2015; IIRC, 2017).

Tablo 2.7. Yatırımcıların Gereksinim Duydukları Bilgiler ve Yatırımcılara Sağlayacağı Avantajlar

BİLGİLER	AVANTAJLAR
İşletmenin maddi olmayan çevresel ve sosyal yatırımları ile gelecekte karşılaşılabileceği risk ve gösterecekleri performans arasındaki entegrasyonu açıkça ortaya koyar, İş modelinin nasıl çalıştığını açıklarken, ölçülebilir faktörlere odaklanır (maliyet ve risk), Sürdürülebilir rekabet avantajlarını gösterir, Aynı sektörde faaliyet gösteren işletmeler arasında karşılaştırma yapılabilmesini sağlar.	Yatırımcıların ihtiyaç ve taleplerine daha doğru ve daha uyumlu olan bilgiler sunar, İşletme için kilit konumda bulunan kullanıcılar için daha yüksek güven seviyeleri oluşturur, Kaynak tahsisine ilgili olan risk yönetimi ve maliyet iyileştirme ya da düşürme gibi konular üzerinde daha etkin ve etkili kararlar verilmesini sağlar, Mevcut ve gelecekte işletmede çalışanlar da dahil olmak üzere yatırımcılar ve diğer menfaat sahipleri ile olan bağlılığı artırır, Daha iyi erişilebilirlik ve düşük sermaye maliyeti sağlar, Hem yatırımcılara hem de hissedarlara yönetsel kararları denetleyebilme imkanı sunar, Sağlanan şeffaf ve eksiksiz bilgi ile sermaye maliyetini azaltarak, işletmelere daha fazla fon sağlamaktadır, Yatırım gücünü ve hisse senetlerinin likiditesini artırır, Sürdürülebilir işletme imajını güçlendirir bu durum da işletmeye rekabet avantajı sağlar, Yatırımcılar ile olan ilişkiler daha güçlü ve daha bağlı bir hal alır, Karşılaşılabilecek fırsatların ve risklerin daha iyi tanımlanabilmesi ve yönetilebilmesi kabiliyetini sunar.

Entegre raporlamanın amaçlarını da açıklayan bu bilgiler ve avantajlar yatırımcıların talepleri ve ihtiyaçları ile tam bir uyum içerisindedir. Bilgilerin ifşası, halka daha fazla açıklama yapılması, hesap verebilirlik ve şeffaflık gibi bütün bu faydalar işletmenin birbirinden farklı birimlerinin işlevsel alanları arasında daha fazla iş birliği yapmasından kaynaklanmaktadır (Aceituno ve diğer., 2014; IIRC, 2017). IR, yatırımcıların gözünde işletme hakkında daha olumlu bir imaj yaratırken aynı zamanda onların talep ve ihtiyaçlarına hitap eden bilginin erişilebilirliğini kolaylaştırır ve karşılaşılabilecek olası risklerin daha kolay ve hızlı olarak yönetilebilmesine olanak sağlamaktadır.

2.8.2.2. Entegre raporlamanın yatırımcılara getirdiği riskler

Dumay (2016) entegre raporlamayı, işletmelerin performanslarını çok yönlü kullanmalarına, yatırım yapılabilmesi için finansal sermayeye katkıda bulunacak stratejileri anlayarak belirleyebilmelerine ve bu bilgilerin açık ve net bir şekilde ifade edilebilmesine çok elverişli bir raporlama sistemi olarak tanımlamıştır (Dumay, 2016). Ayrıca sermaye tanımlarının birkaç parçaya bölünmesi sayesinde işletmelerin değer yaratma kabiliyetinde önemli yere sebep olan ya da olmayan sermaye biçimleri hakkında rapor verilmesini sağlamaktadır. Yalnız daha önce de bahsedildiği gibi, değer kavramı yatırımcıya verilen değer olarak yorumlanmaktadır. Sermaye çeşitlerini dikkate alırken işletmelerin uzun vadede kârlılığına önemli bir katkısı olmayacak faaliyetlerin, doğal sermaye üzerindeki etkisini inceleyip bunun rapor edilmesine gerek yoktur. İşletmeler üretim sürecinde girdi olarak değerlendirdikleri, kendilerine kârlılık sağlayan sermayeleri rapor etmelidirler.

Bu durum “değer” kavramının “yatırımcılara değer” olarak kavranmasına neden olmaktadır. Oysaki IIRC “değer” kavramıyla vurgulamak istediğini “topluma değer” gibi daha geniş perspektifle tanımlamış olsaydı işte o zaman işletmenin kendisi üzerinde yaratılan kârlılığından ziyade, yapmış olduğu faaliyetlerin tüm sermaye üzerindeki etkisinin raporlanması gerekecekti (Flower, 2015). Raporlamanın bu şekilde yapılmıyor olması yatırımcılar için risk oluşturmaktadır çünkü işletmeler IIRC’nin yayımladığı çerçeveyi birebir kopyalamak zorunda olmadıklarından işletmelerin değerlerini olumsuz etkileyen yönlerini rapor etmemelerine neden olmuştur.

2.9. Entegre Raporlamanın Küresel Bağlamda Adaptasyonu

IIRC’nin kurulmasından önce kurumsal uygulamalar yoluyla ortaya çıkan entegre raporlama yönetsel bir yenilik olarak görülmektedir. Bu yeni raporlama olgusuyla, işletmeler

yönetmeliklerin de uygulamalarını hangi yollar ile benimseyip kabul ettikleriyle değerlendirilirler. Ne yazık ki, bu raporlama olgusunu erken benimseyenler, IR yönergelerinin mevcut olmadığı durumlarda, yapacakları IR uygulamalarını kendi gereksinimlerine uyarlayamamışlardır (Elmaghrabi, 2014). IIRC kurulmasıyla birlikte, işletmelerin raporlarını birçok başlığa bölmüş onları genişletmiş ve kullanıcı odaklı bir rapor oluşturulabilmesi için yeni bir raporlama çerçevesi hazırlamıştır. Bir işletmenin yönetmelik tanımını gerektiren bu çerçeve; değer oluşturma önerisini daha olgunlaştırılmış ve geliştirilmiş bir iletişimi olarak ortaya çıkmıştır (Simnett ve Huggins, 2015).

- **Düzenleyiciler ve Standart Belirleyiciler:** Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu ve Amerikan Yeminli Mali Müşavirler Kurumu
- **Denetim firması ağları, sürdürülebilirlikle ilgili geniş görev grupları ile lider uluslararası gruplar:** GRI ve Karbon Standartları Bilgilendirme Kurulu
- **Uluslararası kuruluşlar:** Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi, Sürdürülebilir Kalkınma için Dünya İş Konseyi ve Sorumlu Yatırım İlkeleri
- **Uluslararası muhasebe ve denetim organları:** Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu ve İç Denetçiler Enstitüsü
- **Yatırımcı gruplar**
- **Lider kurumsal gazetecilerin temsilcileri**
- Kurumsal ve kapsamlı raporlamada önde gelen **akademisyenler** raporlamanın gelişim sürecinde IIRC 'ye destek olmuşlardır (IIRC, 2013a).

Küresel boyutta ilk olarak entegre raporlama, Güney Afrika ülkeleri tarafından hayata geçirilmiştir. King Komitesi 1994 yılında Güney Afrika'daki işletmelere karşı duyulan güvensizliği ortadan kaldırabilmek amacıyla bu girişimde bulunmuştur. Mervyn King tarafından King I (1994), King II (2002) ve King III (2009) raporları çıkarılmış, işletmelerin finansal olmayan bilgilerinde raporlamaları zorunlu kılınmıştır. Johannesburg Borsası, 2010 yılında, borsaya kote olmuş bütün şirketlerin eğer entegre rapor yayımlamıyorlar ise bunun nedenini açıklama gerekliliği getirmiştir (ERTA, 2019). Böylelikle işletmeler entegre rapor yayımlamaya teşvik edilmiş ve borsaya bağlı işletmeleri entegre rapor yayımlamak zorunda bırakan ilk ülke Güney Afrika olmuştur. O zamandan

beri Johannesburg Menkul Kıymetler Borsasında bulunan, borsaya kote olmuş tüm işletmeler entegre rapor yayımlamaktadırlar (www.integratedraporting.org, 2019).

2014'ün Mart ayında Avustralya, Avustralya Menkul Kıymetler Borsası, “Kurumsal Yönetim İlkeleri ve Önerileri” nin üçüncü sayısını açıklamıştır. Çok önemli yenilemeler, terimlerin finansal raporlamadan kurumsal raporlamaya evrilmesi ve işletmelerin risk içeren raporlamaları hakkında gelişmiş bir yaklaşımı içermektedir. Üçüncü sayının yeni yaklaşımı içererek açıklanması işletmelerin raporlarını daha şeffaf ve anlaşılır bir şekle sokma çabalarını beraberinde getirmiş bu da entegre raporlamanın benimsenmesinde büyük bir adım olmuştur (www.integratedraporting.org, 2019). Avustralya'daki muhasebeciler ve Asya Pasifik bölgesinin diğer bölümleri için profesyonel bir üyelik organizasyonu olan CPA Avustralya, bu bölgede ilk entegre rapor yayımlayan kuruluş olmuştur (BlackSun, 2015). Yeni Zelanda'da ise IR devlete ait bir hizmet sektörü işletmesi olan New Zealand Post tarafından ilk defa 2013 yılında kullanılmıştır (BlackSun, 2015). Brezilya Menkul Kıymetler Borsası, işletmeleri “raporla, raporlayamıyorsan açıkla” ilkesiyle entegre raporlar üretmeye teşvik etmekte ve 100'den fazla kuruluştan oluşan IR ağı ile 500'den fazla katılımcıya sahiptir.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken, Malezya hükümeti entegre raporlamadan piyasaya sunulan bilgilerin kalitesini artırmanın bir aracı olarak bahsetmiş ve bir kurumsal yönetim kodu ile IR'nin benimsenmesini teşvik etmiştir. Yine Hindistan hükümeti, entegre raporlamanın benimsenmesini teşvik etmek için en büyük 500 Hint şirketi ile Hindistan Menkul Kıymetler ve Borsa Kurulu ile ortak bir çalışma yapmışlardır. Bununla birlikte “Entegre Raporlama” anlamına gelen Singapur Menkul Kıymetler Borsası kılavuzluğu, DBS Bank, City Developments Limited ve Denizcilik ve Liman İdaresi gibi Singapur'un önde gelen işletmeleri, entegre raporlamayı benimseme yolunda ilerlemektedir (www.integratedraporting.org, 2019).

İngiltere'de ise işletmeler stratejik raporlamanın gerekliliklerine yakın bir şekilde ilerlemektedir. Her ne kadar bu durum İngiltere'nin IR yolunda olmaları anlamına gelmekteyse de hükümet kamu kuruluşlarına bir an evvel IR'yi kabul etmeleri için çağrıda bulunmuştur. Avrupa Komisyonu, IR'yi finansal olmayan raporlama direktifinin “bir adım önünde” olarak tanımlamaktadır ve IR ağı, Almanya, Fransa, Hollanda, İtalya, İngiltere, İsviçre ve Türkiye gibi ülkelerde etkinliğini sürdürmektedir. 2014 yılının Eylül ayında Black Sun tarafından birçok farklı sektörden entegre raporlamaya öncülük eden ailelere ait işletmeler; Aegon, Eni, Generali, Gold Fields, HSBC ve Natura; Votorantim gibi, devlete ait

işletmeler; Yeni Zelanda Post, Eskom, Crown Estate ve Rosatom gibi, profesyonel hizmet işletmeleri; Grant Thornton ve Ernst and Young gibi 11 farklı ülkeden 27 kuruluşun katıldığı bir araştırma yayımlamıştır. Farklı sektörlerden, farklı sermaye sağlayıcılarının, farklı ilişkileri olan ve bu nedenlerden dolayı farklı raporlama ihtiyaçları olan geniş bir yelpaze oluşturan işletmelerin entegre raporları incelenmiş ve IIRF'nin birçok kuruluş için esnek ve uygun olduğu sonucuna varılmıştır (BlackSun, 2015). Farklı lkeler ve farklı işletmelerin katılımıyla yapılan bu çalışma göstermiştir ki, entegre raporlama artık küresel boyutta kabul edilmiştir.

2.10. Entegre Raporlamanın Türkiye'ye Adaptasyonu

Sürdürülebilir Kalkınma Derneği (SKD) ve Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği (TKYD)'nin iş birliği ile 2011 yılında Türkiye'de ilk olarak entegre raporlama hakkında farkındalık oluşturmak amacıyla çalışmalar başlamıştır. 2013 yılında imsa imento A.ř (ÇİMSA) ve Türkiye Garanti Bankası A.ř. entegre rapor hazırlamak amacıyla IIRC `ye ye olan ilk işletmeler olmuşlar ve 2015 yılında TÜSİAD tarafından ilk Türkçe entegre rapor rehberi hazırlanmıştır (ERTA, 2019; Gençoğlu ve Aytaç, 2016).

2015 yılında, Argüden Yönetişim Akademisi (AYA) ve ARGE Danışmanlık'ın nderliği ile entegre raporlama G20 liderlerine yapılan öneriler arasına alınmıştır. Entegre raporlamanın hazırlanmasında oluşabilecek hataları gidermek ve entegre rapor hazırlayacak işletmeler için yol gösterici olması adına, "Entegre Raporlama Türkiye Ağı (ERTA)" kurulmuş ve kuruluş hâlâ çalışmalarını devam ettirmektedir (Ercan ve Kestane, 2017). TÜSİAD (2015) tarafından ERTA 'nın kurucu yesi olan Prof. Dr. Güler Aras ve Gaye Uğur Sarıoğlu'nun hazırladığı "Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama" başlıklı entegre raporlamanın el kitapçı sayılan bir rehber yayımlanmıştır. Bu rehber, küresel anlamda entegre raporlama hakkında gelişmeleri, entegre raporlamanın içeriğini ve işletmeler açısından entegre raporun önemini kapsamaktadır (Aras ve Sarıoğlu, 2015).

Sivil Toplum Kuruluşu olan ve kâr amacı gütmeyen AYA, 2016 yılında ilk entegre rapor yayımlayan şirket olmuştur. Halka açık işletmelerden; imento sektörü işletmelerinden Adana imento San. ve Tic. A.ř. (2016), Aslan imento Sanayi ve Ticaret A.ř (2016) ve imento Sanayi Ve Ticaret A.ř (ÇİMSA) (2016) ve finans sektöründen Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB) (2016) ilk entegre raporlarını çıkarmışlardır. 2013 yılında ÇİMSA ile birlikte IIRC'ye ye olan Garanti Bankası A.ř. ise entegre raporunu ilk kez 2017

yılında çıkarmıştır. Türkiye’de günümüze kadar yayımlanan entegre raporlar, şirketler ve hangi yıllarda yayımladıkları Tablo 2.8’de gösterilmiştir.

Tablo 2.8. Entegre Rapor Yayımlayan İşletmeler ve Yayımlandığı Yıllar ¹

Kurum veya Kuruluş Adı		Entegre Rapor				
		2015	2016	2017	2018	2019
Düzenleyici Denetleyici Kurumlar	Borsa İstanbul			✓	✓	✓
Kamu Kurumları	VakıfBank					✓
Bankacılık Sektörü	Ziraat Bankası					✓
Kamu Kurumları Eğitim Sektörü	YTÜ Finans Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi (CFGs)- Yıldız Teknik Üniversitesi			✓	✓	
Özel Sektör- Şirketler Bankacılık Sektörü	Garanti BBVA			✓	✓	✓
	Türkiye İş Bankası				✓	✓
	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)		✓	✓	✓	✓
	Yapı Kredi					✓
Özel Sektör- Şirketler Çimento Sektörü	Adana Çimento		✓		✓	✓
	Aslan Çimento		✓		✓	✓
	Çimsa		✓	✓	✓	✓
	Nuh Çimento			✓	✓	✓
Özel Sektör- Şirketler Demir-Çelik Sektörü	Oyak Maden Metalurji Grubu					✓
Özel Sektör- Şirketler Denetim Sektörü	Mazars Denge					✓
Sivil Toplum Kuruluşları	Argüden Yönetişim Akademisi	✓	✓	✓	✓	✓
	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)				✓	✓
Yerel Yönetimler	Kadıköy Belediyesi				✓	

¹ www.entegraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx adresindeki bilgilerden uyarlanmıştır.

İşletmeler entegre rapor hazırlanırken, finansal ve finansal olmayan bilgiler arasında sıkı bir bağ kurmalı, tutarlı ve tam bir çerçeveyle sahip olmalıdırlar. Ülkemizde az sayıda işletme tarafından kabul edilmiş olması dolayısıyla çok yenilikçi bir yöntem olarak görünen entegre raporlama sistemi hakkında önemli gelişmeler de mevcuttur. Bu konuda işletmelere eğitim verilmesi ve hızlı bir şekilde yasal düzenlemeler oluşturulması gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir.

BÖLÜM III ENTEGRE RAPORLAMA SİSTEMİNİN KULLANILMASI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Entegre raporlama, temelinde entegre düşüncenin olduğu, faaliyetlerini bu temel ve değer yaratma süreciyle sürdüren işletmelerin; kısa, orta ve uzun vadede tüm paydaşlarına ve bilgi kullanıcılarına gerekli bilgileri şeffaf ve net bir biçimde sunma sürecidir. Her ne kadar entegre raporun finansal rapor ile sürdürülebilirlik raporunun birleşimi olduğu ve sürdürülebilirlik raporunun bir sonraki aşaması olduğu iddia edilse de bazı araştırmacılar, entegre raporun esas itibarıyla yıllık raporun daha gelişmiş hali olduğunu iddia etmişlerdir (Busco ve diğer., 2013).

Bu bölümde; araştırmanın konusu ve amacı, önemi, sınırlılıkları ve metodolojisiyle ilgili bilgiler sunulmuştur. Bölümün sonunda da araştırma bulgularıyla ilgili bilgiler derlenmiştir. Araştırmanın bulguları kapsamında; oran yöntemi ile analiz, tanımlayıcı istatistikler, değişkenler arasındaki ilişkiler ile araştırmanın yapısal eşitlik modeliyle testine ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Çalışmada, BİST Endeksi'nde işlem gören ve daha uzun dönemli karşılaştırma yapabilmek için son 3 yıldır üst üste entegre rapor yayımlayan işletmeler seçilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucu bu kriterlere uygun 4 işletme bulunmuş ve bu 4 işletmenin entegre raporlama yayımlamadan önceki 3 yıllık finansal tabloları ile entegre raporlamalarına dahil olmuş finansal tablolarından yararlanılarak analizler yapılmıştır. Seçilen işletmelerin uluslararası karşılaştırılması yapılmak amacıyla aynı sektörlerde yurtdışında işlem gören ve yayımladıkları entegre raporları otoriteler tarafından en iyi seçilen 4 işletme daha seçilmiştir. Bu işletmeler de BİST Endeksi'nden seçilen işletmeler ile aynı uygulamalara tabi tutulmuştur. Bu araştırma, araştırmaya dahil olan işletmelerin entegre rapor yayınlamadan önceki dönemleri ile entegre rapor yayınladıktan sonraki dönemlerinin finansal göstergeleri arasında oluşabilecek farkın değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda işletmelerin finansal performansları belirtilen yöntemler ile karşılaştırmalı olarak ölçümlenmiş ve değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Sürdürülebilirlik raporlaması, kurumsal raporlama, entegre raporlama ve içerikleri üzerine literatürde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın entegre raporlamanın hem Türkiye’deki hem yurtdışındaki işletmelerin finansal performanslarını hem de bulundukları sektörleri nasıl etkilediğini tespit etmekte öncü bir araştırma olabileceği düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilecek bulgu ve sonuçların, ülkemizde henüz yeni tanınmaya başlayan entegre raporlama kavramına, işletmelerin paydaşlarına, bilgi kullanıcılarına ve işletme yöneticilerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları olarak;

- Türkiye’de entegre raporlama sistemini uygulayan az sayıda işletme olması,
 - Çalışmada kullanılan verilerin sadece banka ve çimento sektörüyle sınırlı olması,
 - İşletme verilerine ulaşma zorlukları,
 - Türkiye’de tam bilinmeyen ve zorunlu uygulaması olmayan bir raporlama olması,
- olarak değerlendirilmektedir.

3.4. Araştırmanın Metodolojisi

Araştırmanın metodolojisi kısmında; araştırmanın modeli, araştırmanın hipotezleri, oran analizi için kullanılan oranlar, örnekleme süreci, veri toplama yöntemine yönelik bilgiler sunulmuştur.

3.4.1. Araştırmanın modeli

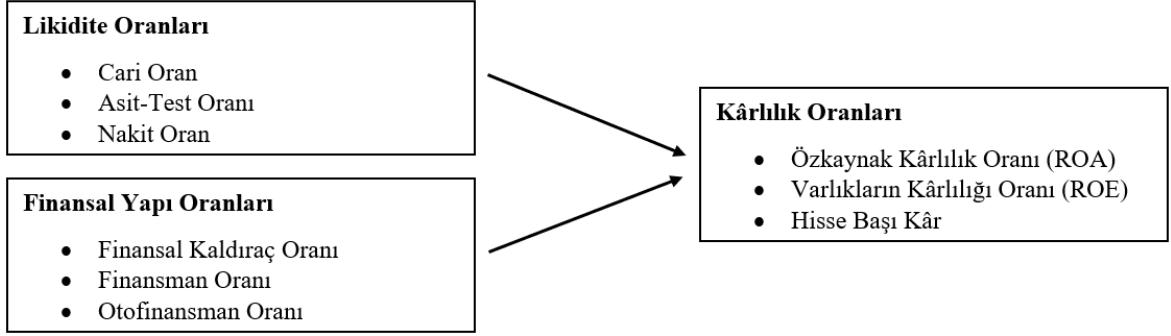
Araştırmada çimento sektöründe faaliyet gösteren iki yerli iki yabancı işletme ve bankacılık sektöründe faaliyet gösteren iki yerli iki yabancı işletme olmak üzere toplam sekiz işletmenin finansal raporları kullanılmıştır.

İşletmelerin entegre raporlama uygulamasına geçmeden önceki 3 yıllık faaliyet raporları ile son 3 yıllık entegre raporlarının finansal tablolarına oran yöntemi ile analiz uygulanmış ve gerçekleşen oranlar arasındaki farklar araştırılmıştır.

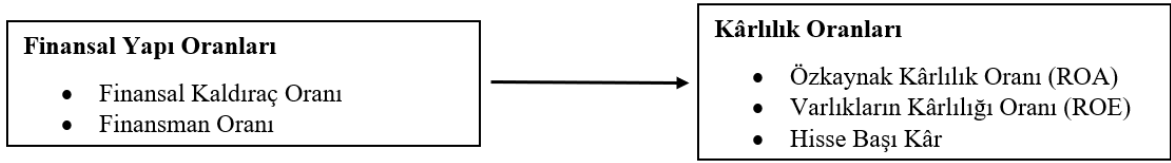
Aynı zamanda yapısal eşitlik modellemesi ile entegre raporlama ve önceki döneme göre;

- Çimento sektöründe, likidite ve finansal yapı oranlarının kârlılık oranları,
- Bankacılık sektöründe de finansal yapı oranlarının kârlılık oranları üzerindeki etkileri araştırılmıştır.

Yapısal eşitlik modellemesi için kullanılacak araştırma modeli çimento sektörü için Şekil 3.1’de, bankacılık sektörü için de Şekil 3.2’de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Çimento Sektörü İçin Araştırmanın Modeli

Şekil 3.2. Bankacılık Sektörü İçin Araştırmanın Modeli

3.4.2. Araştırmanın hipotezleri

Araştırmada test edilecek hipotezler aşağıda gösterilmiştir;

H₁: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem likidite oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H₂: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem cari oranlar arasında anlamlı farklar vardır.

H₃: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem asit-test oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H₄: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem nakit oranlar arasında anlamlı farklar vardır.

H5: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem finansal yapı oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H6: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem finansal kaldıraç oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H7: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem finansman oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H8: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem otofinansman oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H9: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem kârlılık oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H10: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem özkaynak kârlılık oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H11: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem varlıkların kârlılığı oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H12: Çimento sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem hisse başı kâr arasında anlamlı farklar vardır.

H13: Çimento sektöründe işletme menşesine göre likidite oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H14: Çimento sektöründe işletme menşesine göre finansal yapı oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H15: Çimento sektöründe işletme menşesine göre kârlılık oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H16: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki döneme göre finansal yapı oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H17: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem finansal kaldıraç oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H18: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem finansman oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H19: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem kârlılık oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H20: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem özkaynak kârlılık oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H21: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem varlıkların kârlılığı oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H22: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem hisse başı kâr arasında anlamlı farklar vardır.

H23: Bankacılık sektöründe entegre raporlama yapılan dönem ile önceki dönem sermaye yeterlilik oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H24: Bankacılık sektöründe işletme menşesine göre finansal yapı oranları arasında anlamlı farklar vardır.

H25: Bankacılık sektöründe işletme menşesine göre kârlılık oranları arasında anlamlı farklar vardır.

3.4.3. Araştırmada kullanılan oranlar

3.4.3.1. Oran yöntemi ile analiz (Rasyo analizi)

Finansal tablolar analizinde kullanılan en yaygın yöntem oran yöntemi ile analizdir. Oran analizinde, finansal tablolarda dikkate alınan hesap veya hesap grupları arasındaki ilişkiler birbirlerinin katları ya da yüzdesi olarak belirtilmektedir. Oran, iki kalem ya da rakam arasındaki ilişkinin ölçüsünü sağlayan istatistiksel bir ölçektir (Akdoğan ve Tenker, 2010).

Çalışmada, işletme faaliyetlerinin değerlendirilmesinde kullanılış biçimlerine göre gruplandırılan likidite oranları, finansal oranlar ve kârlılık oranları içerisinde en çok bilinen ve aşağıda belirtilenler seçilmiştir.

3.4.3.1.1. Likidite oranları

İşletmenin şimdiki durumunun belirlenmesi için, dönen varlıkların ne derece güvence sağladığının, işletmenin borç ödeyebilme gücünün ve net çalışma sermayesinin yanında varlıkların kalitesi ve likiditesi açısından incelenmesi için kullanılan oranlar;

- **Cari oran;** işletmenin kısa vadeli borcunu ödeyebilme kapasitesini ve genel likidite durumunu esas alarak işletmenin net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığını ölçer.
- **Asit-Test Oranı;** dönen varlıklar içerisinde yer alan ve likiditesi yüksek olan hazır değerlerin, menkul kıymetlerin ve kısa vadeli alacaklar ile kısa vadeli borçları ödeme gücünü göstermektedir.

- **Nakit oran;** stokların nakde dönüştürülemediği, alacakların tahsil edilemediği ve faaliyetlerden sağlanan fon girişlerinin de durması durumunda işletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü ifade eden orandır.

3.4.3.1.2. Finansal yapı oranları

İşletmenin özkaynak yapısının ve uzun vadeli borç ödeme gücünün ölçülmesinde kullanılır.

- **Finansal Kaldıraç Oranı;** işletmenin finansal yükümlülüklerini yerine getirme yeteneğini ölçmek için kullanılan ve varlıkların yüzde kaçının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini gösterir,
- **Finansman Oranı;** işletmenin finansal gücünü gösterir,
- **Otofinansman Oranı (İç Kaynaklar);** işletmenin kârlarının bir bölümünü dağıtmadan kendi bünyesinde tutarak kendisine ne kadar özkaynak sağladığını gösteren orandır.

3.4.3.1.3. Kârlılık oranları

Kârlılık oranları ile işletmenin geçmişteki kazanç gücü ve faaliyetlerindeki etkinlik gücü değerlendirilir. Bu oranlar işletmelerin başarısının veya başarısızlığının bir göstergesidir denebilir.

- **Özkaynak Kârlılık Oranı;** işletme sahipleri ile yatırımcılarının sağladığı ve yaptıkları yatırımların geri dönüşünün göstergesi olarak kabul edilir.
- **Varlıkların Kârlılığı Oranı;** işletmedeki, varlıkların etkinliğini, başarısını ve verimliliğini ölçmede kullanılır.
- **Hisse Başına Kâr;** yatırımcının sahip olduğu her bir hisse senedi başına ne kadar kâr elde ettiğini gösterir ve işletmenin diğer işletmelere göre gücünü belirlemek, performansı takip etmek için de kullanılır.

3.4.3.1.4. Sermaye yeterliliği oranı

Bu rasyo, bankaların finansal bünyelerindeki faiz, kur, likidite, kredi, vade uyumsuzluğu, beklenmeyen zararlar vb. konulara karşı özkaynak gücünü ifade eder (Babuşçu, 2011). BDDK'nın 19 Kasım 2005 tarihli 25983 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun Dördüncü Kısımında "Koruyucu Hükümler" başlığı altında madde 45'te sermaye yeterliliği oranı hakkında

“Bu Kanunun uygulanmasında maruz kalınan riskler nedeniyle oluşabilecek zararlara karşı yeterli özkaynak bulundurulması sermaye yeterliliğini ifade eder. Bankalar, Kurum tarafından düzenlenecek yönetmelikte öngörülen usûl ve esaslara göre yüzde sekiz oranından az olmamak üzere belirlenecek sermaye yeterliliği oranını hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorundadır.” hükmü bulunmaktadır. Bu hüküm, Türkiye’de bankalar için sermaye yeterlilik oranının en az %8 olması gerektiğini göstermektedir.

3.4.4. Örneklem süreci

Araştırmanın evreni olarak BİST endekslerinde yer alan 475 işletme belirlenmiştir. Bu evren içerisinde araştırmanın konusuna göre örneklem seçebilmek için bir örneklem çerçevesi belirlenmiştir. Bu çerçeve, BİST endekslerinde yer alan ve entegre rapor yayımlayan işletmeleri içermektedir. Türkiye’de bugün hali hazırda 18 işletme entegre rapor yayımlamaktadır. Tablo 3.1 bu işletmeleri ve işletmelerin hangi yıllarda entegre rapor yayımladığını göstermektedir .

Tablo 3.1. Entegre Rapor Yayımlayan İşletmeler ve Yayımlandığı Yıllar ²

Kurum veya Kuruluş Adı		Entegre Rapor				
		2015	2016	2017	2018	2019
Düzenleyici Denetleyici Kurumlar	Borsa İstanbul			✓	✓	✓
Kamu Kurumları Bankacılık Sektörü	VakıfBank					✓
	Ziraat Bankası					✓
Kamu Kurumları Eğitim Sektörü	YTÜ Finans Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Merkezi (CFGs)- Yıldız Teknik Üniversitesi			✓	✓	
Özel Sektör- Şirketler Bankacılık Sektörü	Garanti BBVA			✓	✓	✓
	Türkiye İş Bankası				✓	✓
	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)		✓	✓	✓	✓
	Yapı Kredi					✓
Özel Sektör- Şirketler Çimento Sektörü	Adana Çimento		✓		✓	✓
	Aslan Çimento		✓		✓	✓
	Çimsa		✓	✓	✓	✓
	Nuh Çimento			✓	✓	✓
Özel Sektör- Şirketler Demir-Çelik Sektörü	Oyak Maden Metalurji Grubu					✓
Özel Sektör- Şirketler Denetim Sektörü	Mazars Denge					✓
Sivil Toplum Kuruluşları	Argüden Yönetişim Akademisi	✓	✓	✓	✓	✓
	Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)				✓	✓
Yerel Yönetimler	Kadıköy Belediyesi				✓	

İşletmeler incelendiğinde yukarıdaki işletmelerden bazılarının BİST endekslerinde yer almadığı görülmüştür. BİST endekslerinde bulunan işletmeler ise; Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye Garanti Bankası, Türkiye İş Bankası, Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Çimsa Çimento ve Nuh Çimento'dur. Bu işletmelerin içerisinde

² www.entegreraporlamatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx adresinden uyarlanmıştır.

örneklem çerçevesine dahil olan işletmeler yayımladıkları entegre rapor sayısına göre değerlendirilmiştir. En az 3 yıl üst üste entegre rapor yayımlayan işletmelerin diğer işletmelere göre entegre rapor hakkında tecrübe sahibi oldukları düşünülmüş ve ona göre seçim yapılmıştır. Ülkemizde bu şartları sağlayan 4 işletme bulunmaktadır. Bunlar; Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş., Nuh Çimento Sanayi A.Ş., Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.’dir.

Belirlenen işletmelerin 2 sektöre ayrıldığı gözlemlenmiş ve bu duruma göre de karşılaştırılabilirlik açısından yurt dışından aynı sektörlerde faaliyet gösteren ve aynı zamanda en az 3 yıldır üst üste entegre rapor yayımlayan işletmeler seçilmiştir. Bu seçim IIRC’nin (The International Integrated Reporting Council) veri tabanında yer alan entegre raporlar arasından en iyi örnek teşkil edenlerin yayımlandığı “En İyi Uygulamalar (Leading Best Practices)” ve/veya Ernst and Young’ın verdiği “Entegre Raporlamada Mükemmellik (Excellence in Integrated Reporting)” ödülleriinde yer alan ve 3 yıl üst üste bu listelerin içerisinde bulunan işletmelerden seçilmiştir (<IR> Examples Database). Bu işletmeler; Cemex S.A.B de C.V., Votorantim Cimentos, Nedbank Group ve Standard Bank Group.

3.5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları kapsamında oran yöntemi ile analiz, tanımlayıcı istatistikler, fark analizleri ve yapısal eşitlik modellemesine yönelik sonuçlara yer verilmiştir.

3.5.1. Oran yöntemi ile analiz ve sonuçları

3.5.1.1. Çimento sektörü oran analizleri sonuçları ve yorumları

Çimento sektörü oran analizlerine ait sonuçlar Tablo 3.2 - Tablo 3.5 arasında sunulmuştur.

3.5.1.1.1. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Tablo 3.2. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları³

	ÇİMSA ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2013	2014	2015	2017	2018	2019
Likidite Oranları						
Cari Oran	1,66	1,63	1,57	0,80	0,65	0,78
Asit-Test Oranı	1,19	1,18	1,35	0,68	0,52	0,65
Nakit Oran	0,18	0,19	0,53	0,17	0,15	0,20
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,22	0,22	0,35	0,56	0,58	0,61
Finansman Oranı	3,59	3,46	1,87	0,78	0,71	0,65
Otofinansman Oranı	0,87	0,98	1,1	1,38	1,43	1,43
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,27	0,16	0,19	0,16	0,11	0,01
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,21	0,13	0,12	0,07	0,04	0,003
Hisse Başı Kâr	0,38	0,47	1,18	1,41	0,99	1

Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin 2013, 2014, 2015 ile 2017, 2018 ve 2019 yıllarında gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler sonucunda elde etmiş olduğu finansal veriler oran analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Çimsa ilk entegre raporunu 2016 yılında yayımlamıştır fakat araştırmamızda her işletme için son 3 yıl (2017, 2018 ve 2019) baz alınmıştır. İşletmenin finansal performansında entegre raporlamanın etkisi ile olumlu ya da olumsuz bir gelişmenin olup olmadığı analiz edilerek incelenmiştir.

İşletmeye ait cari oranlar incelendiğinde entegre raporlama yayımladığı yıllarda sırasıyla 1,66 (2013); 1,63 (2014) ve 1,57 (2015) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu verilere göre işletmenin 2013-2015 yılları arası kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamakta oldukça

³ www.cimsa.com.tr/tr/faaliyet-raporlari/i-21 adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

başarılı olduğu görülmektedir. Entegre raporlama yayımladığı yıllarda ise oranları sırasıyla 0,80 (2017); 0,65 (2018) ve 0,78 (2019) olarak gerçekleşmiştir.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından yayımlanan “Çimento Sektörü Raporu’nda” Türkiye’de çimento üretiminin 2018 yılına kadar artış eğiliminde olduğu ancak 2018 yılında çimento üretiminde önemli bir daralma yaşanmaya başladığı belirtilmiştir. Yapılan araştırmada maalesef 2019 yılında da bu durumun iyileşmediği aksine hâlâ bir düşüş içinde olduğu görülmüştür. 2017 yılında 80,55 milyon ton, 2018 yılında 72,54 milyon ton ve 2019 yılında 56,96 milyon ton çimento üretimi gerçekleşmiştir. Entegre raporlama öncesi üretimler ise; 2013 yılında 71,33 milyon ton, 2014 yılında 71,23 milyon ton ve 2015 yılında 71,42 milyon ton şeklinde gerçekleşmiştir. Çimento tüketimi artış oranları 2015, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında makroekonomik koşullara bağlı olarak dalgalanmalar sergilemiştir. Bu oranlar, cari orandaki düşüşün entegre raporlamaya bağlı olmadığını daha çok sektörel bir değişim ve ekonomik dalgalanmalar ile ilgili olduğunu göstermektedir (Engin, 2018; T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2019).

İşletmenin 2013-2014 ve 2015 yıllarına ait asit-test oranları incelendiğinde oranlar sırasıyla 1,19; 1,18 ve 1,35 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yıllar aralığında işletmenin kısa vadeli yabancı yükümlülüklerini stoklara bağlı olmadan karşılayabildiği görülmektedir. Entegre raporlama yayımlanmaya başlanılan 2016 yılı sonrasına bakıldığında ise oranlar 2017-0,68, 2018-0,52 ve 2019-0,65 olduğu görülmektedir. Asit-test oranı için arzu edilen oran 1’dir. Çimsa’nın; 2017, 2018, 2019 yıllarında stok satmadan kısa vadeli borçlarının tamamını ödeyebilme durumu yoktur. Örneğin 2019 yılında, işletme hiç stok satmadan kısa vadeli yabancı kaynakların %65’ini ödeyebilir. Kalan %35’lik kısım için ise stok satması gerekmektedir. Ne kadar stok satması gerektiğine ise stok bağımlılık oranı ile karar verilir. Yaşanan ekonomik dalgalanmalar, sürekli artış eğilimi gösteren üretim faktörünün karşısında dalgalı bir seyir gösteren satışlar, stok değerlerinde artış olmasına sebep olmuş ve stoklardaki artış da asit-test oranının 1’in altına düşmesine neden olmuştur.

İşletmelerin sahip oldukları hazır değerlerinin kısa vadeli yabancı kaynaklarını ne ölçüde karşılayabildiği konusunda bilgi veren nakit oranı, entegre raporlama öncesi 3 yılı yıllar itibarıyla incelendiğinde sırasıyla; 0,18 (2013); 0,19 (2014) ve 0,53 (2015) olarak hesaplanmıştır. Bu yıllarda işletme sahip olduğu likidite ile kısa vadeli yabancı kaynaklarını rahatlıkla karşılayabilmektedir. Entegre raporlama yayımlanan son 3 yıl ise nakit oranı sırasıyla 0,17 (2017); 0,15 (2018) ve 0,20 (2019) olarak gerçekleşmiştir. Ülkemizde nakit oranının 0,20 seviyelerinde olması ideal olarak kabul edilir. Oranın 0,20 altında olması

işletmenin kısa vadeli borçlarını ödemekte sıkıntıya girebileceğini ifade eder. Çimsa için; 2013, 2014, 2017 ve 2018 yıllarındaki oranların 0,20 seviyesinin biraz altında olması dolayısıyla olumlu olarak kabul edilebilir ve işletme için nakit ve nakit benzerlerini etkili şekilde kullandığı söylenebilir. Fakat 2015 yılı için 0,53'e çıkan oran aslında olması gerekenden çok yüksek olduğu için olumlu şekilde değerlendirilmesi imkansızdır. 2015 yılı için işletmenin sahip olduğu hazır değerleri etkili bir biçimde kullanamadığını gösterir.

Finansal kaldıraç oranını incelediğimizde ise 2013 ve 2014 yıllarında 0,22; 2015 yılında ise 0,35 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu oranlara göre varlıkların elde edilmesinde yabancı kaynaklardan çok, özkaynaklardan yararlanılmıştır. Örneğin, 2015 yılı için aktiflerin %35'i toplam kaynaklar tarafından finanse edilmiş ya da pasiflerin %35'i toplam borçlardan oluşmaktadır demek mümkündür. Bu yıllar için işletmenin kaynaklarının çoğunun özkaynaklarla finanse edildiği yorumu yapılabilir. Entegre rapor yayımlanmaya başladıktan sonraki yıllarda ise finansal kaldıraç oranı 2017 (0,56); 2018 (0,58) ve 2019 (0,61) olarak gerçekleşmiştir. Bu yıllarda aktif toplamaları içerisinde toplam yabancı kaynakların payı yüzde 50'nin üzerindedir. Fakat ülkemiz gibi gelişmekte olan ekonomilerde %50 oranı olumsuz olarak değerlendirilmemesine rağmen, bu durum kreditorlerin riskini artırmakta işletmenin iflası söz konusu olduğunda alacaklarını temin edememe gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Ayrıca sermayedarlar düşük miktarda bir özkaynak ile maliyeti ödenecek faizden daha az miktarda borç sağlamak kaydıyla borcun kaldıraç etkisini de kullanarak daha yüksek kâr elde etmeyi amaçlamaktadırlar fakat bu durumun da bir optimum noktası olduğu göz ardı edilmemelidir (Çabuk, Karagül, Erol, Başar, Sevim ve Sayılır, 2013). Çimsa Çimento'nun finansal kaldıraç oranı her yıl düzenli olarak artmış ve asgari oranın üstüne çıkmaya başlamıştır.

İşletmeye ait finansman oranını önceki yıllarda işletmenin varlıklarını finanse etmede özkaynakların yabancı kaynaklara göre daha fazla olduğu ya da işletme özkaynakları ile toplam yabancı kaynaklarını çok kolay bir şekilde karşılayabilir yorumu yapılabilir. Bu durumda işletme finansal risklerden etkilenmez ve işletmeye borç verenlerin baskısı altında kalmaz. Entegre raporlama yayımlanmaya başladıktan sonra oranlar, 2017-0,78; 2018-0,71 ve 2019-0,65 olarak hesaplanmıştır. Genel olarak, ülkemizde kabul edilen 40/60 seviyesine göre daha yüksek düzeyde olduğundan olumlu olarak kabul edilir.

İşletmenin otofinansman yani iç kaynaklar oranı sırasıyla 2013-0,87; 2014-0,98 ve 2015 yılında 1,1'dir. Entegre raporlamaya geçtikten sonra ise bu oranlar yıllar itibarıyla; 2017-1,38; 2018-1,43 ve 2019'da 1,43 olmuştur. Bu oran, bir işletmenin kendi gücüyle

sermaye ortaya koyması ve kendi özkaynaklarından yeni bir yatırım gerektiği zaman fonları kendi gücü ile sağlayabilmesidir. Otofinsman oranı ne kadar yüksek olur ise o kadar iyidir çünkü bu sayede yabancı kaynaklara olan ihtiyaç giderilmiş ve işletmenin üstlenmiş olduğu risk de azalmış olur. Bu uygulama daha çok iç finansman gücü yüksek olan finansal işletmeler tarafından gerçekleştirilir (Yılmaz, 2017).

Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş.'nin kârlılık oranlarına baktığımızda hem özkaynak kârlılık oranı hem de varlıkların kârlılığında düşüş ile karşılaşılacaktır. Özkaynak kârlılıkları önceki yıllarda 2013-0,27; 2014-0,16 ve 2015 yılında 0,19 iken, entegre raporlama dönemlerinde bu oranlar 2017-0,16; 2018-0,11 ve 2019 yılında ise 0,01 olarak hesaplanmıştır. Bu oran işletme ortaklarının yapılan yatırımlar sonucu ne kadar kazanç sağladığını gösterir. 2013'ten 2018'e kadar hemen hemen aynı seviyede giden özkaynak kârlılık oranı 2019 yılı ile kıyaslandığında büyük bir düşüş yaşanmıştır. Oranı göz önünde bulundururken, ülkenin enflasyon değeri ve faiz oranı ile doğrudan kıyaslama yapmak gerekir. 2019 yılında ekonomide yaşanan sıkıntı Çimsa'nın özkaynak kârlılık oranını da etkilemiştir.

İşletmenin varlıklarının kâr yaratmada ne kadar etkin olduğunu gösteren varlıkların kârlılığı oranı ise, yıllara göre sırasıyla 2013-0,21; 2014-0,13; 2015-0,12; 2017-0,07; 2018 0,04 ve 2019 yılında 0,03 olarak hesaplanmıştır. Bu oran işletmelerin dönen ve duran varlıklarına yaptığı yatırımın karşılığında elde edilen kâr oranını gösterir. Yani işletme 2019 yılı için varlıklarının %3'ü kadar kâr etmiştir denebilir.

Yatırımcının sahip olduğu her bir hisse senedi başına ne kadar kâr elde ettiğini gösteren hisse başına kâr, işletmenin başka işletmelere kıyasla gücünü belirlemek ve performansını takip etmek için kullanılır. Çimsa Çimento entegre rapor yayımlamaya başladıktan sonra hisse başı kârı artış göstermiştir.

3.5.1.1.2. Nuh Çimento Sanayi A.Ş.

Tablo 3.3. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları⁴

	NUH ÇİMENTO SANAYİ A.Ş.					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Likidite Oranları						
Cari Oran	2,37	2,7	2,59	1,69	1,68	1,68
Asit-Test Oranı	1,88	2,18	2,05	1,36	1,24	1,3
Nakit Oran	0,33	0,53	0,47	0,37	0,47	0,70
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,28	0,25	0,23	0,36	0,41	0,35
Finansman Oranı	2,56	2,96	3,27	1,8	1,43	1,87
Otofinansman Oranı	1,36	2,15	2,41	2,59	2,68	3,34
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,17	0,16	0,16	0,13	0,13	0,13
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,12	0,12	0,12	0,09	0,08	0,09
Hisse Başı Kâr	1,13	1,16	1,17	0,98	1	0,98

Nuh Çimento Sanayi A.Ş.’nin 2014-2019 yılları arasında gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler sonucunda elde etmiş olduğu finansal veriler oran analizi yöntemi ile yorumlanmıştır. Nuh Çimento ilk entegre raporunu 2017 yılında yayımlamıştır. İşletmenin finansal performansında entegre raporlamanın etkisi ile olumlu ya da olumsuz bir gelişmenin olup olmadığı oran analizi yöntemi ile incelenmiştir.

Nuh Çimento Sanayi AŞ’ye ait cari oranların her yıl standart üstü seyrettiği görülmektedir. Önceki dönemde 2,37 (2014); 2,70 (2015) ve 2,59 (2016) olan cari oran, entegre raporlama dönemlerinde 1,69 (2017); 1,68 (2018) ve yine 1,68 (2019) olarak gerçekleşmiştir. Entegre raporlama dönemlerinde bu oranın düştüğü gözlemlense de işletme için

⁴ www.nuhcimento.com.tr/faaliyet-raporlari/ adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

kısa vadeli yükümlülüklerini karşılamakta oldukça başarılı olduğu yorumu yapılabilir. Çimento sektöründe yaşanan düşüş Nuh Çimento'yu Çimsa Çimento'ya kıyasla daha az etkilemiştir.

İşletmenin yıllara ait asit-test oranları incelendiğinde önceki dönemlerde oranlar 1,88; 2,18 ve 2,05'tir. Entegre raporlama dönemlerinde ise oranlar 1,36; 1,24 ve 1,30 olmuştur. Önceki dönemlere göre entegre raporlama dönemlerinde bu oranda da düşüş görülse de kısa vadeli borçlarını ödeyebilmek amacıyla işletmenin elinde bulundurması gereken nakit veya benzeri varlıkları ifade eden bu oranın; optimum düzeyde 1 olması beklenir. Bu ifadeye ve hesaplanan oranlara göre Nuh Çimento'nun kısa vadeli yabancı yükümlülüklerini stoklara bağlı olmadan rahatlıkla karşılayabileceği görülmektedir.

İşletmenin satış yapamaması ve alacaklarını tahsil edememesi durumunda kısa vadeli borçlarına ait yükümlülüklerini yerine getirebilme kabiliyetini ifade eden nakit oranının asgari olarak 0,20 olması istenmektedir. Nuh Çimento hem önceki dönemlerde hem de entegre rapor dönemlerinde nakit oranlarında olumlu noktadadır. Önceki dönemlerde 0,33; 0,53; 0,47 olan nakit oranları entegre raporlama dönemlerinde; 0,37; 0,47 ve 0,70 olmuştur. Bu oranın 1 olması işletmenin yükümlülüklerinin tamamını nakit ve nakit benzeri varlıklarla ödeyebilir olduğunu gösterse bile, bu derece yüksek miktarda likit varlığın elde tutulması ek maliyeti ortaya çıkaracak ve kârı azaltacaktır (Güvemli ve Günay, 2017).

İşletmenin entegre rapordan önceki dönemlerinde finansal kaldıraç oranları sırasıyla, 0,28 (2014); 0,25 (2015) ve 0,23 (2016)'tür. Entegre raporlama dönemlerinde ise oranlar, entegre rapor yayımlanmayan yıllara göre artmıştır ve 2017 yılında 0,36; 2018 yılında 0,41 ve 2019 yılında ise 0,35 olmuştur. Varlıkların ne kadarının borç ile finanse edildiğini gösteren bu oranın yüzde 50'den fazla çıkması, varlıkların daha çok borç ile finanse edildiği anlamına gelmektedir. Nuh Çimento için böyle bir durum söz konusu değildir. Finansal kaldıraç oranları optimal seviyenin altındadır.

İşletme sermayesinin ne kadarının dış borçla ne kadarının özkaynak ile karşılandığını gösteren finansman oranında Nuh Çimento entegre rapor yayımlamadığı yıllarda 2,56 (2014); 2,96 (2015) ve 3,27 (2016) iken entegre raporlama dönemlerinde oranlar 1,80 (2017); 1,43 (2018) ve 1,87 (2019) seviyelerine gelmiştir. Finansal bağımsızlığın ve finansal gücün önemli göstergelerinden biri olan bu oranın 1'den büyük olması tercih edilir. Nuh Çimento'nun oranı yıllar içerisinde düşüş gösterse de yine de 1'den büyük olması dolayısıyla tehlikeli bir durum arz etmemektedir.

İşletmenin otofinansman oranları sırasıyla 1,36 (2014); 2,15 (2015) ve 2,41 (2016)'dir. Entegre raporlama dönemlerinde ise bu oranlar yıllar itibarıyla; 2,59 (2017); 2,68 (2018) ve 3,34 (2019) olmuştur. Nuh Çimento'nun entegre raporlama yayımladığı dönemlerde otofinansman oranında artış olmuştur. Oranın sonucu ne kadar büyük çıkarsa işletme o kadar başarılıdır çünkü bu durum işletmenin faaliyetlerinin sonucuna göre iç kaynak yaratabildiği anlamına gelir.

Nuh Çimento'nun özkaynak kârlılık oranları 2014 yılında %17 iken, 2015 ve 2016 yıllarında %16'dır. Son üç yılda ise düşmüş ve değişmeden %13'te kalmıştır. Bir birim özkaynak kalemine karşın ne kadar kâr elde edildiğini göstermekte olan bu oranın işletmeler tarafından yüksek olması genellikle olumlu karşılanmakta ve özkaynağın daha verimli kullanıldığını göstermektedir.

Varlık kârlılığı oranı, 2014, 2015 ve 2016 yıllarında aynı kalmış (%12), entegre raporlama dönemi yıllarında ise, 2017 -%9; 2018-%8 ve 2019- %9 olmuştur. Oranın yüksek olması işletmenin etkinliğinin yüksek olduğunu gösterir fakat 2018 yılındaki ekonomik dalgalanmalar dolayısıyla inşaat sektöründe yaşanan daralmaya paralel olarak çimento sektörünün de etkilendiği görülmüştür Bu yüzden oranlardaki düşüşün entegre raporlama ile ilgili değil ülkedeki ekonomik dalgalanmaların etkisi ile oluştuğu düşünülmektedir.

Mevcut ve potansiyel yatırımcılar için büyük önem taşıyan hisse başı kâr önceki dönemlerde sırasıyla 1,13; 1,16; 1,17 iken entegre raporlama dönemleri ile 0,98; 1 ve 0,98 olmuştur. Yatırımcıların bir birim hisse senedi için ne kadar kâr elde ettiklerini veya elde edebileceklerini görebilmek için kullanılan bu oranı da ekonomik dalgalanmalar etkilemektedir.

3.5.1.1.3. Cemex S.A.B. de C.V.

Tablo 3.4. Cemex S.A.B. de C.V. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları⁵

	CEMEX S.A.B de C.V.					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2013	2014	2015	2017	2018	2019
Likidite Oranları						
Cari Oran	1,16	0,88	1,02	0,64	0,75	0,85
Asit-Test Oranı	0,87	0,66	0,77	0,47	0,49	0,68
Nakit Oran	0,25	0,16	0,21	0,12	0,07	0,15
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,7	0,71	0,7	0,63	0,6	0,63
Finansman Oranı	0,43	0,4	0,43	0,59	0,66	0,58
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	-0,07	0	0,01	0,08	0,05	0,02
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	-0,02	0	0	0,03	0,02	0,01
Hisse Başı Kâr	-0,61	-0,1	0,02	0,18	0,11	0,03

İşletmenin likidite oranları ne önceki 2013, 2014 ve 2015 dönemlerinde ne de entegre raporlama dönemleri olan 2017, 2018 ve 2019’da olması beklenen değerlere hiçbir zaman ulaşamamıştır. Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere cari oran için standart değer düzeyi olan 1,5-2 değerine hiçbir dönemde ulaşamamıştır. Bu durum işletmenin borçlarını geri ödemesi aşamasında sorun yaşayabileceği anlamına gelmektedir.

Optimum düzeyde asit-test oranının 1 olması beklenirken işletme hiçbir dönem 1 oranına ulaşamamıştır. Fakat önceki dönemlerde değerlerin 1’e daha yakın olduğu ve yıllar içerisinde düştüğü söylenebilir. Asit-test oranıyla benzer şekilde nakit oran için de aynı yorum yapılabilir. 0,20 düzeyinde olması gereken oran 2013 yılı hariç hep bu değerden düşüktür ve yıllar içerisinde de düşüş devam etmiştir.

⁵ www.cemex.com/investors/reports/home#navigate adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

Dönen varlıkların kalitesi ve yeterliliğinin göstergesi olarak kabul edilen likidite oranları Cemex için hep istenilen seviyenin altındadır. Bu yüzden işletmenin kısa vadeli borç ödeme gücünü ölçmek ve net çalışma sermayesinin yeterli olup olmadığını belirlemek için başka oranların da hesaplanması gerekmektedir. Fakat bulduğumuz bu oranlar ile işletmenin likidite sıkıntısı yaşayabileceğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

Cemex Cement'in finansal yapı oranları ise; önceki dönemlerde hem finansal kaldıraç açısından hem de finansman oranı açısından optimal seviyelerde değildir. Fakat entegre raporlama dönemlerinde işletmenin finansal kaldıraç oranı ideal seviye sayılabilecek olan %50'ye ve finansman oranı da 1 seviyesine yaklaşmıştır. Hem bu oranın %50'den büyük olması hem de finansman oranının 1'den küçük olması işletmenin finansmanında yabancı kaynaklardan özkaynaklara oranla daha fazla yararlanıldığı anlamına gelmektedir. Fakat entegre raporlama dönemlerinde bu oranlar istenilen seviyeye gelmeye başlamıştır.

İşletmenin kârlılık oranlarını yorumladığımızda ise; işletmenin özkaynaklarının yeterli performans gösterip göstermediklerini ölçen oran olan özkaynak kârlılık oranı entegre raporlama dönemlerinde artışa geçmiştir. Bu durum işletmenin iyi bir yatırım yaptığını ve giderlerini kontrol altında tutabildiğini göstermektedir. Varlıkların kârlılığı oranı, dalgalı bir şekilde ilerlemektedir. Önceki dönemler ve entegre raporlama dönemleri için de aynı durum geçerlidir. Başka bir deyişle işletmenin varlıklarını kâr yaratma konusunda çok da başarılı kullanamadığı gözlemlenmiştir. Entegre raporlama dönemlerinde istenilen oranlara yaklaşan oranlar doğal olarak hisse başına kârı da pozitif yönde etkilemiş ve artış gözlemlenmiştir.

3.5.1.1.4. Votorantim Cimentos

Tablo 3.5. Votorantim Cimentos Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları⁶

	VOTORANTIM CIMENTOS					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2013	2014	2015	2017	2018	2019
Likidite Oranları						
Cari Oran	1,87	1,67	1,72	1,56	1,01	1,34
Asit-Test Oranı	1,44	1,35	1,42	1,27	0,78	0,97
Nakit Oran	0,22	0,31	0,57	0,61	0,32	0,50
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,77	0,76	0,76	0,68	0,67	0,59
Finansman Oranı	0,31	0,32	0,31	0,47	0,49	0,69
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,25	0,18	0,10	0,07	0,00	0,04
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,06	0,04	0,02	0,02	0,00	0,02
Hisse Başı Kâr	0,26	0,21	0,15	0,09	0,00	0,06

Votorantim Çimento'nun cari oranları 2013 yılında 1,87; 2014 yılında 1,67; 2015 yılında 1,72'dir. Entegre rapor dönemlerinde; 2017 yılında 1,57; 2018 yılında 1,01; 2019 yılında ise 1,34'tür. Genel kural olarak cari oranın 1,5-2 olması yeterlidir. Yıllar içerisinde sürekli dalgalanan cari oran için işletmenin değişen yıllar bazında kısa vadeli yabancı kaynaklarının sürekli artış ve azalış halinde olduğu söylenebilir. Örneğin, 2017 yılında cari oran 1,56'dır. 2018 yılında artan kısa vadeli yabancı kaynaklar cari oranın daha fazla düşmesine sebep olmuştur, bu da işletmenin kısa vadeli borçlarını ödemede problem ile karşılaşmış olabileceğini gösterir.

Genel olarak asit-test oranının 1 olması yeterli görülmektedir. Yukarıdaki tabloya göre işletmenin önceki dönemlerde asit-test oranları hep 1'den büyüktür. 2018 yılında

⁶ vcimentos.mzweb.com.br/votorantimcimentos/web/conteudo_en.asp?idioma=1&conta=44&tipo=45129 adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

işletmenin asit-test oranı 0,78; 2019 yılında ise 0,97'dir. Son iki yıl için hazır değerlerin dönen varlıklar içerisindeki payının az olması ve kısa vadeli ticari alacaklarının dönen varlıklar içindeki payının fazla olması asit-test oranının yetersiz olduğunu gösterir. Buna karşılık işletme alacaklarını tahsil etmekte zorluk ile karşılaşmıyor ise bu oran normal karşılanır. 2018 yılındaki oranın 2017 yılına göre daha az olması kısa vadeli borçlanmadaki artış dolayısıyladır. 2019 yılında ise asit-test oranı artmış ve 1'e yaklaşmıştır.

İşletmenin elinde bulunan nakit ve nakit benzeri varlıklarla, hiçbir nakit girişi olmadan, kısa vadeli yükümlülüklerinin yüzde kaçını ödeyebileceğini gösteren bu oran için 0,20 ideal orandır. Votorantim Çimento için bu oran hep 0,20'nin üzerinde olup, entegre rapor dönemlerinde hızlı bir artışa geçmiştir. Bu durum işletmenin nakit ve nakit benzeri varlıklarını etkili kullanamadığını gösterir.

İşletmenin finansal kaldıraç oranı önceki dönemlerde olması gereken optimal seviyenin üzerindedir. Bu durum varlıkların finansmanı için özkaynaklara oranla yabancı kaynaklardan daha fazla yararlanıldığı, kredi verenler açısından emniyet marjının dar olduğu, işletmenin tasfiyesi halinde alacaklarını tahsil edememe riski olduğu anlamına gelmektedir. Fakat entegre rapor dönemlerinde bu oran yine de optimal seviyeye gelmese de düşüş gözlenmiştir.

Finansal bağımsızlığı gösteren finansman oranının 1'den büyük olması arzu edilir. İşletmenin entegre raporlama dönemlerinde bu oran 1'e doğru yaklaşmıştır. Fakat hâlâ 1'den küçük olduğu için işletmenin daha çok üçüncü kişilerce finanse edildiği ve finansal bağımsızlığının düşük olduğu sonucuna varılabilir.

Borçlanmanın kârlılık üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla kullanılan özkaynak kârlılık oranı; işletmenin her 1 TL'lik özkaynağının ilgili dönemde yüzde kaç getiri sağladığı hakkında önemli bir gösterge olmaktadır (Ercan ve Ban, 2014). Votorantim Çimento'nun özkaynak kârlılık oranı yıllar içerisinde düşüşe geçmiş 2019 yılında ise ivme kazanarak yükselmiştir. Bu durum finansal kaldıraçın doğru kullanılması ile ilintilidir çünkü özkaynak kârlılık oranı finansal kaldıraçın doğru kullanımıyla artmaktadır (Peker ve Baki, 2011).

Varlıkların ne ölçüde verimli kullanıldığını gösteren varlıkların kârlılığı oranı Votorantim Çimento'da incelenen yıllar içerisinde aynı özkaynakların kârlılık oranı gibi 2019 yılında yükselmiştir. Oranın, varlıkların büyük bir kısmını özkaynaklarla finanse eden işletmelere kıyasla daha düşük olması normaldir (Akgüç, 1998). Hesaplanan ve açıklanan oranlara bakıldığında hisse başına kârın da aynı seviyede ilerlediği görülmüştür. Ekonomik dalgalanmalar nedeniyle yaşanan bu düşüşler entegre raporlama dönemlerine denk gelse de

tıpkı özkaynak kârlılık oranında olduğu gibi son yılda hızlı bir ivme kazanarak artmaya başlamıştır.

3.5.1.2. Bankacılık sektörü oran analizleri sonuçları ve yorumları

Bankacılık sektörü oran analizlerine ait sonuçlar Tablo 3.6-Tablo 3.9 arasında sunulmuştur.

3.5.1.2.1. Türkiye Garanti Bankası A.Ş

Tablo 3.6. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları⁷

	TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,89	0,88	0,87	0,87	0,88	0,87
Finansman Oranı	0,12	0,14	0,14	0,15	0,13	0,14
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,14	0,11	0,14	0,15	0,14	0,11
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,01	0,02	0,02	0,02	0,01
Hisse Başı Kâr	0,76	0,81	1,22	1,51	1,6	1,48
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,139	0,135	0,147	0,168	0,165	0,178

Türkiye Garanti Bankası'nın finansal yapı oranlarından, finansal kaldıraç ve finansman oranı hem önceki dönemlerde hem de entegre raporlama dönemlerinde aynı seviyelerde seyretmiştir. Finansal kaldıraçın %50'yi aşmasının tehlikeli olduğu bilinse de Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, özkaynakların sağlanmasında karşılaşılan güçlükler dolayısıyla kaldıraç oranının %50'yi aşması normal görülmektedir. Ekonomik büyümelere hızla reaksiyon veren bankacılık sektörü için kaldıraç oranlarının yüksekliği normal

⁷ www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/kutuphane/faaliyet-raporlari/Faaliyet-Raporlari/666/0/0 adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

sayılmaktadır. Finansman oranını tek başına değerlendirmek yanlış olacağı gibi dalgalanmaları da entegre raporlamaya bağlamak doğru olmayacaktır. Tamamen ekonomik dalgalanmalar ve sektörün işleyişi ve ortalamaları ile kıyaslanıp yorumlanması gereken bir orandır.

Türkiye Garanti Bankası kârlılık oranlarını değerlendirdiğimizde, önceki dönemlerde hep aynı seviyelerde seyreden özkaynak kârlılık oranı, entegre raporlama dönemlerinde artışa geçmiş 2017 yılında %15, 2018 yılında %14 ve 2019 yılında ise, özkaynak kârlılık oranı %11 seviyesinde gerçekleşmiştir. Varlıkların kârlılığı oranı da aynı şekilde bir seyir izlemiş ve 2014 ve 2015 yıllarında 0,01; 2016, 2017 ve 2018 yılında 0,02 ve 2019 yılında 0,01 olmuştur. Hisse başı kâr entegre raporlama dönemlerinde hızlı bir artış göstermiştir. 2014 yılında 0,76; 2015 yılında 0,81 ve 2016 yılında 1,22 iken entegre raporlama dönemleri olan; 2017 yılında 1,51; 2018 yılında 1,60 ve 2019 yılında 1,48 olmuştur. Jeopolitik risklerin ön planda olduğu ve küresel ekonomik büyümenin nispeten düşük bir tempoda seyrettiği 2019 yılında art arda yaşanan ekonomik daralma, son çeyrekte yerini görünür bir büyümeye bıraksa da, kârlılık oranlarını düşüşe sürüklemiştir.

Sermaye yeterliliği; bankaların sermaye güçleri ile aldıkları riskler arasında kontrol sağlayabilmeye yönelik uluslararası bir kriterdir. Bankaların müşterilerini güvence altına almak, bankacılık sisteminin sağlıklı bir biçimde işlemlerini sağlamak ve krizlerin önüne geçmek hatta engelleyebilmek amacıyla bankaların aldıkları risklere çeşitli kısıtlamalar getirilmiştir. Küresel bankacılık ve finans sisteminde etkin risk ölçümü ve yönetimi, piyasa disiplini oluşturmak ve değerlendirme esasları yerine getirmek için oluşturulan Basel Kriterleri'nin önemli bir parçası olan Sermaye Yeterlilik Rasyosu; özkaynaklar ile risk ağırlıklı varlıkların birbirlerine oranlanması ile hesaplanır. Bütün bankaların sermaye yeterliliği aynı kriterlere göre hesaplanır. Basel II ile sermaye yeterliliğine getirilen sınır %8'dir. Her bankanın bu oranı %8 üzerinde olmalıdır.

Türkiye Garanti Bankası incelenen her yıl için bu oranın üstünde olmakla beraber entegre rapor dönemlerinde optimal oranın neredeyse 2 katına yaklaşmaktadır. Bu durum bankanın başarısı olarak değerlendirilmektedir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gelecek yıllarda bu oranın %12 olmasını talep etmektedir ki Türkiye Garanti Bankası bu oranın da üzerindedir.

3.5.1.2.2. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş

Tablo 3.7. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları⁸

TÜRKİYE SINAİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.						
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,85	0,85	0,85	0,88	0,89	0,88
Finansman Oranı	0,17	0,17	0,14	0,14	0,12	0,14
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,17	0,18	0,17	0,19	0,18	0,16
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02
Hisse Başı Kâr	0,25	0,05	0,05	0,22	0,24	0,26
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,18	0,18	0,15	0,17	0,16	0,18

Finansal kaldıraçtan yüksek düzeyde faydalanan bankaların pasiflerindeki yabancı kaynakların ağırlığı kadar aktiflerinde de yeterli düzeyde likit varlık sahibi olmaları zorunlu hale gelmektedir (Şahin, 2011). Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası (TSKB) için de bu oran %85 seviyelerinde seyretmiş entegre raporlama uygulamasıyla %88 seviyelerine gelmiştir. 2013 ve 2014 yıllarında 0,17; 2015 yılında 0,14 olan finansman oranı entegre rapor dönemlerinde sırasıyla 0,14 (2017); 0,12 (2018) ve 0,14 (2019) olmuştur.

Hisse sahipleri için bir gelir ölçütü olarak kabul edilen özkaynak kârlılığı oranı ise banka özkaynaklarının ne kadar verimli kullanıldığını ifade ederken, finansal kaldıraç oranının büyümesi ile paraleldir. TSKB için yıllar içerisinde özkaynak kârlılığı oranı; önceki dönemlerde %17’lerde seyrederken, entegre raporlama dönemlerinde %18 seviyelerine gelmiştir.

Bankaların aktiflerini ne kadar verimli kullandığını gösteren varlıkların kârlılığı oranının (ROA) genel olarak %1 olması gerekir. Fakat Türkiye’de bankalar yüksek kâr ile çalıştıkları için bu oran daha yüksek çıkmaktadır. TSKB için entegre raporlama

⁸ www.tskb.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

dönemlerinde bu oranın %1 bandına yaklaştığını söyleyebiliriz. Önceki dönemlerde düşük olan hisse başı kâr, entegre raporlama dönemlerinde ise artışa geçmiş ve her yıl giderek artmıştır.

Türkiye’de %8 sermaye yeterlilik rasyosu olarak yeterli görülmektedir. TSKB’nin sermaye yeterlilik oranı hep bu oranların üzerinde iken entegre raporlama dönemlerinde düşmeye başlamıştır. Fakat yine de optimal seviyenin üzerinde olan bu oran dolayısıyla banka sermayesinin güçlü olduğu yorumu yapılabilir.

3.5.1.2.3. Nedbank Group

Tablo 3.8. Nedbank Group Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları⁹

	NEDBANK GROUP					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2007	2008	2009	2017	2018	2019
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,92	0,92	0,92	0,91	0,91	0,92
Finansman Oranı	0,09	0,09	0,09	0,09	0,10	0,10
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,21	0,18	0,12	0,15	0,17	0,15
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,013	0,01	0,007	0,012	0,013	0,011
Hisse Başı Kâr	1,51	1,58	1,11	2,42	2,77	2,50
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,11	0,12	0,15	0,16	0,15	0,15

Nedbank’ın finansal kaldıraç oranı dönemsel olarak hemen hemen hiç değişmemiş ve 0,92 bandında ilerlemiştir. Bankalar açısından finansal kaldıraç oranının standart düzeyin üzerine yükselmesi genellikle bir tehlike işareti olarak yorumlanmaktadır fakat Nedbank için her ne kadar oran özkaynak sağlanmakta kurumsal güçlükler yaşayabileceğine işaret etse de oranın aynı seviyede gidiyor olması, içinde bulunduğu ekonomik konjonktür ile bağlantılı

⁹ www.nedbank.co.za/content/nedbank/desktop/gt/en/investor-relations/information-hub/financial-results.html adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

olduğu söylenebilir. Finansman oranını değerlendirdiğimizde ise; oran her yıl 1'den küçüktür yani istenilen değerin altındadır fakat banka için nakit dönüş hızı da önem taşımaktadır ancak o zaman sağlıklı bir yorum yapılabilir.

Özkaynak kârlılık oranlarının genel seyrine bakıldığı zaman banka için bu oranın düzensiz ve dengesiz bir şekilde azaldığı ve yükseldiği sonucuna varılabilir. Özkaynak kârlılık oranı, 2007 yılında %21,4 iken; 2008'de %17,7'ye düşmüş ve 2009 yılında %11,8'e tekrar düşmüştür. 2017 yılında %15,3'e yükselmiş, 2018 yılında hafif bir artış ile %16,8'e yükselmiş fakat 2019 yılında %15'e düşmüştür. Varlıkların kârlılığı oranı, 2007 yılında %1,3 iken, 2008'de %1'e düşmüş ve 2009 yılında %0,7'ye tekrar düşmüştür. 2017 yılında %1,2'ye yükselmiş ve 2018 yılında hafif bir artış ile %1,3'e ama 2019 yılında %1,1'e düşmüştür. Kârlılık oranlarının birbirleriyle paralel bir şekilde artış ve azalış yaşadığı çok bellidir. Fakat bu dalgalanmayı entegre raporlamaya bağlamak doğru olmayacaktır.

Güney Afrika bankaları için sermaye yeterlilik rasyosu (Capital Adequacy Ratio - CAR) %10'dur. Nedbank'ın sermaye yeterlilik oranı her yıl %10'un üzerinde olmakla birlikte, entegre rapor dönemlerinde daha da artış göstermiştir. Hisse başına kâr da entegre raporlama dönemlerinde hızlı bir artış göstermiş ve artarak devam etmiştir.

3.5.1.2.4. Standard Bank Group

Tablo 3.9. Standard Bank Group Oran Yöntemi ile Analiz Sonuçları¹⁰

	STANDARD BANK GROUP					
	Önceki Dönem (Yıllar)			Entegre Raporlama Dönemi (Yıllar)		
	2008	2009	2010	2017	2018	2019
Finansal Yapı Oranları						
Finansal Kaldıraç Oranı	0,93	0,92	0,92	0,90	0,90	0,91
Finansman Oranı	0,07	0,08	0,09	0,10	0,10	0,10
Kârlılık Oranları						
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,18	0,14	0,13	0,17	0,19	0,18
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,014	0,02	0,013	0,012	0,01	0,01
Hisse Başı Kâr	0,94	0,74	0,70	1,64	1,72	1,59
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,13	0,14	0,15	0,14	0,14	0,14

Finansal kaldıraç oranı önceki dönemlerde 0,93 seviyelerinde iken, entegre raporlama dönemlerinde 0,90 seviyelerine düşmüştür. 2008 yılında 0,07; 2009 yılında 0,08; 2010 yılında ise 0,09 olan finansman oranı entegre rapor dönemlerinde 0,10 olmuştur. Güney Afrika'da kabul gören %10'luk sermaye yeterlilik oranı ise yıllar içerisinde dalgalanmalar yaşamış ama hep %10 bandından yüksek olmuştur. Hisse başına kâr, entegre rapor dönemlerinde artmış fakat ülkedeki dalgalanmalar dolayısıyla 2019 yılında düşmüştür.

Standard Bank'ın hem özkaynak kârlılık hem de varlıklarının kârlılığı oranları aynı Nedbank'ta olduğu gibi düzensiz ve dengesiz bir şekilde ilerlemektedir. 2008 yılında %18,2 olan özkaynak kârlılığı, 2009'da %13,6'ya düşmüş ve 2010 yılında %12,5 olmuştur. Entegre raporlama dönemleri olan; 2017 yılında %17,1'e yükselmiş, 2018 yılında %18,8'e yükselmiş, 2019 yılında hafif bir düşüş ile %18,1 olmuştur. Varlıkların kârlılığı oranı, 2008 yılında %1,4 iken, 2009'da %1,5; 2010 yılında azalarak %1,3'e düşmüştür. 2017 yılında %1,2; ve 2018 ve 2019 yıllarında tekrar düşerek %1 olmuştur. Kârlılık oranlarının birbirleriyle paralel bir şekilde artış ve azalış yaşadığı gözlemlenmiştir.

¹⁰ reporting.standardbank.com/results-reports/annual-reports/ adresinde bulunan finansal raporlardaki değerler kullanılarak hesaplanmıştır.

3.5.2. Tanımlayıcı istatistikler

Çimento ve bankacılık sektörüne yönelik faaliyet raporlarının tanımlayıcı istatistikleri aşağıdaki maddelerde sunulmuştur.

3.5.2.1. Çimento sektörü likidite oranları tanımlayıcı istatistikleri

Çimento sektöründe likidite oranlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.10-Tablo 3.15 arasında gösterilmiştir.

Tablo 3.10. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Likidite Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Cari Oran	1,62	0,04	0,74	0,08
Asit-Test Oranı	1,24	0,09	0,61	0,08
Nakit Oran	0,30	0,19	0,17	0,02
Likidite Oranı	1,05	0,08	0,51	0,06

Çimsa Çimento'nun likidite oranlarına tek tek bakıldığında bütün oranlar için önceki dönemlerde likidite oranları için istenilen optimal noktaya daha yakın olduğu hatta ulaşıldığı söylenebilir. Fakat entegre raporlama dönemleri yıllarının ortalamasında oranlar istenilen seviyede değildir. Bu durumun entegre rapor uygulaması ile ilgili olmadığı, entegre raporun yayımlandığı yıllarda çimento sektörünün küçülmeye başladığı yapılan araştırmada görülmüştür.

Tablo 3.11. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Likidite Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Cari Oran	2,55	0,16	1,68	0,01
Asit-Test Oranı	2,03	0,15	1,30	0,06
Nakit Oran	0,44	0,10	0,51	0,16
Likidite Oranı	1,67	0,14	1,16	0,05

Nuh Çimento'nun oran ortalamaları için; önceki dönemlerde cari oranın arzu edilenden yüksek olduğu görülmektedir. Bu oran için işletmede ihtiyaçtan fazla dönen varlık bulunduğu söylenebilir. Asit-test oranı ve nakit oran için ise; her iki dönemin kıyaslamasında optimalin üzerinde olduğu, işletmenin kısa vadeli yabancı borçlarını karşılamakta sorun yaşamayacağı değerlendirilse de sahip olduğu likitlerin verimli kullanılıp kullanılmadığı irdelenmelidir.

Tablo 3.12. Cemex S.A.B. de C.V. Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Likidite Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Cari Oran	1,02	0,14	0,74	0,10
Asit-Test Oranı	0,76	0,10	0,54	0,11
Nakit Oran	0,20	0,04	0,11	0,04
Likidite Oranı	0,66	0,09	0,46	0,08

Cemex Cement'in her dönemde oranlarının hepsi, olması istenilen değerlerden düşük çıkmıştır. Bu durum, işletmenin net işletme sermayesinin negatif olabileceğini, nakit akışında sorunlar yaşayabileceğini ve dış kaynak kullanımında yeni arayışlar içerisine girebileceğini gösterir.

Tablo 3.13. Votorantim Cimentos Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Likidite Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Cari Oran	1,75	0,10	1,30	0,27
Asit-Test Oranı	1,40	0,04	1,00	0,24
Nakit Oran	0,36	0,18	0,47	0,14
Likidite Oranı	1,17	0,06	0,92	0,22

Votorantim Cimentos için hem önceki dönemde hem de entegre raporlama döneminde asit-test oranının ve nakit oranın istenilen seviyelerde olduğu fakat cari oranın önceki dönemde daha iyi olduğu söylenebilir.

Tablo 3.14. Türk/Yabancı Çimento Fabrikaları Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

		Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Likidite Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Türk İşletmeler	Cari Oran	2,08	0,52	1,21	0,51
	Asit-Test Oranı	1,63	0,45	0,95	0,38
	Nakit Oran	0,37	0,16	0,34	0,21
	Likidite Oranı	1,36	0,35	0,83	0,36
Yabancı İşletmeler	Cari Oran	1,38	0,41	1,02	0,35
	Asit-Test Oranı	1,08	0,35	0,77	0,30
	Nakit Oran	0,28	0,14	0,29	0,22
	Likidite Oranı	0,91	0,28	0,69	0,29

Türk ve yabancı çimento işletmeleri likidite oranları açısından hem dönemler hem de birbirleri ile kıyaslandığında, Türk çimento fabrikalarının önceki dönemlerde finansal değerlerinin oranları hem Türk çimento fabrikalarının entegre raporlama dönemi

oranlarından hem de yabancı işletmelerin önceki ve entegre raporlama dönemlerindeki oran ortalamalarından daha yüksektir. Türk işletmelerin entegre rapor dönemi oranlarının ortalamaları aynı zamanda yabancı işletmelerin entegre rapor dönemi ortalamalarından da yüksektir. Ele alınan yabancı işletmelerin zorunlu entegre rapor yayımlıyor olmaları finansal verilerini olumsuz yönde etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 3.15. Çimento Sektörü Likidite Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Likidite Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Cari Oran	1,73	0,58	1,11	0,43
Asit-Test Oranı	1,36	0,48	0,86	0,34
Nakit Oran	0,32	0,15	0,31	0,20
Likidite Oranı	1,14	0,38	0,76	0,32

Araştırmaya dahil edilen çimento sektörü işletmelerinin; cari oran, asit-test oranı ve nakit oran ortalamaları değerlendirildiğinde; işletmelerin entegre rapor dönemi oranlarının ortalamalarına göre önceki dönemlerden elde edilen oranların ortalamalarının her bir oran için optimal oranın üzerinde yani istenilen değerlere sahip olduğu, bu durum da entegre rapor yayımlamanın değerlendirilen oranlar üzerinde olumlu bir etkisinin olmadığı gözlemlenmiştir .

3.5.2.2. Çimento sektörü finansal yapı oranları tanımlayıcı istatistikleri

Çimento sektöründe finansal yapı oranlarına ait tanımlayıcı istatistiklere Tablo 3.16-Tablo 3.21 arasında yer verilmiştir.

Tablo 3.16. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Kaldıraç Oranı	0,26	0,07	0,58	0,02
Finansman Oranı	2,97	0,95	0,71	0,06
Otofinansman Oranı	0,98	0,11	1,41	0,02
Finansal Yapı Oranı	1,40	0,25	0,90	0,00

Çimsa Çimento'nun finansal yapı oranları içinden finansal kaldıraç oranı entegre raporlama dönemlerinde arzu edilen değerlere ulaşmıştır. Fakat finansman oranı için istenilen oran 1 iken entegre rapor dönemi ortalamasında bu oran 1'in altındadır. Yani sermayedarlardan çok, dış kaynakların etkisiyle finanse edildiğini gösterir. Otofinansman oranı için ise; bu oranın büyük olması, işletmenin faaliyet sonucuna göre iç kaynak yaratabildiği anlamına gelir. Oranın sonucu ne kadar büyük çıkarsa işletme için o kadar iyidir. Bu oran entegre raporlama dönemi ortalamasında önceki dönem ortalamasına göre daha yüksektir.

Tablo 3.17. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Kaldıraç Oranı	0,25	0,02	0,37	0,03
Finansman Oranı	2,93	0,35	1,70	0,23
Otofinansman Oranı	1,97	0,54	2,87	0,40
Finansal Yapı Oranı	1,71	0,29	1,64	0,18

Nuh Çimento'nun finansal kaldıraç oranı hariç, finansman ve otofinansman oranları incelenen dönemlerin ortalamalarında istenilen düzeyin üzerindedir. Finansal kaldıraç oranı ise; entegre raporlama dönemi ortalamalarında daha yüksek fakat yine de optimal düzeyde değildir. Bu durum işletme için; işletmenin sahiplerinden daha çok üçüncü kişilerce finanse edildiğini, faiz ve borç ödeme açısından zor durumlara düşme olasılığı olabildiğini gösterir.

Tablo 3.18. Cemex S.A.B. de C.V. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Yapı Oranları				
Finansal Kaldıraç Oranı	0,70	0,00	0,62	0,01
Finansman Oranı	0,42	0,01	0,61	0,04
Finansal Yapı Oranı	0,56	0,00	0,61	0,01

Cemex Cement'in hem önceki dönem hem de entegre rapor dönemi finansal kaldıraç oranları ortalaması optimal düzeyin üzerindedir, finansman oranları ise entegre raporlama döneminde optimal düzeye yaklaşmıştır.

Tablo 3.19. Votorantim Cimentos Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Yapı Oranları				
Finansal Kaldıraç Oranı	0,76	0,00	0,64	0,04
Finansman Oranı	0,31	0,00	0,55	0,12
Finansal Yapı Oranı	0,53	0,00	0,59	0,03

Votorantim Cimentos'ta da finansal yapı oran ortalamalarının Cemex'den farklı olmadığı görülmüştür. Hem önceki dönem hem de entegre rapor dönemi finansal kaldıraç oranları ortalamaları optimal düzeyin üzerinde, finansman oranları ise entegre raporlama dönem ortalamasında optimal düzeye yaklaşmıştır.

Tablo 3.20. Türk/Yabancı Çimento Fabrikaları Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

		Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları		Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Türk İşletmeler	Finansal Kaldıraç Oranı	0,25	0,05	0,47	0,11
	Finansman Oranı	2,95	0,64	1,20	0,56
	Otofinansman Oranı	1,47	0,64	2,14	0,83
	Finansal Yapı Oranı	1,56	0,30	1,27	0,42
Yabancı İşletmeler	Finansal Kaldıraç Oranı	0,73	0,03	0,63	0,03
	Finansman Oranı	0,36	0,05	0,58	0,08
	Finansal Yapı Oranı	0,55	0,01	0,60	0,02

Çimento işletmeleri finansal yapı oran ortalamalarında raporlama dönemine ve menşesine göre karşılaştırıldığı zaman, Türk işletmelerinin finansal kaldıraç ve otofinansman oranı entegre raporlama dönem ortalamasında önceki dönem ortalamalarına göre daha yüksek iken, finansman oranı önceki dönem ortalamalarında daha yüksektir. Finansal kaldıraç oranı her iki dönem ortalamasında optimalin altında, entegre raporlama dönem ortalamasında ise kabul edilebilir seviyededir. Finansman oranı ise, her iki dönemde de kabul edilebilir seviyede ve optimalin üzerindedir bu durumda finansman oranı için başarısız demek yersiz olacaktır. Yabancı çimento işletmelerinde ise, finansal kaldıraç oranı her iki dönem ortalaması optimal seviyenin üzerinde iken, finansman oranı entegre raporlama dönem ortalamasında istenilenin üzerindedir. Türk ve yabancı çimento işletmeleri karşılaştırmasında ise, hem önceki hem de entegre rapor dönem ortalamalarında finansal kaldıraç yabancı işletmelerde 0,50'den yüksektir bu durum yabancı işletmelerin faiz ve borç ödeme açısından zor durumlara düşme olasılığının yüksek olduğunu gösterir. Finansman oranında ise her iki raporlama döneminde Türk işletmeler de istenilen 1:1 oranından yüksektir bu da işletmelerin, kendilerinden alacaklı durumunda olan üçüncü kişilerin baskısında kalmayacağını gösterirken, yabancı işletmeler için işletmeye kredi verenlerin,

işletmenin sahip ve ortaklarından daha fazla işletmeye yatırımda bulunduklarını ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 3.21. Çimento Sektörü Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Kaldıraç Oranı	0,49	0,25	0,55	0,11
Finansman Oranı	1,65	1,41	0,89	0,50
Otofinansman Oranı	1,47	0,64	2,14	0,83
Finansal Yapı Oranı	1,05	0,56	0,94	0,45

Sektörel bazda çimento sektörünü önceki dönem ve entegre dönem oran ortalamaları incelendiğinde finansal kaldıraç oranı entegre raporlama döneminde, finansman oranı ise önceki dönem ortalamalarında daha iyi sonuçlar vermektedir. Bu durum yaşanacak ekonomik durgunluk dönemlerinde, alacaklıların güvencesini azaltmakta, ağır faiz yükü getirmekte ve işletmelerin finansal olanaklarını tüketerek, işletmeleri borçlarını ödeyememe durumuna kadar getirebilmektedir.

3.5.2.3. Çimento sektörü kârlılık oranları tanımlayıcı istatistikleri

Çimento sektöründe kârlılık oranlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.22-Tablo 3.27 arasında sunulmuştur.

Tablo 3.22. Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,20	0,05	0,09	0,07
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,15	0,04	0,04	0,02
Hisse Başı Kâr	0,67	0,43	1,13	0,23
Kârlılık Oranı	0,34	0,13	0,42	0,10

Çimsa'nın hem özkaynak kârlılık hem de varlıkların kârlılığı önceki dönem oran ortalamasında entegre rapor oran ortalamasına göre daha yüksek iken, hisse başı kâr entegre raporlama dönem ortalamasında artmıştır. Oranların uygulamaya tabi tutulan yıllardaki enflasyon oranlarına göre değerlendirilmesi daha doğru yorumlanmasına yardımcı olacaktır.

Tablo 3.23. Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

Kârlılık Oranları	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,16	0,00	0,13	0,00
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,12	0,00	0,08	0,00
Hisse Başı Kâr	1,15	0,02	0,98	0,01
Kârlılık Oranı	0,47	0,00	0,40	0,00

Nuh Çimento'da her bir kârlılık oranı önceki dönem oran ortalamalarında entegre raporlama döneminden daha yüksektir.

Tablo 3.24. Cemex S.A.B. de C.V. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

Kârlılık Oranları	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	-0,02	0,04	0,05	0,03
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	-0,00	0,01	0,02	0,01
Hisse Başı Kâr	-0,23	0,33	0,10	0,07
Kârlılık Oranı	-0,08	0,12	0,05	0,03

Cemex Cement'in hem önceki hem de entegre rapor oran ortalamalarında çok düşük olmasına rağmen oranlar, entegre raporlama dönemi ortalamalarında negatif değerlerden pozitifeye dönmüştür.

Tablo 3.25. Votorantim Cimentos Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,17	0,07	0,03	0,03
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,04	0,02	0,01	0,01
Hisse Başı Kâr	0,20	0,05	0,05	0,04
Kârlılık Oranı	0,14	0,05	0,03	0,03

İşletmenin, her bir kârlılık oranı önceki dönem oran ortalamalarında daha yüksek iken entegre raporlama dönemi oran ortalamalarında çok düşüktür.

Tablo 3.26. Türk/Yabancı Çimento Fabrikaları Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

		Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Türk İşletmeler	Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,18	0,04	0,11	0,05
	Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,13	0,03	0,06	0,02
	Hisse Başı Kâr	0,91	0,38	1,06	0,17
	Kârlılık Oranı	0,41	0,11	0,41	0,06
Yabancı İşletmeler	Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,07	0,12	0,04	0,03
	Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,02	0,01	0,01
	Hisse Başı Kâr	-0,01	0,32	0,07	0,06
	Kârlılık Oranı	0,02	0,15	0,04	0,03

Türk ve yabancı çimento işletmelerinin iki dönem kârlılık oran ortalamaları karşılaştırıldığında, Türk işletmelerin ortalamalarının yabancı işletmelerden her iki dönemde de daha kârlı olduğu gözlemlenirken, Türk işletmelerde hisse başı kâr değerinin entegre raporlama dönemi ortalamasında artış gösterdiği görülmüştür.

Tablo 3.27. Çimento Sektörü Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılığı Oranı (ROE)	0,13	0,10	0,07	0,05
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,07	0,07	0,04	0,03
Hisse Başı Kâr	0,45	0,58	0,56	0,52
Kârlılık Oranı	0,22	0,23	0,22	0,19

İncelenen işletmeler üzerinden genel olarak çimento sektörü hakkında yorum yapmak gerekirse özkaynak kârlılık ve varlıkların kârlılığı oranı önceki dönem oran ortalamalarında daha yüksek iken, hisse başı kâr entegre rapor dönem ortalamasında daha kârlıdır.

3.5.2.4. Bankacılık sektörü finansal yapı oranları tanımlayıcı istatistikleri

Bankacılık sektöründe finansal yapı oranlarına ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3.28-Tablo 3.33 arasında gösterilmiştir.

Tablo 3.28. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Kaldıraç Oranı	0,88	0,01	0,87	0,00
Finansman Oranı	0,13	0,01	0,14	0,01
Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00

Her iki raporlama döneminde finansal kaldıraç oranı optimal seviyenin üstünde iken, aralarında minör bir fark olmasına rağmen finansman oranında fark gözlemlenmiştir. Bu yüzden Türkiye Garanti Bankası'nın yayımladığı rapor biçimine göre kârlılık oranları ortalaması üzerinde bir etkisi gözlemlenememiştir.

Tablo 3.29. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Yapı Oranları				
Finansal Kaldıraç Oranı	0,85	0,00	0,88	0,00
Finansman Oranı	0,16	0,01	0,13	0,01
Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00

TSKB'nin yayımladığı raporlama dönemlerine göre ortalamaları incelendiğinde finansal kaldıraç oranlarının istenen seviyenin üzerinde olduğu ve fakat önceki dönem ortalamasının çok az bir farkla yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, finansman oranında ise tam ters durumdadır.

Tablo 3.30. Nedbank Group Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Yapı Oranları				
Finansal Kaldıraç Oranı	0,92	0,00	0,91	0,00
Finansman Oranı	0,09	0,00	0,09	0,00
Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00

Nedbank için finansal kaldıraç oranları ortalaması her iki dönemde de neredeyse aynı olup, finansman oranlarında bir fark gözlemlenmemiştir. Aynı zamanda dönemlerin Nedbank'ın finansal yapı oran ortalaması üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur.

Tablo 3.31. Standard Bank Group Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Yapı Oranları				
Finansal Kaldıraç Oranı	0,92	0,00	0,90	0,00
Finansman Oranı	0,08	0,01	0,10	0,00
Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00

Standard Bank’ın önceki dönem finansal kaldıraç oran ortalaması entegre raporlama dönemi ortalamasından 0,02 puan daha yüksekken, finansman oranında ise sonuç tam ters şekilde çıkmıştır.

Tablo 3.32. Türk/Yabancı Bankacılık Sektörü Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

		Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları		Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Türk İşletmeler	Finansal Kaldıraç Oranı	0,86	0,01	0,87	0,00
	Finansman Oranı	0,14	0,01	0,13	0,01
	Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00
Yabancı İşletmeler	Finansal Kaldıraç Oranı	0,92	0,00	0,90	0,00
	Finansman Oranı	0,08	0,00	0,09	0,00
	Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00

Hem Türk hem de yabancı bankaların finansal yapı oran ortalamalarından finansal kaldıraç ve finansman oranları her iki dönemde de optimal seviyeye çıkamamıştır.

Türk bankalarının finansal kaldıraç oranı her iki dönem oran ortalamalarında neredeyse aynıyken yabancı bankalarda önceki dönem ortalaması daha yüksek çıkmıştır. Finansman oranı ise, Türk bankalarında her iki dönem oran ortalamalarında, yabancı menşeli bankalardan daha yüksektir.

Tablo 3.33. Bankacılık Sektörü Finansal Yapı Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Finansal Yapı Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Finansal Kaldıraç Oranı	0,89	0,03	0,89	0,01
Finansman Oranı	0,11	0,03	0,11	0,02
Finansal Yapı Oranı	0,50	0,00	0,50	0,00

Bankacılık sektörü finansal yapı oran ortalamalarından hem kaldıraç hem de finansman oranı ortalamaları her iki dönemde de birbirine eşit çıkmıştır.

3.5.2.5. Bankacılık sektörü kârlılık oranları tanımlayıcı istatistikleri

Bankacılık sektöründe kârlılık oranlarına ait tanımlayıcı istatistiklere Tablo 3.34 – Tablo 3.39 arasında yer verilmiştir.

Tablo 3.34. Türkiye Garanti Bankası A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,13	0,01	0,13	0,02
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,00	0,01	0,00
Hisse Başı Kâr	0,93	0,25	1,53	0,06
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,14	0,00	0,17	0,00
Kârlılık Oranı	0,30	0,06	0,46	0,01

Türkiye Garanti Bankası’nın yayımladığı son 3 yıllık entegre faaliyet raporlarının ve ondan önceki 3 yılın faaliyet raporlarının barındırdığı finansal bilgiler doğrultusunda ortalamaları alınan kârlılık oranlarından, özkaynak ve varlıkların kârlılığı oranları arasında bir fark gözlemlenmez iken hem hisse başı kâr hem de sermaye yeterlilik oranı ortalamaları entegre raporlama döneminde artış göstermiştir.

Tablo 3.35. Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,17	0,00	0,17	0,01
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,02	0,00	0,02	0,00
Hisse Başı Kâr	0,11	0,11	0,24	0,02
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,17	0,01	0,17	0,00
Kârlılık Oranı	2,18	3,60	0,15	0,00

TSKB'nin kârlılık oranlarından özkaynak kârlılık, varlık kârlılığı ve sermaye yeterlilik oranları iki raporlama dönemi ortalamalarında aynı kalır iken, hisse başı kâr ortalaması entegre raporlama döneminde önceki dönem ortalamasının 2 katıdır.

Tablo 3.36. Nedbank Group Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,16	0,04	0,15	0,00
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,00	0,01	0,00
Hisse Başı Kâr	1,40	0,25	2,56	0,18
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,12	0,01	0,15	0,00
Kârlılık Oranı	0,42	0,07	0,72	0,04

Nedbank'ın entegre raporlama dönemi oran ortalamaları hisse başına kâr ve sermaye yeterlilik oranı önceki dönem oran ortalamalarından hayli yüksekken, varlıkların kârlılığı oranı ortalaması aynı kalmış ve özkaynak kârlılık oran ortalaması ise belli belirsiz bir düşüş göstermiştir.

Tablo 3.37. Standard Bank Group Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,14	0,03	0,18	0,00
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,00	0,00	0,00
Hisse Başı Kâr	0,79	0,12	1,65	0,06
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,14	0,01	0,13	0,00
Kârlılık Oranı	0,27	0,03	0,49	0,01

Standard Bank’ın kârlılık oran ortalamalarından entegre raporlama dönemi sonuçları özkaynak kârlılık oranı ve hisse başına kâr değeri önceki dönem oran ortalamalarından yüksek iken, varlıkların kârlılığı ve sermaye yeterlilik oranında düşüş gözlemlenmiştir. Hatta varlıkların kârlılığı için entegre raporlama dönemi ortalamasına bakıldığında varlıkların hiç kâr etmediği görülmüştür.

Tablo 3.38. Türk/Yabancı Bankalar Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

		Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
Kârlılık Oranları		Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Türk Bankalar	Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,15	0,02	0,15	0,02
	Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,00	0,01	0,00
	Hisse Başı Kâr	0,52	0,47	0,88	0,70
	Sermaye Yeterlilik Oranı	0,15	0,02	0,17	0,00
	Kârlılık Oranı	1,24	2,50	0,30	0,17
Yabancı Bankalar	Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,15	0,03	0,16	0,01
	Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,00	0,01	0,00
	Hisse Başı Kâr	1,09	0,37	2,10	0,51
	Sermaye Yeterlilik Oranı	0,13	0,01	0,14	0,00
	Kârlılık Oranı	0,35	0,09	0,60	0,12

Türk ve yabancı bankaların kârlılık oranları önceki ve entegre raporlama dönemi çerçevesinde değerlendirildiğinde; Türk bankaların özkaynak kârlılık oranının ve varlıkların kârlılığı oranlarında değişim yokken, hisse başı kâr ve sermaye yeterlilik oranı entegre raporlama dönemi ortalamalarında daha yüksek olduğu söylenebilir. Yabancı bankalar da entegre raporlama dönemi ortalamalarına göre yorumlanır ise; özkaynak kârlılık oranı ve sermaye yeterlilik oranı hafif bir yükselme eğilimi gösterir iken, varlıkların kârlılığı oranı değişim göstermemiş, hisse başı kâr ise 2 katı kadar artış göstermiştir.

Tablo 3.39. Bankacılık Sektörü Kârlılık Oranları Ortalama ve Standart Sapmaları

Kârlılık Oranları	Önceki Dönem		Entegre Raporlama Dönemi	
	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
Özkaynak Kârlılık Oranı (ROE)	0,15	0,03	0,16	0,02
Varlıkların Kârlılığı Oranı (ROA)	0,01	0,00	0,01	0,00
Hisse Başı Kâr	0,81	0,50	1,49	0,86
Sermaye Yeterlilik Oranı	0,14	0,02	0,15	0,01
Kârlılık Oranı	0,79	1,75	0,45	0,21

Bankacılık sektörü kârlılık oranları ortalamaları için genel olarak, entegre raporlama dönemi ile özkaynak kârlılık oranı, hisse başı kârın ve sermaye yeterlilik oranının artmasına yardımcı olmuş ama varlıkların kârlılığı oranını etkilememiştir.

3.5.3. Fark analizleri test sonuçları

Çimento ve bankacılık sektörlerinde önceki dönem ile entegre raporlama dönemi sonucu gerçekleşen oranlar arasındaki farklar SPSS programı ile Mann-Whitney U testiyle araştırılmıştır. Test sonuçları izleyen maddelerde sunulmuştur.

3.5.3.1. Çimento sektörü Mann-Whitney U test sonuçları

Çimento sektöründe nakit oran, finansal kaldıraç, finansman, otofinansman, özkaynak kârlılık, varlıkların kârlılığı ve hisse başı kâr oranları arasında entegre raporlama ve öncesi döneme ait oranlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar ($p>0,05$) tespit edilememiştir. Cari ve asit-test oranları arasında entegre raporlama ve öncesi döneme ait

oranlar arasındaki farklar ise istatistiksel açıdan anlamlıdır. Analiz sonuçları, cari oran için Tablo 3.40'ta, asit-test oranı için de Tablo 3.41'de gösterilmiştir.

Tablo 3.40. Çimento Sektörü Cari Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

Dönem	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Önceki Dönem	12	16,17	28,000	0,010
Entegre Raporlama Dönemi	12	8,83		

Cari oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır (U=28,000; $p<0,05$). Önceki dönemine ait oranların sıralama ortalaması entegre döneme ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.41. Çimento Sektörü Asit-Test Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

Dönem	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Önceki Dönem	12	16,08	29,000	0,012
Entegre Raporlama Dönemi	12	8,92		

Asit-test oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır (U=29,000; $p<0,05$). Önceki döneme ait oranların sıralama ortalaması entegre döneme ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Çimento sektöründe seçilen likidite oranlarını oluşturan oranların ortalamalarına göre arasındaki farklar incelendiğinde entegre raporlama ve öncesi döneme ait oranlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar tespit edilmiştir. Seçilen finansal yapı ve kârlılık oranlarını oluşturan oranların ortalamaları arasındaki farklar ise istatistiksel açıdan anlamsız ($p>0,05$) olarak gözlemlenmiştir. Likidite oranlarına ait sonuçlar Tablo 3.42'de gösterilmiştir.

Tablo 3.42. Çimento Sektörü Likidite Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

Dönem	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Önceki Dönem	12	15,92	31,000	0,017
Entegre Raporlama Dönemi	12	9,08		

Likidite oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($U=31,000$; $p<0,05$). Önceki dönemine ait oranların sıralama ortalaması entegre döneme ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Çimento sektöründe Türk ve yabancı işletmelerin finansal yapı ve kârlılık oranları arasındaki farklar incelendiğinde oranlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar tespit edilmiştir. Likidite oranları arasındaki farklar ise istatistiksel açıdan anlamsız ($p>0,05$) olarak hesaplanmıştır. Finansal yapı oranlarına ait sonuçlar Tablo 3.43'te, kârlılık oranlarına ait sonuçlar da Tablo 3.44'te sunulmuştur.

Tablo 3.43. Çimento Sektörü Finansal Yapı Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

İşletme Türü	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Türk	12	18,50	0,000	0,000
Yabancı	12	6,5		

Finansal yapı oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($U=0,000$; $p<0,05$). Türk işletmelerine ait oranların sıralama ortalaması yabancı işletmelere ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.44. Çimento Sektörü Kârlılık Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

İşletme Türü	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Türk	12	18,50	0,000	0,000
Yabancı	12	6,50		

Kârlılık oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($U=0,000$; $p<0,05$). Türk çimento işletmelerine ait oranların sıralama ortalaması yabancı çimento işletmelerine ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Ulaşılan bulgular sonucunda araştırmanın; H_1 , H_2 , H_3 , H_{14} ve H_{15} numaralı hipotezleri kabul edilmiş, H_4 , H_5 , H_6 , H_7 , H_8 , H_9 , H_{10} , H_{11} , H_{12} ve H_{13} numaralı hipotezleri ise reddedilmiştir.

3.5.3.2. Bankacılık sektörü Mann-Whitney U test sonuçları

Bankacılık sektöründe; finansal kaldıraç, finansman, özkaynak kârlılık, varlıkların kârlılığı ve sermaye yeterlilik oranları entegre raporlama ve öncesi döneme ait oranlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar ($p>0,05$) tespit edilememiştir. Hisse başı kâr değerleri arasında entegre raporlama ve öncesi döneme ait değerler arasındaki farklar ise istatistiksel açıdan anlamlıdır. Analiz sonuçları hisse başı kâr için Tablo 3.45'te gösterilmiştir.

Tablo 3.45. Bankacılık Sektörü Hisse Başı Kâr Değeri Mann-Whitney U Test Sonuçları

Dönem	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Önceki Dönem	12	9,25	33,000	0,024
Entegre Raporlama Dönemi	12	15,75		

Hisse başı kâr değerleri arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($U=33,000$; $p<0,05$). Entegre raporlama dönemine ait oranların sıralama ortalaması önceki döneme ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Bankacılık sektöründe finansal yapı ve kârlılık oranları arasındaki farklar incelendiğinde oranlar arasındaki farkların istatistiksel açıdan anlamsız ($p>0,05$) olduğu tespit edilmiştir.

Bankacılık sektöründe Türk ve yabancı bankaların finansal yapı ve kârlılık oranları arasındaki farklar incelendiğinde oranlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklar tespit edilmiştir. Finansal yapı oranlarına ait sonuçlar Tablo 3.46'da, kârlılık oranlarına ait sonuçlar da Tablo 3.47'de sunulmuştur.

Tablo 3.46. Bankacılık Sektörü Finansal Yapı Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

Banka Türü	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Türk	12	15,58	35,000	0,033
Yabancı	12	9,42		

Finansal yapı oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($U=35,000$; $p<0,05$). Türk bankalarına ait oranların sıralama ortalaması yabancı bankalara ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.47. Bankacılık Sektörü Kârlılık Oranları Mann-Whitney U Test Sonuçları

Banka Türü	N	Sıralama Ortalama	Mann-Whitney U Değeri	p
Türk	12	9,46	35,000	0,033
Yabancı	12	15,54		

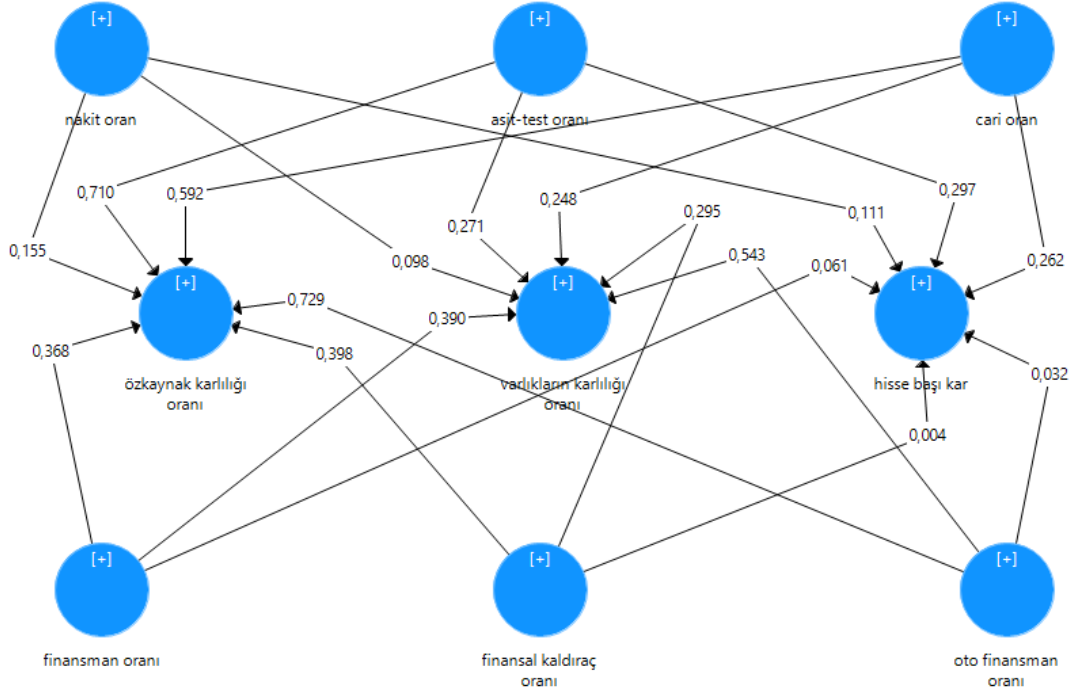
Kârlılık oranları arasındaki farklar istatistiksel açıdan anlamlıdır ($U=35,000$; $p<0,05$). Yabancı bankalara ait oranların sıralama ortalaması Türk bankalarına ait oranlardan daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Gerçekleşen analizler sonucunda araştırmanın; H_{22} , H_{24} ve H_{25} numaralı hipotezleri kabul edilmiş, H_{16} , H_{17} , H_{18} , H_{19} , H_{20} , H_{21} ve H_{23} numaralı hipotezleri ise reddedilmiştir.

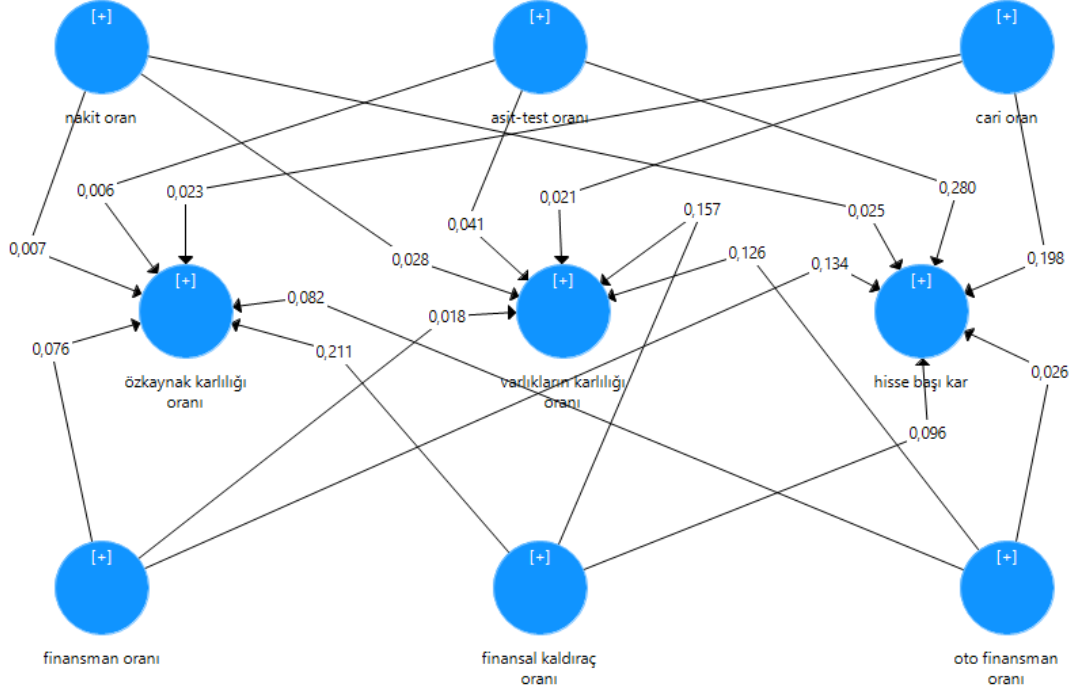
3.5.4. Yapısal eşitlik modellerinin test edilmesi ve bulgular

Araştırma modelinin analiz edilmesinde kısmi en küçük kareler yol analizi (PLS-SEM) kullanılmıştır. Veriler SmartPLS 3.3.2 istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir (Ringle, Wende, ve Becker, 2015; Yıldız, 2020). PLS yol katsayılarının anlamlılıklarını değerlendirmek için yeniden örnekleme (bootstrapping) ile örneklemden 500 alt örnekleme alınarak t-değerleri hesaplanmıştır.

Çimento sektörü için oluşturulan yapısal eşitlik modelleri entegre raporlamadan önceki döneme ait model Şekil 3.3'te, entegre raporlama dönemine ait model de Şekil 3.4'te gösterilmiştir.

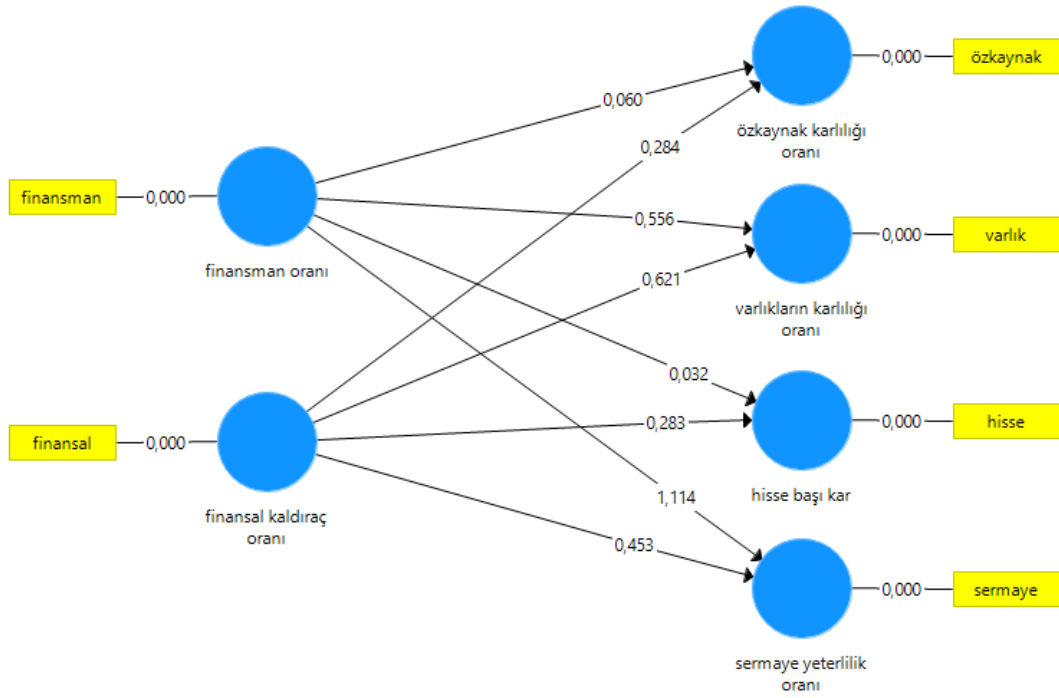
Şekil 3.3. Çimento Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Önceki Dönem)

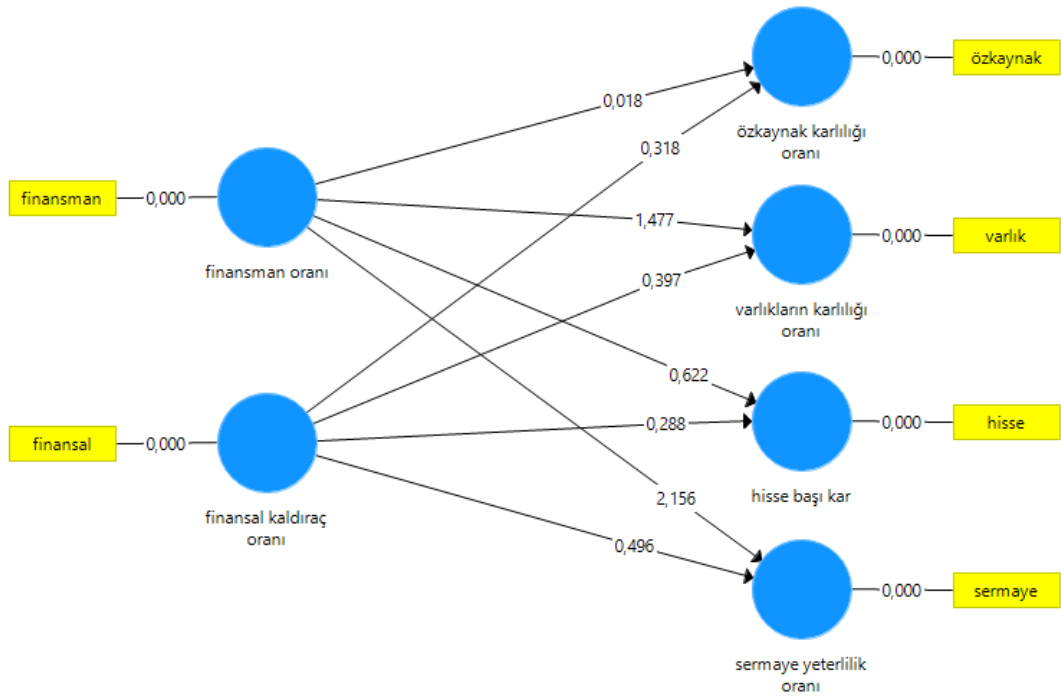
Şekil 3.4. Çimento Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Entegre Raporlama Dönemi)

Entegre raporlama öncesi ve entegre raporlama dönemine göre ayrı ayrı yapılan yol analizlerinde kullanılan raporlama sistemine göre herhangi bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Bankacılık sektörü için oluşturulan yapısal eşitlik modelleri entegre raporlama sisteminden önceki dönem modellemesi Şekil 3.5'te, entegre raporlama dönemi için olan model ise Şekil 3.6'da gösterilmiştir.

Şekil 3.5. Bankacılık Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Önceki Dönem)

Şekil 3.6. Bankacılık Sektörü Yapısal Eşitlik Modeli (Entegre Raporlama Dönemi)

Bankacılık sektöründe de entegre raporlama öncesi dönem ve entegre raporlama dönemine göre ayrı ayrı yapılan yol analizlerinde, finansman oranının sermaye yeterlilik oranı üzerindeki etkileri entegre raporlama döneminde anlamlı iken ($p < 0,05$) önceki dönemde anlamsızdır. Modeldeki diğer yollarda dönemsel bir fark tespit edilememiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Globalleşmenin etkisiyle; işletmelerin hem daha fazla şeffaflık hem de hesap verebilirlik adına paydaşlarına, yatırımcılarına ve bilgi kullanıcılarına finansal bilgilerinin yanı sıra finansal olmayan bilgilerini de sunmaları gerekmektedir. Bu bilgiler sadece geçmişe yönelik değil aynı zamanda geleceğe dair olmalı ve bu zamana kadar yarattıkları ve yaratmayı vaat ettikleri değerler hakkında da açık bir biçimde bilgi vermelidir. Bu beklentilerin karşılanması doğrultusunda her alanda olduğu gibi küresel boyuttaki kurumsal raporlama alanında da köklü değişimler meydana gelmiştir. Finansal raporlama ile başlayan adımlar yerini kurumsal yönetim raporlamasına oradan sürdürülebilirlik raporlamasına ve son olarak da entegre raporlamaya bırakmaya başlamıştır. Temelinde değer yaratma ve entegre düşünme bulunan Entegre Raporlama, işletmelerin şimdiki zamanda ve uzun vadede nasıl değer yarattığını ve yaratacağını, topluma katkılarını ve katacaklarını kısa, net ve anlaşılır bir biçimde ortaya koymaktadır. Entegre raporlamanın bu zamana kadar süre gelmiş raporlamaların bakış açısını değiştireceğine, diğerlerine nazaran bütüncül ve stratejik bir bakış açısı getireceğine, işletmelerin performanslarını finansal ve finansal olmayan bilgileri bir araya getirmesinden ötürü tam ve eksiksiz yansıtacağına inanılmaktadır.

İşletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik bütün faaliyetlerini tek bir raporda toplayarak, aynı zamanda gerçekleştirilen bu faaliyetlerin işletmelere kattığı değeri ortaya koyan entegre raporlama, 2009 yılında yayımlanan King III Kurumsal Yönetim Kodu'nun "9.Bölüm: Entegre Raporlama" bölümü ile ilk kez gündeme gelmiştir. 2010 yılının Mart ayını izleyen yılda Johannesburg borsasında hisse senetleri işlem gören işletmeler için IR zorunlu olmuştur. İngiltere tarafından Aralık 2007'de yayımlanan Bağlı Raporlama Çerçevesi'nde entegre raporlamanın temelleri atılmış olup, İngiltere'de 17 Aralık 2009 tarihinde gerçekleştirilen A4S forumunda, Galler Prensi'nin öncülüğünde Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi'nin kurulması kararı alınmıştır.

IFAC ve GRI iş birliği ile 2010 yılında kurulan IIRC, entegre raporlamayı teşvik etmek amacıyla IFAC, GRI, CDP, Sticking Global Reporting Initiative, GISR, IFRS Foundation gibi uluslararası organizasyonların desteğini almak için mutabakat anlaşmaları imzalamıştır. IIRC'nin yaptığı çalışmalar ve diğer ulusal ve uluslararası organizasyonlardan aldığı destek ile 2013 yılının Aralık ayında Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi yayımlanmıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti'nde halka açık işletmeler haricinde gönüllülük esasına dayalı olan bir rapor olarak karşımıza çıkan entegre raporun; Danimarka ve Fransa'da borsaya kote işletmelerin, İsveç'te ise kamu kurumlarının sürdürülebilirlik raporu veya entegre rapor hazırlamak zorunda oldukları, Brezilya'da ise borsada hisse senetleri işlem gören işletmelere sürdürülebilirlik raporu veya entegre raporlama hazırlaması önerilmektedir. Bu ülkelere ek olarak, Amerika, Almanya, Hollanda, Norveç ve Japonya gibi birçok ülkede yıllık faaliyet raporlarını finansal olmayan bilgiler ile de donatarak sunmaya başladığı bilinmektedir. Ülkemizde ise 2015 ve 2016 yılları arasında ilk entegre raporlar yayımlanmıştır. Bu örnekler, entegre raporlamanın ülkelerde pratik olarak uygulanmaya başlanıldığının açık bir kanıtıdır.

Entegre raporlama elbette işletmelere ve yatırımcılara sağladığı avantajların yanında birçok dezavantaj da barındırmaktadır. Rapor, sadece işletmelerin faaliyetleriyle ilgilenmediği gibi gerçekleşen faaliyetlerin girdi ve çıktılarına bakarak işletmeye nasıl değer kattığına bakmaktadır. Bunun için işletmelerin bulunduğu sektörün sermaye öğelerini tanımlar, iş modeline göre girdi ve çıktılarını açıkça gösterir ve işletmenin değer yaratma kabiliyetini ölçer. Sonuç olarak sunulması gereken rapor şeffaflık ve hesap verebilirliğin son noktasıdır. Kurumsal olan birçok işletme için gereklilik olan entegre raporlama, küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için karmaşık, zor ve masraflı olabilmektedir.

Aslında işletmelerden beklenen IIRC'nin yayımladığı rehber rapora uygun bir rapor hazırlanmasıdır. Fakat ülkelerin yasal düzenlemelerindeki farklılıkları, her ne kadar Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi'nde içerik öğelerinin ticari gizliliğe ve işletmenin rekabet avantajına zarar vermeyecek şekilde açıklanabileceği bunun işletmenin takdirine bırakıldığı belirtilse de konuyla ilgili, çalışanların raporlama sürecinde aktif katılım göstermeyi tercih etmeyecekleri, yöneticilerin görev ve sorumluluklarında artış meydana geleceği gibi sorunlar işletme yöneticilerini ve yatırımcıları entegre raporlamaya geçiş süreci ile ilgili kaygılandırmaktadır.

Kâr amacıyla kurulan işletmelerin entegre raporlarını gerçeğe uygun, IIRC'nin yayımladığı çerçeveye uygun, şeffaf ve açık bir şekilde hazırlayabilmeleri için zamanla ortaya çıkan yönetim akımlarında olduğu gibi belki de işletme içinde sırf bu iş ile ilgilenen yeni bir departman kurulmalı ya da danışmanlık almalıdırlar. Tam da burada işletmelerin entegre faaliyet raporu yayımladıklarında elde edecekleri kârda herhangi bir değişim olup olmayacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Çalışmada, Borsa İstanbul Endeks’inde yer alan ve 3 yıl üst üste entegre rapor yayımlayan işletmeler ile yurtdışında entegre raporları ödüllü ve/veya örnek teşkil eden 3 işletmenin, entegre rapor yayımlamadan önceki döneme ait son 3 raporu ile yayımladığı son 3 yıllık entegre raporun finansal açıdan karşılaştırılması ve değerlendirmesi yapılmıştır. Bu kısıtlara Türkiye’de uyum sağlayan 4 işletme olduğu ve bunların 2’sinin çimento, 2’sinin bankacılık sektöründen olduğu belirlenmiş ve yurtdışından seçilen işletmeler de bu sektörlere göre seçilmiştir. Çimento Sektöründen Türkiye’den; Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. ile Nuh Çimento Sanayi A.Ş.; Yurtdışından; Cemex S.A.B de C.V. ile Votorantim Cimentos seçilmiştir. Bankacılık Sektörü için ise Türkiye’den Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş.; yabancı bankalar olarak da Güney Afrika Johannesburg borsasından Nedbank Group ve Standard Bank Group seçilmiştir.

Her bir işletmenin önceki döneme ait son 3 yıllık faaliyet raporuna ve son 3 yıllık entegre raporlarının finansal tablolarından elde edilen verilerine göre likidite, finansal yapı ve kârlılık oranlarını ölçen değerler oran yöntemi ile analiz edilmiş, bu oranlar arasındaki farklar tanımlayıcı istatistikler ve fark analizi yolu ile araştırılmış ve aynı zamanda yapısal eşitlik modellemesi ile entegre raporlama dönemi ve önceki döneme göre sektörler üzerindeki etkiye bakılmıştır.

Bu oranların ışığında Çimento sektörü için; Nuh Çimento, Çimsa ve yabancı işletmelerden daha iyi finansal göstergelere sahiptir. Analiz sonuçlarına göre; Türk işletmeleri her iki raporlama döneminde yabancı işletmelerden daha başarılı sonuçlara ulaşmışlardır. Fakat işletmeler menşeleri farketmeksizin entegre rapor yayımlamadığı dönemlerde daha başarılı finansal sonuçlar elde etmişlerdir. Yapılan sektör araştırmasına göre, ekonomik dalgalanmalara çok duyarlı olan çimento sektörü entegre raporlama dönemlerinde küçülme yaşamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, elde edilen finansal sonuçların entegre rapor nedeniyle ortaya çıktığını söylemek doğru olmayacaktır. Gözlemlenen en büyük fark, hisse başı kârda gerçekleşmiş ve entegre rapor yayımlanan dönemlerde yükseldiği belirlenmiştir.

Değerlendirilen bankalardan Türkiye Entegre Raporlama Ağı (ERTA)’nın kurucu üyelerinden olan Türkiye Garanti Bankası A.Ş. ve IIRC’nin 2017 “En İyi Uygulamalar” listesinde yer alan Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. finansal yapı oranlarında başarılı iken; Johannesburg borsasında işlem gören NedBank Group ve Standard Bank Group kârlılık oranları analizlerinin sonuçlarında daha başarılı olmuştur. Bu dört bankanın da entegre rapor yayımladıkları dönemde hisse başı kârlarının arttığı sonucuna varılmış ve

bankacılık sektöründe entegre rapor dönemlerinde finansman oranının sermaye yeterlilik oranı üzerinde anlamlı etkisinin olduğu saptanmıştır.

Sonuç olarak entegre raporlama, işletmelerin ekonomik performanslarıyla sosyal ve çevresel etkileri arasındaki bağlantının gösterilebilmesi, temelinde entegre düşüncenin katkılarıyla faaliyetlerin çok yönlü ve tutarlı gerçekleştirilebilmesine olanak tanınması, bu etkiler ile işletmelerin kısa, orta ve uzun vadede değer değişimi yaratma kabiliyetini etkilemesi ve tüm paydaş ve asli kullanıcılara ihtiyaç duydukları bilgileri eksiksiz bir şekilde sunması açılarından işletmelere fayda sağlayacağı göz ardı edilemez bir gerçektir. Ayrıca entegre raporlama ile işletme, karşılaşabileceği olumsuz bir değer değişimi durumunu olumlu noktaya taşıyabilmektedir. İşletme özellikle şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesini doğru benimserse, uyguladığı yanlış bir politikanın kendi üzerindeki olumsuz etkilerini de bilgi kullanıcılarına sunarak, çıkardığı sonuçları ve edindiği deneyimleri anlatabilme avantajı kazanabilir. Bu durumların sağlanabilmesi halinde, finansal rapor kullanıcıları entegre raporları anlamaya başlayacak buna paralel olarak da finansal göstergeler daha iyiye doğru gidecek, mikro ve makro ekonomik açıdan gelişmeler yaşanacak, finansal piyasaların ve işletmelerin şeffaflığı, hesap verebilirliği dolayısıyla güvenilirliği ve sürekliliği artacaktır.

Her ne kadar IIRC tarafından “Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi” oluşturulmuş olsa da finansal ve finansal olmayan bilgiler için bazı standartların oluşturulması şarttır. Raporlama birçok ülkede hâlâ gönüllülük esasına dayandığı için, çerçeveye uygunluğunun kontrolünde zayıf kalınmaktadır çünkü içerik işletmelerin inisiyatifine bırakılmış ve çerçeve bir öneri halindedir.

Ülkemizde Türkiye Kurumsal Yönetim Derneği’nin (TKYD) ve Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği’nin (TÜSİAD) çalışmalarının var olduğu, Borsa İstanbul’un (BİST) da bu çalışmaları desteklediği bilinmektedir. Türkiye’deki entegre raporların azlığı dolayısıyla bu kuruluşların ve Türkiye’de kurulan Entegre Raporlama Türkiye Ağı’nın (ERTA) katkılarıyla, KGK, SPK, BDDK gibi kurumların raporlama çerçevesi için gerekli düzenlemeleri yapması, standartları oluşturması, eksiklikleri gidermesi, gerekirse eğitim vermesi ile ülkemizde faaliyet gösteren işletmelerin raporlama hakkında bilgilendirilmesi ve sürece adaptasyonu sağlanabilir. Bunlara ek olarak entegre raporlama konusunda farkındalık oluşturmak ve entegre raporlama için güvence standartları geliştirmek adına muhasebe şirketleri ve mesleki muhasebe birlikleri ile birlikte çalışarak mutlaka bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Abeysekera, I. (2013). A template for integrated reporting. *Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 227-245. doi: 10.1108/14691931311323869
- ACCA. (2013). The Business Benefits of Sustainability Reporting in Singapore. In *Association of Chartered Certified Accountants*. <http://www.accaglobal.com/content/%0Adam/acca/global/PDF-technical/other-PDFs/sustainability-roundtable.pdf>
- Accounting Standards Steering Committee. (1975). The Corporate Report. <http://www.icaew.com/>
- Aceituno, J., Ariza, L., ve Sanchez, I. (2014). Explanatory Factors of Integrated Sustainability and Financial Reporting. *Business Strategy and the Environment*, 23, 56-72.
- Adams, C. A. (2015). The international integrated reporting council: A call to action. *Critical Perspectives on Accounting*, 27, 23-28. doi: 10.1016/j.cpa.2014.07.001
- Adams, C. A., ve Frost, G. R. (2008). Integrating sustainability reporting into management practices. *Accounting Forum*, 32(4), 288-302. doi: 10.1016/j.accfor.2008.05.002
- Adams, S., ve Simnett, R. (2011). Integrated Reporting: An Opportunity for Australia's Not-for-Profit Sector. *Australian Accounting Review*, 21(3), 292-301. doi: 10.1111/j.1835-2561.2011.00143.x
- Ağdeniz, Ş. (2018). Entegre Raporlamada İç Denetimin Rolü. *Mali Cozum Dergisi/Financial Analysis*, 147, 121-138.
- Akdoğan, N. ve Tenker, N. (2010). *Finansal Tablolar Mali Analiz Teknikleri*. (13.baskı). Ankara: Gazi Kitabevi

- Akgüç, Ö. (1998). *Finansal Yönetim* (7. baskı) . İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Aksoy, Ç. (2013). *Sürdürülebilirlik performansının değerlendirilmesine yönelik ölçek önerisi ve Türkiye'deki işletmelerde uygulaması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aktan, C. C. (2013). Kurumsal Şirket Yönetimi: İyi Şirket Yönetimi İçin Kurallar ve Kurumlar. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 150-191.
- Aktan, C. C., ve Börü, D. (2007). Kurumsal Sosyal Sorumluluk. *Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk*, 11–36.
- Alkış, H., ve Temizkan, V. (2013). Kobi'lerin Yönetimsel Sorunlarının Çözümünde Japon Yönetim Sisteminin Rolü. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 68-85. doi: 10.14230/joiss13
- Alp, A., Kılıç, S. (2014). *Kurumsal Yönetim Nasıl Yönetilmeli?*(1.baskı). İstanbul: Doğan Kitap.
- Altın, U. (2006). *Sermaye piyasalarında kurumsal yönetim kavramı ve Türkiye uygulaması* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aras, G., ve Sarıoğlu, G. U. (2015). *Kurumsal Raporlamada Yeni Dönem: Entegre Raporlama*, 1-101. İstanbul: TÜSİAD.
- Arrubla, Y., Grima, A., ve Benau, M. (2017). Integrated Reports: Disclosure Level and Explanatory Factors. *Social Responsibility Journal*, 13(1), 155-176. doi: 10.1108/SRJ-02-2016-0033
- ARUWA, S. A. (2010). Corporate Reporting and Analysis. *Quarterly Journal of Association of National Accountants of Nigeria*, 18(3), 2-35.

- Atabey, N. A., Yılmaz, B., ve Ay, M. (2005). *Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde muhasebenin sosyal sorumluluk kavramı açısından 'Kurumsal Yönetim'*. IV. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi, Ankara.
- Aujirapongpan, S., ve Chanatup, S. (2015). Integrated Reporting: New Dimension of Firms' Performance Reporting. *AU-GSB e-JOURNAL*, 8 (1), 51-60
- Aydın, S. (2015). *Entegre Raporlama* (1.baskı). İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Ayoola, T. J., ve Olanmi, O. O. (2013). Business Case for Integrated Reporting in the Nigerian Oil and Gas Sector. *Issues In Social And Environmental Accounting*, 7(1), 30-54. doi: 10.22164/isea.v7i1.74
- Babuşçu, Ş. (2011, 21 Aralık). Bankaların sermaye yeterliliği rasyosunda neler olur? *Finans Gündem*. <https://www.finansgundem.com/yazarlar/bankalarin-sermaye-yeterlilik-rasyosunda-neler-olur-yazisi/466215>
- Balashova, E., Silerova, E., ve Melikhov, V. (2015). Developing the methodology to form integrated reporting of agroholdings in the Russian Federation. *Agris On-Line Papers in Economics and Informatics*, 7(4), 19-29. doi: 10.22004/ag.econ.231889
- Barnabè, F., ve Giorgino, M. C. (2013). "Integrating" Business Model and Strategy. In *Integrated reporting* (s.111-126). Springer International Publishing. doi: 10.1007/978-3-319-02168-3_7
- Beattie, V., ve Smith, S. J. (2013). Value creation and business models: Refocusing the intellectual capital debate. *British Accounting Review*, 45(4), 243-254. doi:10.1016/j.bar.2013.06.001
- Bekmezci, M. (2014). Strategies for Corporate Sustainability. *Journal of Management, Marketing and Logistics*, 1(3), 218-240.

- Bhagat, S. ve Bolton, B. (2008). Corporate Governance and Firm Performance. *Journal of Corporate Finance*, 14, 257-273.
- Bilolo, C., Müller, L. ve Berndt, T. (2014). The Future of Integrated Reporting : Analysis and Recommendations. *Global Science and Technology Forum (GSTF)*, 205-216. Global Science ve Technology Forum Pte Ltd. doi: 10.5176/2251-1997_af14.64
- BİST. (2014). Şirketler İçin Sürdürülebilirlik Rehberi. *BİST*. <http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf>
- Black Sun. (2014). Realizing the benefits: The impact of Integrated Reporting. http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2014/09/IIRC.Black_Sun_.Research.IR_Impact.Single.page.s.18.9.14.pdf
- Black Sun. (2015). The Integrated Reporting journey: the inside story. *Integrated Reporting*, 1-48.
- Bouten, L., ve Hoozée, S. (2015). Challenges in sustainability and integrated reporting. *Issues in Accounting Education Teaching Notes*, 30(4), 83-93. <https://meridian.allenpress.com/iaetn/article-abstract/30/4/83/212224>
- Brown, J. A., ve Forster, W. R. (2013). CSR and Stakeholder Theory: A Tale of Adam Smith. *Journal of Business Ethics*, 112(2), 301-312. doi:10.1007/s10551-012-1251-4
- Burritt, R. L. (2012). Environmental performance accountability: Planet, people, profits. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 25(2), 370-405. doi: 10.1108/09513571211198791
- Busco, C., Frigo, M. L., Quattrone, P., ve Riccaboni, A. (2013a). Redefining corporate accountability through integrated reporting. *Strategic Finance*, 95(8), 33-41.

- Bushman, R. M., ve Smith, A. J. (2001). Financial accounting information and corporate governance. *Journal of Accounting and Economics*, 32(1-3), 237-333. doi:10.1016/S0165-4101(01)00027-1
- Butler, J., Henderson, S. C., ve Raiborn, C. (2011). Sustainability and the Balanced Scorecard: Integrating Green Measures Into Business Reporting. *Management Accounting Quarterly*, 12(2), 1–11.
- Büyük Türkçe Sözlük*. (2018). TDK.
- Ceran, E. B. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ve ölçümüne ilişkin bir ön çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi* 46 (Özel Sayı), 59-70.
- Chambers, R. (2015). Developing Integrated Reporting Partnerships "Corporate boards should encourage internal audit's role as assurance provider, advisor". <https://www.nacdonline.org/insights/magazine/author.cfm?ItemNumber=9718>
- Cheng, M., Green, W., Conradie, P., Konishi, N., ve Romi, A. (2014). The International Integrated Reporting Framework: Key Issues and Future Research Opportunities. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 25(1), 90-119. doi:10.1111/jifm.12015
- Ching, H. Y., ve Gerab, F. (2017). Sustainability reports in Brazil through the lens of signaling, legitimacy and stakeholder theories. *Social Responsibility Journal*, 13(1), 95-110. doi:10.1108/SRJ-10-2015-0147
- Churet, C., ve Eccles, R. G. (2014). Integrated Reporting, Quality of Management, and Financial Performance. *Journal of Applied Corporate Finance*, 26(1), 56-64. doi:10.1111/jacf.12054
- Clayton, A. F., Rogerson, J. M., ve Rampedi, I. (2015). Integrated reporting vs. sustainability reporting for corporate responsibility in South Africa. *Bulletin of Geography, Socio-economic Series* (29), 7-17. doi:10.1515/bog-2015-0021

- Correa Ruiz, C. (2013). A Commentary on “Integrated Reporting: A Review of Developments and their Implications for the Accounting Curriculum.” *Accounting Education*, 22(4), 360-362. doi: 10.1080/09639284.2013.817800
- Cozmaighian, D. S. (2015). Integrated Reporting-The Future of Financial Reporting. *Internal Auditing & Risk Management*, 2(38), 125-134.
- Crifo, P., ve Forget, V. D. (2013). Think Global, Invest Responsible: Why the Private Equity Industry Goes Green. *Journal of Business Ethics*, 116(1), 21-48. doi:10.1007/s10551-012-1443-y
- Çabuk, A., Karagül, A. A., Erol, C., Başar, B. A., Sevim, Ş., ve Sayılır, Ö. (2013). *Mali Tablolar Analizi* (2. Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Çalış, Y.E., ve Altınsoy, N.B. (2014). Yönetim Raporlama Sisteminde Sorumluluk Muhasebesi: Bir İnşaat İşletmesinin Maliyet Merkezine Yönelik Performans Analizi. *AKÜ İİBF Dergisi*, XVI(1), 29-44.
- Çelik, L. (2019). *Entegre Raporlamanın İşletmelerin Finansal Performansları Üzerindeki Etkisinin Yapısal Eşitlik Modeli ile Ölçülmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.
- De Villiers, C., Rinaldi, L., ve Unerman, J. (2014). Integrated reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 27(7), 1042-1067. doi:10.1108/AAAJ-06-2014-1736
- Deloitte. (2018). Overview of Integrated Reports. *SBF 120 companies in 2018*, 1-12. <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/nl/Documents/about-deloitte/deloitte-nl-integrated-annual-report-2018-2019.pdf>

- Dinç, E. ve Abdioğlu, H. (2009). İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 159-160.
- Dragu, I. M., ve Tiron-Tudor, A. (2014). Integrating best reporting practices for enhancing corporate social responsibility. *In Corporate Social Responsibility in the Global Business World*, 9783642376, 27-47 doi:10.1007/978-3-642-37620-7_2
- Druckman, P. (2014). Integrated reporting: A new governance tool. *The Corporate Board*, 35(206), 6-10.
- Dumay, J. (2016). A critical reflection on the future of intellectual capital: from reporting to disclosure. *Journal of Intellectual Capital*, 17(1), 168-184. doi:10.1108/JIC-08-2015-0072
- Dyllick, T., ve Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 11(2), 130-141. doi: 10.1002/bse.323
- Eccles, R. G., Krzus, M. P., ve Ribot, S. (2015). Meaning and momentum in the integrated reporting movement. *Journal of Applied Corporate Finance*, 27(2), 8-17.
- Eccles, R. G., ve Krzus, M. P. (2010). One Report - Integrated Reporting For A Sustainable Strategy. *Financial Executive*, 26(2), 28-32.
- Eccles, R. G., ve Saltzman, D. (2011). Achieving sustainability through integrated reporting. *Stanford Social Innovation Review*, 9(3), 56-61.
- Eccles, R. G., ve Serafeim, G. (2011). Accelerating the Adoption of Integrated Reporting. *CSR Index 2011*, 70-92.
- Eccles, R. G., Serafeim, G., Krzus, M., ve Consulting, M. (2011). Market Interest in Nonfinancial Information. *Journal of Applied Corporate Finance*, 23(4), 113-127.

- Elmaghrabi, M. E. (2014). *The Institutionalisation of Integrated Reporting: An Exploration of Adoption, Sustainability Embeddedness and Decoupling*. (Yayınlanmamış doktora tezi). University of Stirling, Stirling. <http://www.storre.stir.ac.uk/handle/1893/21402> dr tezi
- Engin, Y. (2018, 4 Haziran). Çimento Sektörünün Son 10 Yıldaki Performansı. *Beton ve Çimento*. <https://www.betonvecimento.com/sektorel/cimento-sektorunun-son-10-yildaki-performansi>
- Ercan, C., ve Kestane, A. (2017). Entegre Raporlama Ve Türkiye’deki Uygulama Örnekleri Üzerine Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(4), 73-86.
- Ercan, M. K., ve Ban, Ü. (2014). *Değere Dayalı İşletme Finansı: Finansal Yönetim* (8.baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- ERTA. (2020). *Entegre Raporlama Türkiye Ağı*. <http://www.entegreraporlarmatr.org/tr/entegre-raporlama/turkiyede-yayimlanan-entegre-raporlar.aspx>
- European Commission. (2001). Green Paper: Promoting a European framework for corporate social responsibility. *Office for Official Publications of the European Commission*, 1-26.
- FEE. (2011). *Federation of European Accountants, Belgium*.
- Fernandez-Feijoo, B., Romero, S., ve Ruiz, S. (2014). Effect of stakeholders’ pressure on transparency of sustainability reports within the GRI framework. *Journal of Business Ethics*, 122(1), 53-63. doi: 10.1007/s10551-013-1748-5
- Flower, J. (2015). The international integrated reporting council: A story of failure. *Critical Perspectives on Accounting*, 27(1), 1-17. doi:10.1016/j.cpa.2014.07.002

- FRC - Financial Reporting Council. (2004). *The UK Corporate Governance Code*.
<https://www.frc.org.uk/Our-Work/Publications/Corporate-Governance/UK-Corporate-Governance-Code-2014.pdf>
- Fried, A., Holtzman, M. P., ve Mest, D. (2014). Integrated reporting: The New Annual Report For the 21st century. *Financial Executive International*, 24-31.
- García- Sánchez, I. M., Rodríguez-Ariza, L., ve Frías-Aceituno, J. V. (2013). The Cultural System and Integrated Reporting. *International Business Review*, 22(5), 828-838. doi: 10.1016/j.ibusrev.2013.01.007
- Garriga, E. (2014). Beyond Stakeholder Utility Function: Stakeholder Capability in the Value Creation Process. *Journal of Business Ethics*, 120(4), 489-507. doi:10.1007/s10551-013-2001-y
- Gençoğlu, Ü., ve Aytaç, A. (2016). Kurumsal Sürdürülebilirlik Açısından Entegre Raporlamanın Önemi ve BIST Uygulamaları. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 51-66.
- Gillan, S., ve Starks, L. T. (2003). Corporate Governance, Corporate Ownership, and the Role of Institutional Investors: A Global Perspective. *Journal of Applied Finance*, 13(2), 4-22.
- Gökten, S. (2016). Entegre Raporlama Yaklaşımı İçin Uygulamaya Yönelik Sistemik Bir Öneri. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(4), 741-765.
- Graham, J. R., Harvey, C. R., ve Rajgopal, S. (2005). The economic implications of corporate financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 40(1-3), 3-73. doi: 10.1016/j.jacceco.2005.01.002
- GRI. (2013b). The sustainability content of integrated reports: a survey of pioneers. *Global Reporting Initiative Research and Development Series*.
<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRI-IR.pdf>

- GRI. (2013d). Report or Explain: A smart EU policy approach to non-financial information disclosure. *Global Reporting Initiative*. <https://www.globalreporting.org/SiteCollectionDocuments/GRI-non-paper-Report-or-Explain.pdf>
- GRI. (2018). <http://database.globalreporting.org/>. *Sustainability Disclosure Database*. <http://database.globalreporting.org/>
- GRI G4. (2013). G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzu. <https://respect.international/wp-content/uploads/2017/10/G4-Sustainability-Reporting-Guidelines-Implementation-Manual-GRI-2013.pdf>
- GRI G4. (2013c). Global reporting Initiative Sustainability Reporting Guidelines: Implementation Manual. *Global Reporting Initiative*, 1-269. <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/GRIG4-Part2-Implementation-Manual.pdf>
- Güngör, N. (2017). Entegre Raporlama. <http://cdn.istanbul.edu.tr/statics/muhasebe.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2015/11/Entegre-Raporlama.pdf>
- Günsel, R. (2016). Şirketlerde Daha Fazla Şeffaflık Şart. <https://www.dunya.com/surdurulebilir-dunya/sirketlerde-daha-fazla-seffaflik-sart-haberi-319068>
- Gürbüz, A.O. ve Ergincan, Y. (2004). *Kurumsal Yönetim Türkiye'deki Durumu ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler* (1.baskı). İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Gürül, B. (2016, Ağustos). *Kurumsal Sürdürülebilirlik Yaklaşımı-Bir Örnek*. Sözlü Sunum. International Conference on Eurasian Economies 2016, Macaristan.
- Güvemli, B. ve Günay, S. G. (2017). Finansal Danışmanlık ve Finansal Rapor Hazırlama Eğitimi. <https://docplayer.biz.tr/107197736-Finansal-danismanlik-ve-finansal-rapor-hazirlama-egitimi.html>

- Haji, A. A., ve Anifowose, M. (2016). Audit committee and integrated reporting practice: does internal assurance matter? *Managerial Auditing Journal*, 31(8-9), 915-948. doi:10.1108/MAJ-12-2015-1293
- Hasanefendioğlu, D. (2004). Kurumsal Yönetim. *Vergi Dünyası Dergisi*, 275, 79-84.
- Herzig C., ve Schaltegger S. (2006) Corporate Sustainability Reporting. An Overview. S.Schaltegger, M.Bennett ve Burritt R (Ed.), *Sustainability Accounting and Reporting* (1.baskı) içinde (s.301-324) Almanya: Springer, Dordrecht. doi: 10.1007/978-1-4020-4974-3_13
- Hiller, J. S. (2013). The Benefit Corporation and Corporate Social Responsibility. *Journal of Business Ethics*, 118(2), 287–301. doi: 10.1007/s10551-012-1580-3
- Hughen, L., Lulseged, A., ve Upton, D. R. . (2014). Improving Stakeholder Value through Sustainability and Integrated Reporting. *CPA Journal*, 57–61.
- Idowu, S. O., ve Louche, C. (2011). Theory and Practice of Corporate Social Responsibility. *Theory and Practice of Corporate Social Responsibility*. doi: 10.1007/978-3-642-16461-3
- IFAC. (2006). Assurance Aspects of G3 Global Reporting Initiative's 2006 Draft Sustainability Reporting Guidelines. *International Auditing and Assurance Standards Board*,1-19
- IFAC. (2011). *Sustainability Framework 2.0 Professional Accountants as Integrators*. www.ifac.org.
- IFAC. (2017). Enhancing Organizational Reporting: Integrated Reporting Key. *IFAC Policy Position*, 1-9.

- IFC (International Finance Corporation). (2010). *Corporate Governance Manual Second edition*. USA, Bascon. <http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/8a40ee804a81f904ad3dfdf998895a12/CG+manual+for+Vietnam-second+edition-Eng.pdf?MOD=AJPERES>
- IIRC. (2010). Formation of the International Integrated Reporting Committee(IIRC). *The Prince's Accounting for Sustainability Project*. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2011/03/Press-Release1.pdf>
- IIRC. (2011). Towards Integrated Reporting: Communicating Value in the 21st Century. *London: International Integrated*. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2012/06/Discussion-Paper-Summary1.pdf>
- IIRC. (2013a). Consultation draft of the international <IR> framework. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/03/Consultation-Draft-of-the-InternationalIRFramework.pdf>
- IIRC. (2013b). The international Integrated Reporting Framework. *International Integrated Reporting Committee (IIRC)*. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2015/03/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>
- IIRC. (2013c). *IIRC pilot programme yearbook 2013: business and investors explore the sustainability perspective*. http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/IIRC-PP-Yearbook-2013_PDF4_PAGES.pdf
- IIRC. (2013e). Capitals, Background Paper for IR. *London: International Integrated Reporting Council*. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/03/IR-Background-Paper-Capitals.pdf>
- IIRC. (2013g). *International Integrated Reporting Council, Connectivity: background paper for*. <http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/07/IR-Background-Paper-Connectivity.pdf>

- IIRC. (2016, March). Applying the Integrated Reporting Concepts of Outcomes and Social and Relationship Capital in the Banking Industry. *Integrated Reporting Banking Network*, 1-27.
- IIRC. (2017, 28 Kasım). Creating Value- Benefits to Investors. *Integrated Reporting*, 1-24.
- Integrated Reporting Committee (IRC) of South Africa*, 1-27.
- INTOSAI WGEA. (2013). *Sustainability Reporting: Concepts, Frameworks and the Role of Supreme Audit Institutions*. https://www.environmental-auditing.org/media/2935/2013_wgea_sustainability-reporting.pdf
- Ioana, D. ve Adriana, T.-T. (2013). New Corporate Reporting Trends. Analysis on the evolution of integrated reporting. *Annals of the University of Oradea: Economic Science*, 22(1), 1221-1228.
- Ioana, D. ve Adriana, T.-T. (2014). Research Agenda on Integrated Reporting: New Emergent Theory and Practice. *Procedia Economics and Finance*, 15, 221-227. doi: 10.1016/s2212-5671(14)00488-2
- IoDSA. (2016). *King IV Report on Corporate Governance for South Africa 2016*. http://c.ymcdn.com/sites/www.iodsa.co.za/resource/collection/684B68A7-B768-465C-8214-E3A007F15A5A/IoDSA_King_IV_Report_-_WebVersion.pdf
- IRC SA. (2017, Aralık). Disclosure Of Governance Information In The Integrated Report An Information Paper. *Integrated Reporting Committee (IRC) of South Africa*, 1-28.
- IRC SAa. (2018, Ağustos). Preparing an Integrated Report: A Starter's Guide (Updated) AN. *Integrated Reporting Committee (IRC) of South Africa*, 1-35.
- IRC SAb. (2018). Achieving Balance in The Integrated Report: An Information Paper.

- Isaksson, R., ve Steimle, U. (2008). What does GRI-reporting tell us about corporate sustainability? *TQM Journal*, 21(2), 168-181. doi: 10.1108/17542730910938155
- James, M. L. (2013). Sustainability and integrated reporting: Opportunities and strategies for small and midsize companies. *Entrepreneurial Executive*, 18, 17-28.
- Jensen, J. C., ve Berg, N. (2012). Determinants of Traditional Sustainability Reporting Versus Integrated Reporting. An Institutional Approach. *Business Strategy and the Environment*, 21(5), 299-316. doi: 10.1002/bse.740
- Jhunjhunwala, S. (2014). Beyond financial reporting-international integrated reporting framework. *Indian Journal of Corporate Governance*, 7(1), 73-80. doi:10.1177/0974686220140105
- Karayel, M. (2011). *Türkiye’de kurumsal yönetimin dünü, bugünü ve yarını: İMKB 100 şirketlerinde kurumsal yönetim derecelendirme çalışması* (Yayınlanmamış doktora tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Karğın, S. (2006). *Temettü politikasının temsil maliyetleri üzerindeki etkisi ve kurumsal yönetime katkısı* (Yayınlanmamış doktora tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- King III. (2009). *The King III Report on Governance for South Africa. King Code of Governance Principles*. https://cdn.ymaws.com/www.iodsa.co.za/resource/resmgr/king_iii/King_Report_on_Governance_fo.pdf
- Knauer, A., ve Serafeim, G. (2014). Attracting Long-Term Investors Through Integrated Thinking and Reporting: A Clinical Study of a Biopharmaceutical Company. *Journal of Applied Corporate Finance*, 26(2), 57-64. doi: 10.1111/jacf.12067
- Kocamış, T. U., ve Yıldırım, G. (2016). Sustainability Reporting in Turkey: Analysis of Companies in the BIST Sustainability Index. *European Journal of Economics and Business Studies*, 6(1), 41-51.

Koçel, T. (2015). *İşletme Yöneticiliği* (17.baskı). İstanbul: Beta Yayınları.

Köse, E., ve Çetinel, T. (2017). Kurumsal ve Entegre raporlama: Bir araştırma. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8, 155-181.

KPMG. (2011). Integrated Reporting: Performance insight through Better Business Reporting. *KPMG International Cooperatives*, 1-42.
<https://www.kpmg.com/AU/en/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Better-Business-Reporting/Documents/integrated-reporting-issue-2.pdf>

KPMG. (2013). The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2013
kpmg.com/sustainability. In *Kpmg*.

KPMG. (2015). *KPMG Türkiye: "5 Yılda Büyük Dönüşüm."* *KPMG Gündem*, (21),1-74
<https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/pdf/2015/02/KPMGGundem-Sayi-21.pdf>

KPMG. (2017). The KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2017. In *Kpmg*.
https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/campaigns/csr/pdf/CSR_Reporting_2017.pdf

KPMG, UNEP, U., GRI, G., ve UCGA, U. (2010). Carrots and Sticks: Promoting Transparency and Sustainability. *Global Reporting* <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Carrots-and-Sticks.pdf>

Krzus, M.P. (2011). Integrated Reporting: If Not Now, When? *IRZ–Zeitschrift für Internationale Rechnungslegung*, 6, 271-276.

Krzus, M. P. (2017). Mapping the International Integrated Reporting Framework to FCLT Global's "10 elements of a long-term strategy". *Integrated Reporting for a Long-term Strategy*, 1-18.

- Lodhia, S. (2015). Exploring the Transition to Integrated Reporting Through a Practice Lens: An Australian Customer Owned Bank Perspective. *Journal of Business Ethics*, 129(3), 585-598. doi: 10.1007/s10551-014-2194-8
- Lourenço, I. C., Callen, J. L., Branco, M. C., ve Curto, J. D. (2014). The Value Relevance of Reputation for Sustainability Leadership. *Journal of Business Ethics*, 119(1), 17-28. doi: 10.1007/s10551-012-1617-7
- Lynch, M., Lynch, N., ve Casten, D. (2014). The Expanding Use of Sustainability Reporting. *The CPA Journal*, 18-24.
- Macnab, A. (2015). Debate: Would Outcome Costing and Integrated Reporting Link Resources to Strategy in the Public Sector? *Public Money and Management*, 35(6), 399-400. doi: 10.1080/09540962.2015.1083683
- Magarey, G. (2012). Is integrated reporting achievable? *Keeping Good Companies, Keeping Good Companies, Sustainability and Regional Australia, Institute of Chartered Accountants in Australia*, 198-202, 64(4), 198-202.
- Maniora, J. (2015). Is Integrated Reporting Really the Superior Mechanism for the Integration of Ethics into the Core Business Model? An Empirical Analysis. *Journal of Business Ethics*, 140(4), 755-786. doi: 10.1007/s10551-015-2874-z
- McDonald, J. (2006). *Understanding sustainable tourism development from a complex systems perspective: a case study of the Swan River, Western Australia* (Yayınlanmamış doktora tezi). Edith Cowan Üniversitesi, Joondalup
- McKinsey & Company. (2002). *Global Investor Opinion Survey: Key Findings*, 3-4.
- Mohammed, M. (2013). Corporate Accountability in the Context of Sustainability-A conceptual framework. *EuroMed Journal of Business*, 8(3), 243-254. doi: 10.1108/EMJB-05-2013-0026

- Monterio, B. J. (2012). Inevitable Integration 'One Step Closer to an Integrated Reporting Framework. *California CPA*, 19-21.
- Monterio, B. J. (2013). Integrated Reporting and the Potential Role of XBRL. *Strategic Finance*, 94(12), 63-65.
- Monterio, B.J. (2014). Integrated reporting and corporate disclosure. *Strategic Finance*, 96(3), 54-57.
- Nikolaeva, R., ve Bicho, M. (2011). The role of institutional and reputational factors in the voluntary adoption of corporate social responsibility reporting standards. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 39(1), 136-157. doi: 10.1007/s11747-010-0214-5
- OECD. (2004). Principles of Corporate Governance. <https://www.oecd.org/publications/g20-oecd-principles-of-corporate-governance-9789264257443-tr.htm>
- OECD. (2004). Kurumsal Yönetim İlkeleri, *OECD*.
- Oprisor, T. (2015). Contributions to an Improved Framework for Integrated Reporting. *Accounting and Management Information Systems*, 14(3), 483-507.
- Owen, G. (2013). Integrated Reporting: A Review of Developments and their Implications for the Accounting Curriculum. *Accounting Education*, 22(4), 340-356. doi: 10.1080/09639284.2013.817798
- Önce, S., Onay, A., ve Yeşilçelebi, G. (2015). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve Türkiye'deki durum. *Journal of Economics, Finance and Accounting*, 2(2), 230-252.
- Önder, Ş. (2018). *Kurumsal Raporlamanın Yeni Trendi Entegre Raporlama*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.

- Papouts, A. (2018). *An exploration of the disclosure of practices for environmental and social sustainability in sustainability reports*. <http://openaccess.city.ac.uk/19260/http://openaccess.city.ac.uk/>
- Parrot, K. W., ve Tierney, B. X. (2012). Integrated Reporting, Stakeholder Engagement, and Balanced Investing at American Electric Power. *Journal of Applied Corporate Finance*, 24(2), 27-37. doi: 10.1111/j.1745-6622.2012.00375.x
- Peker, İ., ve Baki, B. (2011). Gri İlişkisel Analiz Yöntemiyle Türk Sigortacılık Sektöründe Performans Ölçümü. *International Journal of Economic ve Administrative Studies*, 4(7).
- Peršić, M., Janković, S., ve Krivačić, D. (2017). *Sustainability Accounting: Upgrading Corporate Social Responsibility*. doi: 10.1007/978-3-319-39089-5_15
- Pineno, C. J. (2013). Sustainability Reporting By Universities and Corporations: an Integrated Approach or a Separate Category Within the Balanced Scorecard. *Journal of Business ve Accounting*, 6(1), 51-64.
- Porter, M. E., ve Kramer, M. R. (2006). The link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 84(12), 78-92.
- Prado-Lorenzo, J. M., Gallego-Alvarez, I., ve Garcia-Sanchez, I. M. (2009). Stakeholder engagement and corporate social responsibility reporting: The ownership structure effect. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 16(2), 94-107. doi: 10.1002/csr.189
- PWC. (2008). *Integrated Governance, Risk, and Compliance*. www.pwc.com/en_US/us/public-sector/assets/federal_igrc.pdf , (28.08.2014)
- Ratnatunga, J., ve Alam, M. (2011). Strategic Governance and Management Accounting: Evidence From a Case Study. *Abacus*, 47(3), 343-382. doi: 10.1111/j.1467-6281.2011.00344.x

- Rensburg, R., ve Botha, E. (2014). Is Integrated Reporting the silver bullet of financial communication? A stakeholder perspective from South Africa. *Public Relations Review*, 40(2), 144-152. doi: 10.1016/j.pubrev.2013.11.016
- Reusters, T. (2008). *Financial Analysis CS Sample Reports (Part Of The CS Professional Suite)*.
- Reverte, C. (2015). The Integrated Reporting Movement: Meaning, Momentum, Motives and Materiality. *Journal of Cleaner Production*, 86, 285-288. doi: 10.1016/j.jclepro.2014.08.073
- Ringle, C. M., Wende, S., ve Becker, J. M. (2015). *SmartPLS 3*. Boenningstedt: SmartPLS GmbH.
- Robertson, F. A., ve Samy, M. (2015). Factors affecting the diffusion of integrated reporting – a UK FTSE 100 perspective. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(2), 190-223. doi: 10.1108/SAMPJ-07-2014-0044
- Roth, H. P. (2014). Is Integrated Reporting in the Future? *The CPA Journal*2, 62-67.
- Rowbottom, N., ve Locke, J. (2016). The emergence of <IR>. *Accounting and Business Research*, 46(1), 83-115. doi: 10.1080/00014788.2015.1029867
- SASB. (2013). Conceptual Framework of the Sustainability. *In Accounting Standards Board*. 1-26. <http://www.complianceweek.com/sustainability-reporting-gets-standard/article/306729/>
- Schaltegger, S., Lüdeke-Freund, F., ve Hansen, E. G. (2012). Business cases for sustainability: The role of business model innovation for corporate sustainability. *International Journal of Innovation and Sustainable Development*, 6(2), 95-119. doi: 10.1504/IJISD.2012.046944

- Simnett, R., ve Huggins, A. L. (2015). Integrated reporting and assurance: Where can research add value? *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 6(1), 29-53. doi: 10.1108/SAMPJ-09-2014-0053
- SKD Türkiye. (2016). *100 Maddede Sürdürülebilirlik Rehberi*. <http://www.skdturkiye.org/files/yayin/100-maddede-surdurulebilirlik-rehberi.pdf>
- Smith, S. S. (2014). Integrated Reporting, Corporate Governance, and the Future of the Accounting Function. *International Journal of Business and Social Science*, 5(10), 58-63.
- Smith, S. S. (2015). Accounting, Integrated Financial Reporting, and the Future of Finance. *Journal of Accounting and Finance*, 15(2), 11-15. http://www.m.www.na-businesspress.com/JAF/SmithSS_Web15_2_.pdf
- Solomon, J., ve Maroun, W. (2012). Integrated reporting : the influence of King III on social, ethical and environmental reporting. *The Association of Chartered Certified Accountants*, 5-56. <https://research-repository.st-andrews.ac.uk/handle/10023/3749>
- SPK - Sermaye Piyasası Kurulu. (2005). Kurumsal Yönetim İlkeleri, Şubat.
- Starbuck, W. H. (2014). Why corporate governance deserves serious and creative thought. *Academy of Management Perspectives*, 28(1), 15-21. doi: 10.5465/amp.2013.0109
- Strong, P. (2014). Integrated reporting-where are we now? *Governance Directions*, 66(3), 137-141.
- Şahin, O. (2011). Kobi'lerde Finansal Performansı Belirleyen Faktörler. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 7(14), 183-200. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ijmeb/issue/54850/751100>
- Şanlı, F. B. (2004). Küreselleşme ve Ekonomik Entegrasyonlar. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*. <https://dergipark.org.tr/en/pub/fudad/issue/47007/590933>

- T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2019). *Çimento Sektörü Raporu*.
<https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/sektor-raporlari/mu0303011402>
- Thaslim, K. A. M., ve Antony, A. R. (2016). Sustainability reporting - Its then, now and the emerging next! *World Scientific News*, 42, 24-40. www.worldscientificnews.com
- Thomson, I. (2015). "But does sustainability need capitalism or an integrated report" a commentary on "The International Integrated Reporting Council: A story of failure" by Flower, J. *Critical Perspectives on Accounting*, (27), 18-22.
- Topçu, M. K., ve Korkmaz, G. (2015). Entegre raporlama: Kavramsal bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1) 1-12.
- Topçu, N. (2006). *Kurumsal yönetim ilkeleri ve borsaya kote (İMKB-100) şirketler üzerinde bir uygulama* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul.
- Turhan, G.D., Özen, T., ve Albayrak, R. S. (2018). Kurumsal Sürdürülebilirlik Kavramı, Stratejik Önemi Ve Sürdürülebilirlik Performansı Ölçümü. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 17-37. doi: 10.18354/esam.304155
- Tuzcu, A. (2004). *Halka Açık Şirketlerde Kurumsal Yönetim Anlayışı: İMKB-100 Örneği* (1.baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- TÜSİAD. (2002). Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi.
- Tweedie, D., ve Martinov-Bennie, N. (2015). Entitlements and Time: Integrated Reporting's Double-edged Agenda. *Social and Environmental Accountability Journal*, 35(1), 49-61. doi: 10.1080/0969160X.2015.1007466

- Uluslan, H. (2009). Çevresel Raporlama Rehberler ve İşletme Çevresel Raporlarında Açıklanması Gereken Bilgiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 14(2), 181-206.
- Uyar, A. (2015). *Kurumsal raporlamanın gelişimi ve güncel yaklaşımlar* (1. baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ülgen, H. ve Mirze, K. (2016). *İşletmelerde Stratejik Yönetim* (8.baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Vancity. (2005). Integrated reporting : issues and implications for reporters. *Solstice Sustainability Works, Inc.*, 1-19.
- Veltri, S., ve Silvestri, A. (2015). The Free State University integrated reporting: A critical consideration. *Journal of Intellectual Capital*, 16(2), 443-462. doi: 10.1108/JIC-06-2014-0077
- Vural, Z.B.A., Bat, M. (2011). 21.Yüzyılın Yükselen Değerleri: İş Ahlakı Ve Kurumsal Yönetişim. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 7(1), 29-46.
- WCED, W. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our common future. *Oxford University Press*, 1-300. <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
- Welford, R. (2012). Integrated reporting-time for a reality check? *Keeping Good Companies*, 64(3), 151-153 <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=242944921469422;res=IELAPA>
- White, A. (2005). New Wine, New Bottles : The Rise of Non-Financial Reporting A Business Brief by Business for Social Responsibility, 1-6.
- White, B. A. L. (2005). Fade , Integrate or Transform ? The Future of CSR. *Business for Social Responsibility*.

- Wulf, I., Niemöller, J., ve Rentzsch, N. (2014). Development toward integrated reporting, and its impact on corporate governance: a two-dimensional approach to accounting with reference to the German two-tier system. *Journal of Management Control*, 25(2), 135–164. doi: 10.1007/s00187-014-0200-z
- Yanık, S., ve Türker, İ. (2012). Sürdürülebilirlik Ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Gelişmeler (Tümleşik Raporlama). *Journal of Faculty of Political Science*, 47.
- Yıldırım, N. (2019). Muhasebe bilgi sistemi ile kurumsal yönetim arasındaki ilişkinin incelenmesi: Sivas ili örneği (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yıldız, E. (2020). *SmartPLS ile Yapısal Eşitlik Modellemesi Reflektif ve Formatif Yapılar* (1. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Ö. F. (2015). *Kurumsal Yönetim İlkelerinin 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde İncelenmesi ve BIST 30 Şirketlerinin Uyumluluğu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Yılmaz, Ş. (2017). İşletmelerde Otofianzman. <http://www.ticarihayat.com.tr/yazar/ISLETMELERDE-OTOFINANSMAN/726>
- Yonkova, B. (2013). Integrated Reporting and SMEs. *Economic Alternatives*, (1), 115-125.
- Young, W., ve Tilley, F. (2006). Can businesses move beyond efficiency? The shift toward effectiveness and equity in the corporate sustainability debate. *Business Strategy and the Environment*, 15(6), 402-415. doi: 10.1002/bse.510
- Yüksel, F. (2017). *Entegre raporlama, Türk işletmelerinin entegre raporlamaya bakışı üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış doktora tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa

reporting.standardbank.com/results-reports/annual-reports/ (2020) Standard Bank Group
Faaliyet Raporları

vcimentos.mzweb.com.br/votorantimcimentos/web/conteudo_en.asp?idioma=1&conta=44
&tipo=45129 (2020) Votorantim Cimentos Faaliyet Raporları

www.accountingforsustainability.org. (2019). Integrated Reporting and IIRC. *A4S Accounting for Sustainability*. <https://www.accountingforsustainability.org/content/a4s/corporate/en/impact/achievements.html#item-iirc>

www.bddk.org.tr/mevzuat (2020)

www.cemex.com/investors/reports/home#navigate (2020) Cemex S.A.B. de C.V. Faaliyet Raporları

www.cimsa.com.tr/tr/faaliyet-raporlari/i-21 (2020) Çimsa Çimento Sanayi ve Ticaret A.Ş. Faaliyet Raporları.

www.garantibbvainvestorrelations.com/tr/kutuphane/faaliyet-raporlari/Faaliyet-Raporlari/666/0/0 (2020) Türkiye Garanti Bankası A.Ş Faaliyet Raporları

www.globalreporting.org. (2018). GRI Empowering Sustainable Decisions. *GRI Standartları*. <https://www.globalreporting.org/standards>

www.globalreporting.org. (2018). GRI's History. *GRI Empowering Sustainable Decisions*. <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx>

www.globalreporting.org. (2019, 14 Ocak). GRI Empowering Sustainable Decisions *Sustainability Disclosure Database*. <http://database.globalreporting.org/search>

www.integratedraporting.org. (2019, 02 Şubat). Find out what is happening in your region. *Integrated Reporting*. <http://integratedreporting.org/when-advocate-for-global-adoption/find-out-what-is-happening-in-your-region>

www.integratedreporting.org. (2019). Integrated Reporting. *Corporate Reporting Dialogue*. <http://integratedreporting.org/news/corporate-reporting-dialogue-launched-responding-to-calls-for-alignment-in-corporate-reporting>

www.integratedreporting.org. (2019). Integrated Reporting. <http://integratedreporting.org/the-iirc-2>

www.nedbank.co.za/content/nedbank/desktop/gt/en/investor-relations/information-hub/financial-results.html (2020) Nedbank Group Faaliyet Raporları

www.nuhcimento.com.tr/faaliyet-raporlari/ (2020) Nuh Çimento Sanayi A.Ş. Faaliyet Raporları.

www.tskb.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/finansal-raporlar (2020) Türkiye Sınai ve Kalkınma Bankası A.Ş. Faaliyet Raporları

<IR> Examples Database. <http://examples.integratedreporting.org/home>